

TAMÁSI INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA

I. kötet: Megalapozó vizsgálat

Projekt azonosító: DDOP-6.2.1/K-13-2014-0002

„Dél-Dunántúli Operatív Program - Fenntartható településfejlesztés
a kis- és középvárosokban – Integrált Településfejlesztési Stratégiák
kidolgozása”

Készítette:
Terra Stúdió Kft.
1034 Budapest, Szomolnok u. 14.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tamási Integrált Településfejlesztési Stratégiája

Készítették: Terra Stúdió Kft., Med-Geo Kft., Pro Urbe Kft.

Dulicz László, projektvezető

dr. Kukely György, projektvezető, vezető tervező

Rácz Andrea, megyei koordinátor

Imecs Anikó, megyei koordinátor, közlekedés szakági tervező

dr. Jeney László, felelős tervező

Varga Ágnes, társadalompolitikai és gazdaságfejlesztési szakértő

dr. Berényi Eszter, humán infrastruktúra szakági tervező

Varga Zsolt, közlekedési szakági tervező

Zajovics András, közmű szakági tervező

Szűts Orsolya, zöldfelületi és tájrendezési szakági tervező,

Zorgelné Sin Emília, településtervező

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	9
1 HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZ	12
1.1 Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok.....	13
1.1.1 A település szerepe az országos településhálózatban	15
1.1.2 A település szerepe a regionális, a megyei és a járási településhálózatban	17
1.1.3 A település vonzáskörzete	17
1.2 A területfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata	24
1.2.1 Az EU 2020 stratégia.....	24
1.2.2 Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)	24
1.2.3 Tolna megye Területfejlesztési Konceptiója	26
1.2.4 Tolna megye Területfejlesztési Programja	28
1.2.5 A Tamási kistérség fejlesztési programja	29
1.3 A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata	30
1.3.1 Országos tervhierarchia és összefüggései	30
1.3.2 Tamási az Országos Területrendezési Tervben	31
1.3.3 Tamási a megyei területrendezési tervben	32
1.3.1 Pári.....	37
1.3.2 Nagykónyi	37
1.3.3 Iregszemcse	37
1.3.4 Nagyszokoly	37
1.3.5 Magyarkeszi.....	37
1.3.6 Fürged.....	38
1.3.7 Ozora	38
1.3.8 Pincehely	38
1.3.9 Regöly	38
1.3.10 Szakály	38
1.3.11 Gyulaj.....	38
1.5 Hatályos településfejlesztési döntések bemutatása	39
1.5.1 A hatályos fejlesztési koncepció vonatkozó megállapításai	39
1.5.2 Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések	40
1.6 A település településrendezési tervi előzményeinek vizsgálata	41

1.6.1	A hatályban lévő településrendezési eszközök	41
1.6.2	A hatályos településszerkezeti terv megállapításai, megvalósult elemek	41
1.6.2.1	A hatályos településszerkezeti terv megállapításai.....	41
1.6.2.2	A hatályos településszerkezeti terv megvalósult elemei	43
1.7	A település társadalma.....	44
1.7.1	Demográfia, népesség, nemzetiségi összetétel, képzettség, foglalkoztatottság, jövedelmi viszonyok, életminőség.....	44
1.7.1.1	Demográfia, népesség.....	44
1.7.1.2	Háztartás, család.....	49
1.7.1.3	Nemzetiségek	49
1.7.1.4	Iskolai végzettség.....	50
1.7.1.5	Foglalkoztatottság	51
1.7.1.6	Jövedelmi viszonyok	53
1.7.1.7	Életminőség	56
1.7.2	Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok	58
1.7.3	Települési identitást erősítő tényezők	59
1.8	A település humán infrastruktúrája	61
1.8.1	Humán közszolgáltatások.....	61
1.8.1.1	Oktatás	61
1.8.1.2	Egészségügy.....	65
1.8.1.3	Szociális ellátás	66
1.8.1.4	Kultúra	70
1.8.1.5	Sport	71
1.8.2	Esélyegyenlőség biztosítása	72
1.9	A település gazdasága	74
1.9.1	A település gazdasági súlya, szerepköre	74
1.9.2	A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői	76
1.9.2.1	Mezőgazdaság	76
1.9.2.2	Ipar.....	78
1.9.2.3	Turizmus	80
1.9.2.4	Egyéb szolgáltatások.....	83
1.9.3	A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai, települést érintő fejlesztési elképzelése	83
1.9.4	A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők	87
1.9.5	Ingatlanpiaci viszonyok (kereslet-kínálat)	89

1.10	Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere.....	91
1.10.1	Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program	91
1.10.1.1	Vagyongazdálkodás	91
1.10.1.2	Költségvetés	91
1.10.1.3	Bevételek	91
1.10.1.4	Kiadások.....	93
1.10.1.5	Gazdasági program	93
1.10.2	Az önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere	93
1.10.3	Gazdaságfejlesztési tevékenység.....	97
1.10.4	Foglalkoztatáspolitikai	97
1.10.5	Lakás- és helyiséggazdálkodás.....	98
1.10.6	Intézményfenntartás	98
1.10.7	Energiagazdálkodás	99
1.11	Településüzemeltetési szolgáltatások	100
1.12	A táji és természeti adottságok vizsgálata	101
1.12.1.	Természeti adottságok	101
1.12.1.1	Geológia és domborzat, talaj.....	101
1.12.1.2	Klimatikus viszonyok.....	102
1.12.1.3	Élővilág.....	102
1.12.2	Tájhasználat, tájszerkezet.....	102
1.12.2.1	Tájtörténeti vizsgálat	102
1.12.2.2	Tájhasználat értékelése	104
1.12.3	Védett, védendő táji-, természeti értékek, területek.....	104
1.12.3.1	Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek	104
1.12.3.2	Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék	105
1.12.3.3	Nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló területek.....	106
1.12.4	Tájhasználati konfliktusok és problémák kezelése	107
1.13	Zöldfelületi rendszer vizsgálata	108
1.13.1	A települési zöldfelületi rendszer elemei	108
1.13.2	A zöldfelületi rendszer konfliktusai és problémái	109
1.14	Az épített környezet vizsgálata.....	110
1.14.1	Területfelhasználás vizsgálata	110
1.14.1.1	A település szerkezete, a helyi sajátosságok vizsgálata	110
1.14.1.2	Beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek	110

1.14.1.3	Funkció vizsgálat (intézményi ellátottság, funkcionális és ellátási kapcsolatok)	111
1.14.1.4	Alulhasznosított barnamezős területek	112
1.14.1.5	Konfliktussal terhelt (szlömösödött, degradálódott) terület	112
1.14.2	Az épített környezet értékei	112
1.14.2.1	Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület	112
1.14.2.2	Műemlék, műemlékegyüttes.....	112
1.14.2.3	Helyi védelem	113
1.14.3	Az épített környezet konfliktusai, problémái	113
1.15	Közlekedés	114
1.15.1	Hálózatok és hálózati kapcsolatok.....	114
1.15.2	Közúti közlekedés	115
1.15.3	Közösségi közlekedés	118
1.15.3.1	Közúti	118
1.15.3.2	Kötőtpályás.....	120
1.15.4	Kerékpáros és gyalogos közlekedés	120
1.15.5	Parkolás	121
1.16	Közművesítés és elektronikus hírközlés	122
1.16.1	Víziközművek	122
1.16.1.1	Vízgazdálkodás és vízellátás	122
1.16.1.2	Szennyvízelvezetés	123
1.16.1.3	Csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés	124
1.16.2	Energia.....	124
1.16.2.1	Energiagazdálkodás és energiaellátás	124
1.16.2.2	Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei	127
1.16.2.3	Az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése	128
1.16.3	Elektronikus hírközlés.....	129
1.16.3.1	Vezetékes hírközlés	130
1.16.3.2	Vezeték nélküli hírközlés	131
1.17	Környezetvédelem.....	132
1.17.1	Talaj	132
1.17.2	Felszíni és a felszín alatti vizek.....	133
1.17.3	Levegőtisztaság és védelme	136
1.17.4	Zaj- és rezgésterhelés	137
1.17.5	Hulladékkezelés	137

1.17.6	Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák	139
1.18	Katasztrófavédelem (területfelhasználást, beépítést, befolyásoló vagy korlátozó tényezők) 141	
1.18.1	Építésföldtani korlátok	141
1.18.2	Vízrajzi veszélyeztetettség.....	141
1.18.2.1	Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület	141
1.18.2.2	Vízérőciónak kitett terület.....	142
1.18.2.3	Belvízveszélyes területek.....	143
1.18.3	Egyéb korlátozó tényezők.....	143
1.19	Ásványi nyersanyag lelőhely.....	145
1.20	Városi klíma	146
2	HELYZETELEMZŐ MUNKARÉSZ	149
2.1	A vizsgált tényezők elemzése, egymásra hatásuk összevetése.....	150
2.1.1	Településhálózat.....	150
2.1.2	Társadalom	150
2.1.3	Gazdaság.....	151
2.1.4	Táji és természeti adottságok.....	152
2.1.5	Zöldfelületek.....	152
2.1.6	Épített környezet	153
2.1.7	Közlekedés	153
2.1.8	Közművek	153
2.1.9	Környezetvédelem.....	153
3	HELYZETÉRTÉKELOŐ MUNKARÉSZ	155
3.1	A helyzetelemzés eredményeinek értékelése, szintézis	156
3.1.1	A folyamatok értékelése.....	156
3.1.2	A település és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezők összefoglaló értékelése	158
3.1.2.1	A településhálózat SWOT-analízise	158
3.1.2.2	A társadalom SWOT-analízise.....	158
3.1.2.3	A gazdaság SWOT-analízise	159
3.1.2.4	A táji- és természeti adottságok SWOT-analízise	160
3.1.2.5	A zöldfelületek SWOT-analízise	160
3.1.2.6	Az épített környezet SWOT-analízise	160
3.1.2.7	A közlekedés SWOT-analízise	161
3.1.2.8	A közművek SWOT-analízise.....	161

3.1.2.9	A környezetvédelem SWOT-analízise	162
3.1.2.10	Kockázatok felsorolása	162
3.1.3	A településfejlesztés és -rendezés kapcsolata	163
3.2	Problématérkép/értéktérkép	164
3.2.1	Szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolása, térképi ábrázolása és helyzetelemzése (potenciális akcióterületek)	166
4	MELLÉKLETEK.....	169
4.1	A település társadalma.....	170

A 2007–2013-as programozási időszakban a magyarországi városok nagyjából kétharmada készítette el a 2007-ben megjelenő, majd 2009-ben felülvizsgált, a várospolitikáért felelős minisztérium által kiadott Városfejlesztési Kézikönyv útmutatásai alapján az Integrált Városfejlesztési Stratégiáját (IVS).

Az Integrált Városfejlesztési Stratégiák felülvizsgálata, az azóta eltelt nagyjából 5–7 év után több szempontból is aktuálissá vált, illetve különösen fontos a stratégia elkészítése ott, ahol ilyen dokumentum még nem áll rendelkezésre.

A fentiek figyelembe vételével a Belügyminisztérium 2014. júniusában közbeszerzési eljárást írt ki a járasszékhely városok IVS-ének felülvizsgálatára, Integrált Településfejlesztési Stratégiájának elkészítésére. A Dél-dunántúli régióban az eljárást a Terra Studio Kft. nyerte meg. A nyertes ajánlattevő szakemberek bevonásával a 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet tartalmi követelményeinek megfelelően 2014. decemberében megkezdte a munkát.

A megalapozó vizsgálat követte a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet (továbbiakban: Kormányrendelet) mellékletében foglaltakat, így helyzetfeltáró, helyzetelemző és helyzetértékelő munkarészt tartalmaz.

A részletesebb és bővebb helyzetfeltáró munkarész fogja át Tamási város térségi kapcsolatait, a különféle tervekben, koncepciókban való megjelenését, a területrendezési tervekkel kapcsolatos megállapításokat, a szomszédos települések terveinek a vizsgált településre vonatkozó észrevételeit és a hatályos fejlesztési dokumentumokat. Részletes elemzések készültek a település társadalmáról, a gazdaságra vonatkozó fejezetben pedig kitértünk a gazdasági szerkezet jellemzőire és annak változására. Az önkormányzati gazdálkodás és a településüzemeltetési szolgáltatások vizsgálatánál törekedtünk azokra a tényezőkre felhívni a figyelmet, amelyek az önkormányzati kompetenciában és tevékenységben a településfejlesztésre, hangsúlyozottan a gazdaságfejlesztésre vonatkoznak. A táji, települési adottságokban és a zöldfelület kezelésében történt változásokat regisztráltuk.

Alapos elemzésnek vettük alá az épített környezetet, támaszkodva a rendelkezésre álló dokumentumokra és a változásokra, az elmozdulásokra fókuszáltunk, kijelölve azokat a főbb megállapításokat, amelyek a település fejlesztésében a 2003-ban készült településfejlesztési koncepcióhoz viszonyítva a napjainkig lezajlottak.

Részletes elemzéseket és áttekintést végeztünk a város közlekedési hálózatával kapcsolatban. A leggyakrabban jelentkező problémákat és azok összefüggéseit vizsgálatuk, kitérve Tamási Város által elért eredményekre.

A környezeti, katasztrófavédelmi összefüggéseket külön ismertettük. A városi tér a környezet vonatkozásában jelentős értékeket mutat, így külön hangsúlyt adtunk ezen tényező bemutatásának.

A helyzetelemző és -értékelő munkarészben nagy hangsúlyt helyeztünk az összefoglalást jelentő SWOT elemzésre, amelyet kiegészítettünk egy rövid kockázatelemzéssel, így a fejlesztés kereteihez olyan információkat kínálhatunk, amelyek a gondolkodás kereteiként is számba vehetők. Elemzési szemléletünk volt, hogy a város és térségére is kitekintettünk, bemutatva azokat településeket, amelyek szoros kapcsolatban vannak a várossal, annak szolgáltatásait használják.

Hasonlóan elemzési szempont és szemléletmód volt, hogy az Európai Unió 2014–2020 tervezési időszak célrendszereire, valamint az Országos Fejlesztési- és Területfejlesztési Konceptió 2014–2020, illetve a Tolna megye Területfejlesztési Konceptiója 2014–2020 dokumentumok iránymutatásait is kövessük, hogy Tamási város fejlesztései – éppen a helyzetfeltárás segítségével – ezekhez jól illeszkedjenek.

1 HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZ

1.1 TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ÖSSZEFÜGGÉSEK, A TELEPÜLÉS HELYE A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN, TÉRSÉGI KAPCSOLATOK

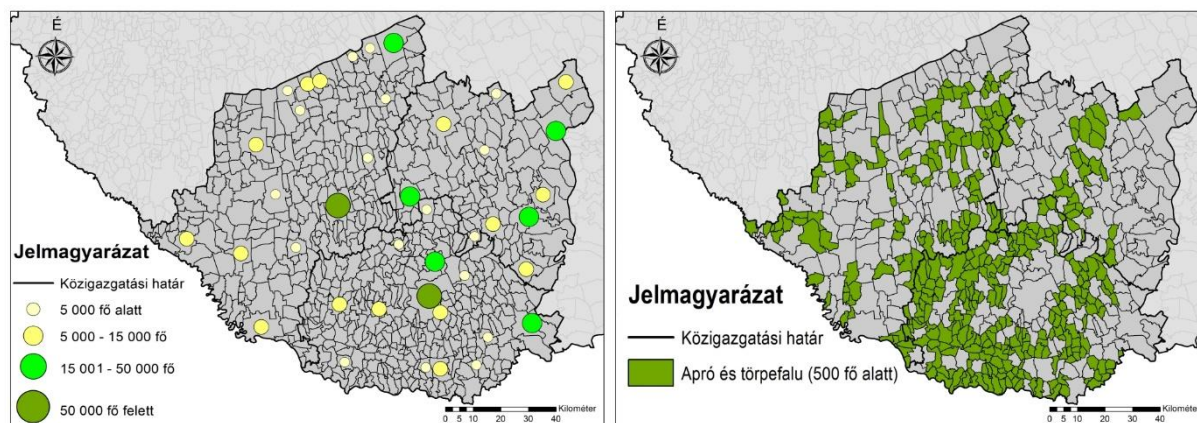
Tamási a Dél-dunántúli régióban, Tolna megyében fekszik. A régió településszerkezete kedvezőtlen, arra egyrészt a városhálózat fejletlensége, másrészt az aprófalvak és kistelepülések nagy aránya jellemző.

A Dél-dunántúli régiót 656 település alkotja, amelyből 41 városi jogállású (6,25 százalék). A városi népesség az ország összes régióját tekintve Észak-Magyarország után ebben a régióban a legalacsonyabb, a lakosság mindössze 58,3 százaléka él városokban. A régió társadalmi–gazdasági életében, a lakossági szolgáltatások biztosításában meghatározó jelentősége van a megyékben központi szerepet betöltő nagyobb városoknak (Pécs, Szekszárd, Kaposvár).

A régió városhálózatának gerincét tizenegy 10–30 ezer fő közötti lakosságú város adja (**Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**). Tamási lélekszáma ugyan valamivel 10 ezer fő alatti, mégis e körbe tartozik, ugyanis igen jelentős megyén belüli vonzáskörzettel rendelkezik. Mivel a többi megyei járásszékhelyhez képest kevésbé periferikus földrajzi elhelyezkedésű, Tamási vonzása nem nyúlik át a megyehatáron. A régióban a többi tízezer főnél kisebb népességű város (Tamásin kívül 26 db) ellátó intézményrendszere erősen hiányos, a nem mindennapos szolgáltatásokat az ott élők kénytelenek másutt igénybe venni. E városok saját települési infrastruktúrájának kiépítettsége is elmarad a nagyobb városok színvonalától. Mindezek mellett a térségben még jelenleg is vannak városhiányos területek, ilyenek Tolna megye középső részének vidékei, a Zselicség, az Ormánság vagy a Somogyi dombvidék.

A városhiányos területek nagyrészt megegyeznek az aprófalvas területekkel. A régió településhálózatának körülbelül 55 százalékát aprófalvak alkotják, ezekben él a lakosság 10 százaléka. A falvak közül 361 számít aprófalunak, vagyis itt az 500 főt sem éri el a lakosság száma. Az aprófalvas településszerkezetet rendszerint kedvezőtlen gazdaságföldrajzi környezetben találjuk. A kimondottan aprófalvas Baranyában a községek közel 70 százaléka 500 lakos alatti falu (Tolnában 30 százalék körüli).

A Duna menti területeken ugyanakkor jóval népesebb települések helyezkednek el, 500 fő alatti település nincs is, az átlagos népességszám pedig 2,5-szerese a belső területekének.

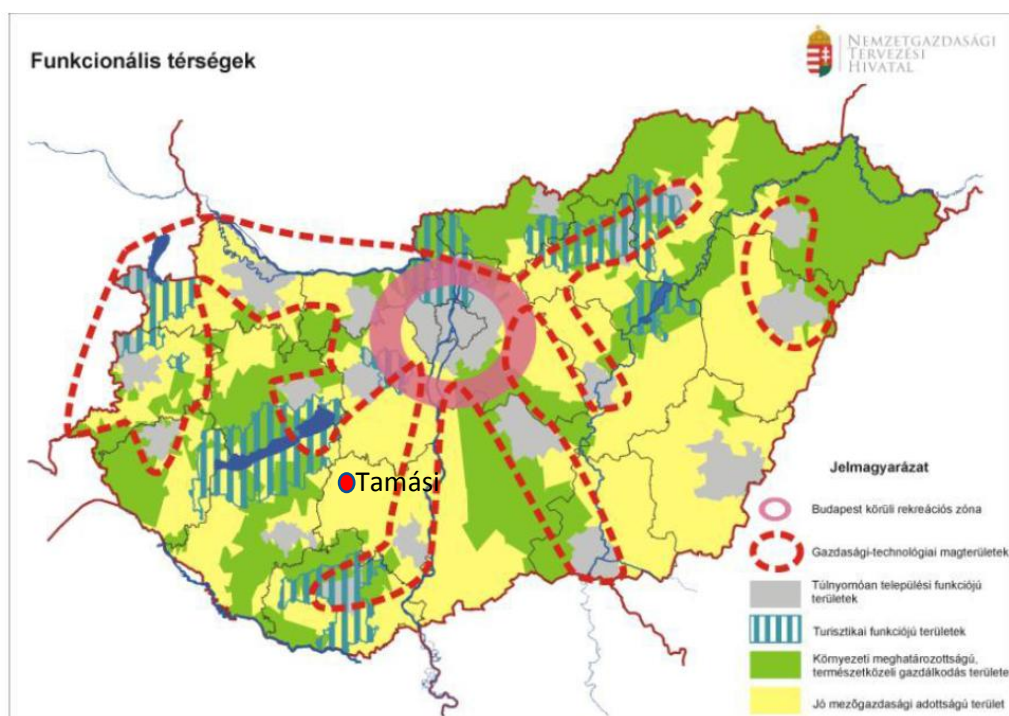

1.1-1. ábra: A városi ranggal rendelkező települések és az aprófalvak elhelyezkedése a Dél-dunántúli régióban

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis, 2013.

1.1.1 A település szerepe az országos településhálózatban

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Kon koncepció (OFTK; elfogadva az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával) értelmében a városstratégiák célja a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózatok kialakulása, valamint a kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése. Mindezek szem előtt tartásával az OFTK olyan funkcionális térségeket határoz meg (1.1-2. ábra), amelyek a jövőben egy-egy, nemzeti szinten is jelentős gazdasági, társadalmi vagy környezeti feladatot fognak ellátni, integrálódva a nemzeti szintű társadalmi és területi munkamegosztásba.

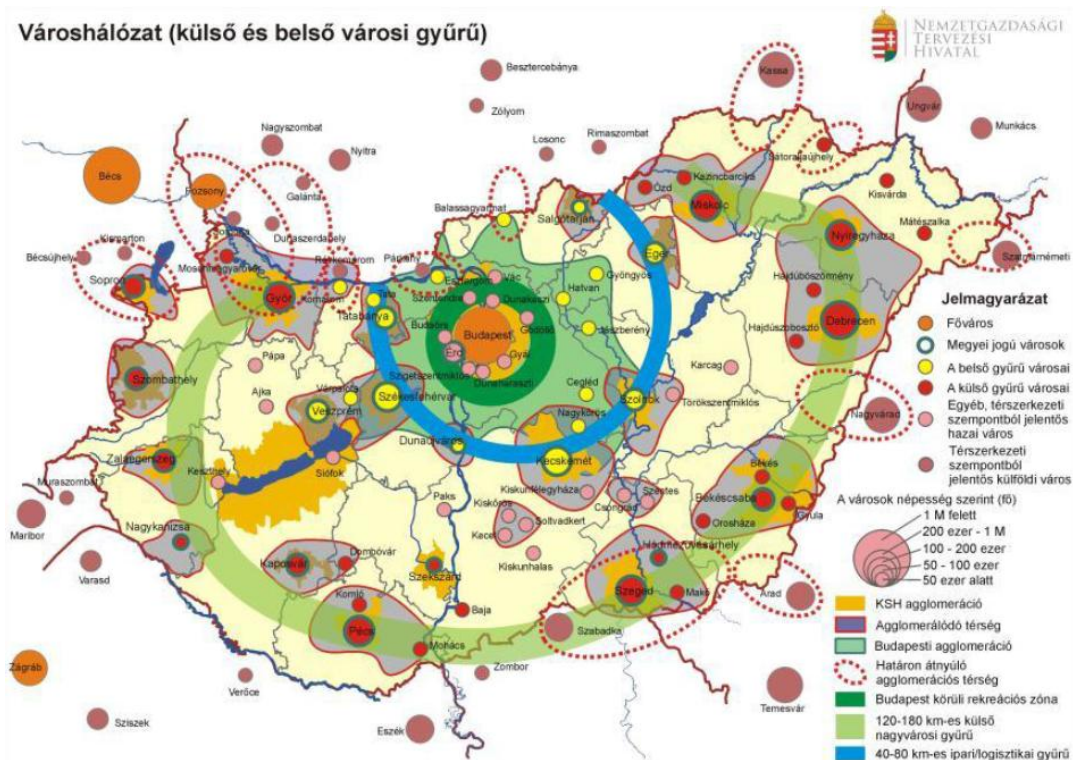

1.1-2. ábra: Funkcionális térségek Magyarországon

Forrás: OFTK, pp. 109.

A városok és térségeik az ország gazdasági növekedésében és területi fejlődésében is jelentős szerepet játszanak. A térségi szemlélet érdekében az OFTK kijelölte a növekedés elsődleges színtereit és hálózatait. Ezeket olyan városok alkotják, amelyek kiemelkedő telephelyi lehetőségeik, jelenlévő és potenciális befektetőik, vállalataik, térségi beágyazódottságuk révén a növekedés dinamikus térségeiként jelennek meg a hazai településszerkezetben (1.1-3. ábra).

Tamási és szűkebb térsége jó mezőgazdasági adottságú terület, ami a környező települések gazdasági életében a mai napig jelentős szerepet játszik; ugyanakkor elkerülik a többnyire autópálya hálózathoz kötődő gazdasági–technológiai magterületek. Tamási a belső (ipari–logisztikai) és a külső (nagyvárosi) gyűrű között félúton helyezkedik el, mivel a várost elkerülik a gyorsforgalmi tengelyek, csak részlegesen biztosítja az összeköttetést két gyűrű között.

1.1-3. ábra: Városhálózati struktúra Magyarországon

Forrás: OFTK, pp. 142.

1.1.2 A település szerepe a regionális, a megyei és a járási településhálózatban

A Dél-Dunántúli Régió Magyarország délnyugati részén, a Zalai-dombságtól a Dunáig húzódik. Északi határa a Balaton és a Mezőföld, déli részén a Dráva folyik. A tervezési–statisztikai régió Baranya, Tolna, valamint Somogy megyéket foglalja magában.

Tolna megye Magyarország déli részén, közelebből a Dunántúl délkeleti részén terül el. Területe 3703 km², ezzel a nagysággal az ország tizenkilenc megyéje közül a tizenötödik helyet foglalja el. Népessége 2014. január 1.-én 228 ezer fő volt, ezzel a második legkevesbé népes megye. Népsűrűsége ennek megfelelően alacsony, 62 fő/km². A településhálózat szerkezete viszonylag kedvező, nem olyan elaprózott, mint a régió másik két megyéjében.

A megyeszékhely hatása a Duna-völgyében lévő településeken érzékelhető a leginkább, a megye középső és nyugati felében hatása jóval kisebb, a kis- és aprófalvak koncentrációja inkább a belső dombvidéki térséget jellemzi.

A Tamási járást 32 település alkotja. A járás székhelye, valamint legnépesebb települése (több mint 8000 fővel) is Tamási, ennek megfelelően az összes járási hatókörű igazgatási, oktatási, egészségügyi stb. szervezet is itt található. Ezen felül Gyöng és Simontornya nyújt még városi jellegű szolgáltatást a járásban, valamint Hőgyésznek és Pincehelynek van még kiegészítő térségi szerepköre. A Tamási járásban mindössze három 2000 főnél népesebb falu található, itt a három városhoz tehát egy dominánsan (2000 lakos alatti) „kisfalvas” térség kapcsolódik.

Mindennek megfelelően foglalkoztatási központként is szolgál a város, a mintegy 3600 helyben foglalkoztatott közel 30 százaléka más településről jár be Tamásiba dolgozni. Ezzel Tamási a beingázók aránya alapján a járásszékhelyek között Szekszárd, Paks és Bonyhád után a 4. legnagyobb értékkel rendelkezik. Regionális, illetve megyei szerepköre nincsen a városnak, ezeket a szolgáltatásokat leginkább Pécs és Szekszárdon lehet igénybe venni.

1.1.3 A település vonzáskörzete

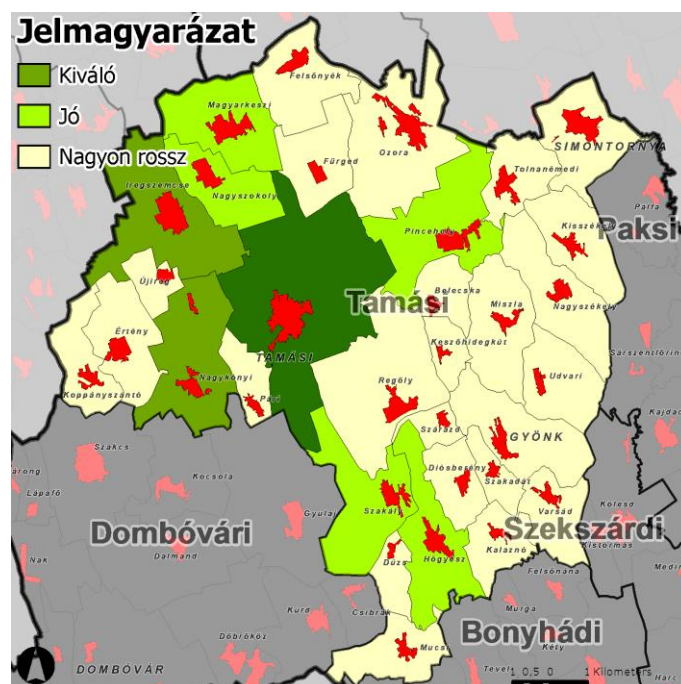
Tamási közvetlen vonzáskörzetét elsősorban a járás települései adják. Különböző szempontok szerint vizsgálva a város vonzáskörzete azonban többé-kevésbé eltérő területi képet mutat, s az egyes településekre a város vonzása különböző erősségű.

Közlekedés

Tamási és térségének közlekedése erősen kötődik az országos jelentőségű fő közlekedési vonalakhoz: a 61. sz. főút északkelet–délnyugati, a 65. sz. pedig délkelet–északnyugati irányba nyújt jó eljutási lehetőséget. A többi irányba azonban jóval gyengébbek a kapcsolatok. A közúthálózat sugaras elrendezésű: az említett két főúton kívül azonban már csak két irányba (Füged és Pári) indulnak kisebb forgalmat lebonyolító alsóbbrendű utak.

A közösségi közlekedésben a vasút nem játszik szerepet, mivel a 49. sz. Keszőhidegkút–Gyöng–Tamási vasútvonalon 1990 óta nem közlekednek személyszállító vonatok. A 40. sz. Budapest–Pécs vasútvonal ugyan érinti a járást, de annak keleti felén fut végig (kilenc megállóhely is található a járásban), így a Tamásiba való eljutást nem segíti, ezért elsősorban az autóbuszjáratok biztosítják az eljutást a környéken, pedig e tekintetben sem túl kedvező a helyzet. A főutak menti települések jobb ellátottságúak. Nincs olyan település, amelyet, több mint 30 járatpár kötne össze Tamásival, de helyi

szinten kiváló ellátottsággal (napi legalább 20 járatpár) rendelkeznek a Balaton és Kaposvár felé tartó főutak menti települések (Iregszemcse és Nagykónyi). Jó helyzetben (napi 10–20 járatpár, 20–30 perces menetidő) van a többi sugárirányú főút menti település, illetve északnyugaton a Szabadhídvég felé vezető úton fekvő falvak. Utánuk nagy lemaradással következnek azon települések, amelyek már nem érhetők el közvetlenül sugárirányú utakkal, és/vagy nagyobb távolságra vannak Tamásitól. Ezek jelentősen rosszabb helyzettel néznek szembe (napi 1–6 járatpár, 30–50 perces menetidő jobb esetben). A keleti periferiáján fekvő települések kötődése a leggyengébb: a járás településeinek közel egyharmadát (10 falut!) átszállás nélkül nem is lehet elérni, és csak egy órán túli utazással lehet oda eljutni.

1.1-4. ábra: Tamási elérhetősége közösségi közlekedéssel a környező településekről
 Forrás: MÁV és Volán menetrendek, 2015, saját szerkesztés

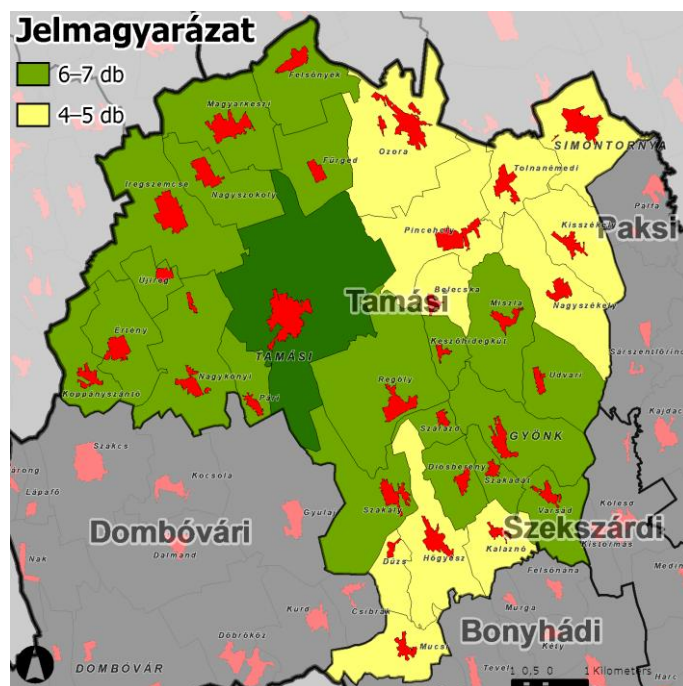
A helyi autóbuszjáratok a város közigazgatási területén belül maradnak, így a vonzáskörzeti kapcsolatok kiszolgálásában nem vesznek részt.

Igazgatás

A főbb igazgatási funkciók közül nyolc olyat választottunk ki, amelyek fontos szerepet töltenek be a lakosság mindennapi életében (zárójelben az adott funkciót ellátó hivatal neve szerepel):

- önkormányzati hivatal (Tamási Közös Önkormányzati Hivatal)
- okmányiroda, (Tolna Megyei Kormányhivatal Tamási Járási Hivatala)
- körzeti földhivatal (Tolna Megyei Kormányhivatal Tamási Járási Hivatala)
- városi gyámhivatal (Tolna Megyei Kormányhivatal Tamási Járási Hivatala)
- városi bíróság (Tamási Városi Bíróság)
- rendőrkapitányság (Tamási Városi Rendőrkapitányság)
- munkaügyi központ kirendeltsége (Tolna Megyei Kormányhivatal Tamási Járási Hivatala)
- építésügyi körzetközpon. (jegyző, mint építéshatóság)

A járásban a fentiekből az építésügy Szekszárdon intézhető, a többi hét funkció azonban Tamásiban. A járásszékhely szorosan vett vonzáskörzete nagyjából megegyezik a járás határaival, a Tamási járáshoz tartozó 32 településből a Tamásival közös önkormányzati hivatalt fenntartó 2 falu (Értény és Koppányszántó) kötődik a járásszékhelyhez legszorosabban igazgatási szempontból. 18 további település az önkormányzati funkció kivételével mind a hat többi igazgatási szerepkör esetében szintén Tamási irányába gravitál. Tamási járáson túlmutató kisugárzása viszont viszonylag gyenge. A járáson kívül nincs olyan település, amelyeknek a kiválasztott igazgatási szerv tekintetében Tamási lenne a központja (lásd 1.1-5. ábra).

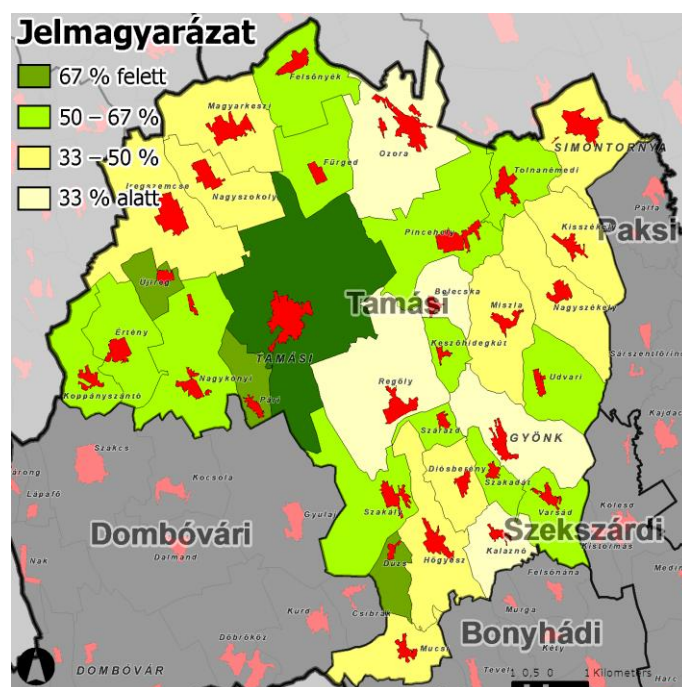
1.1-5. ábra: Tamási igazgatási vonzáskörzete (attól függően, hogy hány igazgatási funkció tekintetében vonzza az adott települést)

Forrás: TelR, saját szerkesztés

Az önkormányzati funkció esetében Simontornya önálló körzetet képez, kisebb alközpontnak számítanak az önkormányzati hivatalt fenntartó települések: Gyöngyös, Hőgyész, Iregszemcse, Magyarkeszi, Nagykőny, Ozora, Pincehely, Regöly, Szakály és Tolnanémedi. Lazább a Tamásihoz kötődés 4 falu esetében (Dúzs, Hőgyész, Kalaznó és Mucsi), amelyek már a járáson kívüli Bonyhád központhoz tartoznak mind a városi bíróság, mind pedig a rendőrkapitányság tekintetében.

Foglalkoztatás

Tamási gazdasági szerepénél térségi szinten jelentős foglalkoztatási központként is funkcionál, a 2011-es népszámlálási adatok alapján a közel 3600 helyben foglalkoztatottból mintegy 800-an naponta bejárók (lásd az 1.1-6. ábra).

1.1-6. ábra: Tamási ingázási vonzása a környező településeken a naponta más településre dolgozni járók helyben lakó foglalkoztatottakon belüli aránya (%) alapján, 2011

Forrás: KSH népszámlálás, saját szerkesztés

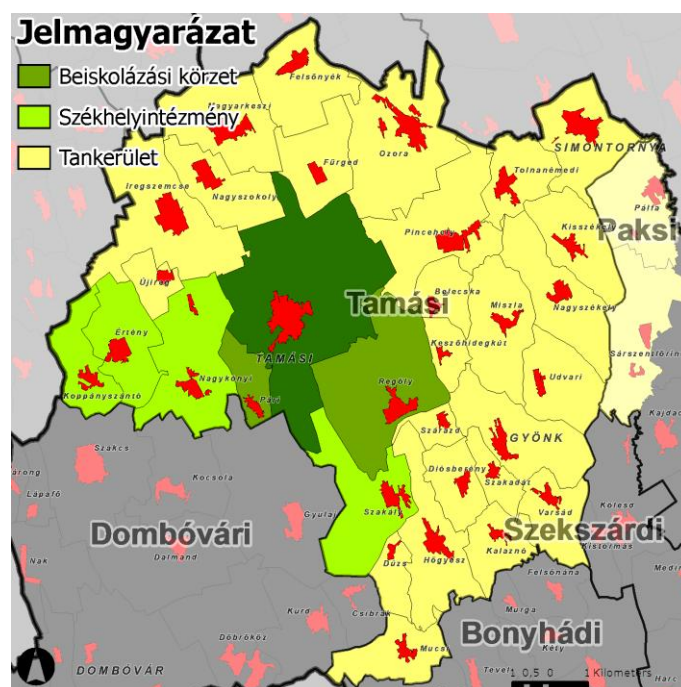
Kereskedelem

Tamási több mint 230 kiskereskedelmi üzlete széleskörű kínálatot biztosít a helyi és környékbeli lakosságnak, az alapszintű ellátáson felül is sok kiskereskedelmi funkció megtalálható: heti piac, bankfiókok, több szakáruház. Tamási egyúttal a legjobb ellátottsággal is büszkélkedhet, vagyis minden 36. lakosra jut egy üzlet. A legnagyobb kiskereskedelmi láncok közül azonban egyik sem tart fenn egységet a városban, amelynek oka, hogy a láncok egységeik kihelyezésekor a teljes vonzáskörzet népessége helyett sajnos csupán a központi város népességét veszik figyelembe.

Tamási számára nem jelent konkurenciát a járás egyetlen települése sem, hiszen a járáson belül messze a legnagyobb értékkel rendelkezik. A rangsorban a járásszékhely után követő Simontornya esetében a kiskereskedelmi üzletek száma alig haladja meg a 60-at.

Oktatás, közművelődés

Tamási tankerületi központ, és mint ilyen, hozzá tartozik 14 környező település összes állami fenntartású iskolája, sőt még a járáson kívüli Pálfa és Sárszentlőrinc oktatási intézményei is. KLIK fenntartású a Tamási Általános Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium, melyek hivatalos beiskolázási körzetéhez a székhelyvároson kívül Pári és Regöly is beletartozik. A Tamási székhelyű intézménynek közvetve ennél nagyobb a vonzáskörzete, mert a járásszékhely mellett Nagykönyiban, Regölyön és Szakályiban is működtet tagiskolákat (sőt a nagykönyi tagiskola hivatalos felvételi körzete kiterjed Értény és Koppányszántó területére is). (1.1-6. ábra) A járáson belül Hőgyész, Iregszemcse, Ozora és Simontornya rendelkezik még általános iskolai székhelyintézménnyel, amelyeknek a járás további nyolc településén és a járáson kívüli Pálfa és Sárszentlőrincen működik tagiskolája, ugyanakkor a járás 17 (!) falujában egyáltalán nincs iskola.

1.1-7. ábra: Tamási iskolai vonzása a város közvetlen hivatalos felvételi körzetéhez, a Tamási székhelyű Általános Iskola és Gimnázium tagiskoláinak felvételi körzetéhez valamint a Tamási tankerülethez tartozó iskolák felvételi körzetéhez tartozó települések alapján

Forrás: KLIK adatai, saját szerkesztés

Tamási iskolai vonzaskörzete a középfokú oktatás területén a ritkább intézményhálózatból következően természetesen nagyobb földrajzi kiterjedésű, így a hierarchiában felfelé lépve egyre fontosabb a város szerepe. A már említett állami fenntartású Tamási Általános Iskola és Gimnázium tagiskolájaként működik a Béri Balogh Ádám Gimnázium és Kollégium. Szintén KLIK fenntartású a Vályi Péter Szakképző Iskola, amely azonban a szekszárdi tankerülethez tartozó Tolna Megyei Szent László Szakképző Iskola és Kollégium tagiskolája. Az intézmény a szakközép- és szakiskolai mellett 4 osztályos gimnáziumi nevelési–oktatási feladatokat is ellát. Tamásin kívül csak a járás másik két városában működik középfokú oktatás: Simontornyán egy gimnázium és egy szakközép- és szakiskola, illetve Gyöngyösön egy gimnázium (utóbbi a hőgyési oktatási intézmény részeként).

A járás számos településén működnek alacsonyabb művészetoktatási telephelyek. A Tamási Általános Iskola és Gimnázium Tamási mellett a többi tagiskoláiban, valamint Iregszemcsén és Simontornyán ellát alacsonyabb művészetoktatást. A fentiek mellett Gyöngyösön és Hőgyészen is működik művészeti képzés (mindkettő településen a hőgyési iskola részeként).

Tamásiban két óvodával is rendelkezik. A nagyobb Tamási Város Önkormányzata által fenntartott Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde, amelybe 231 gyermek jár. A kisebb pedig az alapítványi fenntartású Waldorf Alapítványi Óvoda 25 gyermekkel. Óvoda Belecska, Dúzs, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Mészla, Szakadát és Szárazd kivételével a járás legtöbb településén van, így Tamási központi szerepköre ezen a téren nem érvényesül erőteljesen. Ezt alátámasztja, hogy a más településről bejáró gyermekek száma az Aranyerdő Óvodába mindössze 8, a Waldorf Óvodába pedig 4, ami azt jelenti, hogy Tamási óvodásainak alig 5 százaléka bejáró.

A térségben a közművelődésben is Tamási (kisebb mértékben Simontornya) tekinthető a központnak, hiszen sokrétű programok várják a környékelieket, van Tamási életét bemutató múzeumi állomány

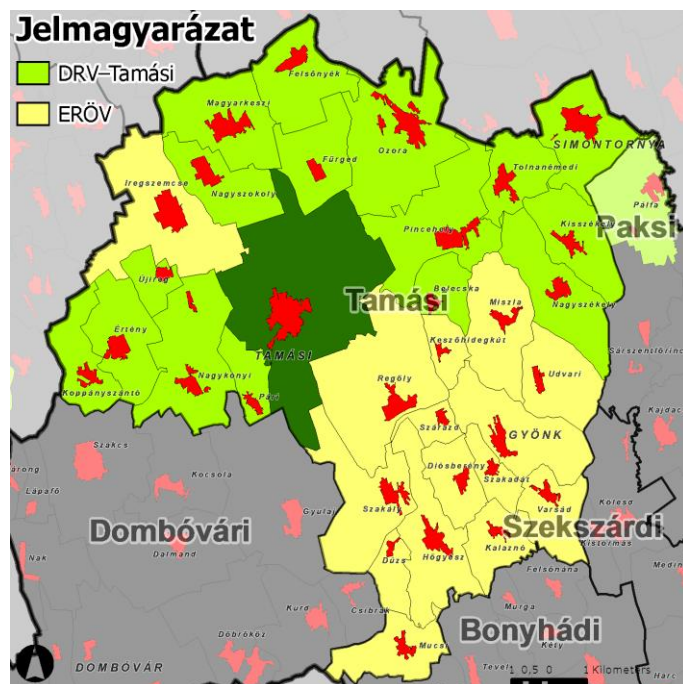
és könyvtár is. Tamási mellett szinte minden településen van könyvtár, múzeum viszont csupán Gyönkön, Ozorán, Simontornyán és Varsádon működik.

Egészségügy

Az alap- és középfokú egészségügyi ellátásban a járás településeinek csak kisebb része rendelkezik háziorvossal, gyógyszerházzal és járóbeteg-szakellátással együttesen (Tamási mellett Értény, Gyöng, Hőgyész, Iregszemcse, Nagykónyi, Pincehely és Simontornya). Tamási kórházzal nem (a járásban csak Pincehelyen van kórház), de mentőállomással rendelkezik, azaz a középfokú ellátás széleskörűnek mondható.

Közműellátás

Tamási városa közműellátási szempontból is központi szerepet játszik, a vízellátást, szennyvízelvezetést és -tisztítást is több környező településnek biztosítja. A Dunántúli Regionális Vízmű (DRV) Zrt. Tamási Üzemeltetési Üzemvezetőség a járás húsz települését látja el ivóvízzel (sőt a járáson kívüli Pálfát és Somogydörögcsét is), ezek közül Tamásit és Simontornyát pedig szennyvízelvezetéssel is. A járás többi települése az Egyesült Regionális Önkormányzati Víziközmű (ERÖV) Zrt. Gyönki, illetve Hőgyészi Üzemigazgatóságához tartozik (lásd 1.1-8. ábra). Tamásiban a hulladékszállítást a pécsi székhelyű Biokom Kft. végzi.

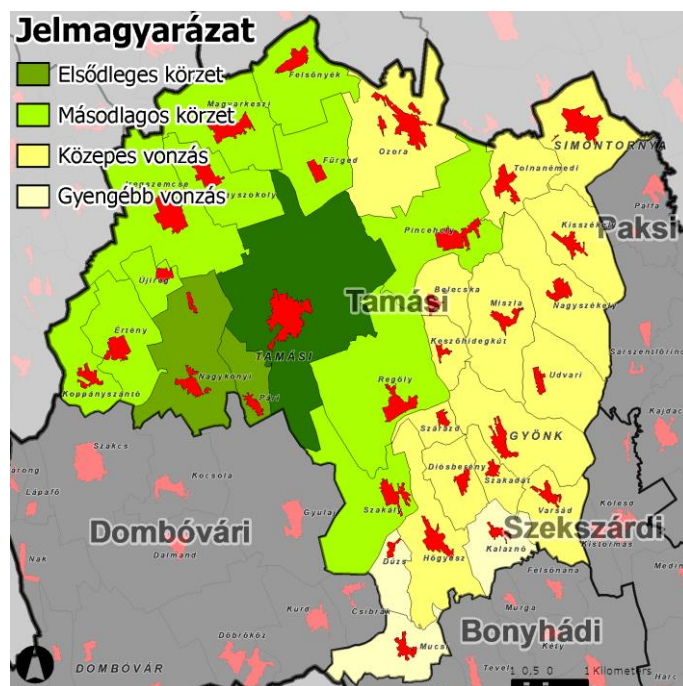
1.1-8. ábra: Tamási víziközmű-agglomerációja (a DRV Tamási Üzemeltetési Üzemvezetőséghez, illetve az ERÖV Gyönki és Hőgyészi Üzemigazgatóságához tartozó települések)

Forrás: önkormányzati adatszolgáltatás, saját szerkesztés

Funkcionális vonzáskörzet

A Tamási környékén található települések különböző mértékben kapcsolódnak a városhoz. Tamási vonzásának erőssége szempontjából nagyvonalakban egy nyugat–keleti kettősség vázolható fel a járáson belül. A járás nyugatabbi felében fekvő települések erősebben kötődnek a járásszékhelyhez. A szorosan vett, elsődleges vonzáskörzetbe a délnyugati szomszédságban fekvő két település

(Nagykónyi és Pári) tartozik, amelyek majd minden szempontból Tamásihoz integrálódnak. Pári 1984-től 2006 októberéig Tamási részét képezte. Ezen kívül a járás tizenegy távolabbi települése alkot egy valamivel gyengébben vonzott, másodlagos övet. Ezek vagy a járás nyugati felében helyezkednek el, a keleti oldalon csak a főutak menti Tamási szomszédságában fekvő települések tartoznak ide, amelyekből kedvezőbb a járásszékhely elérhetősége. A térség keleti felében Tamási vonzása, ezek a falvak már több szempontból is a járási alközpontokként funkcionáló másik két város (Gyöng és Simontornya) felé is kapcsolódnak. A leggyengébb a kapcsolódás a Tamástól legtávolabb fekvő, legdélebbi településeken, ahol Tamási gravitációs ereje megosztódik Bonyháddal.

1.1-9. ábra: Tamási komplex vonzáskörzete
(Saját szerkesztés)

1.2 A TERÜLETFEJLESZTÉSI DOKUMENTUMOKKAL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSEK VIZSGÁLATA

Az Integrált Településfejlesztési Stratégia készítésének kereteit számos fejlesztéspolitikai dokumentum meghatározza, melyekhez igazodni, illeszkedni szükséges.

1.2.1 Az EU 2020 stratégia

Az „Európa 2020” az Európai Unió 2010-ben útnak indított, 10 évre szóló növekedési és foglalkoztatási stratégiája. Célja, hogy az EU gazdasága intelligens, fenntartható és inkluzív legyen. E három, egymást kölcsönösen erősítő prioritás azt hivatott elősegíteni, hogy az Unióban és a tagállamokban magas legyen a foglalkoztatottság és a termelékenység, és erősödjön a társadalmi kohézió. Az EU öt nagyszabású célt tűzött ki maga elé a foglalkoztatás, az innováció, az oktatás, a társadalmi befogadás és az éghajlat/energiapolitika területén, melyeket 2020-ig kíván megvalósítani. Mindegyik tagállam saját nemzeti célokat fogadott el az említett területeken.

Magyarország számára a legfontosabb fejlesztéspolitikai célkitűzés az ország gazdasági teljesítményének (GDP), valamint a foglalkoztatás szintjének, minőségének növelése, amelyek révén az életminőség és az életkörülmények érdemi javulása érhető el. Mindehhez kapcsolódva a Nemzeti Reform Program vállalásai a következők:

- a 20–64 évesek foglalkoztatási rátájának a jelenlegi 60 százalékról legalább 75 százalékra növelését;
- a kutatás–fejlesztési ráfordítások bruttó hazai termékhez viszonyított szintjének 1,8 százalékra növelését;
- az üvegházhatású gázok kibocsátásának legfeljebb 10 százalékos növekedését a 2005. évi szinthez képest; a teljes energiafelhasználáson belül a megújuló energiaforrások részarányának 14,6 százalékra történő növelését; a 10 százalékos energia megtakarítás elérését;
- a felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők arányának 30,3 százalékra növelését a 30–34 éves népességen belül; az oktatásban, képzésben nem részesülő, legfeljebb alsó középfokú végzettséggel rendelkezők arányának 10 százalékra csökkentését a 18–24 éves népességen belül;
- a szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élő népesség számának 450 ezer fővel való csökkentését, amely 5 százalékpontos csökkentést jelent.

1.2.2 Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)

Az OFTK – felszámolva az ágazati (Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió) és a területi (Országos Területfejlesztési Konceptió) fejlesztés dualitását – a kormányzati fejlesztéspolitika 2030, illetve 2014–2020 között megvalósítandó stratégiai céljait, prioritásait jelöli ki. A koncepcióban foglaltak szerint Magyarország 2030-ban **Kelet-Közép-Európa egyik vezető gazdasági és szellemi központja lesz**, lakosságának biztonságos megélhetést biztosító, az erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdasággal, azzal összefüggésben gyarapodó népességgel, megerősödött közösségekkel, javuló életminőséggel és környezeti állapottal.

Ennek érdekében az OFTK négy hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt, valamint 13, az átfogó célokénál egyenként jóval szűkebb tárgykörű ágazati és területi specifikus célt fogalmaz meg.

AZ OFTK az alábbi, Tamási készülő stratégiájában is meghatározó, főbb területpolitikai irányokat és teendőket határozza meg:

- hálózati szemlélettel működő, valamint települési adottságokat és lehetőségeket egyaránt figyelembe vevő területi tervezési folyamat kialakítása, amely decentralizált térszerkezet kialakulását és hálózatos térszerkezetet eredményez.
- városhálózati megközelítés, a térszerkezet funkcionális fejlesztése (részletesebben ld 1.1.1 fejezet)
- a város–vidék együttműködése, a kölcsönös előnyökön nyugvó, együttműködéseken alapuló kapcsolatrendszer kialakítása
- hatékonyan és fenntarthatóan működő gazdasági térszerkezet megvalósítása az adott térség valós potenciáljainak, igényeinek és kitörési lehetőségeinek felismerésével
- periférikus térségek felzárkóztatása a helyi adottságaik figyelembe vételével
- hátrányos helyzetű – különös tekintettel a leromlott városrészekben koncentrálódó – társadalmi csoportok szociális, oktatási és lakhatási helyzetének javítása, fejlesztése

A Tamási járás településszerkezetében dominánsak az aprófalvak, amely jelentős kihatással van a város által ellátott központi funkciók fejlesztésére is. Az OFTK a következő, Tamási fejlesztési stratégiája szempontjából is releváns megállapításokat teszi az „Aprófalvas térségek fejlesztése” kapcsán:

- A napi munkába járás, ingázás igényeihez maximálisan illeszkedő akadálymentes és fenntartható közösségi közlekedés fejlesztése, a hiányzó térségi kapcsolatok kiépítése különösen a zsáktelepülések esetében.
- A helyi népesség szociális, egészségügyi, adminisztrációs igényeinek minél kevesebb utazással történő kielégítése, rendszeres mobil szolgáltató rendszerek kiépítésének támogatása.
- A helyben élő tehetséges fiatalok mentorálása. Hosszú távú programmal szükséges őket segíteni taníttatásuk és elhelyezkedésük során. Helyben maradást és letelepedést segítő programokkal az értelmiség helyben tartásának segítése.
- Helyi közösségek kialakulásának, fejlesztési programjaik közös kidolgozásának segítése, a kultúrához való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása, kulturális örökség megőrzése.
- Az aprófalvak falusi turizmushoz, öko- és aktív turizmushoz kapcsolódó infrastruktúrájának és a kapcsolódó szolgáltatások kínálatának térségileg összehangolt fejlesztése.

Az OFTK megyei szinten a következő fejlesztési irányokat határozza meg, amely érinti Tamási környékét:

- Innovatív környezeti ipar és energetika lehetőségeinek megteremtése működő tudásbázisokkal, a Paksi Atomerőmű fejlesztéséhez kapcsolódó szak- és felsőoktatási képzés biztosítása.
- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése (élelmiszeripar, textil- és bőripar, fémfeldolgozás), mezőgazdasági termékek feldolgozása, piaci értékesítése; a biotermelés ösztönzése, az agrármarketing tevékenység fejlesztése.
- Közúti és vasúti közlekedés infrastruktúra fejlesztése, a táji, környezeti szempontok figyelembevételével.
- A termálvízkinccs egészségturisztikai, energetikai és mezőgazdasági hasznosítása.
- A turizmus jelenlévő ágazatainak fejlesztése, tematikus összekapcsolása (termál- és gyógyturizmus: Hőgyész, **Tamási**; vadászturizmus: Gyulaj Erdészeti; tájjellegű és kulturális turizmus; vízi turizmus: a Sió-csatorna fejlesztése; horgászturizmus: horgásztavak; borturizmus: Tolnai borvidék).
- Szekszárd, mint megyei fejlesztési pólus központi és idegenforgalmi funkcióinak megerősítése és a megye városainak képessé tétele az innováció befogadására.

1.2.3 Tolna megye Területfejlesztési Koncepciója

A koncepció célja, hogy kijelölje Tolna megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyekre a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt érdemes fektetni.

A megye jövőképe („Itthon Tolnában”) 2030-ra célként fogalmazza meg, hogy a Tolna megyei emberek boldogok, elégedettek legyenek; aktívan, egészségesen és egészséges környezetben éljenek városban és a vidéki kistelepüléseken egyaránt; és ezáltal otthonuknak tekintsék Tolna megyét. A koncepció három terület fejlesztését kiemelt fontosságú átfogó célként jelöli meg, ezek: a gazdaságfejlesztés, a humán erőforrás-fejlesztés és a vidékfejlesztés. Az átfogó célokhoz fejlesztési területenként 2–4 stratégiai cél kapcsolódik, amelyek kifejtése főként általános irányokat fogalmaz meg, néhány külön említi Tamásit is, míg más alábbiakban kiemelt fejlesztési terület a település fejlesztési irányjaival áll szoros összhangban:

Gazdaságfejlesztés:

- Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása iparáganként és termékpályánként
 - Széles körű, gazdasági célú vállalkozói együttműködések (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve termékpályánként
 - Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével
 - Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal: Pakson a mérnöki szaktudás hasznosítása egyéb energetikai célú beruházások megvalósítására
- Piacképes, hagyományosan jelen lévő ipari ágazatok, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű könnyűipari tevékenységek fejlesztése
 - A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségként.
 - A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban
- A megye természeti erőforrásainak, táji, természeti és épített környezeti értékeinek megismertetése, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása
 - Helyi turizmus versenyképessége
 - Országos jelentőségű védett természeti területek: Feltáratlanok a megyében az országos hírű, de célállomásként még nem eléggé keresett védett területek. Ezekhez feltétlenül szükséges kialakítani látogató és információs központokat, valamint a terület bejárhatósága és megközelíthetősége sem optimálisan biztosított (pl. Gyulaj szervezett látogathatóságának hiánya, a Pacsmagi-tavak átfogó turisztikai hasznosítása.) A védett természeti területek turisztikai szempontból rendkívül jó lehetőséget biztosítanak a megye számára. A csodálatos természeti környezetben biztosíthatók a minőségi, a mai kor követelményeinek megfelelő vadász, horgász, öko- és lovas turizmust kiszolgáló létesítmények és az igényeket kielégítő szolgáltatások.
 - A termál- és gyógyturizmus új megyei központjainak kialakítása: Két jelentősebb létesítmény működik a megyében, egyik Dombóváron a másik Tamásiban. Míg az előbbi magas színvonalú szálláslehetőséggel és egészségügyi szolgáltatással is bír, az utóbbinál az akadálymentes megközelíthetőség és használat az, ami nemzetközileg is egyedülálló. Ez utóbbi esetében a közeli kemping és egyéb szálláshelyek továbbépítése preferálható, valamint igen széles körű marketing-tevékenység szükséges az országos és a nemzetközi

turisztikai vérkeringésbe való bekapcsolódáshoz. Tamási számára egy várható nemzetközi szintű vasúti (és közúti) megközelíthetőség kiépítése óriási előrelépést jelentene. A szálláslehetőségek mennyiségi és minőségi fejlesztése Tamási esetében indokolt.

- Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése: A kerékpáros turizmus igényeinek kielégítése érdekében kiemelten fontos az alábbi szakaszokon a kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése és a már kiépített szakaszok összekapcsolása és további fejlesztése: Szekszárd–Tolna–Fadd-Dombori, Tamási–Dombóvár–Orfű–Pécs, Dombóvár–Kaposvár. A megvalósítandó fejlesztések a turisztikai célokon túl a hivatásforgalom szempontjából is jelentősek.
- Vállalkozások versenyképességének erősítése
 - Vállalkozások foglalkoztatási képességének erősítése
 - Vállalkozások tőkéhez jutási lehetőségeinek szélesítése

Humánerőforrás-fejlesztés:

- Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci esélyeinek javítása és a helyi közösségek megerősítése
 - A gazdasági igényekhez igazított, gyakorlatorientált szakképzési rendszer kialakítása, a szakképzési lehetőségek bővítése és a fiatalok képességeinek kibontakoztatása.
 - Felnőttképzési (műszaki szakképzési) központok létrehozása a megyében
 - Szociális ellátórendszer fejlesztése
 - Civil szféra megerősítése a megyében
 - Helyi identitás és kulturális élet fejlesztése közösségi terek és programok létrehozásával, közösségfejlesztő szakemberképzés indításával
 - Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkához jutásának elősegítése
- A kedvezőtlen demográfiai folyamatok negatív hatásainak mérséklése
 - Fiatal vállalkozók támogatása, vállalkozásösztönzés
 - Kulturális, sport és szabadidős-rekreációs lehetőségek bővítése városokban
- Települési infrastruktúra és közszolgáltatások fejlesztése

Vidékfejlesztés:

- Nagy hozzáadott értékű mezőgazdasági termékek előállítása, feldolgozása, piaci értékesítés és agrármarketing
- Vidéki életminőség javítása és a rurális térségek népességmegtartó képességének elősegítése
 - Vidékiek jellegű városok fejlesztése
 - Helyi erőforrásokra támaszkodó energiahasznosítás

Tolna megye Területfejlesztési Konceptiója a megyén belüli különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre is fejlesztési célrendszert határoz meg. Tamási „A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítása” területegységhez sorolható. Tolna megyében a Tamási járás területe szabad vállalkozási övezetté vált, mely területen gazdaságélénkítő támogatások várhatóak.

A koncepció a területfelhasználás alapelveit is rögzíti, bemutatva, hogy a megye térszerkezete nem kiegyensúlyozott. Tamási tekintetében fontos, hogy az autópályától távolabbi, gazdaságilag elmaradott Tamási kistérség, amely a megye csaknem egyharmadát teszi ki elsősorban apró- és kistelepüléseinek további gazdasági és társadalmi leszakadását mérsékeljük és felzárkóztatását elősegítsük, szükséges új, hatékony térségfejlesztési eszközöket alkalmazni. A már megépült és az országos tervben (OTrT) szereplő közlekedési hálózat szerint a Tamási kistérség megközelíthetősége a

megyeközponttal, és a megye fejlettebb keleti részeivel való kapcsolat-rendszere nem változik alapvetően.

A koncepció összegzésként négy prioritást határoz meg. Az 1. prioritás (Megyei komplex térségfejlesztési programok) a területi részegységekre meghatározott célokat tömöríti, míg a 2–4. prioritás (2. Gazdaság; 3. Környezet, energetika, közlekedés; 4. Társadalom) a koncepció három átfogó céljához kapcsolódik.

1.2.4 Tolna megye Területfejlesztési Programja

Tolna megye átfogó célja: **„a megye népességmegtartó képessége a társadalom minden szegmensében javul”**. Az átfogó cél az alábbi specifikus célok mentén valósulnak meg:

1. **Gazdaság** – Növekvő jövedelem, foglalkoztatás (vállalkozások versenyképességének erősödése, a megyei gazdasági lehetőségeket jobb kiaknázása az érintettek által és a helyi termék- és munkaerőpiac megerősödése);
2. **Fenntarthatóság** – Élhető környezet (társadalmi viszonyok stabilizálása, a helyi közösségek megtartó erejének és kulturális életének megerősítése, a természeti környezet állapotának megóvása és az energiahatékonyság javítása);
3. **Köztevékenységek** – Javuló közviszonyok (közösségi infrastruktúrák állapotának és a közszolgáltatások minőségének javítása);
4. **Fejlesztések hasznos és hatékony intézményrendszerének kialakítása** – (megyei hősök, történetek megtalálása és támogatása, megyei fejlesztési központok kialakulásának stimulálása).

Az átfogó cél és a specifikus célok elérése érdekében a Fejlesztési program a specifikus célokkal összhangban öt prioritást jelöl ki, melyekhez az operatív programban csupán általános irányelveket megfogalmazó intézkedéseket rendel.

A Területfejlesztési Program kiemelt jelentőségű projekteket is meghatároz, amelyek között említi a Tamási számára is releváns termálvízkincsre alapozó turizmust, az ezekhez kapcsolódó szálláshely- és attrakciófejlesztést.

A koncepció mellékletében informál a megyei fejlesztések járási dimenzióiról. A dokumentum rögzíti, hogy a Tamási járás a megyében a leghátrányosabb helyzetű. Az elaprózott településszerkezetből következően korlátozott Tamási, mint központ húzó hatása, inkább mikrotérségi központok jellemzőek. A járás életében kiemelt szerepe lehet a Tamásiban meglévő jelentős, fejlődési potenciállal bíró ipari tevékenységeknek. A koncepció lehetséges kitörési pontként a mezőgazdaság, az egészségipar, a megújuló energiák alkalmazása és a turizmust nevesíti. A turizmusban nemcsak a termálturizmus, hanem a természetvédelmi jelentőséggel is bíró világhírű dámvadállományát is említi a gyulai erdő és vadrezervátumban.

A járás fejlesztési elképzelései között pincehelyi Szent Orsolya Kórház fejlesztését, a járásban felvásárlói hálózat és pontok kiépítését, megújuló energiák hasznosítását (nap-, geotermikus energia, biogáz), a termál-, természeti és egészségturizmus fejlesztését, óvodafejlesztéseket (Iregszemcse, Fürged, Diósberény), reneszánsz tematikájú turisztikai fejlesztéseket (Ozórán és Simontornyán), valamint Tamásiban helyi elektromos közlekedés kialakítását sorolja fel.

1.2.5 A Tamási kistérség fejlesztési programja¹

A Tamási kistérség fejlesztési elképzelései alapján az alábbi fő projektcsomagok kerültek meghatározásra:

- Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
- A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
- Természeti környezet védelme, megújítása
- Kulturális környezet védelme, megújítása
- Települési vízrendezés, ivóvízminőség és szennyvízkezelés fejlesztése
- Kisléptékű közlekedési fejlesztések
- A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérházakban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása
- Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
- Szociális szolgáltatások, szegénység sújtotta településrészek és civil szerveződések fejlesztése
- Egyéb, a TOP-ban és előreláthatólag az ágazati OP-k-ban sem nevesíthető projektek (felsorolja azokat a projekteket (5 db), amelyek sem a TOP sem az ágazati operatív programok nem támogatnak, azonban a térségben különösen fontosak lennének)

¹ A Tamási Kistérség Fejlesztési Programja (munkaváltozat), 2014–2020. Készítette a Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából a HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft., 2013. november

1.3 A TERÜLETRENDEZÉSI TERVEKKEL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSEK VIZSGÁLATA

1.3.1 Országos tervhierarchia és összefüggései

A tervhierarchia legmagasabb szintjén az Országos Területrendezési Terv (a továbbiakban: OTrT) áll, amelyet az országgyűlés a 2003. évi XXXVI. törvénnyel hagyott jóvá és 2008-ban, valamint 2013-ban módosított (a módosító jogszabályok: 2008. évi L. tv. és 2013. évi CCXXIX. törvény). Az OTrT határozza meg az ország egyes térségeinek térbeli rendjét, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek megőrzésére, ill. erőforrások védelmére. Az OTrT az ország szerkezeti tervét, valamint az országos térségi övezeteket és az ezekre vonatkozó szabályokat foglalja magában.

A térségi, illetve megyei területrendezési tervek hivatottak a térségi területfelhasználási kategóriák és övezetek kijelölésére, az országos területfelhasználási kategóriák, övezetek figyelembe vételével, azok pontosításával.

Tamási város Tolna megyében található, amely megyére vonatkozó területrendezési tervet Tolna Megye Közgyűlése a 1/2005. (II. 21.) számú rendelettel fogadott el és a 2/2012 (II. 17.) számú rendelettel módosított. A területrendezési intézkedéseket és ajánlásokat – amelyek többek között a településrendezés számára iránymutatást tartalmaznak a megyei területrendezési terv elhatározásainak érvényre juttatása érdekében – határozattal fogadta el a Közgyűlés.

A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet szerint a településrendezési tervekben igazolni kell a tervezett fejlesztések területi terveknek való megfelelését.

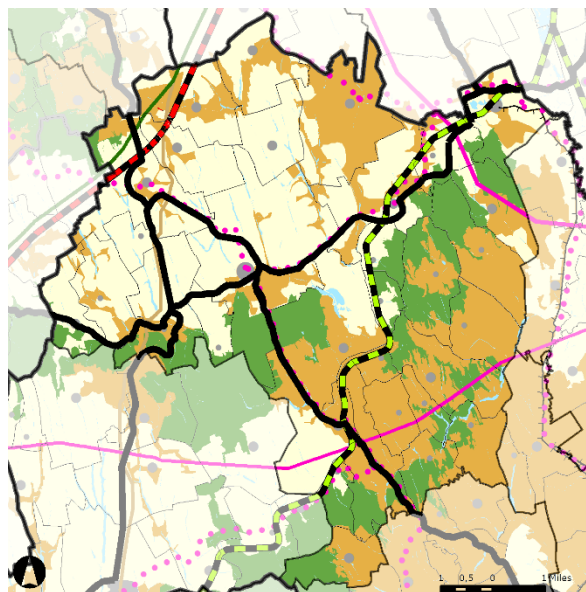
A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. tv. 23/A. § (4) bekezdése szerint az „országos területfelhasználási kategóriákra vonatkozó szabályoknak a kiemelt térség vagy a megye területére vetítve, a kiemelt térségi és megyei területfelhasználási szabályoknak a település közigazgatási területére vetítve kell teljesülniük”. Fenti előírás következtében településrendezési terv készítés esetén az összhangot a területfelhasználási kategóriák és a megyei övezetek tekintetében a vonatkozó megyei területrendezési tervvel, az országos övezetek tekintetében az OTrT-vel is kell biztosítani.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. tv. 23/A. § (2) bekezdése kimondja, hogy a településrendezési tervek készítése során:

- az országos és térségi jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózatoknak a település közigazgatási területére vetített hossza legfeljebb +/-5 százalékkal térhet el a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek szerkezeti tervében ábrázolt nyomvonalváltozattól, kivéve, ha külön jogszabályban meghatározott területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat a nagyobb eltérést indokolja;
- az országos, a kiemelt térségi és a megyei övezetek által érintett területeket az érdekelt államigazgatási szervek állásfoglalása alapján kell lehatárolni oly módon, hogy a kiemelt térségi és a megyei övezet területének a település közigazgatási területére eső része legfeljebb +/-5 százalékkal változhat.

1.3.2 Tamási az Országos Területrendezési Tervben

Tamási alapvetően a rajta keresztülhaladó közutakkal és kerékpárutakkal jelenik meg az OTrT-ben, mégis a legfontosabb országos gyorsforgalmi út- és vasútpályák elkerülik a várost. A Terv 1/1. számú melléklete tartalmazza a gyorsforgalmi utakat, amelyben a tervezett gyorsforgalmi utak között már nem szerepel a Pécsét Dombóváron és Tamásin keresztül Székesfehérvárral (így az M6-ot az M7 autópályával) összekötő M65 autópálya építése. Ugyanakkor a járásszékhelyet két-két fontosabb közút és kerékpárútvonal is érinti:

1.3-1. ábra: Tamási az Országos Szerkezeti Tervlapján
Forrás: OTrT

1. Tamási két, a 6. és a 7. számú főutakat összekötő főút metszéspontjában helyezkedik el:
 - a 61. számú Dunaföldvár–Tamási–Dombóvár–Kaposvár–Nagykanizsa főútvonal, illetve
 - a 65. számú Szekszárd–Tamási–Siófok főútvonal
2. Az OTrT-ben az országos kerékpárút törzshálózat-hálózat két eleme is érinti Tamási városát (a térképen rózsaszín pöttyözött vonallal).
 - a 61. számú, Bugacpusztaháza–Soltvadkert–Kiskőrös–Dunapataj–Solt–Dunaföldvár–Simontornya–Tolnanémedi–Tamási útvonalon haladó Közép-magyarországi kerékpárút végpontja
 - a Balatont Péccsel összekötő 72. számú, Szántód–Kőröshegy–Tamási–Hőgyész–Bonyhád–Mecseknádasd–Pécsvárad–Pécs–Újpetre útvonalon haladó Külső-somogyi kerékpárút egyik állomása

Tamási a következő, az OTrT-ben rögzített övezetekbe tartozik bele:

- országos ökológiai hálózat övezete (a külterület déli része, illetve a Koppány városba vezető szakasza, a Tamási-víztárolók és a Fürgedi-patak menti területek)
- kiváló termőhelyi adottságú szántóterület (jelentős kiterjedésű a külterület északi felében)
- jó termőhelyi adottságú szántóterület (vízfolyások mentén)
- kiváló termőhelyi adottságú erdőterület (jellemzően a külterület déli részén)
- térségi jelentőségű tájképvédelmi terület (nagyobb egybefüggő területen a város déli részén, illetve vízfolyások völgyeiben, mint az Ireg-patak és a Tamási-víztárolók, a Cseringáti-patak menti állóvizek, a Kecsegei-árok, illetve a várost északkeletről szegélyező Halastavak)

1.3.3 Tamási a megyei területrendezési tervben

A megyei területrendezési tervben² Tamási elsősorban a közlekedési és közműhálózatok tekintetében jelenik meg.

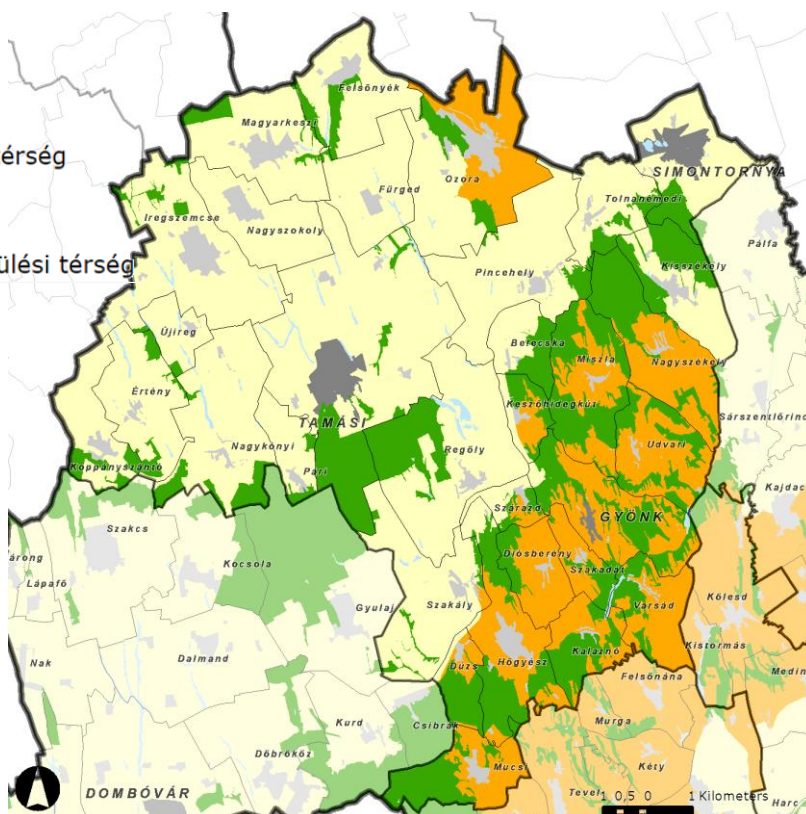
Közlekedési hálózatok:

- A közúti közlekedésben tervezett a 65. számú főút Tamási települést elkerülő szakasza
- Térségi jelentőségű a mellékúthálózat tervezett Paks–Nagydorog–Tamási szakasza (a 6232 j. út felhasználásával), ennek részeként a Belescska–61. sz. főút, illetve a Miszla–Sárszentlőrinc közötti szakaszok
- A OTTrT-nél már említett 61. és 72. számú országos jelentőségű Közép-magyarországi és Külső-somogyi kerékpárutakon kívül a térségi kerékpárút-hálózat elemét képezi a felhagyott vasútvonal mentén végigfutó Dombóvár–Kocsola–Pári–Tamási–Felsőnyék kerékpárút, valamint a Duna-part felé, részben felhagyott vasútvonalon végigfutó Törökkoppány–Nagykónyi–Tamási–Keszőhidegkút–Gyöng–Kölesd–Tengelic kerékpárút

A megyei TrT Térségi Szerkezeti Terve összességében hatféle térségi területfelhasználási egységet különböztet meg, ezek közül a vegyes területfelhasználású térségek kivételével a többi ötféle meg is jelenik Tamási területén (1.3-2. ábra).

Térségi területfelhasználás

- Erdőgazdálkodási térség
- Mezőgazdasági térség
- vegyes területfelhasználású térség
- Vízgazdálkodási térség
- Városias települési térség
- Hagyományosan vidéki települési térség

1.3-2. ábra: Tamási térségi területfelhasználási egységei

Forrás: Tolna MTrT Térségi Szerkezeti Terv, 2012.

Mezőgazdasági térség

² Tolna Megye Közgyűlése az 1/2005. (II. 21.) számú rendelettel fogadta el és a 2/2012 (II. 17.) számú rendelettel módosította.

A déli részek kivételével a város közigazgatási területének legnagyobb részén egybefüggő területen található mezőgazdasági térségek. A terv leszögezi, hogy a megyében a termőhelyi adottságok a mezőgazdasági árutermelés szempontjából az országos átlagnál kedvezőbbek, és ahhoz, hogy a tájgazdálkodásában a mezőgazdaságnak a jövőben is meghatározó szerepe legyen, a jó minőségű termőföldek védelmét biztosítani kell. Azt a következő eszközökkel kívánják elérni:

- A termőföldek felaprózódásának megakadályozása és a jó minőségű termőföldek művelésből való kivonásának megakadályozása.
- A mezőgazdasági birtokközpontok, majorok mezőgazdaságtól eltérő célú hasznosításának megakadályozása érdekében biztosítani kell a hagyományos funkciójuknak megfelelő fejlesztési lehetőségét, új birtokközpontok kialakításának településrendezési feltételeit.
- A szántóföldi növénytermesztésre kevésbé alkalmas területeken a gyümölcsstermesztés, gyeptáplálkozás és ezzel összefüggő állattenyésztés elősegítése.
- A mezőgazdasági tájhasználat prioritását hangsúlyozza a Térségi Szerkezeti Terv a megye nyugati részén Tamásitól északra lévő árutermelő gazdálkodásra kedvező, lankás, dombvidéki térség kiemelkedő értékű részein.
- A természetvédelmi oltalom alatt álló, az ökológiai hálózat részét képező, egyben a Natura 2000 területeken lévő mezőgazdasági területeket a településrendezés eszközeiben korlátozott használatú mezőgazdasági területfelhasználási egységbe célszerű besorolni. Itt a gazdálkodást össze kell hangolni a természetvédelmi, ökológiai érdekekkel: biztosítani kell a védett természeti értékek megőrzését, a biológiai sokféleséget, a védett növénytársulásoknak a megőrzését. Olyan építmények kialakítása javasolt, amelyek a védett területek fenntartását szolgálják, a védelmi célokkal összhangban vannak. A gyepterületek, fás legelők fenntartását extenzív legeltetési állattartással indokolt fenntartani.
- A környezetkímélő biogazdálkodás ösztönzése érdekében támogatni kell az integrált, kímélő jellegű talajművelési, tápanyag-gazdálkodási és növényvédelmi eljárások alkalmazását.
- Meg kell akadályozni a talaj fizikai, kémiai és biológiai degradációját, a vízerózió, defláció okozta károkat. Ennek érdekében a meglévő külterületi fasorokat, mezsgyéket meg kell őrizni, és a tájkép változatosságát is növelő, a talaj védelmét biztosító és vízháztartási viszonyait javító mezővédő erdősávokból, fasorokból álló zöldfolyosó hálózat kialakítását ösztönözni kell.
- A mezőgazdasági területek megközelíthetősége érdekében a külterületi dűlőutak rendszeres karbantartásáról, legalább az egyes határrészek megközelítését szolgáló fő feltáró utak stabilizálásáról, a vízelvezető árkok tisztán tartásáról gondoskodni kell.

Erdőgazdálkodási térség

Tamási–Gyulaj körzete egyike a módosított megyei rendezési terv rendkívül visszafogottan és pontosan kijelölt erdőgazdálkodási területfelhasználási térségeknek. Tamásiban a déli külterületeken egy nagyobb, illetve három kisebb területen (Szarkahegy, a belterülettől keletebbre kisebb vízfolyás mentén, illetve Kecsegei-árok–Fürgedi-patak mentén) koncentrálódnak erdőgazdálkodási egységek.

Mivel az erdők környezetvédelmi jelentősége meghatározó (erózió érzékeny területek talajvédelme, a levegő minőségének és a települési környezet védelme), ezért a TrT szerint ösztönözni kell a települések – kiemelten a városok – közvetlen környezetében az erdőterületek növelését. Ennek keretében a következő intézkedéseket javasolja a TrT:

- Ösztönözni kell a honos erdőállományok megőrzését, a tájidegen erdőállományok fokozatos cseréjét honos erdőállományokra, és az állandó erdőborítást biztosító természetközeli erdőgazdálkodást.
- A megye területén az erdős térségek a „bakancsos” turizmus célterületei. Ezért az erdők közjóléti

funkcióját is hangsúlyozni kell. A megye városainak, kirándulóközpontjainak, üdülőhelyeinek térségében az erdők turisztikai célú feltárását ösztönözni kell.

- A természetvédelmi oltalom alatt nem álló erdők fenntartása és erdőtelepítés a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodási módszerek figyelembe vételével javasolt. Támogatni kell ezen erdőállományok esetében a természetes, illetve természetszerű erdők kialakítását.
- Tolna megyében fontos az erdőterületek vadgazdálkodási, vadász turisztikai jelentőségének hangsúlyozása is. Az erdők mozaikosságának összefüggő erdőrendszerré fejlesztése a vadeltartó képességet növelheti.

Vízgazdálkodási térség

Tamási külterületén több terület is a vízgazdálkodási térség besorolás alá esik: Ireg-patak, Tamási-víztárolók, Szentmártoni-patak, Cseringátoni-patak, a Kecsegei-árok, valamint a Fürgedi-patak). A TrT szerint kisebb természetes vízfolyások, patakok esetén javasolt kerülni a mesterséges medrek kialakítását, és célszerű törekedni a meglévő mesterséges medrek és közvetlen környezetük természetközeli átalakítására (településen belül is). A meglévő kisvízfolyások vonalának revitalizációja lehetőséget ad az élővilág terjeszkedésére, újabb, kisebb léptékű (helyi jelentőségű) ökológiai folyosók kialakulására, a települési környezet javítására. A TrT javasolja, hogy a településrendezési tervek készítésekor:

- a települések csapadékvíz-elvezetési tervét is készítsék el,
- határozzák meg a vízgyűjtők várható távlati terhelését,
- építsék be a területet érintő vízgyűjtő gazdálkodási tervek településrendezéssel összefüggő javaslatait és intézkedéseit.

Települési térség

Tamásiban mind városias, mind pedig a hagyományosan vidéki települési térségek megtalálhatók. Előbbi maga a város központi belterülete, utóbbiba a külterület egyes beépített részei (Szemcsepuszta, Fornádpuszt, Kecsepuszta és Adorjánpuszta) tartoznak. Az OTTrT rendelkezései alapján a települési térségek szabályozása során az alábbi irányelvek érvényesítése irányadó a megyei TrT szerint:

- A Duna-völgy és a megye többi része közötti, beépítéstől mentes („zöld-folyosó” jellegű) kapcsolatok fenntartása;
- A vidéki jelleg sajátos eleme a viszonylag nagy számú kertes mezőgazdasági térség. Ezek települési térséggé nyilvánítása kerülendő, javasolt olyan integrált vidékfejlesztési stratégiákat kidolgozni, melyek e kertes mezőgazdasági térségek elsődleges gazdálkodási célú hasznosítását megtartják. Biztosítani kell ugyanakkor a területi feltételeket olyan tevékenységekhez, melyek a tájértékek megőrzése mellett a lakosság „több lábon állását” egy diverzifikált vidékgazdaság feltételeit biztosítják. Tamási kertes területein elkerülhetetlenül megjelenő szuburbanizációs törekvéseknek csak a legmagasabb infrastrukturális és építészeti–településépítészeti–tájépítészeti arculati követelmények teljesítése mellett szabad – strukturált módon, a belvárosra gyakorolt hatásokat is figyelembe véve – teret engedni. A borvidékekhez tartozó településeken a szőlőtermesztés támogatása, a legjobb termőhelyek megőrzése alapvető cél.

Építmények által igénybe vett térség

A *műszaki infrastruktúra*, valamint a nem települési területekhez és települési funkciókhoz kapcsolódó *egyedi építmények* területe és szükséges védőterületük tartoznak ebbe a kategóriába. Tamásit érintően a tervezett *műszaki infrastruktúra* része 65. számú főútvonal elkerülő szakasza,

illetve a térségi mellékúthálózat Paks–Nagydorog–Tamási szakasza (a 6232 j. út). A kerékpárút-hálózat fejlesztésénél a TrT szerint mérlegelni kell az egyes mellékutak forgalomnagyságának ismeretében az önálló, közúti forgalomtól elválasztott kerékpárút létesítésének szükségességét. A térségi kerékpárút-hálózat kialakításának ütemezésénél elsődleges cél, hogy a már meglévő települési, helyi–helyközi nyomvonalszakaszokat felhasználva regionális hálózatok alakuljanak ki. A terv országos és térségi jelentőségű *egyedi építményt* nem nevesít közvetlenül Tamási területén, ugyanakkor a város tözsomszédságában kijelölésre került pincehelyi kiserőmű már hatást gyakorolhat a járasszékhelyre.

Országos és térségi övezetek általi érintettség

Tamásiban a legtöbb típusú érintettség fennáll, amelyekre a megyei területrendezési terv részletes ajánlásokat is megfogalmaz.

- Országos ökológiai hálózat magterülete és ökológiai folyosó;
- Kiváló termőhelyi adottságú szántó- és erdőterület,
- Erdőtelepítésre alkalmas terület kisebb foltokban a belterülettől keletebbre kisebb vízfolyás mentén, illetve Kecsegei-árok–Fürgedi-patak mentén;
- Térségi jelentőségű tájképvédelmi terület;
- Kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület, mint világörökség és világörökség-várományos terület;
- Földtani veszélyforrás területe;
- Vízerózióknak és szélérózióknak kitett terület;

A Tolnai borvidék Kapos-völgyhöz kapcsolódó északnyugati területének részeként a megyei TrT szerint a turizmusfejlesztés magterületei és térségi központjai közé tartozik Tamási is, amely a természeti adottságok és a turisztikai szolgáltatások kínálata szempontjából és az ebből származó lehetséges jövedelemtermelés alapján legalább regionális jelentőséggel bír, vagy ilyené fejlesztendő. Ezeken a területeken:

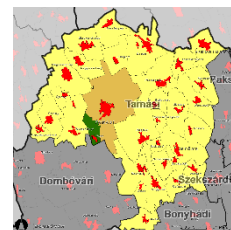
- A szálláskínálatot kialakítani, illetve bővíteni elsősorban a meglévő kultúrtörténeti értéket képviselő épületekben, azok korszerűsítésével, meglévő szálláshelyek minőségi fejlesztésével, illetve meglévő belterületi településrészekben, azok értékeinek megőrzésével, érvényre juttatásával indokolt növelni.
- Új üdülőházas üdülőterületek kialakítása elsősorban termál- illetve gyógyfürdők, és tavak-víztározók térségében javasolt, és csak akkor indokolt, ha a kereslet a kínálatot tartósan meghaladta. A területek kijelölésénél a természet- és tájvédelem, illetve a településkép (sziluett) védelem szempontjait kiemelten javasolt figyelembe venni az új beépítésre szánt területek kijelölésénél. Új hétvégi házas üdülőterületek kijelölése nem indokolt.
- A táj- és természetvédelmi területek térségébe tartozó települések számára a térség természeti–táji értékeihez kötődő, azok megőrzését előmozdító komplex táj- és biogazdálkodás fejlesztése ajánlott, amely egyúttal az ökoturizmus és a szelíd turizmus számára is megfelelő környezetet biztosít.
- A turizmusfejlesztés magterületein belül a települések között javasolt egységes (összehangolt) kerékpárosút-arculat (burkolat, tájékoztatótáblák, növénykiültetés stb.), egységes bakancsos túra pihenőhelyek és tájékoztató rendszer kialakítása. Javasolt továbbá a vízi- és kerékpáros turizmus helyi bázisainak közös építészeti arculati tervezése, a kínálat összehangolása.
- Az épített örökség valamint a népi hagyományörzés térségi jelentőségű központjaiban kiemelten támogatandó a településközpontok rehabilitációja és javasolt helyi értékvédelmi rendelet megalkotása (ahol még nincs ilyen), hozzákapcsolódó értékvédelmi alap létrehozása. Kiemelten

támogatandó továbbá a rendezvényekkel érintett helyszínek környezeti minőségének, felszereltségének, turisztikai vonzerejének fejlesztése, megközelíthetőségi feltételeinek, az elérés komfortjának javítása (parkolás, kerékpáros, tömegközlekedési–gyalogos elérhetőség).

A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek a Tamási városát tizenegy település határolja, ezek Gyulaj kivételével (Dombóvári járás) a Tamási járáshoz tartoznak.

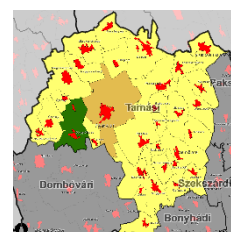
1.3.1 Pári

Pári településrendezési tervét 2010-ben készítette a Virányi Építész Stúdió Kft., a Pagony Kft., a KÉSZ Kft. és a Heckenast&Heckenast Bt., amelyet a falu képviselőtestülete a 10/2010. (XI. 5.) számú rendelettel fogatott el. A Párihoz tartozó 039/2 hrsz-ú szántóterület eredetileg a tamási kommunális szennyvíztisztító telep szennyvíziszapának lerakására kijelölt ingatlan volt, a folyékony kommunális hulladék kezelését és utóhasznosítást azonban a város más úton oldja meg. Pári villamosenergia-ellátása 20 kV-os középvezetési hálózatról, fogyasztói transzformátor állomásokon keresztül történik, amelynek bázisa a tamási 120/20 kV-os alállomás.

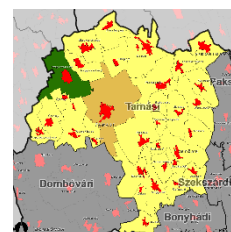
1.3.2 Nagykónyi

Nagykónyi módosított településrendezési tervét a falu képviselő testülete a 6/2012 (IV. 27.) számú rendelettel fogadott el. A terv nem tartalmaz Tamási települést befolyásoló megállapításokat.

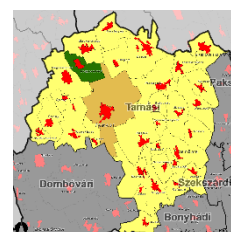
1.3.3 Iregszemcse

Iregszemcse településrendezési tervét 2006-ban készítette a Meridián Mérnöki Iroda Kft., amelyet a falu képviselőtestülete a 7/2006. (VI. 13.) számú rendelettel fogatott el. A szippantással eltávolított és elszállított folyékony hulladék ártalmatlanítása a Tamási városi szennyvíz tisztító telepen történik.

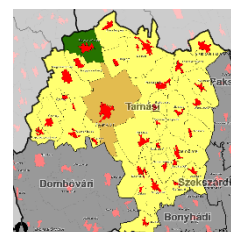
1.3.4 Nagyszokoly

Nagyszokoly településrendezési tervét a falu képviselőtestülete a 14/2011. (IX. 28.) számú rendelettel fogadta el. Nagyszokoly villamosenergia-ellátása a Tamási–Mezőkomárom 20 kV-os középvezetési hálózatról, fogyasztói transzformátor állomásokon keresztül történik.

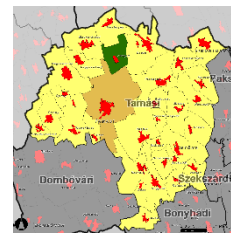
1.3.5 Magyarkeszi

Magyarkeszi településrendezési tervét 2007-ban készítette a Meridián Mérnöki Iroda Kft. A szippantással eltávolított és elszállított folyékony hulladék ártalmatlanítása a Tamási városi szennyvíz tisztító telepen történik. A településen begyűjtött hulladékot a Tamási város közigazgatási területén található hulladéklerakóba szállítják. Magyarkeszi villamosenergia-ellátása a Tamási–Mezőhídvég 22 kV-os gerincvezetékéről, fogyasztói transzformátor állomásokon keresztül történik.

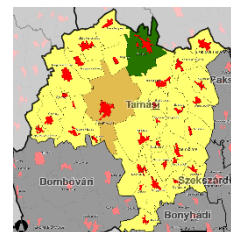
1.3.6 Fürged

Fürged módosított településrendezési tervét 2014-ben készítette a Völgyzugoly Műhely Kft., amelyet a falu képviselőtestülete a 3/2014. (IV. 22.) számú rendelettel fogatott el. Fürged villamosenergia-ellátásának bázisa a tamási 120/20 kV-os alállomás.

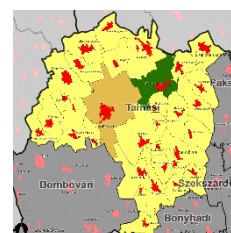
1.3.7 Ozora

Ozora településrendezési tervét 2004-ben készítette a Civitas Bt., amelyet a falu képviselőtestülete a 9/2005. számú rendelettel fogatott el. A terv nem tartalmaz Tamási települést befolyásoló megállapításokat.

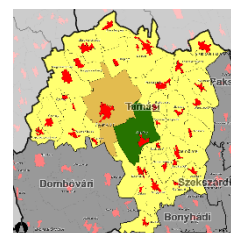
1.3.8 Pincehely

Pincehely módosított településrendezési tervét 2014-ben készítette a Meridián Mérnöki Iroda Kft., amelyet a falu képviselőtestülete az 5/2014. (VII. 22.) számú rendelettel fogatott el. A víztelenített szennyvíziszap ártalmatlanítása a Tamási városi szennyvíztisztító telepen történik.

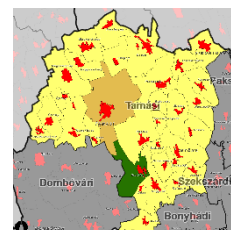
1.3.9 Regöly

Regöly módosított településrendezési tervét 2004-ben készítette a Civitas Bt., amelyet a falu képviselőtestülete a 12/2005. (IX. 15.) számú rendelettel fogatott el. A terv nem tartalmaz Tamási települést befolyásoló megállapításokat.

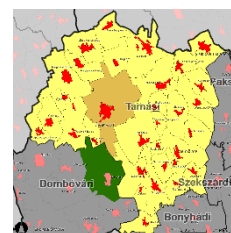
1.3.10 Szakály

N.a.

1.3.11 Gyulaj

Gyulaj településrendezési tervét 2002-ben készítette a Pécsépterv Stúdió Kft., amelyet a falu képviselőtestülete a 9/2002. (VII. 15.) számú rendelettel fogatott el. A terv nem tartalmaz Tamási települést befolyásoló megállapításokat.

1.5 HATÁLYOS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI DÖNTÉSEK BEMUTATÁSA

1.5.1 A hatályos fejlesztési koncepció vonatkozó megállapításai

Tamási hatályos településfejlesztési koncepciója jelen Integrált Településfejlesztési Stratégia megalapozó dokumentumának készítésekor már meglehetősen régi, 2003-ban került elfogadásra.. A Koncepció a közép- és hosszútávú átfogó (stratégiai) céljaira témakörönként tett javaslatokat, konkrét jövőképet és átfogó célokat nem fogalmaz meg.

1. Társadalompolitika

- A Városi Önkormányzatnak lehetőségeihez képest tudatosan be kell avatkozni a település népesedési politikájába, és eszközei révén elő kell segíteni a lakosság helyben maradását, illetve a fiatalok életkörülményeinek javulását (foglalkoztatottsági helyzet javítása, illetve fiatal családok lakáshoz jutásának elősegítése különféle támogatásokkal és kedvezményekkel)
- Az oktatási intézmények kezelése és fejlesztése. Koncepcionális szempont, hogy oktatási és közművelődési intézmény ne szűnjön meg a városban.
- A térségben élő hátrányos helyzetű, főként a cigánysághoz tartozó – rétegek felzárkóztatására stratégiai programot kell kialakítani. A felzárkóztatás legfőbb eszközei a foglalkoztatás és az oktatás, és csak harmadsorban tekinthető hatékonynak a lakáskörülmények javítása.

2. Gazdaság

- A mezőgazdasági termények piacrajuttatási feltételeinek, raktározási lehetőségeinek, valamint helyi feldolgozásának fejlesztése.
- A fenti foglalkoztatás-fejlesztési célokon túlmenően konkrét iparfejlesztési feladatok:
 - A város ipari üzemek iránti fogadóképességét reklámozása
 - A kisvállalkozások talpon maradásának és új vállalkozások indulásának segítése
 - A volt téglagyár építési terület-előkészítésének megkezdése
 - A laktanya betelése után további kisvállalkozói telephely-területet létrehozása a városban, lehetőleg a laktanya környékén
 - A lakókörnyezetet terhelő üzemek esetében technológiai korszerűsítés vagy az áttelepülés lehetőségeinek vizsgálata, és erre intézkedési terv kidolgozása
 - Kiemelt hangsúllyal a térség menedzselése, városmarketing (sajtó, TV, internetes honlap, stb.)
- Konkrét turizmusfejlesztési feladatok:
 - Kiemelt hangsúllyal a gyógyászati idegenforgalom fejlesztése, gyógyszálló és gyógyászati szolgáltatások kiépítése, külön kezelve a szabadidő-hobby turizmustól;
 - A tervezett Pári üdülőfalu, valamint a Gyulaji erdőben tervezett magas igény szintű idegenforgalmi centrum beillesztése a térség idegenforgalmi kínálatába;
 - A strand környéki üdülőterület fejlesztése az igények függvényében;
 - Egy állandó lovasbázis létrehozása a lovas turizmus fellendítésére;
 - A halastavakra építhető vízi (horgász- és evezős) turizmus fejlesztése;
 - A városkörnyéki kerékpár- és gyalogos túraútvonalak kiépítése;
 - Az ornitológiai (madármegfigyelő) turizmus fejlesztése, együttműködve a regölyiekkel;
 - A kulturális látnivalók (múzeum, galéria) fejlesztése;
 - A városi rendezvények, fesztiválok továbbfejlesztése;
 - A borkultúrát és gasztronómiai kultúrát népszerűsítő létesítmények, rendezvények támogatása, csatlakozás a környékbeli borutakhoz;
 - A térségen belüli turisztikai programok koordinációjának fokozása.

3. Ellátás

- A fenti lakáspolitikai célokon túlmenően a városban jelentkező valós lakásépítési igényekhez igazodó lakásfejlesztési koncepció
 - Hosszú távú városi intézményfejlesztési feladatok:
 - Új vonulásra alkalmas tűzoltóság létesítése;
 - A volt bírósági épület felújítása és hasznosítása;
 - A strand egyik medencéjének lefedése;
 - A katolikus temető bekerítése, a ravatalozó korszerűsítése; a miklósvári felhagyott temető területe kegyeleti parkká alakítása;
 - Áruház építése tervezett a 61. út mellett;
 - Távolabban új piac, illetve vásártér létesítése
- Közlekedésfejlesztés (légi, vízi, vasúti, gyalogos és kerékpár, közösségi („tömeg-„) és közúti közlekedés)
- Közművek fejlesztése (vízellátás, szennyvíz- és csapadékvíz-elvezetés, elektromos és fűtési energia-ellátás, hírközlés)

4. Település-arculat (ennek elemei)

- Természeti környezet (táji környezet és zöldterületek)
- Környezetvédelem
- Az épített környezet védelme
- Hagyomány és szellemiség

1.5.2 Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések

Tamásiban nincsenek hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések.

1.6 A TELEPÜLÉS TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVI ELŐZMÉNYEINEK VIZSGÁLATA

1.6.1 A hatályban lévő településrendezési eszközök

Tamási város Településszerkezeti Tervét, Kültérületi Szabályozási Tervét és Belterületi Szabályozási Tervét a Helyi Építési Szabályzat tartalmazza, amelyet a Képviselőtestület a 14/2005. (VIII.7.) számú önkormányzati rendeletben tett közzé. A szabályozási tervek és a vonatkozó (beépített) módosítások megtalálhatóak a város hivatalos honlapján (<http://www.tamasi.hu/index.php?mid=153>).

1.6.2 A hatályos településszerkezeti terv megállapításai, megvalósult elemek

1.6.2.1 A hatályos településszerkezeti terv megállapításai

A településszerkezeti terv – összhangban az országos és a megyei, térségi szintű tervekkel – hosszú távra meghatározza Tamási fejlődésének térbeli irányait, lehetőségeit, korlátait, kialakítja a településszerkezet fejlesztésének újabb elemeit.

Lakóterületek alakításának alapelvei

A *nagyvárosias* lakóterület sűrű beépítésű, több önálló rendeltetési egységet magába foglaló, jellemzően 12,5 m-es építménymagasságot meghaladó lakóépületek elhelyezésére szolgál. (telepszerű, többszintes lakótelepek)

A *kisvárosias* lakóterület sűrű beépítésű, több önálló rendeltetési egységet magába foglaló, jellemzően 12,5 m-es építménymagasságot meg nem haladó lakóépületek elhelyezésére szolgál. (történelmi városközpont; Alvég; a történelmi város pereme; többszintes, többalakásos társasházak övezete)

A *kertvárosias* lakóterületek elsősorban laza beépítésű, összefüggő nagy kertes, több önálló rendeltetési egységet magába foglaló, 7,5 m-es építménymagasságot meg nem haladó lakóépületek elhelyezésére szolgál.

A *falusias* lakóterület legfeljebb 7,5 m-es építménymagasságú lakóépületek, a mező- és erdőgazdasági építmények, továbbá a helyi lakosság ellátását szolgáló, nem zavaró hatású kereskedelmi-, szolgáltató- és kézműipari építmények elhelyezésére szolgál.

Központrendszer, az intézményellátás fejlesztésének alapelvei (vegyes terület):

A *településközpont vegyes terület* több önálló rendeltetési egységet magába foglaló, lakó és olyan helyi települési szintű igazgatási-, kereskedelmi-, szolgáltató-, vendéglátó-, szálláshely szolgáltató-, egyházi-, oktatási-, egészségügyi-, szociális- épületek, valamint sportlétesítmények elhelyezésére szolgál, amelyek alapvetően nincsenek zavaró hatással a lakófunkcióra.

A *központi vegyes terület* több önálló rendeltetési egységet magába foglaló, elsősorban központi igazgatási, kereskedelmi, szolgáltató gazdasági épületek elhelyezésére szolgál.

Üdülőtérület alakításának alapelvei:

Az üdülőtérület elsősorban üdülőépületek elhelyezésére szolgál.

A gazdasági területek alakításának alapelvei:

A *kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület* elsősorban nem jelentős zavaró hatású gazdasági tevékenységi célú épületek elhelyezésére szolgál.

Az *ipari gazdasági terület* olyan gazdasági célú ipari létesítmények elhelyezésére szolgál, amelyek más beépítésre nem szánt területen nem helyezhetők el.

Különleges területek (turizmus, sport, rekreáció stb.) alakításának alapelvei

A *különleges terület*be azok a területek tartoznak, amelyek a rajtuk elhelyezendő építmények különlegessége miatt (helyhez kötöttek, jelentős hatást gyakorolnak a környezetükre, vagy a környezetük megengedett külső hatásaitól is védelmet igényelnek) és más beépítésre szánt terület-felhasználású területektől eltérnek. (pincés területek, hulladékkezelő és -lerakó területek, bányaterületek, zöldfelület jellegű különleges területek, közlekedési- és közműépítmények területei, mezőgazdasági üzemi területek, kistermelői állattartásra szolgáló területek, állatmenhely területe).

Közlekedési terület alapelvei:

A *közlekedési és közműelhelyezésre szolgáló terület* az országos és helyi közutak, a kerékpárutak, a gépjármű várakozóhelyek (parkolók), a járdák és a gyalogutak, mindezek csomópontjai, vízelvezetési rendszere és környezetvédelmi létesítményei, a közforgalmú vasutak, vízi és légi közlekedés, továbbá a közművek és a hírközlés építményeinek elhelyezésére szolgál.

Zöldterület-fejlesztés alapelvei, követelményei:

A *zöldterület*ként lehatárolt területek funkcionális és zöldterületi fejlesztésére, illetve rekonstrukciójára, valamint új ipari parkok, kertek létesítésére csak kertépítészeti tervek alapján van lehetőség.

Erdőterület kialakításának alapelvei:

Az *erdőterületeken* az erdő rendeltetésének (védelmi, gazdasági, egészségügyi-szociális, turisztikai) megfelelő építmények helyezhetők el az OTÉK 28. § (3)-(4) bekezdésében foglalt korlátozások szerint.

Mezőgazdasági terület:

A *mezőgazdasági terület*en a növénytermesztés, az állattenyésztés és a halászat, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és -tárolás, valamint turisztikai hasznosítás építményei helyezhetők.

Vízgazdálkodási terület:

A területfelhasználási egységbe az OTÉK szerinti vízgazdálkodási területek tartoznak. A területen építményeket elhelyezni csak a *vízgazdálkodási* szempontok figyelembevételével – külön jogszabályban foglaltak szerint – lehet.

Természetközeli terület:

A *természetközeli* területek a város mocsár és nádas művelési ágban nyilvántartott területei. A természetközeli területeken épületet elhelyezni nem lehet.

1.6.2.2 A hatályos településszerkezeti terv megvalósult elemei

A város beépítésre szánt, de még nem beépített területei kétféleképpen jelennek meg a településszerkezeti tervben. Vannak olyan területek, amelyek a TSZT-ben meglévő területfelhasználásuként kerültek jelölésre, mert a telekalakítás, közművesítés megtörtént, de ténylegesen még éppen csak megkezdődött a terület beépítése, nagy számú telek áll még üresen.

A másik megjelenési forma esetében a tervezett területfelhasználásokként jelölt területeken még semmilyen fejlesztés nem kezdődött meg. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az így jelölt területek bármikor, a tulajdonosok szándékától függően, a települési önkormányzat közreműködése nélkül felhasználhatók. Az ilyen területek tényleges felhasználása, beépítése kizárólag a tulajdonosok döntésén múlik.

Vannak olyan területek is, ahol tartalék lakóterületek lettek kijelölve, azonban a szabályozási terv még mezőgazdasági területként jelöli. Ezen területek átminősítésére csak akkor van szükség, ha a szabályozási terv szerinti beépítésre szánt területek elfognak.

Minden, ma még termőföldön megvalósítani szándékozott fejlesztés gátja lehet, hogy sok olyan területet vontak ki a művelésből, ahol még nem valósult meg semmilyen fejlesztés. Tamási város belterületén jelenleg 58 db, összesen 5,2 ha nagyságú beépítetlen terület van. Megítélésünk szerint a rendelkezésre álló beépítetlen terület hosszú távra biztosítja a belterületi lakó- és üdülőépületek építéséhez, egyéb fejlesztési igények kielégítéséhez szükséges területi igényeket, ezért a tervezési időszakra újabb termőterületek beépítési célra történő kijelölését csak rendkívül indokolt esetben tartjuk elfogadhatónak.

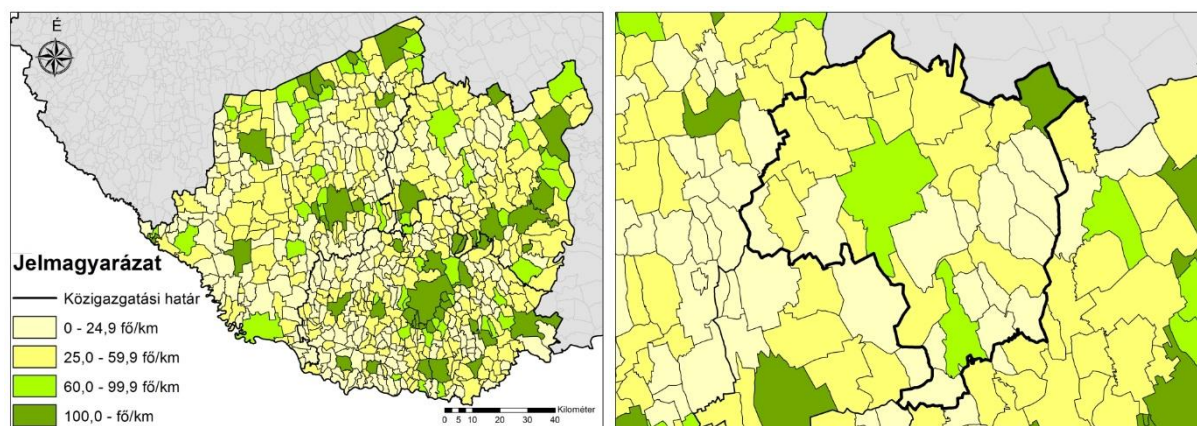
Építők útjával párhuzamosan, attól északabbra az előző rendezési terv még kijelölt új, beépítésre szánt kertvárosias lakóterületeket, de ez végült igény hiányában nem épült be. A 2014-ben elfogadott rendezési terv már erre reagálva mezőgazdasági területként jelöli meg a területet. Az Illyés Gy. utcában a rendezési terv hasonlóan beépítési céllal tervezett lakótelkeket jelölt ki, amelyek korlátozott érdeklődés miatt csak részben kerültek beépítésre. A jelenleg hatályos rendezési terv már kijelöli a tervezett kerékpárutakat is, amelyek várhatóan rövid időn belül meg is fognak valósulni.

1.7 A TELEPÜLÉS TÁRSADALMA

1.7.1 Demográfia, népesség, nemzetiségi összetétel, képzettség, foglalkoztatottság, jövedelmi viszonyok, életminőség

1.7.1.1 Demográfia, népesség

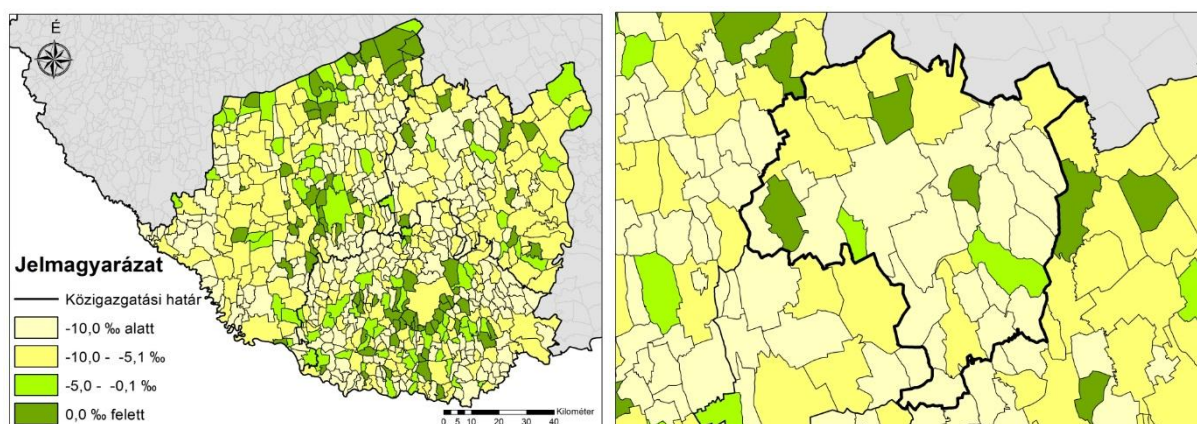
Tamási Tolna megye 6 járásszékhelyéből a legkisebb népességszámmal rendelkezik, 2007 óta pedig már Dunaföldvár is nagyobb lélekszámú, így azóta a megye hetedik legnépesebb városa. 2013. január 1-jén 8345 fő élt a településen, amely Tolna megye lakosságának 3,6 százalékát tette ki. **Népsűrűségét** tekintve (74,54 fő/km²) azonban messze a legritkábban lakott járásközpont Tolna megyén belül. Ennek oka elsősorban alacsony népességszáma (a 6 járásszékhely átlagának felét sem éri el), kisebb mértékben átlagon felüli területi kiterjedése (119,06 km²). Az alábbi ábráról ugyanakkor az is leolvasható, hogy a Paks–Szekszárd–Pécs tengelytől távolabb fekvő nyugat-tolnai települések alacsonyabb népsűrűséggel rendelkeznek.

1.7-1. ábra: A népsűrűség alakulása Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, fő/km²

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis, saját szerkesztés.

Az ország demográfiai trendje, vagyis a **lakosságszám** csökkenése összességében mind magára Tamásira, mind pedig a járására jellemző. A Tamási járás néhány településén az utóbbi években népességyarapodás figyelhető meg, de mindezek ellenére 2011-t leszámítva a lakosságszám folyamatos csökkenést mutat. Tamási a lakónépesség változásának tekintetében kedvezőtlenebb mutatókat produkált, mint a megye többi járásközpont települése.

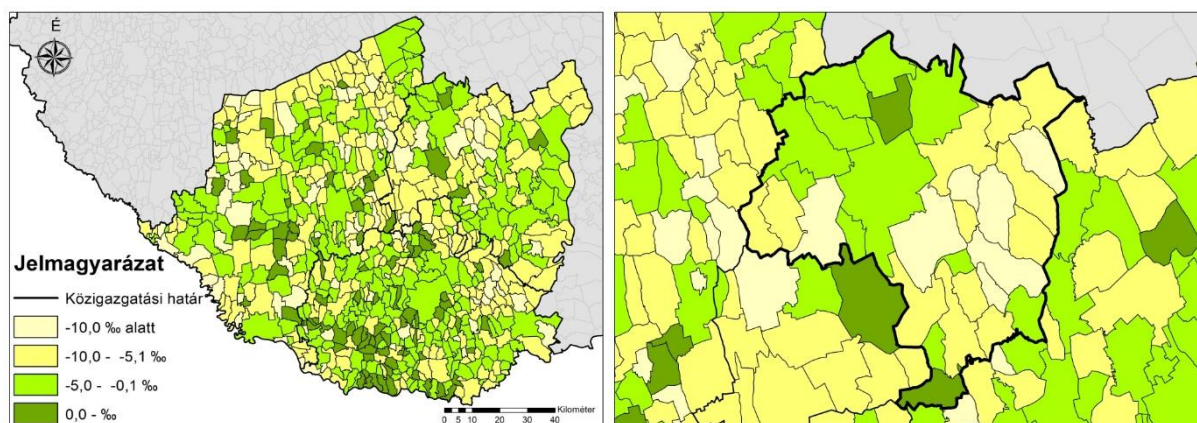
1.7-2. ábra: A 2001–2013 közötti évi átlagos népességnövekedés a 2000. év végi lakónépesség arányában a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2000 és 2013 év vége, ‰
 Adatok forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis, saját szerkesztés.

A lakosságszám változását két tényező befolyásolja: egyrészt a természetes szaporodás (vagy fogyás), másrészt pedig a vándorlási egyenleg.

A természetes szaporodás/fogyás az **élveszületések** és a halálozások számának különbségét mutatja. A születési ráta (születések 1000 lakosra jutó értéke) Tamási esetében a 2000-es évek első felében hullámvölgyet írt le, az évtized közepétől azonban kis mértékben javultak a város értékei, miközben romlott az országos és megyei szintű adatok romlásával a város egyre inkább megegyezik a megyei és országos átlagértékekkel. Ha a mutatót járás szintjén is megvizsgáljuk, látható, hogy a településeken igen szélsőséges értékeket eredményezett a vizsgált időszak alatt. Értényben például 2012-ben 1000 lakosra 22 élveszületés (!) jutott, míg a járás több falvában (Dúzs, Kalaznó, Udvari és Újireg) ugyanebben az évben nem volt gyermekáldás.

Az ezer főre jutó **halálozások** száma a városban az ezredforduló utáni évtizedben kisebb-nagyobb hullámzásokkal ugyan, de növekedett, majd 2009 óta folyamatosan csökken és tartósan 14 fő alatt alakul, amely megközelíti a 2000. év halálozási arányát. Mindezeknek megfelelően Tamási az egyik legkedvezőbb mutatóval rendelkezik a térségében és mind az országos, mind pedig a megyei adatoknál alacsonyabb halálozási adatokat produkált.

Az élveszületések és a halálozások számának alakulását **összevetve** megállapítható, hogy Tamásiban az ezredforduló után a halálozások száma mind az országos átlagnál, mind pedig a megyei járásszékhelyek átlagánál többnyire jelentősebb mértékben haladja meg az élveszületések számát, amelynek eredményeképpen a városra a természetes fogyás a jellemző. A fogyás azonban jóval kisebb mértékű mint teljes Tolna megyének az átlaga.

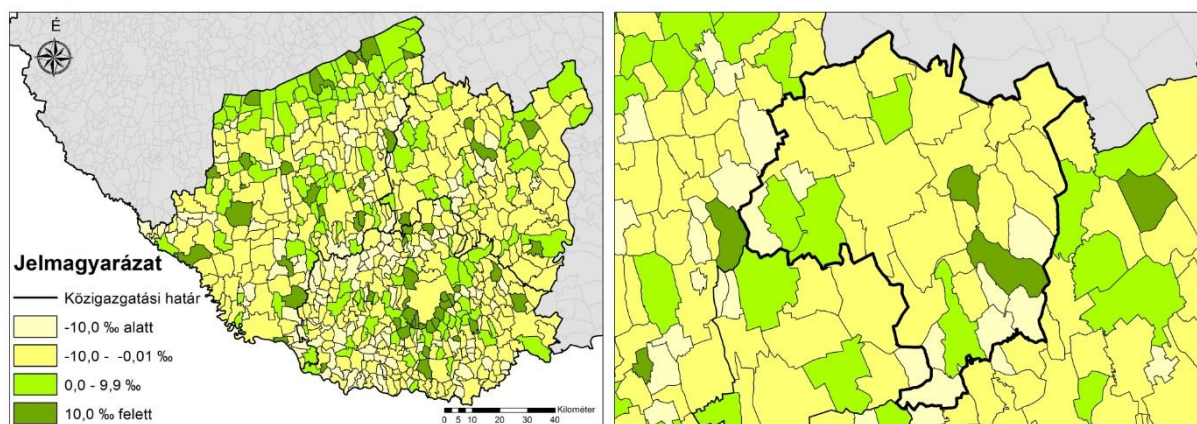
1.7-3. ábra: A 2001–2013 közötti évi átlagos természetes szaporodási ráta a 2000. év végi lakónépesség arányában a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, ‰, 2000 és 2013 év vége

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis, saját szerkesztés.

A vándorlási egyenleg a településre beköltözők és a kiköltözők különbségét jelenti. Az **odavándorlás** tekintetében Tamási erős ingadozások mellett egy hosszú távú növekedő tendenciát mutat a vizsgált időszakban. Míg 2007 és 2010 között csökkent a település vonzása, 2011-től ismételten növekszik a városba beköltözők száma. Mindezek ellenére Tamási a beköltözések tekintetében még mindig elmarad a járás egészéhez vagy Tolna megye többi járásközpont városához viszonyítva.

A városból történő **elvándorlás** vizsgálatánál szintén ingadozás tapasztalható. 2006-ig nőtt a településről elköltözők száma, majd az évtized végéig ez a folyamat mérséklődött. Kedvezőtlen azonban, hogy 2010-től újra felerősödött a növekedési tendencia, bár mindezek ellenére Tamási még mindig kedvezőbb értékeket produkál a kiköltözők tekintetében, mint járása többi településének vagy a megye járásszékhelyeinek átlaga.

Ha az odavándorlást és az elvándorlást összevetjük, akkor megállapítható, hogy Tamásiban a **vándorlási egyenleg** alakulása az ezredforduló óta negatív. Az elvándorlások száma 2006-ban haladta meg a legjelentősebben az odavándorlások számát, 2007–2012 között azóta a vándorlási veszteség jelentősen mérséklődött, a 2013-as érték azonban újra egy nagyobb mértékű negatívumról tanúskodik.

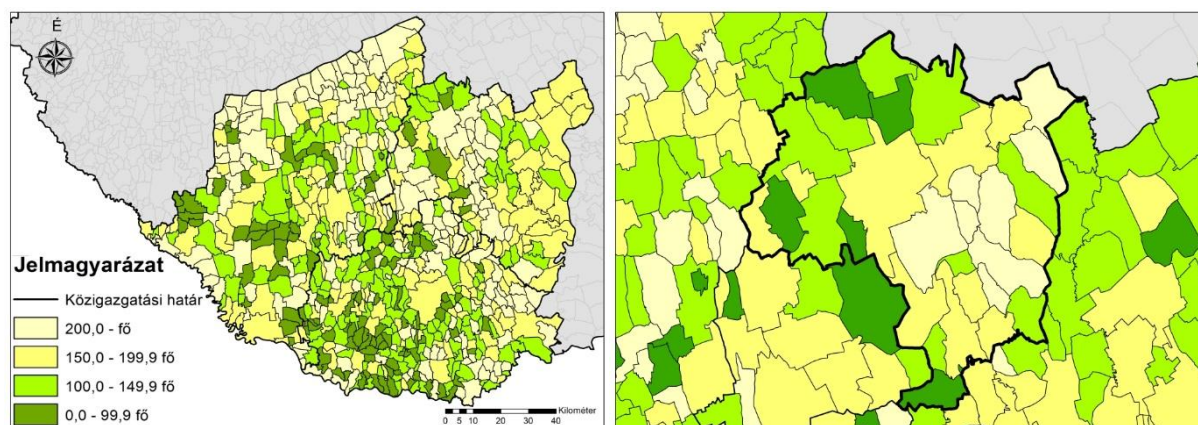
1.7-4. ábra: A 2001–2013 közötti évi átlagos vándorlási egyenleg a 2000. év végi lakónépesség arányában a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2000 és 2013 év vége, ‰

Adatok forrása: KSH, Tájékoztatási adatbázis, saját szerkesztés.

A vizsgált időszak alatt a város lakosságának **nemi arányát** a stabilitás jellemezte. A nők a város lakosságának 52 százalékát, a férfiak pedig a 48 százalékát teszik ki.

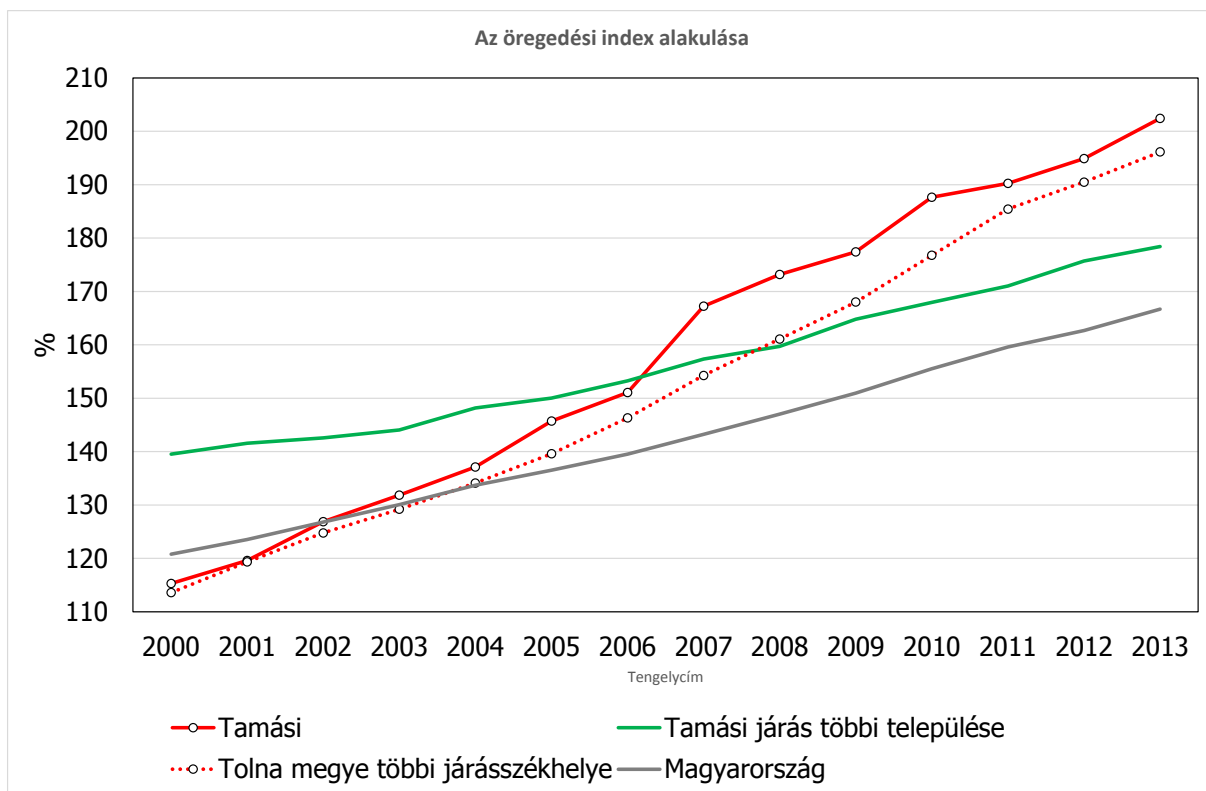
A népesség **korösszetételét** tekintve általánosságban megállapítható, hogy az országos és megyei trendekhez hasonlóan Tamási városának és térségének a lakosságát is az elöregedés is jellemezte. A városban 2001 és 2013 között 4 százalékponttal csökkent a 0–14 év közötti és 6,1 százalékponttal nőtt a 60 év feletti népesség aránya. Ennek eredményeképpen 2013. január 1-jén az állandó népesség 12 százalékát alkották a 14 év alatti fiatalok és 25 százalékát a 60 évnél idősebbek. Mindkét változás jelentősen meghaladja az országos, a megyei és a járási átlagot. Tamásiban a 15–59 éves korosztály a népesség 61 százalékát teszi ki, amellyel a járásán belül is átlagköri pozíciót jelent.

Az idős népesség számarányának növekedése és a fiatalok arányának csökkenése miatt az **öregedési index** jelentősen megnövekedett az ezredforduló utáni évtizedben, e tekintetben Tamási városa egyre rosszabb mutatókkal rendelkezik mind az országos, mind a járási összehasonlításban. Az alábbi ábráról is leolvasható, hogy Tamási 2000-ben még 115-ös öregedési indexet produkált, szemben az országos 121-es mutatóval, 2013-ra jelentős értéknövekedés mellett már megfordult a sorrend (Tamási: 202; Magyarország: 167), amely Tamási számára igen kedvezőtlen tendenciára utal.

1.7-5. ábra: 100 gyermekkorúra jutó idősorú az állandó népességből a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2013, fő

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis, saját szerkesztés.

1.7-6. ábra: Az állandó népesség öregedési indexének alakulása Tamásiban és térségében
 Adatok forrása: KSH, Tájékoztatási adatbázis, 2013.

1.7.1.2 Háztartás, család

Tamásiban összesen 3536 háztartást regisztráltak a 2011-es Népszámlálás során. A háztartások 67 százaléka (2 359) családháztartást alkot, azaz egy vagy több családot foglal magába. A családháztartások túlnyomó többsége egy családból álló háztartás (2 299), kisebb része, 60 háztartás pedig legalább két családból álló háztartásként működik.

Az egy családú háztartások 82 százalékát házaspárok, illetve élettársi kapcsolatban élők alkotják, a fennmaradó 18 százalék (408 háztartás) egyszülős háztartás, vagyis gyerekeket egyedül nevelő szülőkből áll. A tamási háztartások 33 százaléka nem alkot családháztartást. A nem családháztartás túlnyomó részét az egyszemélyes, egyedül élő személyek alkotják (92 százalék)

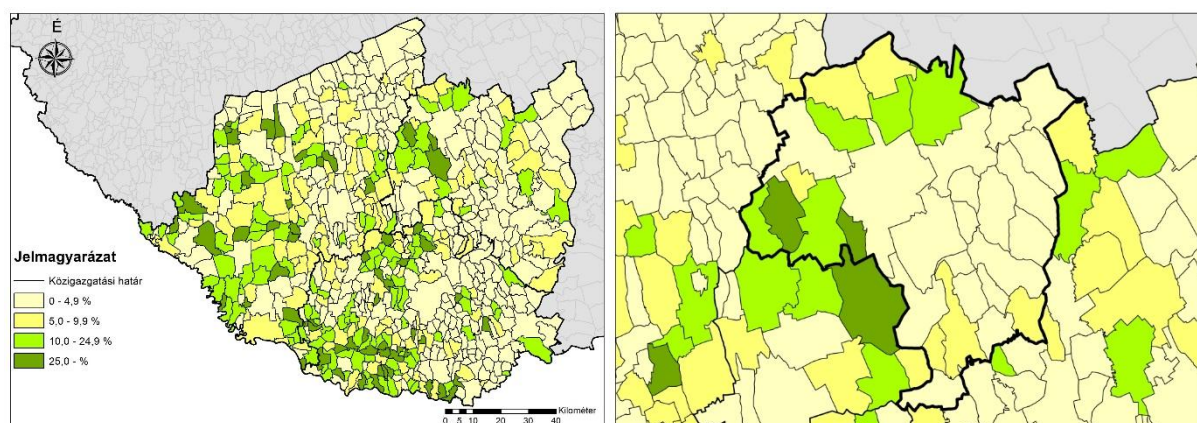
A vizsgált területi egységekben közel hasonlóak a háztartási jellemzők. A legszembetűnőbb különbség az egyszülős háztartások esetében figyelhető meg: míg országos átlagban az egy családú háztartásokon belül 20 százalék a gyermeküket egyedül nevelő szülők aránya (ugyan ez Tolna megyében 18,5 százalék, a Tamási járásban 18 százalék), addig Paks kivételével (17 százalék) a megye járasszékhelyein, így Tamásiban is 18 százalék, ami jelen esetben a járási átlagot veszi fel.

A száz háztartásra jutó foglalkoztatottak tekintetében Tamási a térség legkedvezőbb adatával rendelkezik, amely Paks kivételével meghaladja mind a többi járásközpont város, mind pedig a megye és az ország adatait.

1.7.1.3 Nemzetiségek

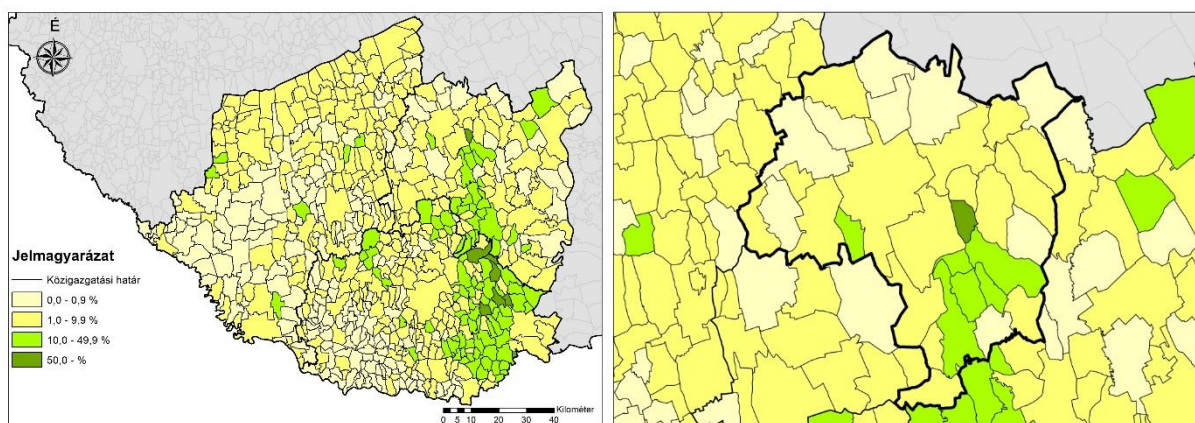
Tamásiban a 2011-es népszámlálás során a népesség 7,4 százaléka (616 fő) vallotta magát valamely hazai nemzetiséghez tartozónak, amely arányában kicsivel meghaladja a járási (6,7 százalék), de elmarad a megyei (9,7) átlagtól. A nemzetiséghez tartozók 44 százaléka német, 51,5 százaléka cigány.

Hasonlóak az arányok, ha a nemzetiségeket a település teljes lakosságához viszonyítjuk. Ebben az esetben Tamásiban a lakosság 3,3 százaléka a német, 3,7 százaléka a cigány nemzetiséghez tartozik. Ennek a két nemzetiségnek a jelenléte kimagaslik a járás többi településeinél is, bár arányuk néhol jelentős eltolódást mutat.

1.7-7. ábra: A cigány nemzetiségűek aránya a népességből a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2011, %

Forrás: KSH, Népszámlálás 2011., saját szerkesztés

1.7-8. ábra: A német nemzetiségűek aránya a népességből a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2011, %

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011., saját szerkesztés

A fent említett két nemzetiség mellett bolgár, horvát, román és szerb nemzetiségűek élnek a területen, de arányuk a teljes népességhez viszonyítva minimális.

A 2001-es népszámlálás óta eltelt időszak alatt a Tamásiban jelen lévő cigány népesség száma a népességfogyás arányában³ (374 főről 317 főre), míg a német nemzetiségűek létszáma 38 százalékkal (436-ról 272 főre) csökkent.

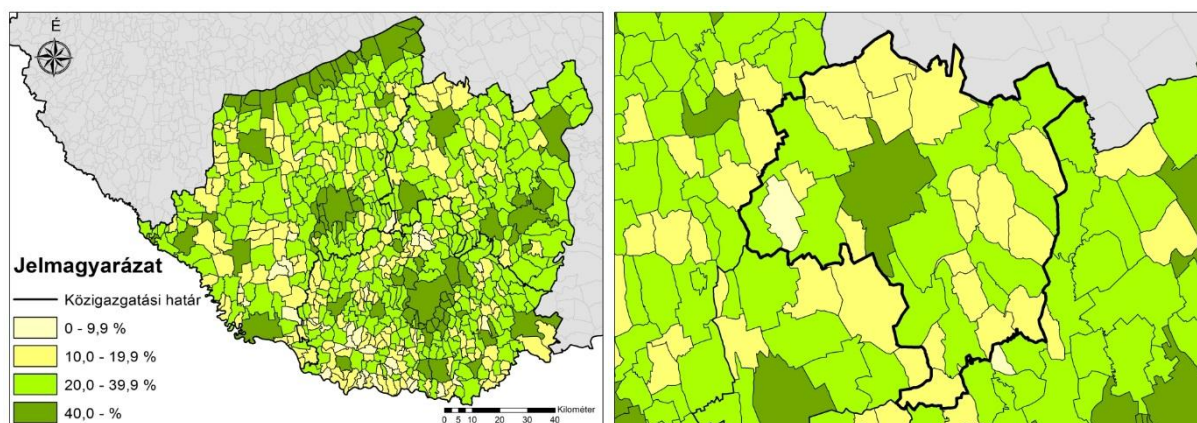
1.7.1.4 Iskolai végzettség

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján Tamási lakosságának képzettségi, végzettségi mutatói minden tekintetben kedvezőbbek a járási és a megyei adatoknál, sőt az országos átlagnál is kedvezőbb adatokkal jellemezhető az általános iskola első évfolyamát el nem végzettek és a legalább az általános iskolát elvégzettek esetén. (Mellékletek 4.1-1.).

A járás egészét tekintve azonban már nem ilyen kedvező a helyzet. A települések közül Belecskán kiugróan magas azok aránya, akik az általános iskola első nyolc osztályát sem végezték el (26,6 százalék!), de a járás településeinek kicsivel több mint felében (bár nem ilyen nagy arányban) az országos átlagtól elmaradnak a vizsgált értékek. A járást alkotó települések leszakadása az érettségivel rendelkezők esetében még inkább szembetűnő.

Régiós kitekintés esetében látványosan kirajzolódnak azok a gazdasági gócpontok, amely körül a magasabb végzettségűek nagyobb számban koncentrálnak. Tamási ebből a szempontból „szigetet” képez a járásban.

³ Tamási lakossága a két népszámlálás között 15 százalékkal csökkent.

1.7-9. ábra: A 17 éven felüliek között a legalább érettségivel rendelkezők aránya a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2001, %

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011., saját szerkesztés

Ha a végzettséget a nemek közötti megoszlás alapján is megvizsgáljuk, akkor látszik, hogy a járástérség esetében a férfakkal (0,8 százalék) szemben magasabb azoknak a nőknek (1,2 százalék) az aránya, akik az általános iskola első évfolyamát sem végezték el. Tamási esetében ez az arány jóval alacsonyabb és a két nem esetén teljesen azonos (0,3 százalék). A Belecskán tapasztalható kiugróan magas (26,6 százalék) mögött elenyésző a férfiak (25,7 százalék) és nők (27,5 százalék) közötti különbség. A nyolc osztálynál alacsonyabb iskolai végzettségűek tekintetében a térség településeinek a nők felülreprezentáltak. A két nem közötti legnagyobb különbség Kisszékelyben tapasztalható, ahol a nők 23,5 százaléka, a férfiak 6,7 százaléka nem végezte el az általános iskolát.

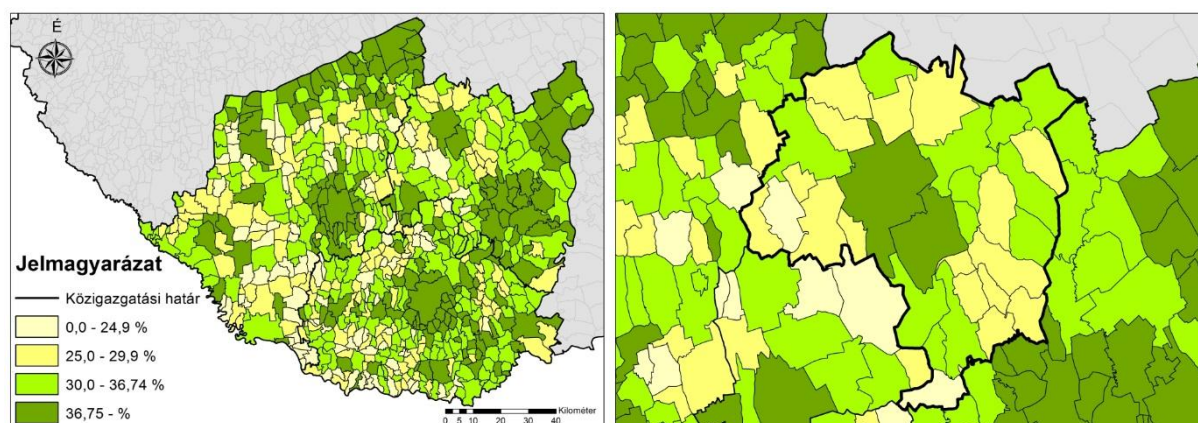
Az érettségivel vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetében a nők mind a járási átlagban, mind Tamási esetében kedvezőbb mutatókkal rendelkeznek és a különbség a két nem között viszonylag kiegyensúlyozott.

1.7.1.5 Foglalkoztatottság

Az ország népessége gazdaságilag aktív (foglalkoztatott és munkanélküli), valamint gazdaságilag nem aktív (inaktív kereső, eltartott) népességből tevődik össze. A gazdaságilag aktív népesség aránya a 2011-es népszámlálási adatok alapján országos szinten 10 százalékponttal nőtt 2001 hasonló adataihoz képest, míg a gazdaságilag nem aktív népesség ugyan ezen időszak alatt közel 11 százalékponttal csökkent a teljes népességhez viszonyítva. Ez a tendencia érvényes mind a Dél-dunántúli régióra, mind pedig Tolna megyére. Tamásiban a két népszámlálás között eltelt időszakban a foglalkoztatottak aránya a teljes lakosságon belül 4 százalékponttal nőtt, a munkanélküliek aránya pedig enyhén (0,3 százalékkal), de emelkedett.

Ha a **foglalkoztatottak** számának változását vizsgáljuk, megállapítható, hogy Tamásiban kevesebb foglalkoztatottat regisztráltak a 2011-es népszámláláskor (3492 fő), mint a tíz évvel korábban (3672 fő), amely a megyei tendenciát követi, akárcsak Tolna és Paks kivételével a többi járásszékhely településen, ugyanakkor a dél-dunántúli (102 százalék) és az országos adatok (107 százalék) kedvezőbb foglalkoztatottsági trendekre utalnak a vizsgált időszak alatt. A változások azt eredményezték, hogy 2011-ben Tamásiban a foglalkoztatottak a teljes népesség 42 százalékát tették ki. Ez a mutató jónak mondható mind országos összehasonlításban (40 százalék), mind a térség (34 százalék) esetében.

A gazdasági gócpontok – akárcsak a képzettség esetében – itt is tisztán kirajzolódnak, melyek Tamásit és Regölyt ölelik fel.

1.7-10. ábra: A foglalkoztatottak aránya a teljes népességből a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2011, %

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011., saját szerkesztés

Ha a foglalkoztatottak nemek közötti megoszlását is megvizsgáljuk, akkor látható, hogy nagyobb hányadukat a férfiak teszik ki (53 százalék). Ez a tendencia lelhető fel országos és régiós távlatban is, ugyanakkor járási szinten jelentős egyenlőtlenséget tapasztalhatunk a nők hátrányára (44 százalék szemben a férfiak 56 százalékaival).

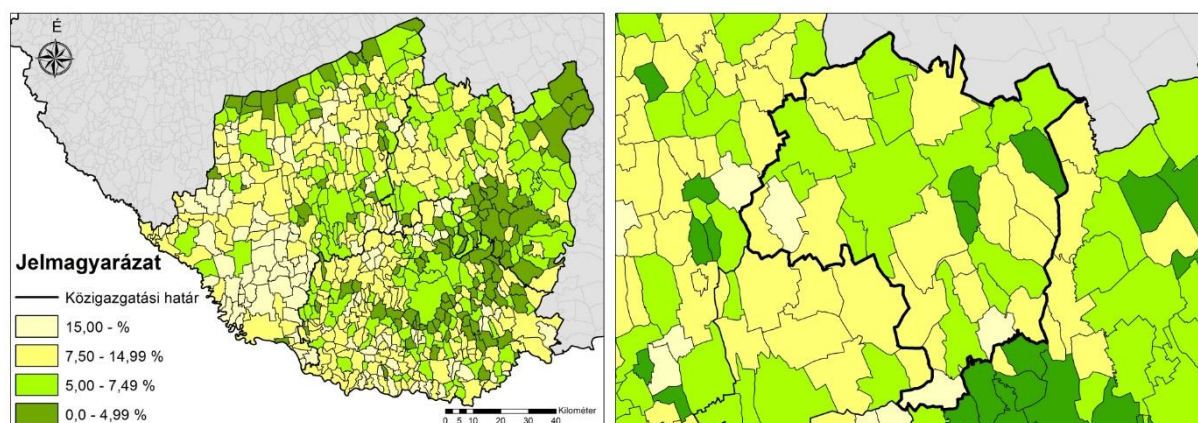
A **munkanélküliek aránya** 2001 és 2011 között csökkent mind országos, mind megyei, mind járási szinten. Tamásiban 2001-hez képest 2,2 százalékponttal csökkent a munkanélküliek lakosságon belüli aránya. Ennek eredményeképpen a 2011-es népszámláláskor a városban 391 főt tartottak nyilván munkanélküliként, amely a lakosság 4,7 százalékát tette ki. Járási szinten Tamási ezzel az értékkel egy erős középmezőnyhöz tartozik. A legkedvezőbb a helyzet Belecskán (1,8 százalék) a legrosszabb pedig Értényben (12 százalék). A nemek közötti megoszlás tekintetében Tamásiban a munkanélküliek 48 százaléka nő, és járási szinten is ugyanekkora ez az érték. A nők aránya a munkanélküliek között egyedül Nagyszékely esetén haladta meg 2011-ben a 60 százalékot, míg a járás 16 településén a munkanélküliek több mint 60 százaléka férfi volt. A legnagyobb értéket Mucsiban és Szárazdon (80 százalék), illetve Diósberényben, Mislán és Újiregben (70 százalék) tapasztalhatunk a vizsgált változó esetén⁴.

Az **intaktív keresők** aránya Tamásiban 2001 és 2011 között stagnált. Tamásiban 2011-ben a lakosság 31 százalékát (2 588 fő) az inaktív keresők tették ki. A mutató tekintetében a nők abszolút felülreprezentáltak (63 százalék).

Az **eltartott** aránya 10 év alatt 33,82 százalékponttal csökkent, amely jelentős visszaesés mind az országos, mind pedig a megyei adatokhoz képest, járási szinten viszont ezzel azonos tendencia figyelhető meg. Ennek hatására 2011-ben Tamásiban 1 878 eltartott személyt tartottak nyilván (a teljes lakosság 22,5 százalékát).

⁴ 4 település esetén (Belecska, Kalaznó, Szakadát, Varsád) nem álltak rendelkezésünkre a 2011-es népszámlálásban a munkanélküliek számának adatai nemek szerinti bontásban.

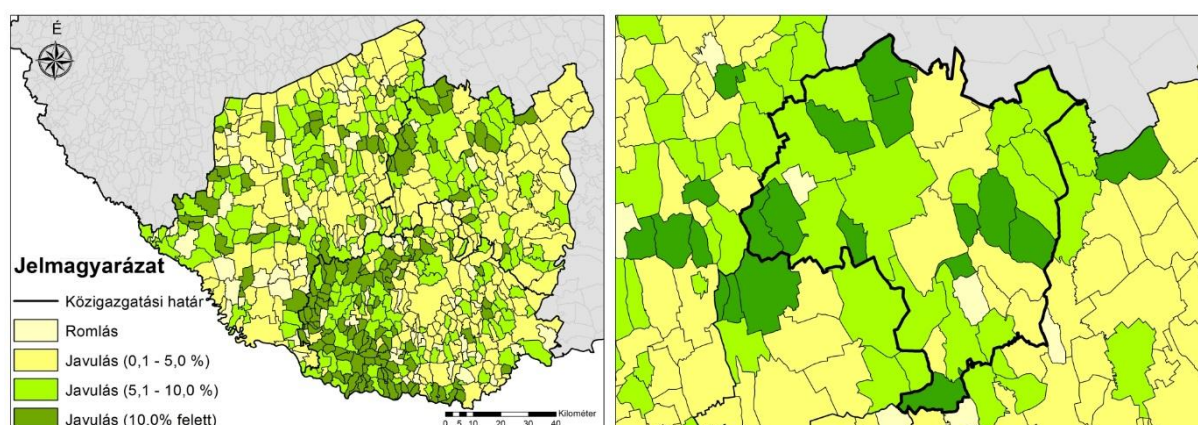
A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint 2014. év végén Tamásiban 343 **nyilvántartott álláskereső** volt, amely a munkavállalási korú népesség 5,65 százalékát tette ki.

1.7-11. ábra: A nyilvántartott álláskeresők aránya a 15-64 éves korúakon belül a Dél-Dunántúlon ill. Tamásiban és térségében, 2014. december 20-án, %

Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, saját szerkesztés

Ez az arány 5,94 százalékponttal alacsonyabb az öt évvel korábbi aránynál, úgy, hogy közben szinte nem változott a munkavállalási korú népesség létszáma.

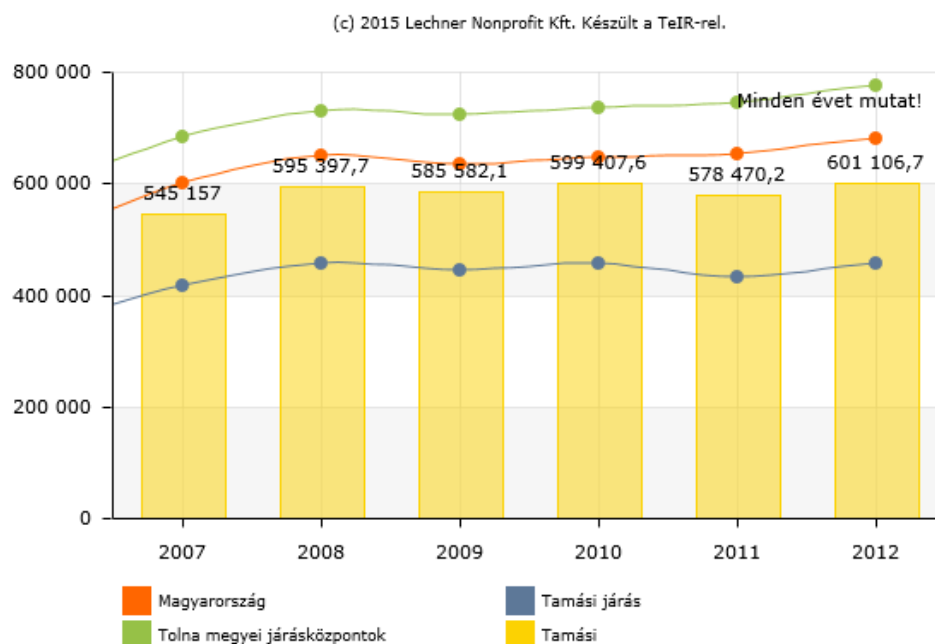
1.7-12. ábra: A nyilvántartott álláskeresők arányának változása 2009-2014 között a Dél-Dunántúlon ill. Tamásiban és térségében, 2009.december 20.=100%

Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat

Tamásiban csak minden hatodik nyilvántartott álláskereső számít **tartós munkanélkülinek**, vagyis több mint 365 napja nem rendelkezik állással. Ez az arány jóval kedvezőbb, mint a járásközpont városok hasonló adata és messze kedvezőbb a megyei átlagnál is.

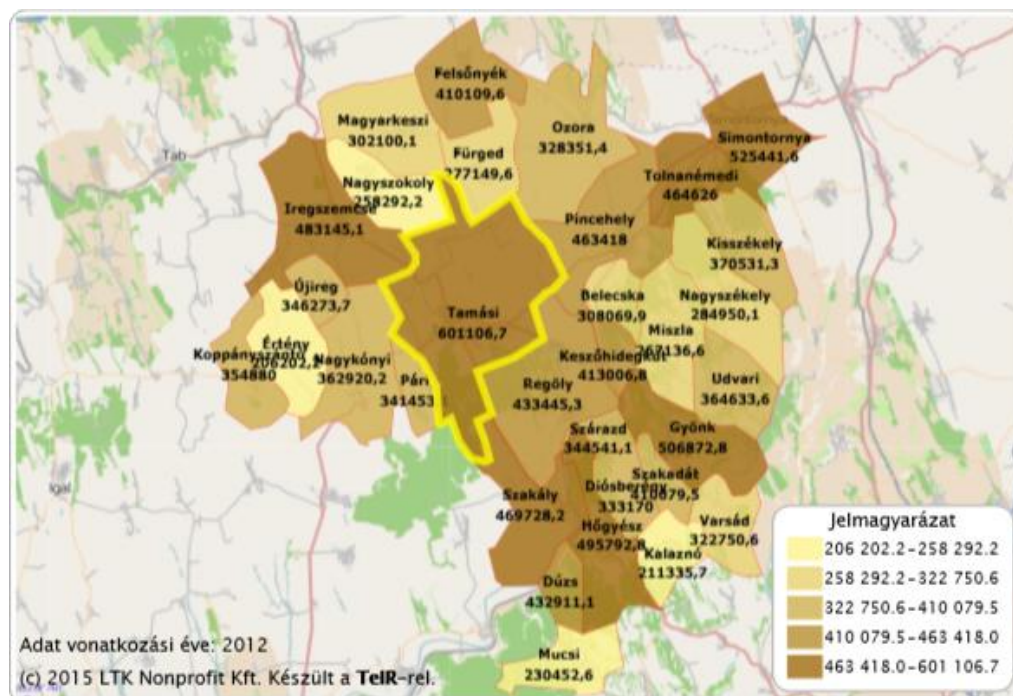
1.7.1.6 Jövedelmi viszonyok

Tamásiban 2007–2012 között mindössze 10 százalékkal emelkedett az egy lakosra jutó nettó jövedelem, amelynek eredményeképpen 2012-ben a város lakossága személyenként nettó 601 107 Ft jövedelmet realizálhatott. Ez a jövedelemszint a teljes vizsgált időszak alatt alacsonyabb volt mind az országos, mind pedig a megyei járásközpontok átlagnál, de jóval meghaladta a járási átlagot.

1.7-13. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem, 2007-2012, Ft
 Forrás: Lechner Nonprofit Kft.

Jövedelem nagyság tekintetében a járás települései nem alkotnak homogén egységet. Tamási mellett még Simontornya és Gyöngy, amelyek magasan meghaladják a járási átlagot, míg Értény alig haladja meg a 200 000 Ft-ot.

1.7-14. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem a Tamási járásban, 2012, Ft
 Forrás: Lechner Nonprofit Kft.

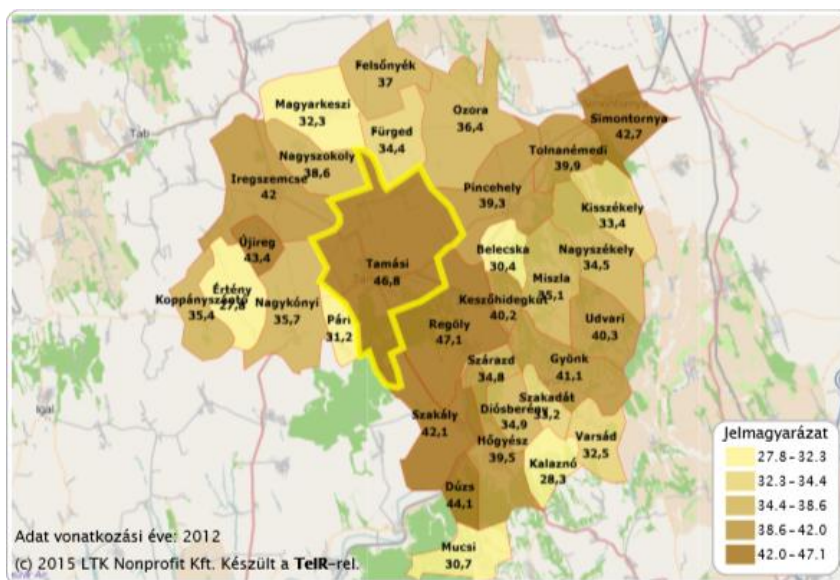
A száz lakosra jutó adófizetők száma 2007-2012 között szinte nem változott, és a megyei járásközpontok átlagához igazodik, amely jóval kedvezőbb az országos és Tamási járás átlagától is.

(c) 2015 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

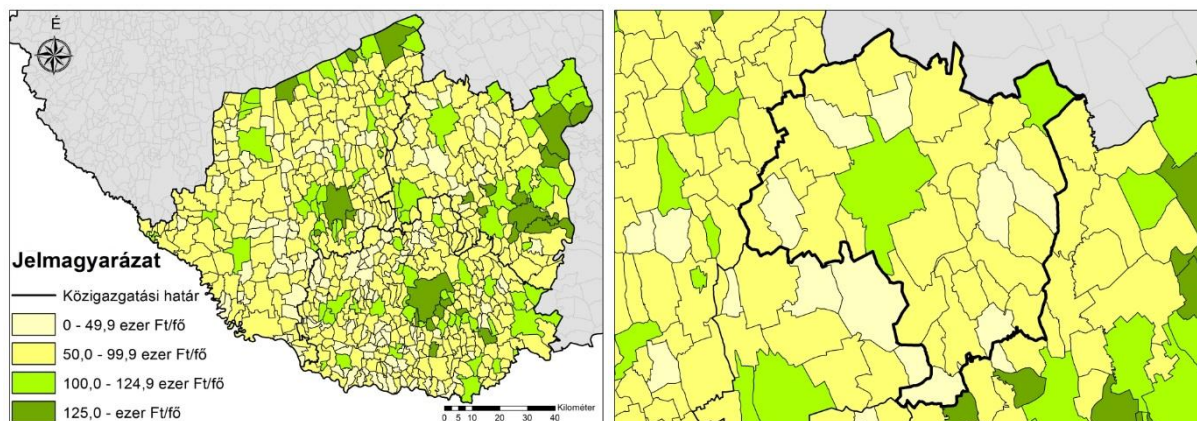
1.7-15. ábra: Száz lakosra jutó adófizetők száma, 2007-2012, fő
Forrás: Lechner Nonprofit Kft.

A mutatót járási szinten megvizsgálva e tekintetben is mozaikos kép rajzolódik ki. Értényben, Magyarkeszin, Párin, Mucsin, Belecskán és Kalaznóban 100 lakosból csak közel egyharmaduk fizet adót.

1.7-16. ábra: Száz lakosra jutó adófizetők száma a Tamási járásban, 2012, fő
 Forrás: Lechner Nonprofit Kft.

Az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó (SZJA) Tamásiban 2012-ben 122 021 Ft volt, ez közel 7 százalékkal alacsonyabb, mint 2007-ben. A járáson belül Tamási, Hőgyész és Gyöngyös kivételével mindenhol emelkedett az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó 2007 és 2012 között. 2013-ban Tamásiban és Simontornyán volt a legmagasabb a járásban az egy lakosra jutó SZJA (1.7-11.ábra)

1.7-27. ábra: Egy állandó lakosra jutó befizetett személyi jövedelemadó a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2013, Ft

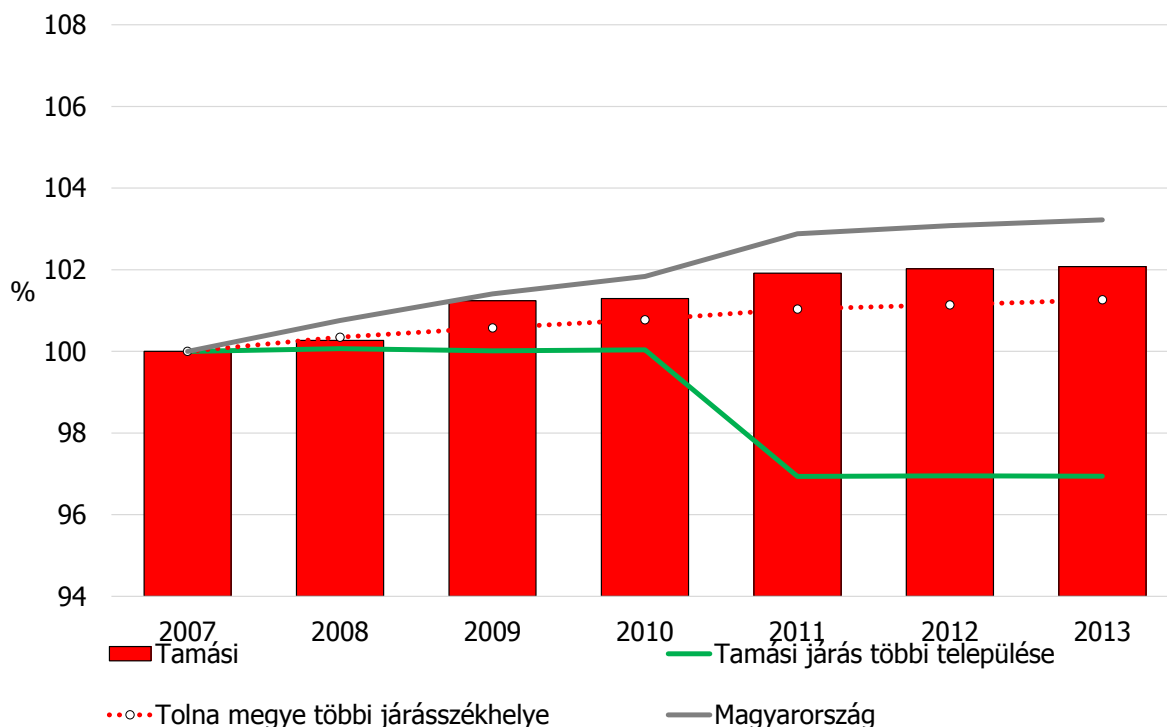
Forrás: TeIR T-STAR, saját szerkesztés

A jövedelmi viszonyok vizsgálatakor nem elégséges kizárólag a piacon szerzett jövedelmek alakulásának, valamint a jövedelemadónak a vizsgálata. A társadalom jelentős részének számottevő bevételei származnak a különféle szociális ellátásokból.

1.7.1.7 Életminőség

Tamásiban 2001 óta 3 százalékkal csökkent a **lakásállomány**, 2013-ban 3784 db lakóingatlant tartottak nyilván a városban. Ez a növekedés ugyan elmarad az országos átlagtól, azonban meghaladja a megye többi járásszékhelyének átlagértékét, és különösen meghaladja a járásának fogó lakásállománnyal rendelkező átlagát.

A lakásállomány alakulását a lakásépítések és –megszűnések egyenlege határozza meg. Az „építkezési boom” a járásban az évezred első éveiben volt, az évtized közepére alábbhagyott a **lakásépítési** kedv a térségben, amelyet a gazdasági válság tovább mérsékelte. A **lakásmegszűnések** a városban az évezred elejére és 2008-ra voltak jellemzőek.

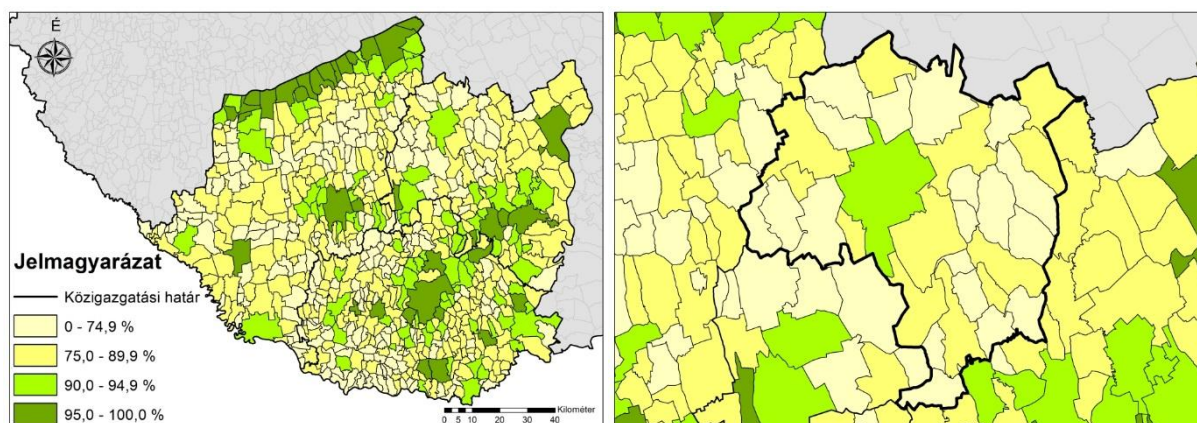
1.7-3. ábra: Lakásállomány változása, 2007=100%

Adatforrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

Tamásiban a lakásállomány 9,83 százaléka, mintegy 370 lakás **nem lakott**, amely igen kedvezőtlen értéknek számít Tolna megye többi járásszékhelyéhez képest, igaz ezzel az értékkel kis mértékben, de még mindig jobb az országos és különösen a járási átlagnál. A járás többi településére ugyanis még inkább jellemző, hogy minden 5–10. lakóegység üresen áll.

Mindezen folyamatok eredményeképpen a 100 lakott lakásra jutó lakók száma Tamásiban 2011-ben 241 fő volt, amellyel a közepes **laksűrűségű** települések közé tartozik a megyében. A Tamási járás településein a lakóegységek kihasználtsága optimális, nem jellemző a zsúfoltság.

Az utóbbi tíz évben Tamásiban nem épült számottevő mennyiségű lakás. A lakások **komfortfokozata** nagyjából megfelel ugyan az országos átlagértéknek, ugyanakkor az utolsó helyen áll a megyei járásszékhelyek rangsorában. A lakások 90,3 százaléka komfortos és összkomfortos. A járás többi településén azonban nem ilyen kedvező a helyzet, hiszen sehol nem érik el a komfortos és összkomfortos lakások a lakásállomány 90 százalékát.

1.7-19. ábra: A komfortos és összkomfortos lakások együttes aránya a Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2011, %

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011., saját szerkesztés

A **4 és több szobás** lakások aránya a városban majdnem 24 százalék, amely az országos átlag feletti érték (20 százalék), és a lakások átlagos nagysága is jobb a hazai átlagnál, ugyanakkor ezekben az esetekben is elmondható, hogy a megyei járásszékhelyek viszonylatában már nem ilyen kedvező a helyzet. Az önkormányzati tulajdonban álló lakások aránya ugyanakkor alacsonyabb Tolna megye átlagánál.

Tamásiban a lakások **közműellátottsága** felemásnak számít. Hálózati vízvezetékekkel ugyan szinte az összes lakás (93 százalékuk) rendelkezik, míg közcatornával a lakások alig több mint fele van ellátva (több, mint 58 százalék). Ezek az adatok elmaradnak mind a megyei, mind pedig az országos átlagtól.

1.7.2 Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

Tamási évszázadokon keresztül mezőgazdaságból élt, változás csak az 1960-as években kezdődött, amikor üzemek, gyárak leányvállalatai települtek az akkori nagyközségbe. Az ipar fejlődésétől ezek után sem maradt le a mezőgazdaság, a déli lejtők mindig is kedvező feltételeket biztosítottak a szőlő- és gyümölcstermesztésnek. A gyors fejlődés eredményeként – a történelmében negyedszer – 1984-ben városi rangot kapott. A rendszerváltoztatást követő években itt is számos nehézséggel kellett szembenézni, a privatizáció, az ipari nagyüzemek széthullása és a földhöz jutás jelentősen átalakította a helyi társadalom szerkezetét. Nagyszámú társas és egyéni vállalkozás jött létre, melyek megerősödése, jövőbeni fejlődése, új munkahelyteremtő beruházások létrejötte enyhíthetne a foglalkoztatási gondokon, amely elsősorban a cigányságot és a nőket sújtja. A kb. 8 százalék körüli munkanélkülieken belül a nők és a férfiak aránya nagyjából megegyezik, a nők aránya azonban mindig magasabb volt a tartós munkanélküliség esetében. A munkanélküliség miatt az utóbbi években megnövekedett az elvándorlás aránya is, amely főleg a fiatalokat érinti.

Komoly probléma az eladósodás, különösen a hátrányos helyzetű, munkájukat elvesztő vagy alacsony jövedelmű, idős, vagy több gyermekes családoknak. Ez a réteg veszítheti el a lakását, válhat hajléktalanná leginkább, vagy náluk kapcsolják ki fizetés hiányában a közszolgáltatásokat.

Az önkormányzat fontosnak tartja, hogy minden lehetséges közmunkaprogramban részt vegyen, és megragadjon minden lehetőséget arra, hogy minél több ember foglalkoztatása valósuljon meg ezen programok keretében. A Munkaügyi Központtal együttműködve törekszünk arra, hogy a hátrányos

helyzetű emberek foglalkoztatására is lehetőség nyíljon, és esetleges képzéseken való részvételekkel segítség ezen réteg munkához való jutását.

A gyakorlatban a mélyszegénység fogalmát azonosítják a cigánysággal. Ez nem más, mint az etnikai és szociális dimenzió összemosása, és ezzel a társadalmi kirekesztettségéből fakadó összes probléma „cigány-kérdésként” való felfogása. Fontos azonban tudomásul venni, hogy a cigányság és a mélyszegénység két olyan halmazt képez, melynek van ugyan közös metszete, ám a kettő nem fed teljesen egymást. Nem igaz, hogy minden mélyszegénységben élő ember cigány. Az viszont kijelenthető, hogy a cigányok élete a mélyszegénységtől függetlenül is sokkal inkább terhelt az őket érintő diszkrimináció rejtett és nyílt dimenzióinak a kíméletlen érvényesülése miatt.

Tamásiban Kosbán és Újvárhegyen alakult ki szegregátum, amely a város központjától délkeletre helyezkedik el, a város belterületén. A terület a Rác-völgyi árok mentén fut, melynek vonalát követi a 65. számú út. Az enyhén hullámos felszínű, széles és viszonylag egyenes dombhátakkal rendelkező szőlő területen alakult ki folyamatosan lakott terület. Tamási Város Önkormányzata sikeresen pályázott a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében megvalósuló TÁMOP -5.3.6-11/1 kódszámú „Komplex telep-programra”. A projekt az említett szegregátumban valósul meg, 24 hónap (2013. április 1. – 2015. március 31.) alatt. A komplex beavatkozási terv tartalmaz szociális, közösségfejlesztési, oktatási, egészségügyi, képzési és foglalkoztatási területeket.

1.7.3 Települési identitást erősítő tényezők

A település a jövőjét csak a múltjára alapozva tudja jól építeni. A hagyományok nélküli településekkel, az öntudat, tartás és büszkeség nélküli társadalommal szinte bármit meg lehet tenni.

Tamásiban a hagyományok több rétege épül egymásra: Máig ható a középkori eredetű urbánus települési jelleg. A térségben letelepült nagyszámú német lakosság kultúrája is gazdagította a településeket. A kapitalista fejlődéssel megindult egyfajta újkori városiasság, mely máig hatóan meghatározza a városközpont arculatát (városháza, bíróság, rendőrség, Kossuth utcai polgárházak).

Már az I. világháború után elsorvadtak a paraszti hagyományok, a népviselet használata és a népszokások gyakorlása. Ma már inkább csak néhány fésűsen elhelyezett régi tornácos ház, és a helytörténeti gyűjtemény emlékeztet a népi hagyományokra.

A város több kiemelkedő személyt adott az országnak, közülük Würtz Ádám grafikus a leghíresebb, de Cser (Stockinger) László jezsuita pap, író; Könnöy László író, földrajztudós, történész; illetve Túrmezei (Belák) Erzsébet író, költő is méltók az utókor tiszteletére.

Tamásiban – a KSH adatai szerint – 2013-ban 65 civil szervezet működött, amelyek tevékenysége jelentősen hozzájárul többek között a városbeli kulturális és sportprogramok szervezéséhez is, számos nagy hagyománnyal bíró városi rendezvénynek és szabadidős programnak civilek a szervezői. Egyes tamási civil szervezetek régóta öregbítik a város hírnevét, így például a város egyik büszkeségének számító fúvószenekar.

Partneri viszony alakult ki az önkormányzat és a civil szervezetek között, amelynek egyik alapja az önkormányzat civil koncepciója. A dokumentum részletesen ismerteti az önkormányzat és a civil szervezetek együttműködésének módját, valamint a Civil Kerekasztal működését.

A civil szervezetek mellett három egyházi felekezet képviselteti magát. A hívő lakosság lelki életét a Tamási Római Katolikus Plébánia Hivatala, a Tamási Református Egyházközség, valamint Tamási Evangélikus Gyülekezet szervezi.

A településen élők identitásának erősítésében jelentős szerepet kaphat Tamási múltjának felelevenítése, amelyben alapvető fontosságú a német/sváb gyökerek felkutatása, felelevenítése. A város imázsába érdemes beépíteni a településen élő, jelenleg is önkormányzattal rendelkező német és cigány nemzeti közösséget, s annak hagyományait.

A város identitásképző attrakciói közül kiemelkedő az Esterházy hercegi uradalom részeként világhírűvé vált Tamási Parkerdő, ahol Európa egyik legnagyobb dámvad populációja él. A dámvadat az utolsó jégkorszak szorította ki Európából, telepítés útján került újból vissza valamikori élőhelyére. A Gyulaj környékén élő nagyobb létszámú dámvad populációról az első írásos feljegyzések a XVIII. századból származnak. A terület az Esterházy uradalomhoz való tartozása alatt élte történelmi fénykorát. Két, téglakerítéssel körbevett vadaskertet alakítottak ki és kiemelt figyelemmel viseltettek a Tamási–Gyulaj között elterülő erdőterületen és annak környékén élő nagyszámú vad iránt. A parkerdőt működtető Gyulaj Zrt. a Tamási Művelődési Központtal közösen minden évben megrendezi a Trófea Vadgasztronómiai Fesztivált, amelyet remekül kiegészít az uniós pénzből felújított Tamási Termálfürdő térségben egyedi infrastruktúrája.

1.8 A TELEPÜLÉS HUMÁN INFRASTRUKTÚRÁJA

1.8.1 Humán közszolgáltatások

A lakó emberek életminőségét jelentős mértékben meghatározza az elérhető humán közszolgáltatások (oktatás, szociális ellátás, egészségügy, kultúra, sport, stb.) elérhetősége és azok minősége.

Tamási a Tamási járás központjaként térszervező, a humán közszolgáltatások tekintetében fontos feladatokat betöltő település. Oktatási, egészségügyi és szociális intézményei, a kulturális és sportlehetőségek a járásban fekvő 32 települést, a közel 39 ezer itt élő lakosságot egyaránt kiszolgálja.

1.8.1.1 Oktatás

A város funkciójához és a városhierarchiában betöltött szerepéhez illeszkedően az oktatási intézmények területén is teljes értékű funkciókkal bír. Iskolahálózataiban megtalálható a bölcsődétől az általános iskolákon át, középfokú oktatásig a közoktatás minden eleme.

Bölcsődék

A három év alatti gyermekek számára egy önkormányzati fenntartású intézmény nyújt ellátást. Működő férőhelyeinek száma 2012 (34 férőhely) és 2013 (24 férőhely) között drasztikusan lecsökkent.

A Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde fenntartója Tamási város önkormányzata. A városnak bölcsődei ellátás tekintetében nincs feladat ellátási szerződése más településsel. A térségben más településen nem érhető el bölcsődei ellátás.

Óvodai feladatellátás

Tamásiban jelenleg Tamási Város Önkormányzata által fenntartott Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde mellett egy a Waldorf Pedagógiai Alapítvány által működtetett Tamási Waldorf Óvoda biztosítja az óvodai szolgáltatásokat.

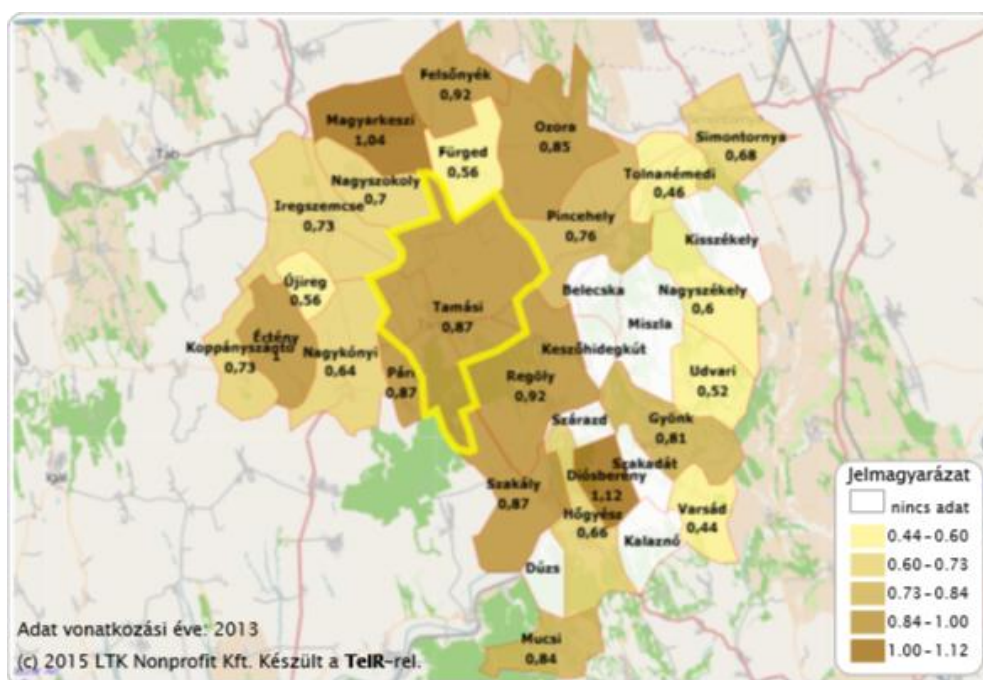
Az óvodai férőhelyek számát tekintve az elmúlt 7 évben ugyan tapasztalhatunk némi fluktuációt, de tartós kedvezőtlen irányú tendenciát nem tapasztalhatunk. Hasonló jelenség tapasztalható az óvodai ellátásban résztvevő gyermekek számának alakulásában, amely természetesen a gyermekcsoportok számában is megmutatkozik, amely szinte egyáltalán nem változott a vizsgált időszakban. A legutolsó adatok szerint Tamásiban 260 gyermek vett részt az óvodai ellátásban, akiknek 18 százaléka hátrányos helyzetű.

	Óvodai férőhelyek száma (fő)	Óvodába beírt gyermekek száma (fő)	Óvodai gyermekcsoportok száma (db)	Hátrányos helyzetű óvodás gyermekek száma (fő)	Óvodai kapacitás kihasználtsága (%)
2007	300	272	12	n.a.	91
2008	275	261	11	n.a.	95
2009	310	266	12	n.a.	86
2010	310	286	12	n.a.	92
2011	270	270	12	n.a.	100
2012	270	277	12	54	103
2013	300	260	12	46	87

1.8-1. táblázat: Az óvodai ellátásban résztvevők számának alakulása

Forrás: KSH, TelR

Tamási esetén az intézmények kihasználtsága magas, 2011-ben és 2012-ben elérte, illetve meghaladta a maximális befogadóképességet. A legalacsonyabb kihasználtsági értékei is az országos (87 százalék), a regionális (84 százalék) és a megyei (82 százalék) értékekhez igazodnak.

1.8-1. ábra: Egy óvodai férőhelyre jutó óvodások száma (fő), 2013

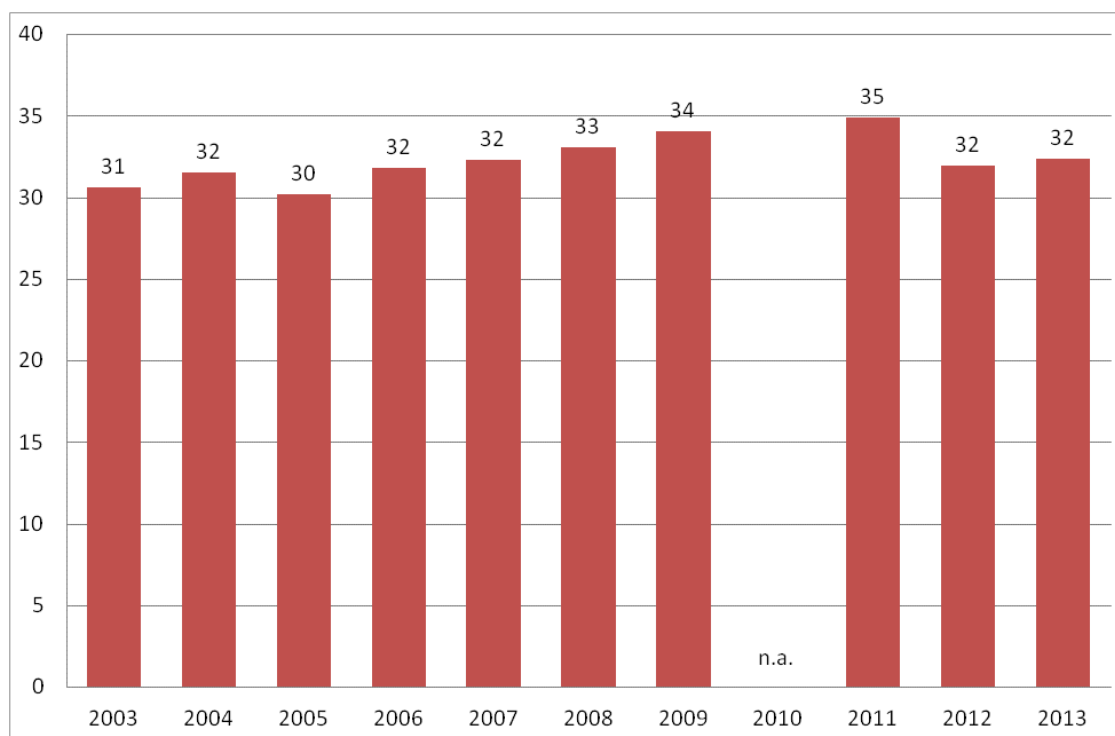
Forrás: Lechner Nonprofit Kft.

Ha járási szinten vizsgáljuk az óvodai kapacitás kihasználtságát eléggé végletes adatokkal találkozunk. Míg egyes településeken a meglévő intézmények befogadóképességükön felül is kénytelenek feladataik ellátására, addig más településeken jelentős mértékben kihasználatlanok a meglévő óvodai férőhelyek.

Általános iskolai feladatellátás

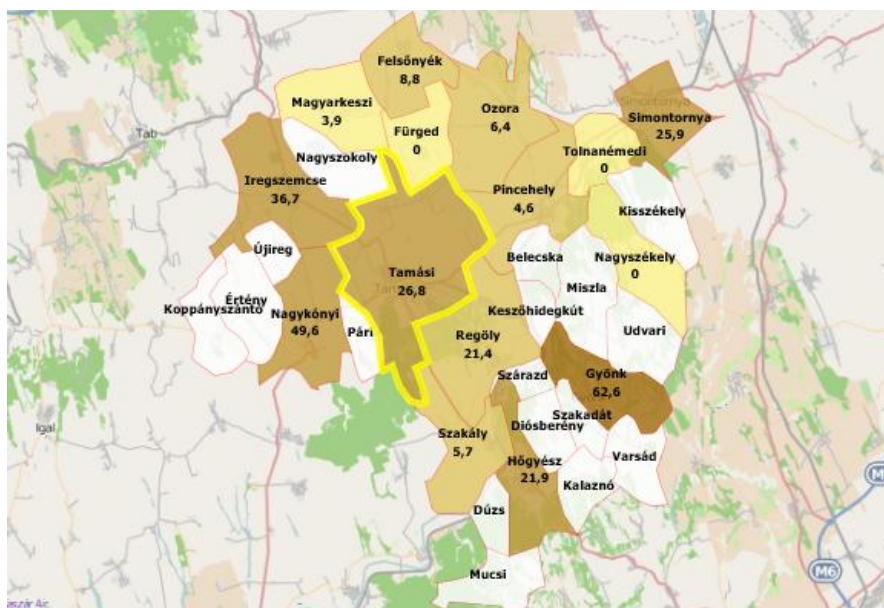
Tamásiban a tanulói létszám 2001 és 2013 között 34 százalékkal esett vissza, amely szintén a kedvezőtlen demográfiai folyamatokkal, a gyermekek számának csökkenésével van összefüggésben.

A tankerülethez 5 többcélú köznevelési intézmény tartozik, melyeknél a fenntartási és a működtetési feladatokat is a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) látja el. Ezek az intézmények földrajzilag is távol helyezkednek el egymástól. Ehhez az 5 intézményhez összesen 17 tagiskola tartozik (forrás: <http://klik.gov.hu/tankeruletek1>).

1.8-2. ábra: A nemzetiségi oktatásban tanulók létszámának arányának alakulása az általános iskolákban, 2003-2013, %

Forrás: Teir

1.8-3. ábra: Más településről bejáró általános iskolai tanulók aránya a nappali oktatásban, 2013, %
 Forrás: KSH, TeIR

Középfokú oktatás

A törvényi intézmény-átalakítás a középfokú oktatást is érintette. A városi középiskolák közül a Tamási Általános Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium Béri Balogh Ádám Gimnáziumi és Kollégiumi Tagintézménye, valamint a Tolna Megyei Szent László Szakképző Iskola és Kollégium Vályi Péter Szakképző Iskolai Tagintézménye a KLIK fenntartásába tartozik. A járasszékhelyen kívül a Tamási járásban a járasszékhelyen kívül Hőgyészen működik a Hőgyési Hegyhát Általános Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium, valamint Simontornyán a Vak Bottyán Általános Iskola és Gimnázium.

A tanulói létszámot vizsgálva kiderül, hogy a szak- és szakközépiskolában növekszik, a gimnáziumban pedig inkább csökken a tanulók száma, amely a szakképzettség felértékelődésével magyarázható.

Intézmény	Szervezeti egység	Tanulók száma	Tanuló-csoportok száma	Pedagógus álláshelyek száma	Összes állás-hely	Nem tamási tanulók száma	SNI	Kapacitás -kihaszn.
Béri Balogh Ádám Gimnázium	Középiskolai oktatás	385	?	36	46	188	8	61%
Vályi Péter Szakképző Iskola	Középiskolai oktatás	3340	?	313	415	2363	133	55%

1.8-2. táblázat: A középfokú intézmények főbb jellemzői Tamásiban a 2013/2014-es tanévben
 Forrás: Önkormányzati adatszolgáltatás és Oktatási Hivatal KIR honlapja⁵, 2015

⁵

http://www.oktatas.hu/kozneveles/intezmenykereso/intezmenyek_a_szamok_tukreben/kozepfoku_beiskolazasi_kereso

A fenti táblázatból látható azonban, hogy mindkét intézménynek meglehetősen alacsony a kapacitáskihasználtsága, amely összefügg a csökkenő gyermeklétszámmal kapcsolatban jelentkező élesedő, intézmények közötti versenyhelyeztetel és az abban való szerepléssel.

Tamási Általános Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium Béri Balogh Ádám Gimnáziumi és Kollégiumi Tagintézménye: Az iskolát 1947-ben hozták létre. A gimnáziumban 4+1 osztályos és 8+1 osztályos képzés folyik. Az iskola rendelkezik 3 számítástechnikai szaktanteremmel, amely internethasználatot is lehetővé tesz, valamint fizikai, kémiai, biológiai előadóteremmel, továbbá 600 négyzetméteres felújított, tornateremmel és sportudvarral.

Tolna Megyei Szent László Szakképző Iskola és Kollégium Vályi Péter Szakképző Iskolai Tagintézménye: Az iskolát 1920-ban alapították, mint Iparos Tanonciskola. Néhány éves szünet után 1955 szeptemberében folytatódott az ipari tanuló oktatás. Önálló épületet 1969-től, míg szervezeti önállóságot 1973-tól nyert az 518. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet. Vályi Péter nevét pedig 1989-ben vette fel. 2000. év elejétől mint Vályi Péter Szakképző Iskola illetve 2005 augusztus 1.-től Vályi Péter Szakképzőiskola és Kollégium néven működik az intézmény. Jelenleg a Tolna Megyei Szent László Szakképző Iskola és Kollégium tagintézménye. Az iskola fő profilja a szakképzés, melynek keretében a 8. általános iskolai végzettséggel rendelkezők 3 éves, szakmai vizsgára történő felkészítésbe kapcsolódhatnak be. Tanulmányaik során a szakképzés megkezdéséhez szükséges kompetenciákat a 9. évfolyam sikeres elvégzésével szerezhetik meg, szakmai gyakorlatukat az iskola tanműhelyeiben biztosítjuk. A tanulók ezt követően, sikeres szintvizsga után köthetnek tanulószerveződést gazdálkodó szervezetekkel gyakorlati oktatás céljából.

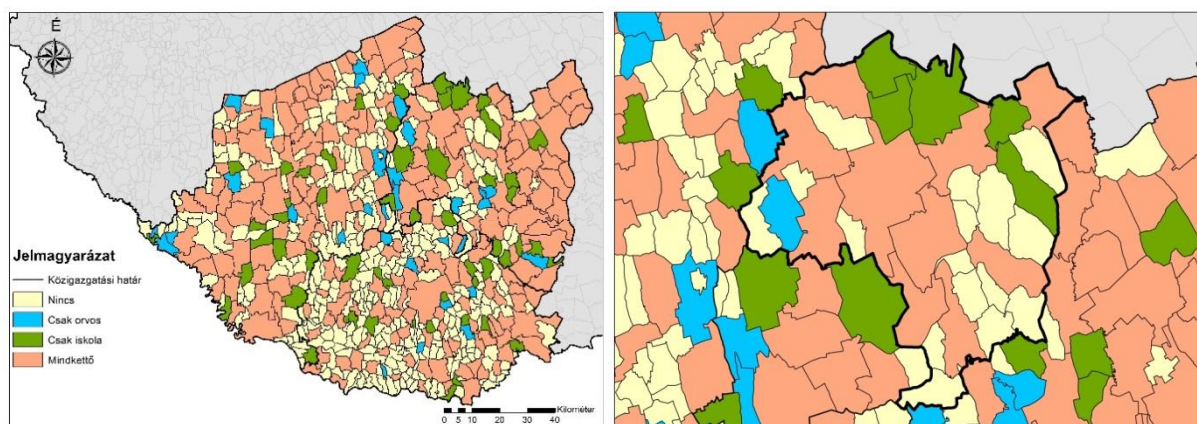
A középiskolai fejlesztés-nevelés egyik meghatározó eleme a Pedagógiai Szakszolgálat, amely a Tamási járásban lakó gyermekek és családjaik, valamint a térség pedagógiai intézményeinek ellátására fenntartott, ingyenesen igénybe vehető szakszolgálati intézmény. Fenntartását 2013. január 1-jétől a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ vette át. 2013. szeptember 1-jétől tagintézményeivel együtt megalakult a Tolna Megyei Pedagógiai Szakszolgálat intézménye. Az intézményben gyógypedagógus, logopédus, fejlesztő pedagógus, pedagógiai terapeuta, pszichopedagógus, óvodapedagógus, szomatopedagógus képzettségű munkatársak dolgoznak együtt.

1.8.1.2 Egészségügy

Tamásiban 4 háziorvos és 2 gyermek háziorvos biztosítja az alapfokú egészségügyi ellátást. A fogorvosi ellátást 3 fogorvos biztosítja, a településen 3 gyógyszertár működik.

A tamási járóbeteg szakellátás a Dr. Várady János Rendelőintézet látja el. A központ fejlesztését biztosító projekt 2011-ben zajlott. A pályázatot több alkalommal felfüggesztették, módosították, míg végül a város az ÚMFT DDOP-3.1.3/B pályázaton elnyerte a 420 milliós Ft-os beruházáshoz szükséges 400 millió Ft Európai Unió-s támogatást. A fennmaradó 5 százalékot a városi költségvetésből biztosították. Az épületet, amely az 1984-es átadása óta komolyabb korszerűsítésen nem esett át, többek közt szigetelték, kicserélték a nyílászárókat, s lift és akadálymentesített utak biztosítják a betegek számára a közlekedést. Az építkezés költségvetése 213 millió Ft, a pályázati összeg fennmaradó részéből korszerű orvosi műszereket, diagnosztikai eszközöket vásároltak, s teljesen megújult az informatikai rendszer, valamint egyszerűbbé vált a leletek továbbítása, tárolása. A szakrendelések mellett az otthoni szakápolás is elérhető a településen.

Kórházzal nem rendelkezik a település, a járásban Pincehelyen a működő kórházi ágyak száma 2013-ban 20 db volt, amely a Tolna Megyei Balassa János Kórház kihelyezett belgyógyászati osztálya. A kórházi ellátást a dombóvári Szent Lukács Kórház látja el.

1.8-4. ábra: Alapellátás a Dél-Dunántúlon és a Tamási járásban, 2013

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis, saját szerkesztés

1.8.1.3 Szociális ellátás

A szociális ellátórendszer a pénzbeli és természetbeni, valamint a személyes gondoskodáson alapuló ellátásokat foglalja magában. Tamásiban és térségében a személyes gondoskodás körébe tartozó feladatokat a *Tamási és Környéke Szociális Ellátó Központ* látja el, amelyet *2010-ben avattak fel*. A *Posta* korábban *Crossbar-központnak* szánt, üresen álló emeletén az önkormányzat két ütemben, közel 90 millió Ft-os LEK1forrásból, valamint önerőből alakította ki az épületrészt.

Pénzbeli és természetbeni ellátások

Pénzbeli ellátások:

- **Időskorúak járadéka:** az részesülhet benne, aki a rá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltötte, és jövedelme nem haladja meg a jogszabályban meghatározott értékhatárt. Helyi szabályozásra nincs módja az önkormányzatnak, összegét is az Sztv. szerint kell folyósítani.
- **Foglalkoztatást helyettesítő támogatás (fht):** az aktív korúak ellátására való jogosult, fht részesül, melynek havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80 százaléka (22 800 Ft). Az aktív korúak ellátására való jogosultság megállapítható annak az aktív korú személynek, aki Sztv-ben meghatározott feltételek szerint egészségkárosodott, vagy álláskereső támogatásra már nem jogosult munkanélküli, illetve a jogszabályban előírt együttműködési idővel rendelkezik, kereső tevékenységet nem folytat, és saját maga és családja megélhetése más módon nem biztosított. Aki az ellátásra való jogosultság kezdő napján egészségkárosodott személynek minősül, vagy rá irányadó nyugdíjkorhatárt öt éven belül betölti, vagy 14 éven aluli kiskorú gyermeket nevel a jogszabályban előírt feltételek szerint nem fht-ra, hanem rendszeres szociális segélyre jogosult (rszs). Havi összege egyedileg számítandó, függ a család összjövedelemtől, de nem haladhatja meg a nettó közfoglalkoztatási bér mindenkori kötelező legkisebb összegének 90 százalékát (42 326 Ft).
- Az aktív korúak ellátására jogosultak vonhatók be a közfoglalkoztatásba, amely előnyös az önkormányzat számára, mert segélyezés helyett munkát biztosít, az ellátásra jogosult pedig magasabb keresményhez juthat.

- Ápolási díj normatív alapon: ápolási díj a tartósan gondozásra szoruló személy otthoni ápolását ellátó hozzátartozó számára nyújt anyagi segítséget. Összege az éves központi költségvetésben meghatározott alapösszeg 80–130 százaléka, az ápolat személy betegségétől függően. Alanyi jogon jár az ápolási díj súlyosan fogyatékos vagy a 18 éven aluli tartósan beteg személy gondozása, ápolása esetén. Az ellátás összegére tekintettel megélhetési forrásként nem használható, viszont a nyugdíjjogosultsághoz szükséges évekbe beszámít az ápolási díj folyósításának időszaka.
- Települési támogatások: A képviselő-testület az e törvény rendelkezései alapján nyújtott pénzbeli és természetbeni ellátások kiegészítéseként, önkormányzati rendeletben meghatározott feltételek alapján települési támogatást nyújt. Települési támogatás keretében nyújtható támogatás különösen
 - a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez,
 - a 18. életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére,
 - a gyógyszerkiadások viseléséhez,
 - a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére.

A képviselőtestület a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, valamint az időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére rendkívüli települési támogatást köteles nyújtani.

Természetbeni ellátások:

- Köztemetés: az elhunyt közköltségen történő temetéséről az önkormányzat gondoskodik, ha nincs vagy nem lelhető fel az eltemetésére köteles személy, vagy az eltemetéséről köteles a temetésről nem gondoskodik.
- Közgyógyellátás: szociálisan rászorult személy részére az egészségi állapota megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentése érdekében biztosított hozzájárulás. A Sztv. alapján normatív alapon jár (jövedelemhatárhoz kötött és a rendszeres gyógyító ellátás költségét szabályozza). A szükségletet a háziorvos igazolja, költségéről a MEP ad szakvéleményt. A kiállított közgyógyigazolványra megvásárolhatja az ellátásához szükséges gyógyszereket.
- Egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság: egészségügyi szolgáltatás igénybevétele céljából állapítható meg annak, akinek a családjában az egy főre jutó havi jövedelem az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 120 százalékát, egyedülálló esetében az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150 százalékát nem haladja meg, és családjának vagyona nincs.

Személyes gondoskodást nyújtó ellátások

Személyes gondoskodást nyújtó ellátásokat a *Tamási és Környéke Szociális Ellátó Központ* látja el. Az Intézmény pontos elnevezése Tamási és a Városkörnyéki Önkormányzatok Szociális Integrációs Központja (rövidített neve: Tamási és Környéke Szociális Központ), székhelye: 7090 Tamási, Rákóczi u.

1. Telephelyei:

- Családsegítő Szolgálat – 7090 Tamási, Kossuth tér 17.
- Gyermekjóléti Szolgálat – 7090 Tamási, Kossuth tér 17.
- Idősek Háza – 7092 Nagykónyi, Nagy u. 10.
- Idősek Klubja – 7197 Hőgyész, Arany János u. 11.
- Idősek Klubja – 7093 Értény, Béke tér. 329.
- Idősek Klubja – 7091 Pári, Nagy u. 19.

Alapítója és fenntartója a Tamási és Simontornya Városkörnyéki Önkormányzatok Többcélú Kistérségi Társulása: 7090 Tamási, Nyírfa sor 15.

Tamási székhelyén idősek nappali ellátása, szociális étkezés vehető igénybe, valamint a központhoz tartozó települések (Tamási, Nagykónyi, Értény, Koppányszántó, Szakály, Hőgyész, Mucsi) házi segítségnyújtás szolgáltatása az intézmény székhelyéről van koordinálva.

1. Szociális étkezés:

Étkeztetésben részesülhetnek mindazon személyek, akik koruk vagy egészségi állapotuk miatt nem képesek önmaguk vagy eltartottjuk számára meleg ételt biztosítani. Szociális étkeztetésben a Tamási Város Önkormányzatának Képviselő Testületének rendelete alapján szociális rászorultnak minősített személyek részesülhetnek.

Az ebédet a főzőhelyről az intézmény ebédszállító gépkocsijával szállítják melegen tartó edényekben a Szociális Központ tálalókonyhájára, ott kerül kiadagolásra, feltálalásra, és innen kerül kiszállításra. Az étkezés igénybevételének lehetőségét munkanapokon biztosítjuk. Az étkeztetés három formája valósul meg:

- helyben fogyasztással a nappali ellátást nyújtó intézmény éttermében
- elvitellel
- kiszállítással, az intézményi gépkocsival az igénybevevő lakására szállítjuk az ételt 12–14 óra között.

Diétás étkeztetés részben biztosítható.

2. Idősek nappali ellátása:

A nappali ellátást nyújtó intézmény elsősorban a saját otthonában élő idősek és rászorulóik részére nyújt szolgáltatásokat. Lehetőséget biztosít az ellátást igénybevevőknek a napközbeni tartózkodásra, az alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére, a társas kapcsolatok ápolására, a szabadidős tevékenységek hasznos eltöltésére.

A nappali ellátásnak a Tamási és Környéke Szociális Központ székhelye, illetve épülete ad otthont. Az intézmény a város központjában helyezkedik el, könnyen megközelíthető. Az épület akadálymentes, külső területe és a belső helyiségek kerekesszékekkel jól átjárhatók. Időseink szórakoztatása és foglalkozása a tágas nappali helyiségben történik, melyet fotelokkal, ülőgarnitúrával teszünk kényelmesebbé. Társalgó, ebédlő, pihenőhelyiség, foglalkoztató, imaszoba, valamint nemenkénti wc és fürdőhelyiség állnak rendelkezésre az ellátást igénybevevők számára. Tisztálkodásra a hét minden napján lehetőség van, szükség szerint a gondozónő segítségével. Mosógép és szárítógép biztosítja a ruházatuk mosását, melyet a hét egy kijelölt napján vehetnek igénybe a személyzet segítségével.

Az étel helyben fogyasztásához jól felszerelt melegítő konyha és tálaló áll rendelkezésre.

3. Házi segítségnyújtás:

A szolgáltatást igénybevevő személyek részére a saját lakókörnyezetükben biztosítjuk az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges ellátást. Ellátásban részesülnek:

- azok az időskorú személyek, akik otthonukban önmaguk ellátására saját erőből nem képesek és róluk nem gondoskodnak,
- azok a pszichiátriai betegek, fogyatékos személyek, valamint szenvedélybetegek, akik állapotuk miatt az önálló életvitellel kapcsolatos feladataik ellátásában segítséget igényelnek, de egyébként önmaguk ellátására képesek,
- azok az egészségi állapotuk miatt rászoruló személyek, akik ezt az ellátási formát igénylik, illetve bentlakásos intézményi elhelyezésre várnak.

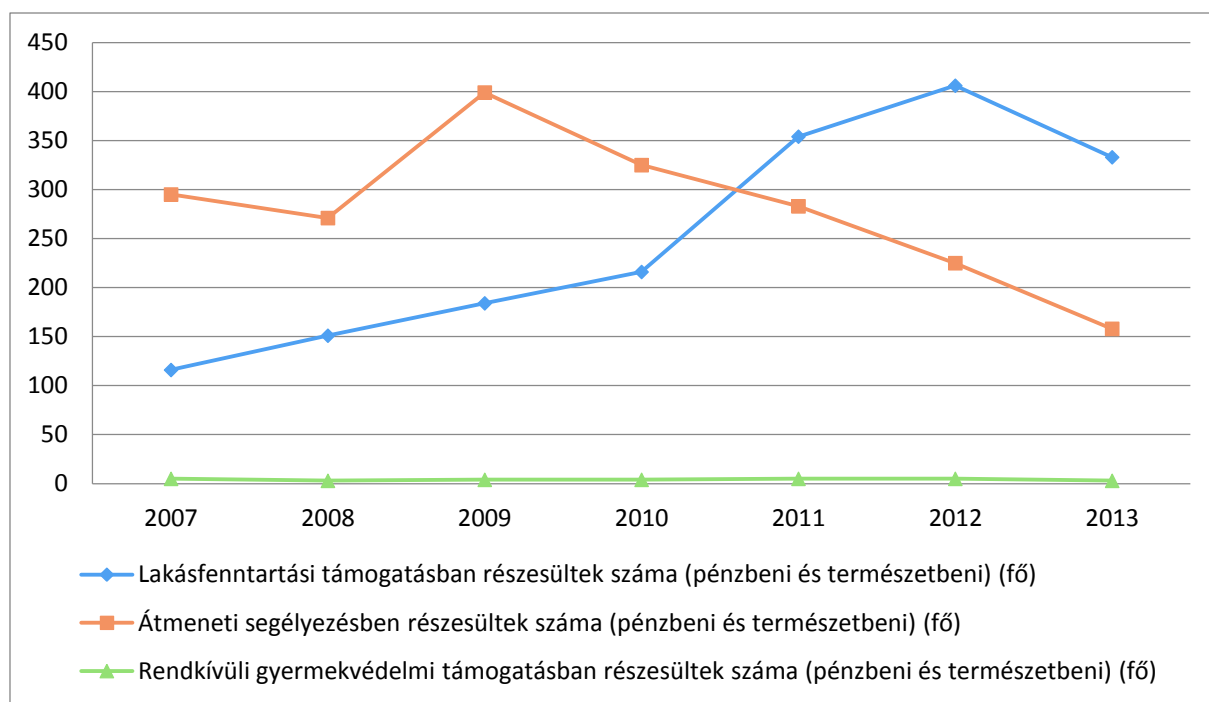
Az intézmény működési területe: Tamási, Nagykónyi, Értény, Koppányszántó, Szakály, Hőgyész, Mucsi. A tanyagondnoki szolgáltatás működési területe: Tamási város külterülete.

Év	Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma (db)	Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményeinek gondozottak száma (fő)	Szociális étkeztetésben részesülők száma (fő)	Házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)	Szociális alapszolgált. és nappali ellátásban foglalk.száma (fő)	A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma (fő)
2007	10	10	49	107	18	825
2008	10	10	30	18	17	1101
2009	10	10	24	19	6	513
2010	10	10	36	23	19	349
2011			65	97	15	304
2012			56	96	14	80
2013			74	105	14	130

1.8-3. táblázat: A szociális feladatellátás főbb jellemzői Tamásiban

Forrás: KSH TeIR

A szociális segélyezés tekintetében a lakásfenntartási, az átmeneti, valamint a gyermekvédelmi támogatásban részesültek számát elemeztük. A lakásfenntartási támogatásban részesülők száma 2007 és 2012 között folyamatosan növekedett, majd 2013-ban némi visszaesés volt tapasztalható. Az átmeneti segélyezésben részesültek száma a 2008-2009-es növekedési ugrást kivéve csökkent, 2013-ban már csak a 2007-es érték fele volt. A gyermekvédelmi támogatásban részesülők számának minimális és stagnáló.

1.8-5. ábra: Az önkormányzati segélyezések főbb adatai Tamásiban

Forrás: KSH TeIR

1.8.1.4 Kultúra

Tamásiban a Városi Művelődési Központ a város és környéke kulturális és közösségi életének egyik legfontosabb színtere. A művelődési központ mindennapi feladatait jelenleg 6 fő látja el. Feladatai között az alábbiak szerepelnek:

- Művészeti csoportok gondozása
 - Balett tánccsoport
 - Őszirozsa népdalkör
 - Pántlika néptánc együttes
 - Alkotók közössége
 - Foltvarrók, rongyhegesztő csoport
 - Jamila hastánccsoport
- Klubrendezvények lebonyolítása
 - Esthajnal nyugdíjas klub
 - Baba–mama klub
 - Természetjáró csoport
- Civil szervezetek rendezvényeinek lebonyolítás
 - Nyugdíjas egyesület
- Szakkör rendezvények
 - Sakk szakkör
 - Akvarell szakkör
- Kiállítások lebonyolítása
- Mozi vetítések
 - Havonta 2 film kerül vetítésre
- Felnőtt és gyermek színház rendezvények megtartása

A művelődési ház mellett a Könnnyű László Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény szintén a kulturális élet egyik fontos színtere. Szolgáltatásai között szerepel az audio/videó anyagok helyben használata, ill. kölcsönzése, DVD helyben használat, fénymásolás, folyóirat-kölcsönzés, gyerekfoglalkozások, helytörténet, információk keresés adatbázisban, internethasználat, kiállítás, házhozszállítás, könyvkölcsönzés, könyvtári óra, rendezvények, könyvtárközi kölcsönzés, nemzetiségi ellátás, nyomtatás, olvasóterem, ODR könyvtár, számítógép, szkennelés, fax, folyóirat helyben használat.

Szintén a város központjában található a **Tamási Galéria**, ahol többek között Mednyánszky, Borsos Miklós, Vasarely, Dalí, Renior képeiből állandó tárlatot láthatnak a betérők. Emellett egész évben időszakos kiállításokon a képzőművészet csaknem valamennyi ágából rendeznek tárlatot.

A város turisztikai, kulturális és sportprogram-kínálata igen gazdag, 2013-ban összesen 254 kulturális rendezvény volt a településen, amelyen összesen 25 570 fő vett részt. A legjelentősebb programok: Tuning- és Veteránautó Találkozó, Trófea Vadgasztronómiai fesztivál, Tamási bográcsmestere főzőverseny, Borverseny, Tamási Lovasnapok, Mozdony és madárfütyty, „Itthon vagy! Magyarország, szeretlek!”, Adventi programok, Szilveszteri programok.

A városban kulturális civil szervezetei közül a legfontosabbak a Caritas, Hagyományápolással Tamási Kultúrájáért Alapítvány, a **Csokonai díjas Tamási Koncert-Fűvőszenekear, Nyugdíjas Egyesület. Egyházi felekezetek közül a katolikus, a református és az evangélikus felekezetek képviseltetik magukat.**

Tamási Város Önkormányzata hosszabb távon és folyamatosan számít a non-profit szféra által nyújtott szolgáltatásokra, és egyben vállalja, hogy a feladatok ellátásához szükséges pénzügyi, szakmai, infrastrukturális segítséget biztosít a civil szervezetek számára. Civil Konceptióban rögzítette a civil szervezetekkel való együttműködést és a Civil Kerekasztal létrehozását.

1.8.1.5 Sport

Tamásiban meglehetősen élénk sportélet zajlik, mivel összesen 11 sportklub és sportegyesület, ill. civil szervezet működik: Aranyzarvas KHSE, Tamási 2009 FC, Tamási KC, Tamásik Kerékpáros Club, Tamási Koppány SE, Tamásik Kerékpáros Alapítvány, Tamási Omega AC, Tamási Szabadidő és Sport SE, Tamási Kosárlabda SE, Fehér Szarvas Judo és Jiu-Jicu Szakosztály.

A városi rendezvények között is jelentős a sportesemények aránya. Kézilabda és kosárlabda mérkőzések, kerékpártúrák, gyalogostúrák, Tamási Kupa, teljesítménytúra, súlyemelőverseny, Tamási Október 23 Kupa, Mikulás Kupa Cyclo-cross és MTB verseny stb.

A városi sportrendezvények lebonyolítását az iskolák sportcsarnokai és tornatermei, valamint sportpályái biztosítják, amelyek az alábbiak:

- Würtz Ádám általános iskola szabványos sportcsarnok
- Vályi Péter Szakképző Iskola és Kollégium tornaterem
- Béri Balogh Ádám Gimnáziumi és Kollégium tornaterem
- Tamási városi sportpálya befogadóképesség: 300 fő
- Tamási Városi kerékpárpálya

A sportlétesítmények mellett termálfürdő is működik a településen, amelynek fejlesztésére DDOP-2.1.1/B-2f-2009 pályázat keretében 696 997 352 Ft támogatást nyert az „Ability Gyógyfürdő fejlesztése Tamásiban” című projekt.

1.8.2 Esélyegyenlőség biztosítása

Tamási városa a helyi esélyegyenlőségi program elkészítését az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) előírásai alapján készítette el. Az esélyegyenlőségi programban beazonosított problémák mellett a következő tényekkel kell szembenéznie Tamási városának:

Célcsoport	Következtetések	
	problémák beazonosítása rövid megnevezéssel	fejlesztési lehetőségek meghatározása rövid címmel
Cigányok és/vagy mélyszegénységben élők	Magas a 8 általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők száma.	A 8 általános iskolai végzettség megszerzéséhez feltételek biztosítása, az érdeklődés felkeltése, a végzettség megszerzésének ösztönzése.
	180 napnál régebben regisztrált munkanélküliek szociális hátrányainak fokozódása.	A munka világába történő visszakерülést segítő ismeretek és készségek szinten tartása, fejlesztése, mentális állapot óvása.
	Pályakezdő munkanélküliként eltöltött időszak kockázatainak csökkentése.	Munka világával kapcsolatos szocializáció korrekciója.
	Nincs olyan program, amely az oktatásból kikerülő fiatalok munkaerőpiacra történő átlépését segíti.	Pályakezdők, fiatal munkanélküliek foglalkoztatási lehetőségeinek kidolgozása, pályaaorientációs tanácsadás a munkáltatók bevonásával.
	Fiatalok foglalkoztatása és az oktatásból a munkaerő piacra való átmenet megkönnyítése.	Oktatási intézmények és potenciális munkáltatók szolgáltatásainak és igényeinek összehangolása.
	Szociális bérlakások számának alacsony száma.	Szociális bérlakás építési program esetleges pályázati forrás igénybevétele.
Gyermekek	Nem áll rendelkezésre megfelelő adat a mélyszegénységben élő gyermekek számáról.	Felmérés elvégzése a mélyszegénységben élő gyermekek számáról. A helyzetfeltárából adódóan lehetőség nyílik a szociális hátrányok enyhítésére, a változások követésére a potenciális partnerek bevonásával.
Nők	Nem áll rendelkezésre krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatás a városban.	Törekvés a krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások biztosítására, anyaoththon kialakítása, pályázati forrásból erre szolgáló épület építése.
	A népességben belül magas a nők aránya.	A jelenleg meglévő civil szervezetek tevékenységének bővítése a nők képviseletével, vagy esetlegesen női civil szervezet létrehozása.
Idősek	Elmagányosodás megelőzése, visszafordítása.	Az elmagányosodás megelőzése érdekében aktivitást megőrző programok szervezése.
Fogyatékkal élők	A járdák, parkok nagy részén nem megoldott az akadálymentesítés.	Akadálymentesítésre fordítható pályázati források feltérképezése, megvalósításukra ütemterv készítése.
	Fogyatékosokkal szembeni előítélet ismerethiány miatt.	Fogyatékosokkal szembeni előítélet enyhítése.

1.8-2. táblázat: Az esélyegyenlőséggel kapcsolatos problémák és megoldási elképzelések Tamásiban

Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program

Tamási városa a fenti problémák beazonosítása mellett kialakította az esélyegyenlőség megvalósítását szolgáló intézkedési tervet, tehát egyértelműen elindultak a kezdeményezések. Az intézkedési terv célja olyan beavatkozások tervezése, amelyek a helyzetértékelésben felvetett problémákra megoldást nyújtanak. Tamási Város Önkormányzata az Esélyegyenlőségi Program elfogadásával érvényesíteni kívánja:

- az egyenlő bánásmód, és az esélyegyenlőség biztosításának követelményét,
- a közszolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés elvét,
- a diszkriminációmentességet,
- szegregációmentességet,
- a foglalkoztatás,
- a szociális biztonság,
- az egészségügy,
- az oktatás és a lakhatás területén

A helyzetelemzés során feltárt problémák komplex kezelése érdekében szükséges intézkedéseket. A köznevelési intézményeket – az óvoda kivételével – érintő intézkedések érdekében együttműködik az intézmény-fenntartó központ területi szerveivel (tankerülettel).

1.9 A TELEPÜLÉS GAZDASÁGA

Tamási gazdaságát a hagyományosan a környék mezőgazdasági termékeit feldolgozó élelmiszeripar határozta meg, a jelenlegi és távlati iparfejlesztések súlypontja a város északi területeinek (potenciális) iparterületeire fókuszál.

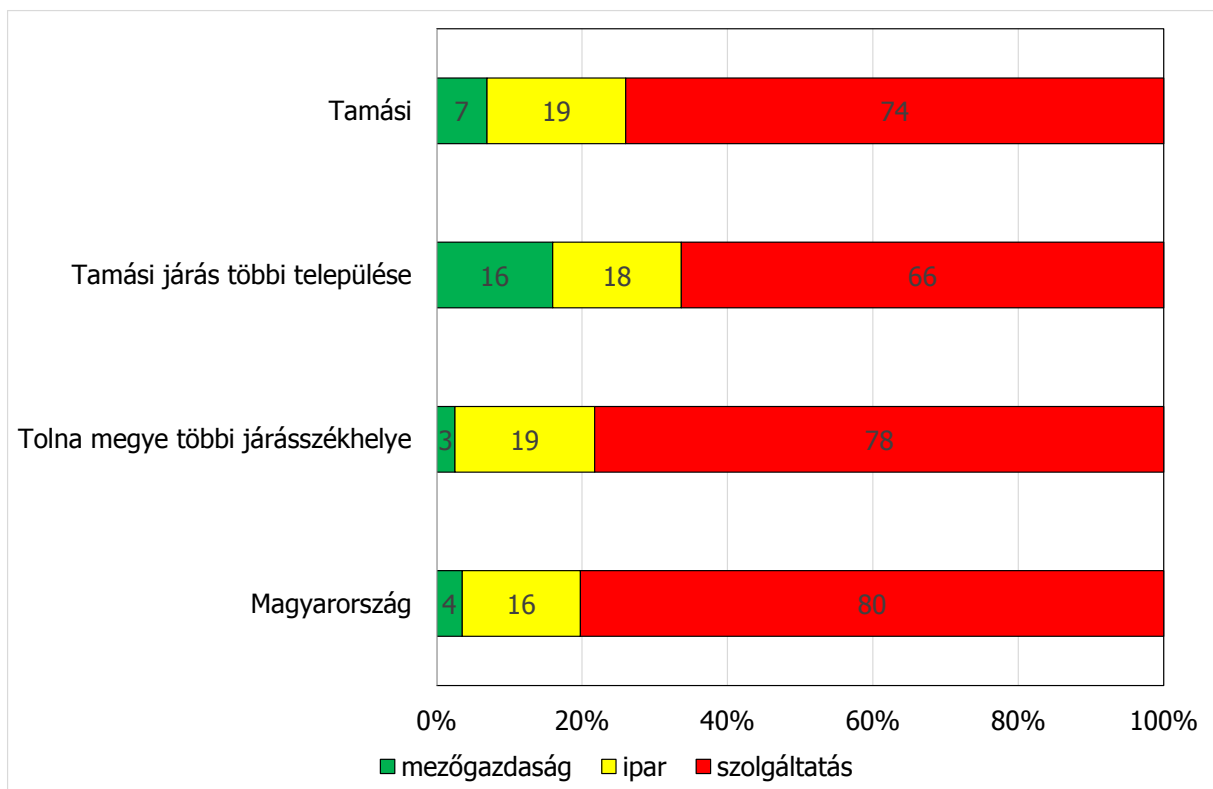
1.9.1 A település gazdasági súlya, szerepköre

Tamásiban nincs az egész megye szintjén meghatározó vállalat, de a város az üzemei miatt jelentős szerepet játszik a járás gazdasági életében is. Ez egyrészt hatalmas előnyt jelent a településnek, hiszen foglalkoztatást, gazdasági súlypontot és ehhez kapcsolódóan közvetett és közvetlen bevételt eredményez a városnak. Ezek egy része azonban nem a helyi erőforrások mobilizációjára épülő szerves gazdaságfejlesztés. A külföldi tőkebefektetések bizonyos mértékig kiszolgáltatottá teszik a települést, torzulást okozhatnak a foglalkoztatottság terén is, amely az esetleges leépüléseket követően munkanélküliség megnövekedéséhez vezetett.

Tamási, mint gazdasági erőter, elsősorban a város környéki, jó közlekedési ellátottsággal rendelkező településeken érezteti hatását. Ebből kifolyólag a járás kettészakad a 61. és 65. sz. főútak menti, fejlettebb, jobb gazdasági és foglalkoztatottsági mutatókat produkáló településekre, és a közötti lévő periferikus falvakra.

Tamásiban 2013-ban 1480 regisztrált vállalkozást tartottak nyilván, amely a járás összes vállalkozásának a 27 százaléka volt. A regisztrált vállalkozásokból 2012-ben 592 vállalkozás működött, amely az állomány 41 százalékát tette ki.

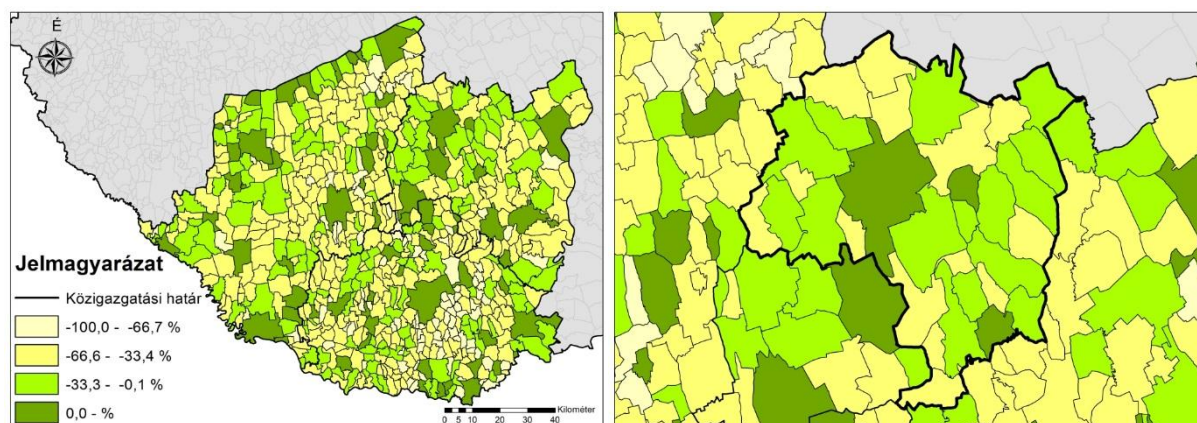
Tamásiban 2012-ben a működő vállalkozások 74 százaléka a szolgáltató szektorban tevékenykedett. Tamási tehát elmarad mind Tolna megye többi járásszékhelyének átlagától, mind pedig az országos átlagértéktől, csupán a járása többi településének átlagát előzi meg. Ipar tekintetében megközelítőleg azonos értékkel rendelkezik Tolna megye többi járásszékhelyének átlagához képest, a város felülreprezentál nem csupán a közvetlen járása, hanem az országos értékhez képest is, amelyben szerepet játszik az ipari park jelenléte is. A mezőgazdaság nagyobb aránya inkább a Tamási járás többi településére jellemző.

1.9-1. ábra: A működő vállalkozások megoszlása főbb nemzetgazdasági áganként, 2012, %

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

A város járáson belüli gazdasági súlya jól szemléltethető a munkaerő **ingázásával** (el- és odaingázás). A város a járásán belül pozitív hatást gyakorol a foglalkoztatottsági jellemzőkre, de gazdasági vonzáskörzete és súlya jellemzően nem lépi át sem a megye, sem pedig a járás határát.

1.9-2. ábra: Naponta ingázó foglalkoztatottak egyenlege Dél-Dunántúlon, ill. Tamásiban és térségében, 2011, %

Forrás: KSH, népszámlálás 2011, saját szerkesztés

1.9.2 A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői

1.9.2.1 Mezőgazdaság

A járás talaja a régió legjobbjai (28,5 ak) között szerepel, ezáltal a mezőgazdasági művelés aránya kimagasló. A térség fejlődését a történelem folyamán az agrárszektor jelentős mértékben meghatározta. Tamásiban 2012-ben 41 vállalkozás működött a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban, amely az összes vállalkozás közel 7 százalékát tette ki. Ez az arány jelentősen elmarad a járás többi településétől. A városban működő jelentősebb⁶ mezőgazdasági vállalkozások a következők:

Cégnév	Főtevékenység	Értékesítés nettó árbevétele, eFt (2013)	Létszám
Gyulaj Zrt.	Erdőgazdálkodás	1 371 598	105 fő
Donauland Kft.	Növénytermesztés	565 361	15 fő
Fornádmag Kft.	Növénytermesztés	38 434	4 fő
Mega Szövetkezet	Növénytermesztési szolgáltatás	5379	n. a. fő

1.9-1. táblázat: A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban működő legfontosabb vállalkozások Tamásiban

Forrás: www.opten.hu, 2015. február

A 1.9-1. táblázatból látható, hogy Tamásiban a növénytermesztés a fontosabb mezőgazdasági tevékenység. A városban a rendszerváltásig eredményesen működött a termelőség szövetkezet és az állami gazdaság. A rendszerváltoztatás után a földterületek és a mezőgazdasági üzemek is mind magántulajdonba kerültek. A földterületeknek mintegy 10 százaléka, emellett a nagyobb mezőgazdasági üzemek egy része (Adorjánpuszta, Cseringátpuszta, Fornád, Központi major, Leokádi puszta) külföldi (német) érdekeltségű vállalkozás kezébe került. A Donauland Kft. 2013-ban félmilliárd Ft árbevételt termelt.

A gazdálkodó egységek számának változásánál súlyosabb problémát jelent, hogy a privatizáció nyomán a mezőgazdasági vertikum is szétesett. A mezőgazdasági vertikumban a növénytermesztés vetésforgója, a takarmánytermelés, az állattartás, a trágyázás szorosan összefüggenek, viszont a kis területen gazdálkodó, illetve állatot nem tartó üzemeknél ezen egymásra épülés megszűnik, monokultúrák alakulnak ki, ami a talajpusztulás fokozódásához vezet. További gond a kisüzemeknél a gépkapacitás hiánya, másutt feleslege, kihasználhatatlansága. A kistermelők kiszolgáltatott helyzetben vannak a terménytárolás, szárítás és értékesítés terén is.

A járásban a gabonafélék fő felvásárlója az Cargill Zrt. (volt Agrograin Zrt.) Hőgyési telepe, valamint a Concordia Állami Közraktár Tamásiban. Az olajosmagvak feldolgozója Martfűn található. A cukorrépa potenciális vevője a Kaposvári Cukorgyár.

A kedvezőtlen piaci körülmények miatt az állattenyésztés volumene drasztikusan visszaesett, a háztáji állattartás pedig gyakorlatilag szinte megszűnt. Nagyobb állattartó majorok működnek Fornádon (szarvasmarha), Kecsegen (pulyka), Leokádiapuztán (sertés) és Szemcspuztán (ló). Cseringátpuszta és Adorjánpuszta telepein viszont az istállók üresen romladoznak. Jelentős a térségben a halászat, Tamási halastavain is több vállalkozás működik.

⁶ 5 millió Ft alaptőke feletti vállalkozások

A Tolnai borvidék Tamási körzetében fekvő város jelentős szőlő- és gyümölcstermesztési hagyományokkal rendelkezik. A legelterjedtebb helyi szőlőfajta az olaszrizling. Korábban a termelőszövetkezet Tuskóson nagyüzemi szőlőültetvényt is telepített és borfeldolgozó üzemet létesített. Tamásiban 530 szőlőskert található, a nagyobb termelők hegyközségbe tömörültek, ennek jelenleg 183 tagja van. A szőlő termőterületek csökkenőben vannak, mivel nehéz a szőlő és a bor értékesítése, a fiatalokban kevesebb a hajlandóság a szőlőmegtanulásra, és végül a szőlőhegyeken egyre több lakóház és üdülőtelek jelenik meg, csökkentve a szőlővidék területét. A szőlőskerteket jelentős vadkár is sújtja.

Kiemelt szerepet játszik az erdőgazdálkodás, amely elsősorban a Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. Tamási Erdészete keretében folyik. A vállalkozás nettó árbevétele 2013-ban megközelítette az 1,4 Mrd Ft-ot. Az erdőgazdaság 23 ezer hektáron gazdálkodik, ebből Tamási területén 1695 hektáron érdekelt. Tamási területén ezenkívül még 496 ha magánerdő található. Az állami erdők a város közigazgatási területének délnyugati részén találhatók, a Gyulaji Vadrezervátum részeként, mely Tamásin kívül nagyjából gyulaji, kocsolai és regölyi területeken nyugszik. Az állami erdők zöme cseres-tölgyes, és kiemelkedő nevezetessége a világhírű dámvad-állomány. A magánerdők zöme akác, kevés nemes nyár. A térségben, sőt az egész megye területén hiányzik a fafeldolgozó-ipar, egy-két kisebb fűrészüzemet leszámítva. A kitermelt fák többségét ezért nagy távolságokra szállítják, és elesnek a fafeldolgozásból kitermelhető plusz jövedelemtől is.

Cégnév	Település	Főtevékenység	Értékesítés nettó árbevétele, eFt (2013)	Létszám
Koppánymenti Mezőgazdasági Szövetkezet	Nagykónyi	Növénytermesztés	633 492	33 fő
Czikkhalas Kft.	Varsád	Édesvízihal-gazdálkodás	497 839	32 fő
Vörösmarty Mezőgazdasági Kft.	Pincehely	Növénytermesztés	334 844	16 fő
Tolnanémedi Agrár Kft.	Tolnanémedi	Növénytermesztés	295 321	22 fő
Yeoman Enclosures Kft.	Varsád	Növénytermesztés	189 254	5 fő
100 Tej Kft.	Tolnanémedi	Növénytermesztés	148 991	10–19 fő
Pigmix 2006 Kft.	Simontornya	Sertéstenyésztés	113 601	6 fő
Borka Erdő Kft.	Mucsi	Fakitermelés	61 277	10 fő
Rákóczi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet	Diósberény	Tejhasznú szarvasmarha tenyésztése	29 030	2 fő
Fer-Tó Kft.	Simontornya	Édesvízi halászat	16 770	1 fő
Kékesi-Agro Kft.	Szakadát	Növénytermesztés	n. a.	n. a.
Bér-Agro Kft.	Pincehely	Növénytermesztés	n. a.	n. a.

1.9-2. táblázat: A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban működő fontosabb vállalkozások a Tamási járás többi településén

Forrás: www.opten.hu, 2015. február

A járás többi településén a mezőgazdasági vállalkozások nagyobb arányban képviselik magukat. Az 1990-es évek közepén is nagyobb cégek működtek Hógyészen, Nagykónyiban, Ozorán, Pincehelyen, Simontornyán, Szakályban és Tolnanémediben, elsősorban a növénytermesztés területén, nagyobb állattartó (juh) major Páriban, sertéstelep Simontornyán, tehéntelep Diósberényben működik, halászat pedig Simontornyán és Varsádon. A mezőgazdasághoz kapcsolódó vállalkozások közül Iregszemcsén az Agroireg Kft. foglalkozik növénytermesztéssel és értékesítéssel (búza, kukorica,

napraforgó, cukorrépa), illetve Szakályban a Hőgyézi Agrokémiai Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. növényvédőszeres és vetőmag-értékesítéssel.

1.9.2.2 Ipar

Tamásiban az ipari jellegű vállalkozások 2012-ben működő vállalkozások közel 20 százalékát tették ki (113 db vállalat), amely meghaladja mind az országos, mind a járási átlagot, és megközelítőleg azonos Tolna megye járásszékhelyeinek átlagával. Ebben szerepet játszik a város iparfejlesztési politikája, a perspektivikusan tovább bővítendő északi iparterületnek városon túlnyúló hatása a környező települések ipari vállalkozásaira is meghatározó lehet a jövőben.

Tamási jelenlegi ipari struktúrája meglehetősen egyoldalú, és főként az alacsonyan képzett munkaerő (betanított munkás) szintre épül, ami a későbbi fejlődésnek, innovációnak gátja lehet. Jelenleg a járásszékhelyen működő vállalkozások közül támogatással létesült 1990-ben a Philips IPSC Tamási lámpatesteket előállító vállalkozása. A Massive Hungária Kft. lámpagyára az 1990-es években Tolna megye a Paksi Atomerőmű után a második legnagyobb árbevételre szert tevő vállalkozása volt, 2013-ban a Philips értékesítésének nettó árbevétele meghaladta a 13,5 Mrd Ft-ot. A helyi élelmiszerfeldolgozó ipar hiányos szerkezetű és szűk kapacitású a térség mezőgazdasági termékeinek feldolgozásához. A Dámtej Kft. tejjüzemének áttelepülése után az élelmiszeripar jelentősebb képviselőjeként a Tamási Hús Kft. húsfeldolgozója működik a városban (7,7 Mrd Ft éves nettó árbevétel). Szintén Tamásiban folytatja tevékenységét a Ramivo Manufacturing Hungary Kft. (egykori Hinke) tartálygyártó vállalkozása is (több mint 1,7 Mrd Ft éves nettó árbevétellel). Jelentős (1,1 Mrd Ft feletti) árbevétellel és foglalkoztatotti létszámmal rendelkezik az építőipari tevékenységet folytató Tam-Bau Kft. Ugyanakkor számos korábban még jól működő vállalkozás a közelmúltban szűnt meg, vagy épült le (Pasha, Philaxia, Stahl, kenyérgyár, stb.).

Az ipartelepek a városban több helyen találhatók. Az ipari telephelyek egy része lakóterületek közé ékelődik (pl. malom, illetve kisvállalkozások, szolgáltatók). A város nyugati részén a laktanya megüresedésével új iparterület jött létre, ahol ma már számos vállalkozás működik. Ettől keletre a volt téglagyár területe ugyancsak tartalék iparterület akár egy nagyobb, akár több kisebb üzem letelepedése számára. A legnagyobb ipari terület a belterület északi végén alakult ki a Philips lámpagyár, a Ramivo tartálygyár, a vámudvar, egy gumijavító és egy építőanyag-telep, stb. révén. Ez az ipari terület a közbeékelte sportpálya és lovaspálya mögött kelet felé folytatódik a volt tsz-telep, egy vágóhíd és a Volán telep felé. A gazdasági terület bővítését a város hatályos rendezési terve szerint is a város északi területein ezen meglévő ipartelephez kapcsolódóan, további új területek (korlátozott mértékű) bevonásával célszerű megoldani. A hely kijelölését az alábbiak indokolják:

- a fejlesztési cél szerinti terület felhasználás igényelte terepviszonyok (sík terület),
- a fejlesztés meglévő ipari területek mellett történik,
- optimális termelési és szállítási körülmények
 - a leendő, hosszú távon megvalósítható elkerülő út szomszédsága (a városi területek tehermentesítése),
 - a termőterületek közelsége (feldolgozó ipar),
- a területen biztosítható a kíméletes környezet, természet és tájhasználat, természetvédelmi, tájvédelmi és történelmi települési terület, valamint turisztikai vonzerővel rendelkező területet nem érint.

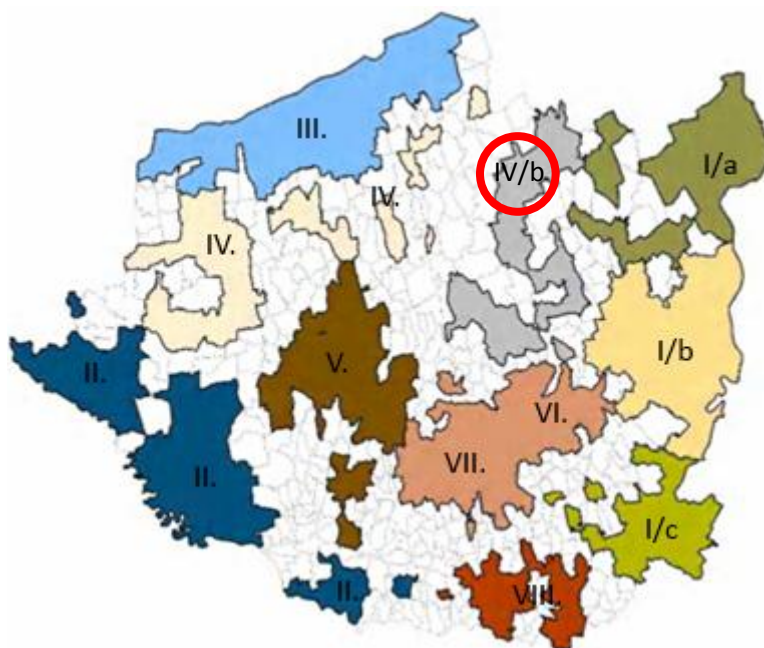
A terület kijelölésének egyetlen hátránya, hogy a terület a beépítésre szánt belterület és a kiváló termőhelyi adottságú szántóterület közé ékelődve, jó minőségű termőterületet vesz igénybe. Ez a hátrány viszont az ipartelepítések szempontjából szóba jöhető területeken mindenhol jelen van, mert e területeken mindenhol jó minőségű termőterületek találhatók. Külterületen is találhatók elszórtan üzemi területek: a Hidro-Press Kft. Adorjánpusztán, a transzformátorállomás a várostól északra és a borfeldolgozó a szőlőhegyen. Szemcsepusztán élelmiszeripari vállalkozások között egy húsüzem is működik.

Az önkormányzatok helyi iparűzési adóbevételei alapján kitűnik az ipari tevékenység viszonylag koncentrált elhelyezkedése a térségben, hiszen a Tamási járás 32 településének közel felén maximum 1 ipari tevékenységet folytató vállalkozás működik, ebből 5 faluban egyáltalán nincs ilyen. Iparűzési adóbevételel rendelkező települések közül pedig Tamási, Simontornya, Hőgyész és Iregszemcse rendelkezik kiugró értékekkel. A járás fontosabb vállalkozásai közül megemlíthető a Szakály székhellyel működő két vállalkozás: a Hőgyészi Agrokémiai Kft. és a Hőgyészi Terménykereskedelmi Kft. A tágabb térségben Bonyhádon, Dombóvár–Kaposszekcsőn, Dunaföldváron, Pakson és Szekszárdon található ipari park. A járás többi települése közül Simontornya rendelkezik jelentősebb iparterülettel.

1.9.2.3 Turizmus

Termékkínálat

A Dél-dunántúli régió turisztikai szempontból nem alkot homogén egységet. Tamási az alábbi ábra alapján a Kapos-völgy magterület keleti góciához (IV/b Dombóvár–Tamási és Hőgyész a Gyulaji erdővel és a Tolnai borvidék területre jutó részeivel) tartozik, amelynek jellegadó termékei a gyógy-, termál- és wellnessturizmus, kulturális, konferencia- és rendezvényturizmus és a sportturizmus, kiegészítő termékek pedig az ökoturizmus, a vidéki aktív termékek és a falusi turizmus. A Tamási járásban egyelőre még nem jelentős a turizmus gazdasági szerepe, a településfejlesztési tervek azonban határozott turisztikai irányt jelölnek ki a város gazdasági fejlődésében.

1.9-3. ábra: A Dél-Dunántúl turisztikai magterületei
 (I. Dunamente; I/a. Dunaföldvár–Paks; I/b. Szekszárd; I/c. Mohács–Bóly; II. Drávamente; III. „Kis-Somogyország”; IV. Kapos-völgy; IV/a. Kaposvár; IV/b. Dombóvár–Tamási; V. Zselic; VI. Mecsek; VII. Pécs; VIII. Harkány–Siklós–Villány)
 Forrás: AUBERT A. et al. (szerk.) 2007⁷

A turizmus Tamási egyik húzóágazata lehet, mivel a helyi termálfürdő megyei, sőt országos jelentőségű idegenforgalmi bázis. Tamási térségének idegenforgalmi bázisa a termálfürdő, mely további fejlesztési, bővítési tervekkel rendelkezik. A termálstrand egyetlen lehetséges bővítési iránya észak felé, a Nagy-Koppányig terjedő mocsaras, feltöltendő terület.

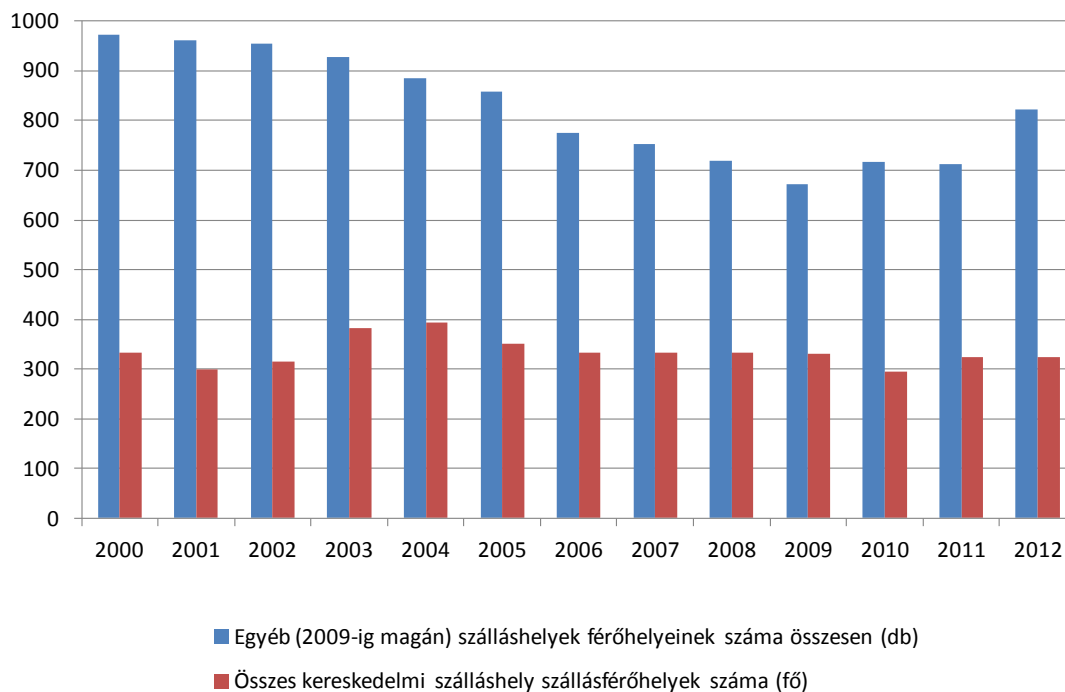
Tamási országos hírű lovasrendezvények központja, ugyanakkor nincs sportlő-bázisa. Tamási környékén található a világhírű gyulaji dámvad-rezervátum, amely kiaknázható potenciákkal rendelkezik.

Szálláshelykínálat

Szálláshelykínálat tekintetében azonban nagyon nagy elmaradásban van Tamási. A kereskedelmi szálláshelyek szállásférőhelyeinek száma 2000 óta csökkent ellentétben a többi járásközpont, a

⁷ AUBERT A. – PIRKHOFFER E. – SZABÓ G. (szerk.) 2007: Magyarország turisztikai régiói

megyei, és az országos növekedéssel. A járáson belül Tamási rendelkezik a legtöbb vendéglátóhellyel és kereskedelmi szálláshellyel, de Simontornyán is jelentős ezek száma. Az összes kereskedelmi szállásférőhelyeken belül ugyanakkor az utóbbi években jelentősen megnövekedett az egyéb (magán) szálláshelyek férőhelyeinek száma Tamásiban. 2012-ben már meghaladta a 800-at.

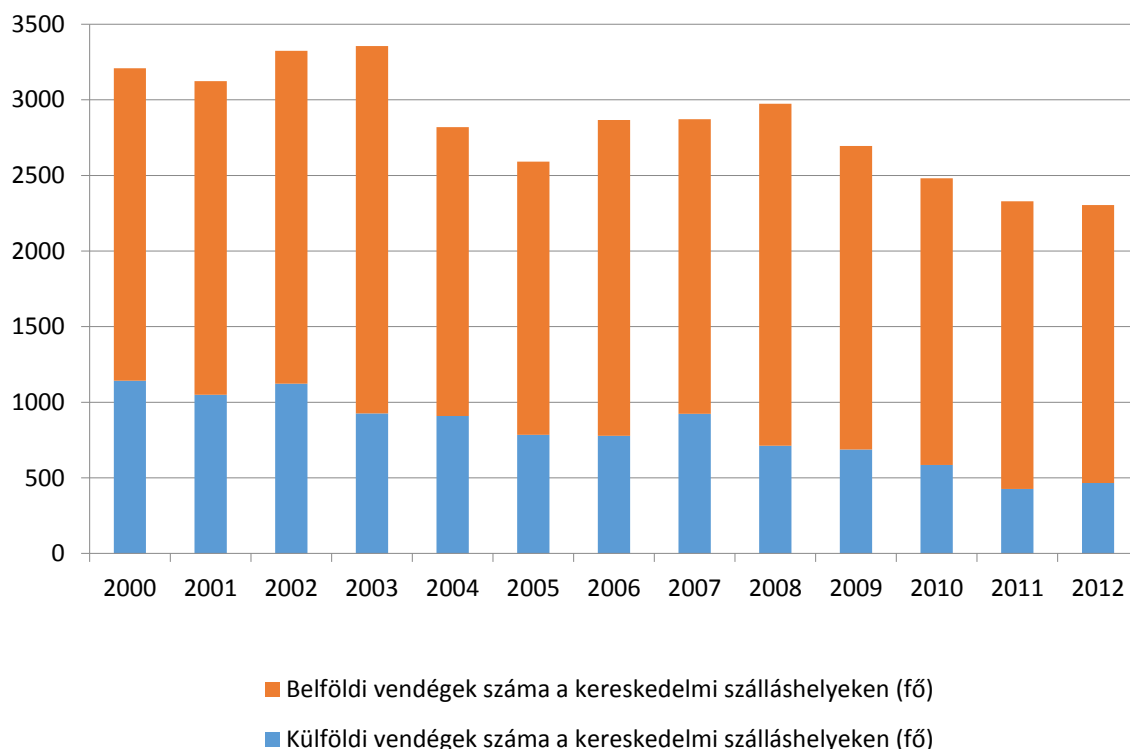

1.9.-4. ábra: Tamási szálláshely férőhelye számainak alakulása

(Az adatsor értékelésénél figyelembe kell venni Pári 2006 októberben történt kiválását.)

Adatforrás: KSH, T-Star, 2015

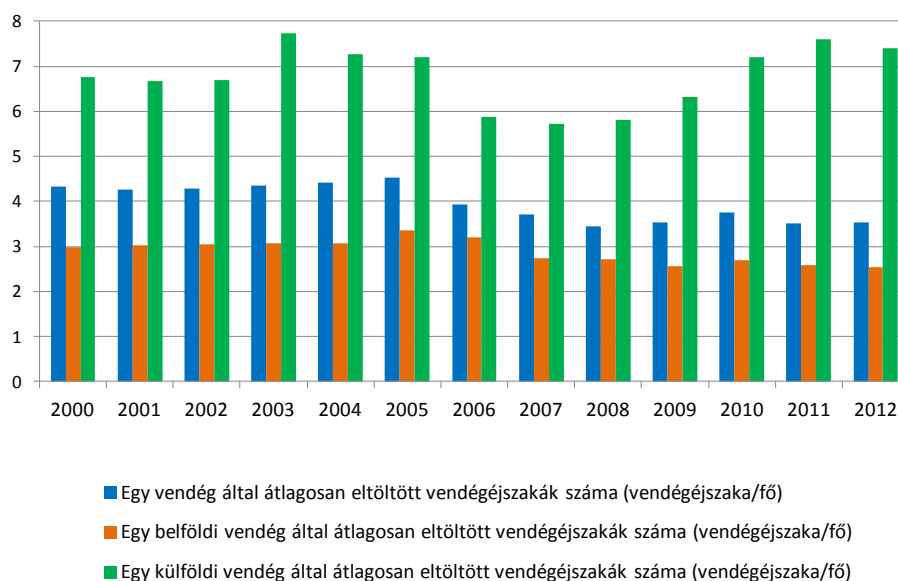
A gazdasági válság erősen érezteti hatását a turizmusban. Míg az ezredfordulót követően még emelkedő tendenciát mutatott a vendégek száma a kereskedelmi szállásférőhelyeken, némi ingadozást követően 2008-tól egyértelmű csökkenés figyelhető meg. A csökkenés pedig elsősorban a külföldi vendégek elmaradásának köszönhető, mivel 2012-ben már nem éri el a 20 százalékot a külföldi vendégek aránya.

1.9-3. ábra: A tamási kereskedelmi szálláshelyek vendégszámának alakulása, 2000–2013, fő
 (Az adatsor értékelésénél figyelembe kell venni Pári 2006 októberben történt kiválását.)

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

A vendégek számának csökkenése az eltöltött vendégéjszakák számát is befolyásolja, ahol szintén hasonló tendencia figyelhető meg. Az egy főre jutó vendégéjszakák száma ugyanakkor növekvő tendenciát mutat, amely azt jelenti, hogy a településre és a térségbe érkező vendégek hosszabb időt töltenek itt el. Különösen a külföldiek körében jellemző ez a tendencia, amely a vélhetőleg a termálfürdő fejlesztésének köszönhető.

1.9-6. ábra: A vendégek által eltöltött átlagos vendégéjszakák hossza
 (Az adatsor értékelésénél figyelembe kell venni Pári 2006 októberben történt kiválását.)

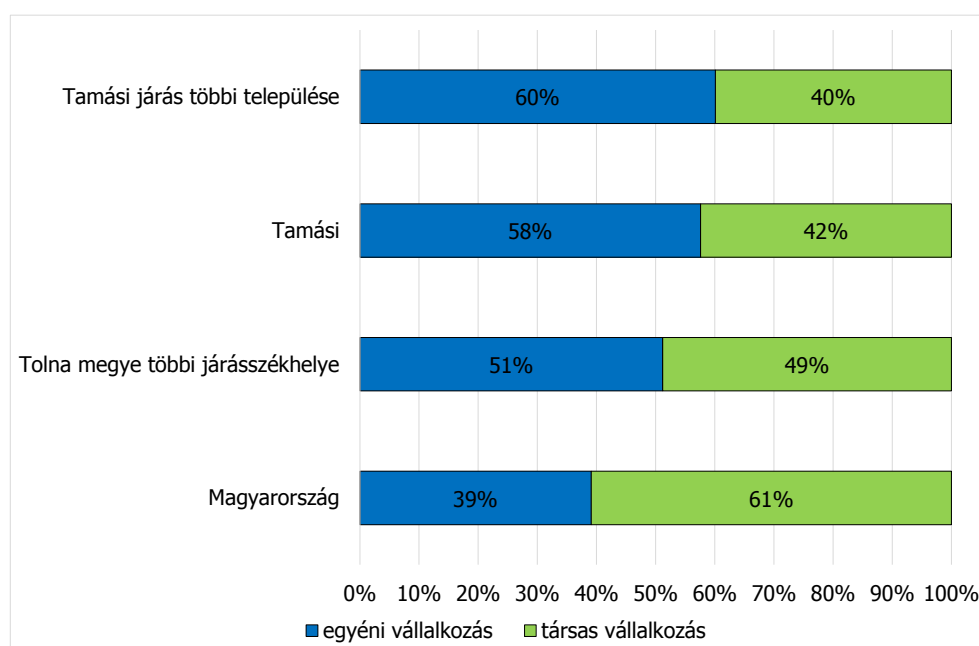
1.9.2.4 Egyéb szolgáltatások

Tamásiban a működő vállalkozások 71 százaléka a szolgáltató szektorban tevékenykedik, amely némileg elmarad az országos átlagtól (80 százalék). A tercier szektor ágazatai közül a városban a kereskedelem és gépjárműjavítás (31 százalék) és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység (16 százalék) a szektor vállalkozásainak közel felét felölelik (47 százalék). A kereskedelem és gépjárműjavítás messze felülreprezentálja mind az országos átlagot, mind a megye járásszékhelyeinek átlagát, és a Tamási járás átlagát is. Hasonló kimagasló értéket találhatunk a járás települései közül Simontornyán, Hőgyészen, Iregszemcsén, Ozorán és Pincehelyen is. A szakmai, tudományos, műszaki tevékenységek ugyanakkor, bár jelentősek Tamásiban, a város elmarad a vizsgált térségek átlagától.

Tamási esetében említést érdemel, hogy mind a pénzügyi tevékenységek (6,25 százalék), mind pedig a szállítás-raktározás (9,27 százalék) meghaladják az országos átlagot. Az üzleti szolgáltatások aránya egyrészt visszavezethető a város gazdasági súlyának megfelelő igényekre, az összes országos bank biztosít banki szolgáltatásokat a városban, másrészt kevésbé érvényesül Szekszárd elszívó hatása.

1.9.3 A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai, települést érintő fejlesztési elképzelése

Tamásiban a működő vállalkozások 42 százaléka társas vállalkozás formájában működik, amely megközelítőleg azonos a járási átlaggal, azonban elmarad a megye járásszékhelyeinek átlagától, és még inkább az országos átlagtól. Az egyéni vállalkozások magas aránya Tamási és a járás esetében összefügg azzal, hogy az egyéni vállalkozások egy részük feltételezhetően kényszervállalkozásként üzemel.

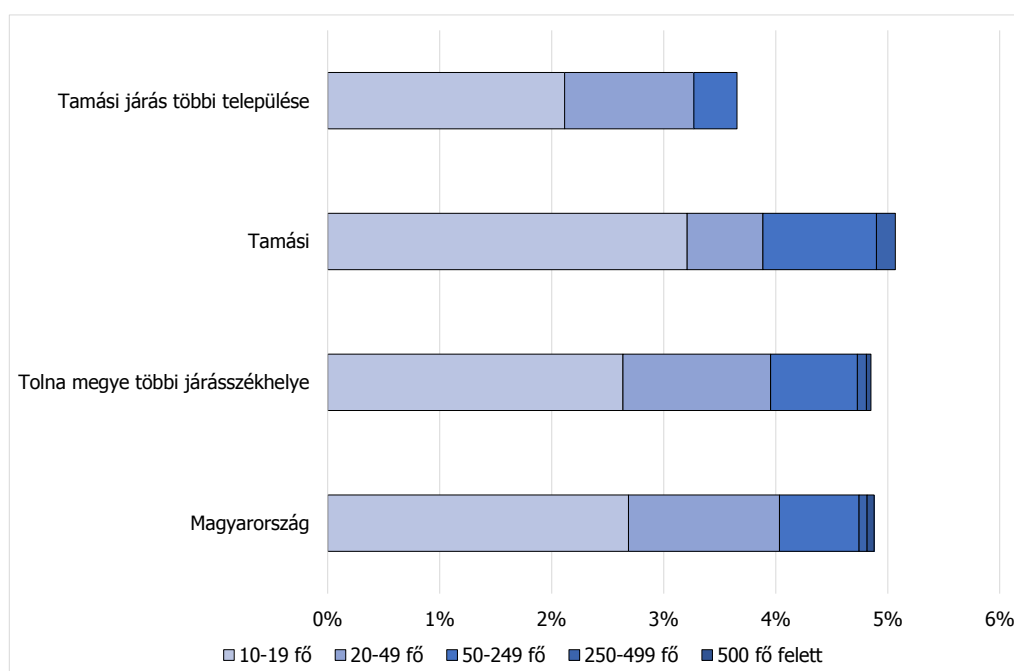

1.9-4. ábra: Az egyéni és társas vállalkozások aránya a működő vállalkozások esetében, 2012,%

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

Ha a működő társas vállalkozásokat lakosságszámra vetítjük ki, akkor a tényleges gazdasági aktivitás is mérhetővé válik. Ennek tekintetében a Tamási járás igen alacsony mutatóval rendelkezik (17). Ez az állítás különösen igaz a járás a járásszékhelytől északra és keletre, többé-kevésbé „forgalmi árnyékban” elhelyezkedő kisebb településeire. Tamási ugyan kiemelkedik a járásából (30), de nem haladja meg sem a többi megyei járásközpont átlagát (37), sem pedig az országos átlagértéket (40 vállalkozás / 1000 fő).

A működő vállalkozások létszámkategória szerinti megoszlása alapján megállapítható, hogy Tamásiban mindössze egyetlen cég, a Tamási-Hús (276 fő) haladja meg a 250 főt foglalkoztató méretet, így a (10–250 fős, és ezen belül is különösen a 10–19 fős) kis- és középvállalkozások jóval nagyobb szerepet játszanak a város gazdasági életében, mint a vizsgált térségek esetében (az 1–9 főt foglalkoztató mikrovállalkozások aránya mindenhol 95–96 százalék között változik). A Tamási járás települései esetében ugyanakkor a mikrovállalkozások dominálnak.

1.9-5. ábra: A működő vállalkozások létszámkategória szerinti megoszlása (1–9 főt foglalkoztató vállalkozások nélkül), 2012, %

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

Tamásiban a legjelentősebb foglalkoztatók a város észak felé vezető útjain sorakoznak (Dózsa Gy. u. és Szabadság u.). Nem véletlen, hogy a top10-es lista élén többségében ezek a cégek jelennek meg (Tamási-Hús Kft., Philips IPSC Tamási Kft., Soltex Trade Kft., Gyulaj Zrt., Ramivo Manufacturing Hungary Kft.). Utánuk már jóval kevesebb főt foglalkoztató cégek következnek. A város jövőbeni foglalkoztatásában a tervek szerint várhatóan egyre nagyobb szerepet fog játszani az északi iparterület. Mivel ezek a vállalkozások nagyrészt helybeli, szakképzett munkaerőt foglalkoztatnak, Tamási északi iparterületének városon túlnyúló hatása a környező települések foglalkoztatására is kihat. Ugyanakkor az utóbbi időben több meghatározó vállalat megszűnt vagy elhagyta a várost (Dámtej – új nevén Fino-Food – Kft. tejüzeme vagy a fehérneműgyártó Pasha Kft.).

Sorsz.	Vállalkozás neve	Létszám, fő
1.	Tamási-Hús Kft.	276
2.	Kop-Ka Zrt.	248
3.	Philips IPSC Tamási Kft.	211
4.	Soltex Trade Kft.	186
5.	Gyulaj Zrt.	105
6.	Ramivo Manufacturing Hungary Kft.	98
7.	Tam-Bau Kft.	55
8.	Topa és Társa Építési Kft.	50
9.	Le-Gyen Kft.	24
10.	Amon Ré 98. Kft.	23

1.9-3. táblázat: A legjelentősebb foglalkoztatók Tamásiban, 2014

Forrás: Creditreform honlapja⁸

Tamásiban 15 vállalkozás nettó árbevétele haladta meg a 250 millió Ft-ot a 2013. évi adatok tanúsága szerint, amelyek jelentősen hozzájárulnak a város adóbevételeihez. Ezek közé elsősorban feldolgozóipari és kereskedelmi (ebből két gyógyszer-kiskereskedelmi) tevékenységet folytató vállalkozások tartoznak. A két legnagyobb árbevételű vállalkozás kiemelkedő eredményt ért el: a Philips (13,5 milliárd Ft) és a Tamási-Hús (7,7 milliárd Ft). Szintén magas (1 milliárd Ft feletti) értékkel rendelkezik a Ramivo, a Gyulaj és a Tam-Bau.

Sorsz.	Vállalkozás neve	Sorsz.	Vállalkozás neve
1.	Philips IPSC Tamási Kft.	9.	Topa és Társa Építési Kft.
2.	Tamási-Hús Kft.	10.	Csepregi és Társa Kft.
3.	Ramivo Manufacturing Hungary Kft.	11.	Szemamed Bt.
4.	Gyulaj Zrt.	12.	Fores-Team Kft.
5.	Tam-Bau Kft.	13.	Tamási Közös Vízmű Kft.
6.	Donauland Kft.	14.	Green Environment Kft.
7.	Magne Bt.	15.	Gyönki Autócentrum Bt.
8.	Lake Valley Kft.		

1.9-4. táblázat: A 250 millió Ft feletti nettó árbevétellel rendelkező vállalkozások Tamásiban, 2013

Forrás: Nemzeti Cégtár honlapja⁹

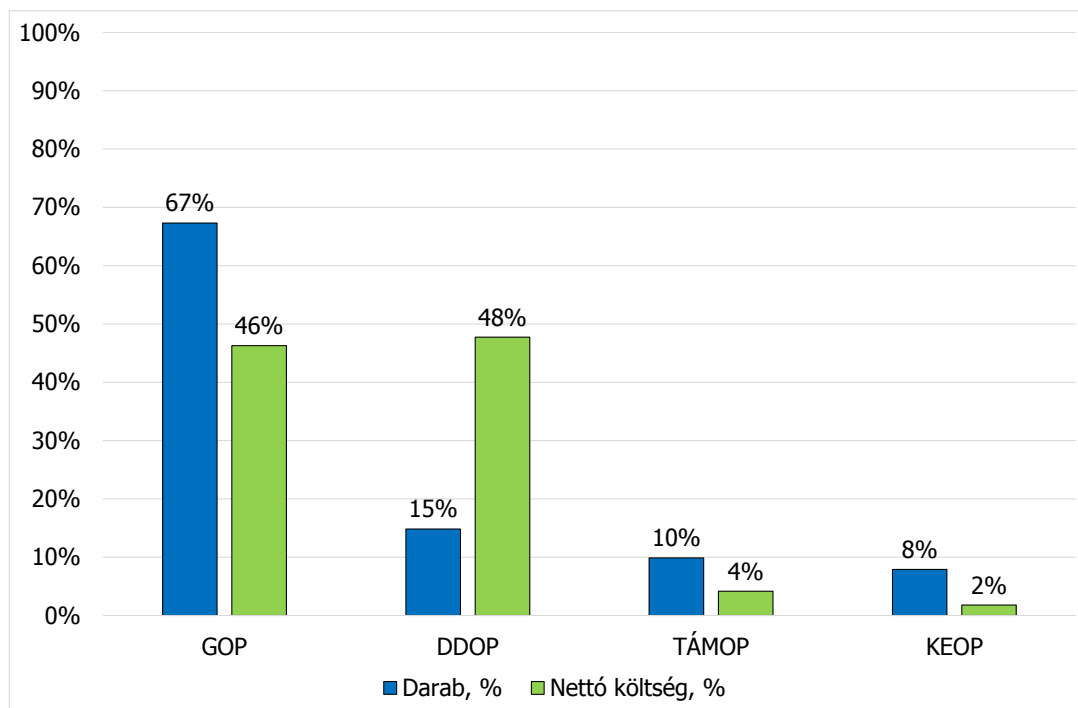
A Tamási járás vállalkozásai 2007–2013 közötti Európai Unió időszakban 124 pályázatot valósítottak meg nettó 5,3 milliárd Ft összköltségben. A folyamatban lévő pályázatok száma 23 darab (nettó költsége 1,2 Mrd Ft).

A pályázatok száma alapján a legnépszerűbb pályázatnak (összes pályázat 60 százaléka) a gazdaságfejlesztési operatív program kiírásai bizonyultak, igaz DDOP a nagyobb költségigényű projektjei miatt a finanszírozásban már GOP-hoz hasonlóan magas arányt képviselnek (45–45 százalék). Hasonlóak az arányok a lezárult projektek esetében (DDOP 2 Mrd, GOP 1,9 Mrd Ft nettó költséggel), viszont a még folyamatban lévő projektek közel fele (48 százalék) TÁMOP finanszírozású, ez esetben a TÁMOP részesedése a költségekből már 27 százalék a DDOP rovására (33 százalék). A lezárultak között előfordul 8 KEOP-forrásból finanszírozott projekt is, ezek azonban elenyésző

⁸ <http://ceginformacio.creditreform.hu/>

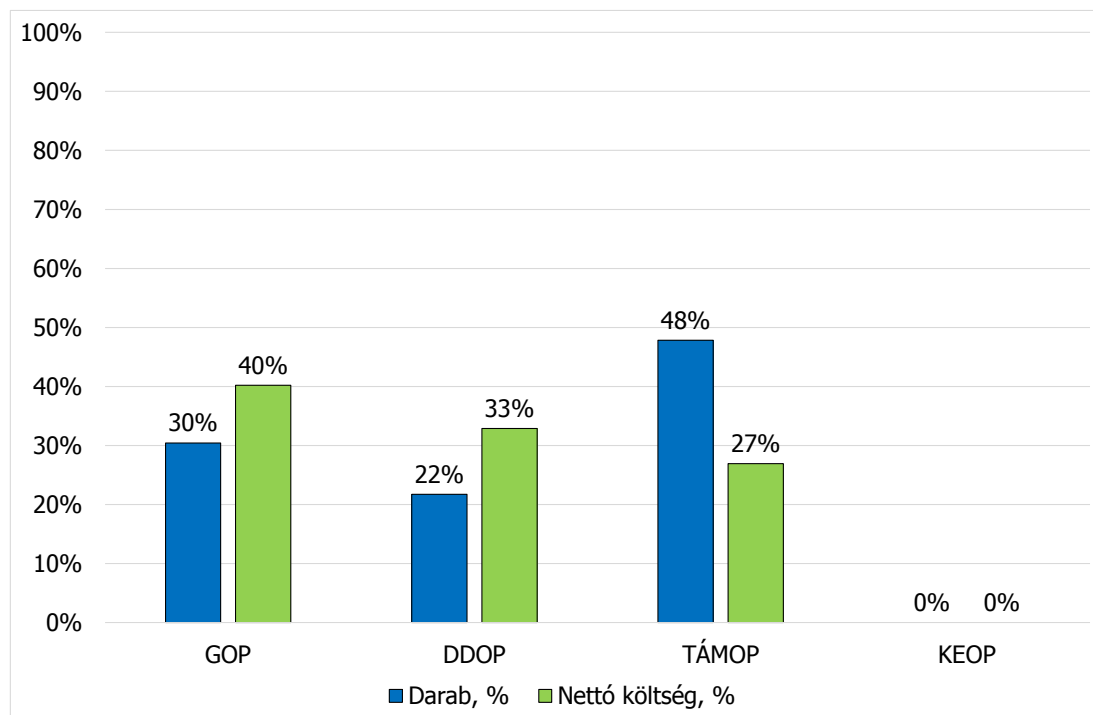
⁹ <http://nemzeticegtar.hu/nemzeticegtar/kereso>

hányadát (2 százalék) jelentik a költségeknek. A DDOP-ból finanszírozott projektek viszont mennyiségükhöz mérten nagyobb költséghányadot képviseltek mind a már lezárult, mind a még folyamatban lévő fejlesztések esetében.

1.9-6. ábra: A 2007–2013 között lezárult projektek operatív programonkénti megoszlása a Tamási járásban

Forrás: EMIR

1.9-7. ábra: A folyamatban lévő projektek operatív programonkénti megoszlása a Tamási járásban

Forrás: EMIR

A városban több mint 2,3 milliárd Ft értékű fejlesztést valósítottak meg a vállalkozások 2007–2013 között. A benyújtott 69 pályázat legnagyobb részét (32 db) a (GOP 2.1.1 konstrukcióhoz tartozó) vállalati technológia fejlesztések tették ki. Ezek azonban többségében kis költségigényű pályázatok voltak, finanszírozási szempontból a legnagyobb hányadot a leghátrányosabb térségekre kiírt munkalehetőség teremtő beruházások támogatásai (GOP 2.1.2) tették ki. A Tamásit érintő pályázatok közül kiemelkedett a legnagyobb értékű, a Philips LED alapú világítástechnikai termékek gyártásának tamási üzemében végrehajtott, a város szempontjából fontos fejlesztésnek számító, 496 millió Ft-os technológiai innovációja.

A járást érintő projektek között is a vállalati technológia fejlesztések voltak ugyan többségben, de a járás legnagyobb értékű fejlesztése a Simontornyát Szekszárddal összekötő hálózati jelentőségű 6317. j. út szilárd burkolattal történő kiépítése volt több mint 1,3 milliárd Ft-os nettó beruházási költséggel (Mellékletek **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**)

1.9.4 A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők

A járás autópályával nem rendelkezik, viszont a járásszékhelyen, Tamásiban két közlekedési főútvonal, a 61. sz. (Dunaföldvár–Kaposvár–Nagykanizsa) és a 65. sz. (Siófok–Szekszárd) találkozik, ezáltal sajátos csomóponti helyzetet teremtve. A járási települések között a szintén az ezen utak mentén fekvő Hőgyész, Irgszemcse, Pincehely és Simontornya rendelkezik kedvezőbb mutatókkal, ami mutatja ezen útvonalak térségen belüli jelentőségét. A járást északkelet-délnyugati irányban átszeli a 40. számú (Budapest–Pécs) villamosított vasúti fővonal (távolsági közlekedéssel). Tamási és néhány kistépülés olyan mellékvonalak mentén fekszik, amelyek a vasúti szárnyvonalak megszüntetésével kimaradnak a vasúti közlekedésből, a településeken vonatpótló buszokkal szállítják az utasokat. Ezek a megszüntetett szárnyvonalak (Dombóvár–Tamási–Lepsény, a Tamási–Füged és a Tamási–Pincehely) mentén helyezkednek el. Vasúti megállóhellyel 11 település rendelkezik, amelyek a Budapest–Pusztaszabolcs–Pécs vonal mentén fekszenek, így a főváros és a régióközpont elérhetősége is könnyebb megközelíthetőséget eredményez. A hétköznapi elérés mutatóját figyelembe véve a megyén belüli rangsor végén foglal helyet a Tamási járás 35,3 perces eléréssel, ezzel az értékkel regionális viszonylatban is a mezőny végére szorul. A gyorsforgalmi csomópontok elérését tekintve földrajzi fekvésének és a rendelkezésre álló vonalas infrastruktúrának köszönhetően a régió viszonylatában kedvező értékkel, megyei szempontból viszont egy gyenge értéket képvisel a 39,4 perc. A főváros elérhetősége – köszönhetően az imént említett tényezőknek – 114 perc, ami regionális viszonylatban is jónak mondható. Ezzel szemben a megyén belüli alacsony színvonalú infrastruktúrának köszönhetően a megyeszékhely eléréséhez 47 percre van szükség, ami megegyezik az autópálya elérésének idejével, bár az utóbbi, az M7-es autópálya a járástól északra, előbbi délkeletre helyezkedik el. A járásközpont viszont nagy kiterjedése ellenére is átlagos 19 perc alatt elérhető. Nehezíti a közlekedési helyzetet a zsáktelepülések jelenléte (Értény, Füged, Kalaznó, Kisszékely, Udvari és Újireg), hiszen ezekbe naponta csak egy, jobb esetben néhány buszjárat jut el. A Tamási járás egy települése – Belecska – kivételével mindegyik rendelkezik autóbussz megálló hellyel, amely segíti a lakosság mobilitását. A járás versenyképességének növeléséhez elengedhetetlen a környező települések infrastrukturális felzárkóztatása.

A Térképtér adatai szerint Tamásiban összesen 120 támogatott projektre összesen 8,7 milliárd Ft-nyi támogatást ítéltek meg a különböző pályázatokon. Ebből eddig 107 projekt valósult meg és a 8,26 milliárd Ft-nyi leszerződött összegből 7,17 milliárd Ft került kifizetésre.

A 2014–2020 között lehívható uniós források esetében a fókusz a turizmus és az agrárium fejlesztésére kerül, amely prioritások Tamási és a járás számára elsődlegesnek számítanak. Ez a forrás hozzájárulhat a területfejlesztéshez, ezen belül a kistermelők és a mezőgazdasági termelés támogatásához, javíthatja a gazdasági mutatókat.

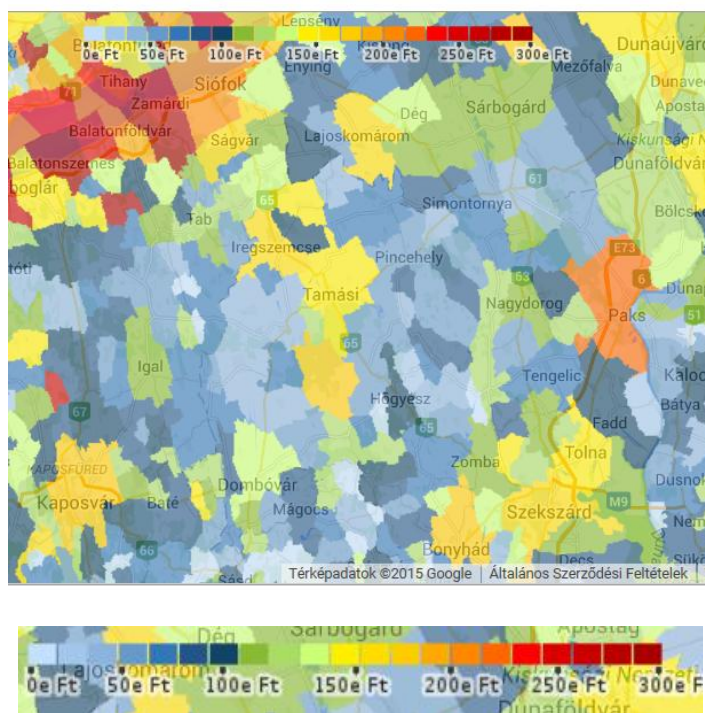
A turizmus szerepe a város életében és gazdaságában kiemelkedő, de jelentős beruházásokra van szükség ahhoz, hogy a régióban érvényesülni tudjon. Az egyre erősödő verseny arra készíti a turizmusra támaszkodó vállalkozásokat, hogy fejlesszenek és a minőségi irányba mozduljanak el.

A járásban a mezőgazdasági termelés nagy hangsúlyt kap, amelyet azonban lehetőség van továbbfejleszteni. Az élelmiszer termelésnek helyi felvevőpiaca lehet a turizmust kiszolgáló intézményrendszer, amelyben kulcsszerepet játszhat az agrárkutató intézet. Az intézet, többszöri átszervezés és névváltoztatás után, ma a Pannon Agrártudományi Egyetem keszthelyi Mezőgazdaságtudományi Kar Takarmányfejlesztési Kutatóintézet részeként működik. Ennek a kutatóbázisnak a jelenléte is hangsúlyozza a térség mezőgazdasági jellegének, az agráriumban és annak fejlődésében betöltött szerepét. Ennek kihasználása és a tradicionálisan szorgalmas, nagy munkabírási, idegen nyelvet beszélő, nemegyszer vállalkozó érzékkel és innovációs hajlammal megáldott helyi lakosság motivációjával ismételten fejlődési pályára állítható a város és vele együtt a járás gazdasága. A nemzetiségileg sokszínű helyi társadalom alkotó együttműködése, értékeinek megjelenítése, különösen a német kulturális és gazdasági kapcsolatok kialakítása, ápolása ma is nagy erőt jelenthet a város gazdasági, foglalkoztatási versenyképességi helyzetének javításában.

Az infokommunikációs infrastruktúra kiépítettsége, illetve a lakások rákötöttsége rendkívül alacsony szinten tart. Ennek háttereként számtalan tényező felsorolható (jövedelmi viszonyok, iskolázottság stb.), amelynek javítása és a lakosság bevonása a modern technikák által biztosított lehetőségek megragadásába alapvető jelentőségű. Az önkormányzat, infokommunikációs piaci szereplők, vállalatok, valamint a civil szféra összefogásával a „Digitális Magyarország”-hoz csatlakozás előnyét jelente a városlakók számára, valamint vállalkozások és a település versenyképességének növelésében is. A város digitalizálódása révén elérhetővé válik, hogy a versenyképes, magasabb hozzáadott értéket teremtő cégeket is tudja fogadni a jövőben. A fejlesztések és csatlakozás célja, hogy minden háztartás számára elérhetővé váljon a szélessávú internet (infrastrukturális hálózat kiépítése, szolgáltatás biztosítása) valamint a digitális kompetenciák fejlesztése, oktatása.

1.9.5 Ingatlanpiaci viszonyok (kereslet-kínálat)

A járásban Gyulajon, Tamásiban, Iregszemcsén és Magyarkeszin a legmagasabb a lakóépületek négyzetméterenkénti átlagos ára. A Tolna megyei lakóépületek négyzetméter árai a 2004-es évben voltak a legmagasabbak, átlagosan 129 ezer Ft/m², mely színtről 2013-ra 94 ezer Ft/m²-re csökkentek le. Hasonló tendenciát figyelhetünk meg Tamásiban is, ahol nagy ingadozásokat tapasztalhatunk, de 2003-as kezdeti 180 ezer Ft/m² árról 2013-ra 140 ezer Ft/m², azóta pedig tovább csökkent a városban a négyzetméter ára. A mélypontját 2006-ban érte el 97 ezer Ft/m²-rel.

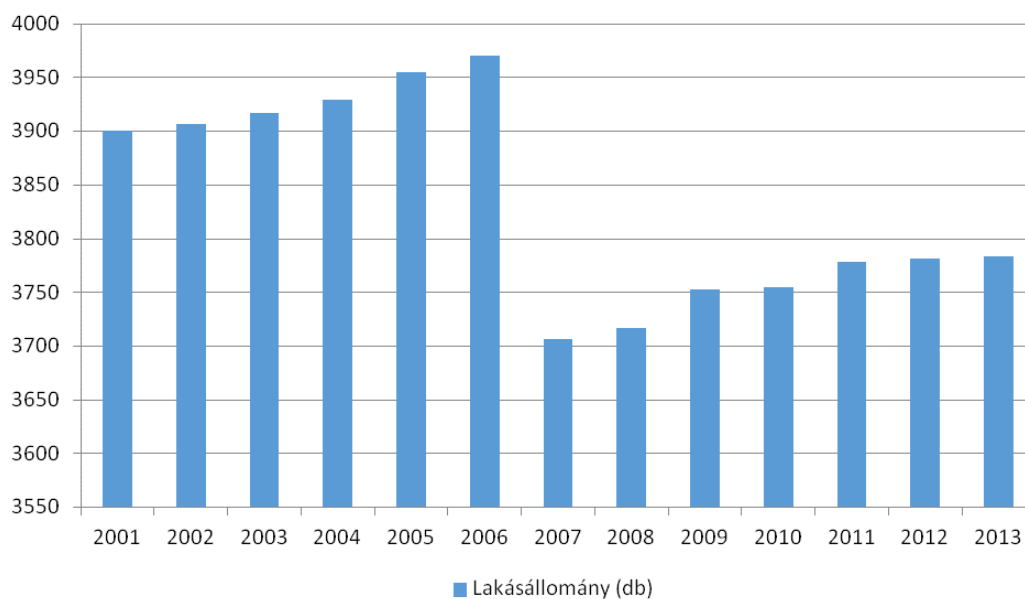

1.9-11. ábra: A négyzetméterenkénti átlagos ingatlanárak alakulása Tamásiban és térségében, 2015

Forrás: <http://www.inatlannet.hu/statisztika>

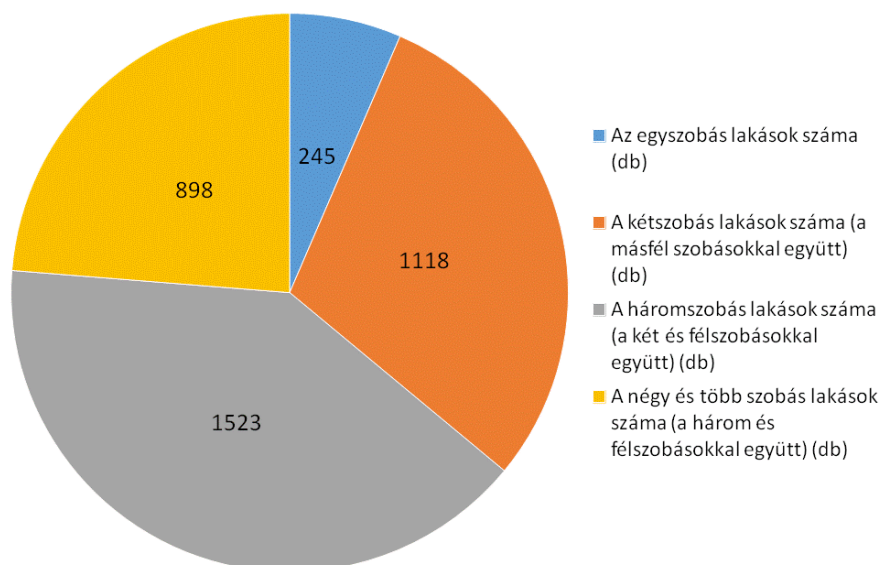
2015 májusában a lakóingatlanok esetén Tamási és vidékén a legolcsóbb négyzetméterár 56 ezer Ft., a legdrágább négyzetméterár 310 ezer Ft. A legolcsóbb ingatlant 3,9 millió forintért, míg a legdrágábbat 49 millió forintért hirdetik. Átlagosan 116 négyzetméteres ingatlanok vannak Tamási és vidékén. Az átlagos négyzetméterár 122 ezer forint. A területen megközelítőleg 13,5 millió forintba kerül egy ingatlan.

Míg Tamási lakónépessége folyamatosan csökken, addig a lakásállomány folyamatosan nő. Ez azzal magyarázható, hogy az emberek nem a meglévő kiüresedő belvárosi üres lakásokba költöznek be, hanem újakat építenek a külső városrészekben.

1.9-12. ábra: Tamási lakásállományának változása
 (2007-es látszólagos törés Pári kiválása okozza)
 Adatforrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

A lakásállomány összetétele kedvező. Jelenleg a nagyobb szobaszámú lakások vannak túlsúlyban. A város lakásállományán belül a legjelentősebb részt (40%) a háromszobás lakások teszik ki. A négy szobás ingatlanok alkotják Tamási lakásállományának harmadát (29,5%).

1.9-13. ábra: Tamási lakásállományának összetétele
 Adatok forrása: KSH, Tájékoztatási adatbázis, 2013.

1.10 AZ ÖNKORMÁNYZAT GAZDÁLKODÁSA, A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

1.10.1 Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program¹⁰

1.10.1.1 Vagyongazdálkodás

Tamási önkormányzatának vagyona több mint 9,46 milliárd forint, amely az alábbiak szerint oszlik meg forintban a 2013. december 31-ei állapot alapján,

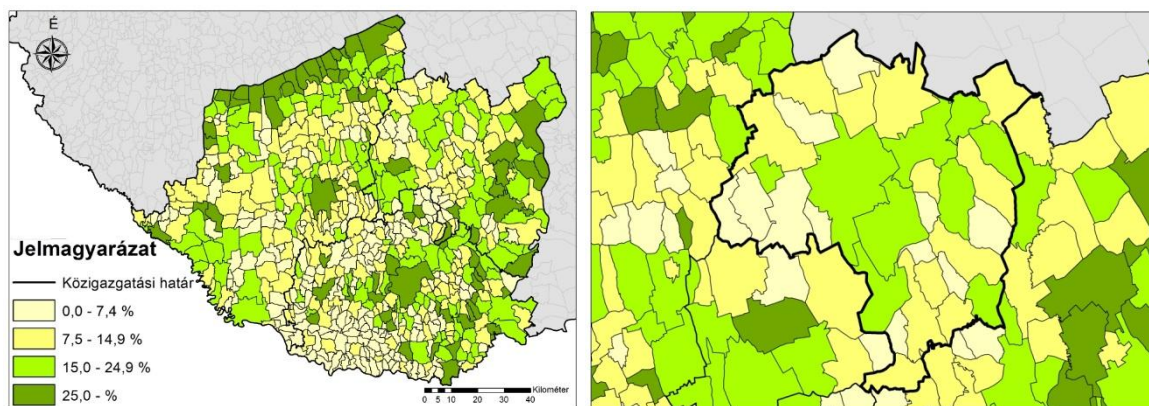
forgalomképtelen vagyon nyilvántartási értéken:	2.995.497.138.- Ft
becsült értéken:	3.914.908.000.- Ft
korlátozottan forgalomképes vagyon nyilvántartási értéken:	5.911.484.146.- Ft
becsült értéken:	6.180.843.000.- Ft
forgalomképes vagyon nyilvántartási értéken:	554.816.340.- Ft
becsült értéken:	2.539.231.000.- Ft

Az Önkormányzat ingatlanvagyonával való gazdálkodást a Hivatal Műszaki Osztálya látja el. A csoport munkáját a városfejlesztés területén a városi főépítész segíti. (Az önkormányzati vagyongazdálkodásról a 8/2000 (IV. 3) sz. önk. rend.-ben határoztak.)

1.10.1.2 Költségvetés

1.10.1.3 Bevételek

Az önkormányzati bevételek nagysága is jól jelzi a járáson belüli különbségeket. A nagyobb bevétellel rendelkező önkormányzatok a járás közepén a gyorsforgalmi utak közelében helyezkednek el.

1.10-1. ábra: A helyi önkormányzat saját folyó bevételei a tárgyévi bevételből a Dél-dunántúli régióban és a Tamási járásban, 2011, %

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis, saját szerkesztés

Tamási Város az elmúlt időszakban igyekezte kiadásait csökkenteni. Ennek eszközéül használta a közmunkások foglalkoztatását, a pályázatokat (főként az önrész nélküli pályázatokat, vagy az önerőre is pályázatot nyújtottak be), a fejlesztési források eléréséhez több esetben is igénybe vettek hiteleket. Az intézményvezetők költségvetésük áttekintésével és a fenntartóval történt egyeztetést

¹⁰ Beszámoló a képviselő-testület 2011–2014. gazdasági programjának (munkaprogramjának) végrehajtásáról, 122. sz. előterjesztés

követően maguk is hoztak megtakarítást eredményező intézkedéseket (pl: internet-szolgáltatás, fénymásoló karbantartás stb).

Bevételek tekintetében az egyik meghatározó tényező a helyi adóbevételek. 2011-ben lefolytatott ÁSZ ellenőrzés javaslatára tervezték, hogy a vállalkozásokra vonatkozóan új adó(k) kerülnek bevezetésre, ám erre nem került sor, nem akarták tovább terhelni a helyi vállalkozásokat. A városban található egy-két nagyobb cégnek köszönhetően az iparűzési adó 2013-ban elérte az eddigi legnagyobb volument (365 923 ezer Ft), mely az előző évhez 25,1%-os növekedést jelent.

A költségvetés egyensúlyának megteremtése érdekében minden évben nyújtottak be pályázatot ÖNHIKI-re, amelyre 2010-ben nem tudtak pályázni, viszont a „Működésképtelen helyi önkormányzatok egyéb támogatása” jogcímen 18 millió Ft vissza nem térítendő támogatást kaptak. 2011-ben az ÖNHIKI támogatás 140,141 millió Ft, és a 60/2011 (XII.23.) BM rendelete alapján, a helyi önkormányzatok rövid lejáratú hiteltörlesztési támogatására további 28 440 813 Ft támogatást kapott az önkormányzat. 2012-ben ÖNHIKI révén 331, 224 millió Ft-os támogatásban részesült az önkormányzat, továbbá a magyar állam által a Magyar Közlöny 165. számában megjelent rendeletében Tamási város feladatainak támogatására létrehozott támogatási forma, amely keretében 682,9 millió Ft utólagos elszámolású, vissza nem térítendő támogatást kaptak, amelyből rendezni tudták Pári községgel folytatott vagyonrendezési perből eredő tartozásukat.

Hitelek

2013-ban Tamási Város önkormányzata korábbi folyószámlahitelét rövid lejáratú, működési hitellé alakította át 392 413 ezer Ft összegben. Ebből az 5000 fő feletti lakosságszámú települések adósságkonszolidálása során átvállalásra került 257 690 ezer Ft (folyószámlahitel 2012. év végi állománya), így a fennmaradó tartozás 134 723 Ft lett. A későbbiek során a swap ügylet lezárása miatt a hitel összege megemelésre került 43934 ezer Ft-tal, így év végén 178 657 ezer Ft-ra változott a fennálló hitelösszeg.

2013 június 28-án sor került az 5000 fő feletti lakosságszámú települések adósságkonszolidálásának első ütemére. Tamási ennek következtében 178 576 ezer Ft (tőke és kamat) közvetlen támogatásban részesült. Valamint átvállalásra került a rövid lejáratú hitelből a fent említett összeg (257 690 ezer Ft), valamint a DÁM és a Tamási Holnapjáért kötvények 2012. december 31-én fennálló állományának 70%-a. A konszolidálásra került összeg tehát mindezek figyelembevételével (kamatokkal) 1 559 490 ezer Ft.

2013-ban saját erőből 5 071 ezer Ft tőketörlesztés valósult meg, így a hitelek, kölcsönök 2013. évi záró állománya 69 238 ezer Ft lett. A svájci frank alapú hitelállomány (év elején 3 146 986 CHF-ről év végére 881 889 CHF-re) és az euro alapú is (év elején 3 248 437 euróról év végére 1 110 945 euróra) csökkent.

2014. február 28-án került sor a helyi önkormányzatok adósságkonszolidációjának 2. ütemére, mely keretében 254 075 ezer Ft közvetlen támogatásban részesült a város, illetve átvállalásra került a kötvénykibocsátáshoz tartozó több mint 800 millió tőke- és kamat-tartozás.

Az adósságkonszolidálást követően a „Geotermikus energiahasznosítás és közműrendszer kiépítése Tamásiban” pályázat önrészenek biztosítása érdekében 327 645 824 Ft összegű fejlesztési hitel került felvételre az OTP Bank Nyrt-től.

1.10.1.4 Kiadások

A 2014-es költségvetés kiadások rovatán 3,2 Mrd forint szerepel. A kiadások legjelentősebb részét a működési költségek (2,1 Mrd Ft), azon belül is az önkormányzati társulásnak juttatott kiadások (0,82 Mrd Ft) teszik ki. A második legjelentősebb költségvetési kiadás a beruházásokra fordított kiadások (0,78 Mrd Ft). A város kiadásainak legnagyobb részét a működési költségek jelentik.

1.10.1.5 Gazdasági program

A 2010–2014 közötti ciklusprogram fő prioritásként a turizmust, önellátást és oktatást jelölte meg. A három fő prioritás mentén a gazdasági program a következő intézkedéseket nevesíti:

Turizmus:

- Fürdőfejlesztés, szállodaépítés
- Egészségturizmus
- Lovas turizmus
- Kerékpáros turizmus
- Borturizmus
- Turizmushoz kapcsolódó további programok, reklámtevékenységek

Önellátás:

- energia-önellátás – alternatív és megújuló energiahasznosítás (termál, biomassza, napelem)
- biogazdálkodás – helyi termékek a közétkeztetésben

Oktatás:

- közoktatás minőségi szervezése
- intézményfenntartás működésének optimalizálása

1.10.2 Az önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere

Tamási Önkormányzata által az előző EU programozási ciklusban (2007-2013) nyertes pályázatait a 1.10-1. táblázat foglalja össze.

A Hivatal intézményrendszere az alábbi belső szervezeti egységekre (osztályokra) tagozódik, Tamási Közös Önkormányzati Hivatal SzMSz-e alapján:

Tamási városának Érténnyel és Koppányszántóval van közös hivatala, telephelyei e két településen vannak még.

A hivatal jogállása

Jogi személyiséggel rendelkező, önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv, amely Tamási Város Önkormányzat költségvetési rendeletében megállapított költségvetésből és a képviselő-testület által meghatározott létszámmal, jogszabályokban megállapított módon gazdálkodik.

A hivatal tevékenységei

A hivatal alaptevékenysége a 841105 helyi önkormányzatok, valamint többcélú kistérségi társulások igazgatási tevékenysége. A hivatal vállalkozási tevékenységet nem folytat. A hivatal által ellátott, szakfeladatrend szerint besorolt tevékenységek jegyzékét a hivatal alapító okirata tartalmazza.

A hivatal vezetése

a) A hivatal vezetője a jegyző, aki a polgármester irányításával vezeti a hivatalt és gyakorolja a munkáltatói jogokat a hivatal köztisztviselői és egyéb alkalmazottai tekintetében.

b) A telephelyeken működő kirendeltségek köztisztviselője, alkalmazottja kinevezéséhez, bérezéséhez, felmentéséhez, fegyelmi eljárás lefolytatásához és jutalmazásához a telephely szerinti önkormányzatok polgármestereinek írásbeli egyetértése szükséges.

A hivatal szervezeti tagozódása:

a) Székhelyen:

- Titkársági és Igazgatási Osztály, amelyen belül titkársági és igazgatási csoport működik,
- Műszaki Osztály, amelyen belül működik az építési hatósági csoport és a vagyongazdálkodási, városüzemeltetési és beruházási csoport,
- Pénzügyi Osztály, amelyen belül költségvetési és adócsoporthoz működik.

b) Telephelyeken:

- Értényi Kirendeltség
- Koppányszántói Kirendeltség.

Alintézkedés	Projekt megnevezése	Támogatási döntés dátuma	Megítélt támogatás (HUF)
ÁROP 1.A.2/A A polgármesteri hivatalok szervezetfejlesztése	Tamási város Polgármesteri Hivatalának szervezetfejlesztése a hatékonyság fokozásának érdekében	2009.03.16	18 308 400
ÁROP 1.A.3-2014 Területi együttműködést segítő programok kialakítása az önkormányzatoknál a konvergencia régiókban	Esélyteremtő programok megvalósítása a Tamási járásban	2015.03.06	33 992 810
ÁROP 1.A.5-2013 Szervezetfejlesztés konvergencia régiókban lévő önkormányzatok számára	Szervezetfejlesztés Tamási Város Önkormányzatánál	2013.10.17	21 992 844
DDOP 2.1.1/B Regionális jelentőségű egészségturisztikai fejlesztések ösztönzése	Ability Fürdőfejlesztés Tamásiban	2008.11.04	2. fordulóra léphet
DDOP 2.1.1/B-2f Regionális jelentőségű egészségturisztikai fejlesztések ösztönzése	Ability Gyógyfürdő fejlesztése Tamásiban	2009.07.29	696 997 352
DDOP 3.1.1-09 Egyenlő esélyű hozzáférés a közszolgáltatásokhoz (Akadálymentesítés)	Tamási Város Önkormányzata közszolgáltatásainak akadálymentesítése	2009.10.06	29 954 700
DDOP 3.1.2/2F Integrált kis- és mikrotérségi oktatási hálózatok és központjaik fejlesztése	Integrált mikrotérségi oktatási központ kialakítása Tamási városában	2008.08.26	2. fordulóra léphet
DDOP 3.1.2/2F-2f Integrált kis- és mikrotérségi oktatási hálózatok és központjaik fejlesztése	Integrált mikrotérségi oktatási központ kialakítása Tamási városában	2009.07.22	1 224 425 160
DDOP 3.1.2-12 Nevelési intézmények fejlesztése	Megújul az Aranyerdő	2013.05.13	118 786 750
DDOP 3.1.3/B Egészségügyi szolgáltatások fejlesztése / Járóbeteg szakellátó központok fejlesztése	A tamási járóbeteg szakellátó központ fejlesztése	2009.09.17	400 000 000
DDOP 4.1.1/B Hátrányos helyzetű térségek kisvárosainak fejlesztése	Tamási város központi részén kialakításra kerülő "Kultúrák Háza".	2008.10.15	70 000 000
DDOP 5.1.1 A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése	A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése Tamási-Pári szakaszon	2007.11.27	148 749 343
DDOP 5.1.1-11 Kerékpárforgalmi hálózat fejlesztése	Kerékpárút hálózat kialakítása Tamási városában	2012.01.05	274 696 675
DDOP 5.1.5/C-09 Település bel- és külterületi vízrendezés az LHH-33 kistérségekben	Tamási "Ki mit tud" lakótelep csapadékvíz rendezése	2010.05.21	72 000 000
KEOP 1.2.0/B/10 Szennyvízelvezetés és tisztítás	Tamási Város szennyvízcsatorna hálózatának bővítése	2012.06.15	834 433 054
KEOP 4.10.0/F/14 Önkormányzatok és intézményeik épületenergetikai fejlesztése megújuló energiaforrás hasznosításával kombinálva a konvergencia régiókban	Béri Balogh Ádám Gimnázium és Kollégium energiahatékonysági-épületenergetikai fejlesztése	2015.03.20	149 836 433
KEOP 4.2.0/B/09 Helyi hő- és hűtési energiaigény kielégítése megújuló	Geotermikus energiahasznosítás és közműrendszer kiépítése	2012.08.23	970 923 793

energiaforrásokból	Tamásiban		
KEOP 5.5.0/K/14 Közvilágítás energiatakarékos átalakítása	Tamási Város közvilágításának energiatakarékos átalakítása	2014.12.17	258 963 030
KÖZOP 3.2.0/b-08 Projekt kivitelezés	Hivatásforgalmú kerékpárút megvalósítása Tamási-Rácvölgy közti szakaszon	2009.05.07	69 999 263
KÖZOP 3.2.0/c-08-11 Kerékpárút hálózat fejlesztés	Kerékpárút-hálózat kialakítása Tamásiban - I. ütem	2011.12.12	220 590 599
TÁMOP 5.3.6-11/1 Komplex telep-program (komplex humán szolgáltatás hozzáférés biztosítása)	Komplex telep-program Tamási szegregátumában Kosbán és Újvárhegyen	2013.06.14	146 363 784
TÁMOP 6.1.2/LHH/11-B Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben	Egészség-Fittség-Informálás - avagy Egészségfejlesztési Iroda létrehozása a Tamási kistérségben	2014.11.11	124 894 194

1.10.-1. táblázat: Tamási Város Önkormányzatának előző ciklusban nyertes pályázatai

Forrás: <http://palyazat.gov.hu/content/10814>

1.10.3 Gazdaságfejlesztési tevékenység

A város gazdaságfejlesztési tevékenysége a turizmus és a mezőgazdaság területén a legerőteljesebb.

A turizmus sokrétű fejlesztése (termál, gyógy, aktív szabadidő, kultur és gasztroturizmus) régóta meghatározza a város fejlesztési irányvonalát. A turizmus fellendülésétől a foglalkoztatás növekedését, a közvetlen és közvetett bevétel növekedést egyaránt remélik. Ennek érdekében összehangolt fejlesztés végrehajtását szorgalmazzák a programkínálat bővítése, színvonalának erősítése és a kiszolgáló létesítmények (szállás, vendéglátás, rekreációs szolgáltatások infrastruktúrájának megteremtése) megépítése terén is. Az önkormányzat bízik abban, hogy a turizmusfejlesztésbe magán befektetőket is be tud vonni, az együttműködési lehetőségek keresése folyamatban van.

A mezőgazdaság fejlesztésétől a munkalehetőségek bővülésén túl az önellátás irányába történő elmozdulásra fektetnek különös hangsúlyt, valamint a térségben megtermelt jó minőségű alapanyagokból helyi brand építését szorgalmazzák. A mezőgazdaság a kiváló termőhelyi adottságú vidékre, valamint a geotermia által fűthető üvegházi termesztésre is alapozhat a jövőben.

Mind a turizmus, mind a mezőgazdaság esetén térség összefogásban is gondolkodnak.

A turizmus esetén a kerékpárút hálózat segítségével felfűzhetővé válnak a környező látványosságok, természeti értékek, amelyek bővítik a turisztikai programkínálatot. A mezőgazdaság területén pedig a helyi beszállítói láncok kialakításával életszerűvé válik egy helyi logisztikai központ és élelmiszer feldolgozó bázis kialakítása, amely nagyban növelné a helyben előállított mezőgazdasági termékek hozzáadott értékét, így azokat jobb áron lehetne értékesíteni a külső piacokon is, amely növelné a térség bevételeit.

Az önkormányzat gazdaságfejlesztésében az északi ipari területek méretének növelése kiemelt szerepet kap, mivel a jelenlegi ipari területek nem alkalmasak nagyobb cég (200 fős foglalkoztatotti létszámú) zöldmezős beruházására.

1.10.4 Foglalkoztatáspolitikai

A város nem rendelkezik önálló foglalkoztatási stratégiával, azonban Tamási is elsődleges célkitűzésének tekinti a népességmegtartó képességének fokozását, amelyhez a foglalkoztatási helyzet javítása az elsődleges kulcs. Jelenleg a Tamási Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya fogadja az álláskeresőket és munkanélkülieket, amely feladatait 320/2014. (XII. 13.) Korm. rendelet határozza meg.

1.10.5 Lakás- és helyiséggazdálkodás

Az önkormányzat tulajdonában lévő lakások és helyiségek bérletét a 10/1994. (V.5.) önk. rendelet szabályozza. Az önkormányzat az Építő- és Városüzemeltető Kft-t bízta meg a bérbeadási feladatok ellátásával, amelyről az éves szinten tájékoztatást ad a képviselő testületnek. Szociális helyzet alapján történő bérbeadás esetén a bérlő kiválasztását a képviselő testület gyakorolja. Az önkormányzati bérlakást az alábbi jogcímenek lehet bérbe venni:

- pályázat útján,
- szociális helyzet alapján,
- bérlőkiválasztási jog alapján,
- lakásgazdálkodási feladatok keretében,
- közérdekű feladatok megoldása érdekében,
- másik lakás juttatására vállalt kötelezettség alapján,
- törvényi kötelezettség alapján,
- méltányossági okból,
- fiatalok garzonházaként.

1.10.6 Intézményfenntartás

Tamási Város Önkormányzata a következő intézmények esetén lát el fenntartói feladatokat:

- Polgármesteri Hivatal
- Művelődési Központ
- Városi Könyvtár
- TONI EPSZ Aranyerdő tagóvoda
- Würtz Ádám Fő utcai Tagiskola

A hivatal látja el továbbá:

- Tamási Város Roma Nemzetiségi Önkormányzatának,
- Tamási Város Német Nemzetiségi Önkormányzatának,
- Tamási Város Örmény Nemzetiségi Önkormányzatának,
- Értény Község Roma Nemzetiségi Önkormányzatának,
- Koppányszántó Község Roma Nemzetiségi Önkormányzatának,
- a Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulásnak,
- valamint az alábbi önállóan működő intézmények gazdálkodási feladatait:
 - Városi Művelődési Központ,
 - Könnnyű László Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény,
 - Tamási és Környéke Aranyerdő Társult Óvoda és Bölcsőde,
 - Értény - Koppányszántó Társult Óvoda.

1.10.7 Energiagazdálkodás

A város kiemelt projektjei közé tartozik az energiahatékonyság fokozása és a megújuló energiaforrások hasznosítása.

Az előző ciklusban több energiahatékonysági projektet is lebonyolítottak a város intézményeiben:

Jelenleg az önkormányzatnak nyertes pályázata van a geotermia terén, egy KEOP-4.2.0/B/09 Helyi hő- és hűtési energiaigény kielégítése megújuló energiaforrásból elnevezésű pályázat, amelynek a közbeszerzési eljárása lezárult, a megvalósítása 12 hónapot vesz várhatóan igénybe. A beruházásnak köszönhetően a közintézmények (Hivatal, Vályi Péter Szakképző Iskola épületei, TONI EPSZ intézményi, az Óvoda, a Rendőrség, Erdőgazdaság, Rendelőintézet, Könyvtár, Művelődési Ház, Földhivatal) bekötésre kerülnek a távhőrendszerbe, és a fűtés nagy részét a gerincvezetékbeől érkező meleg víz fogja szolgáltatni. A pályázat megvalósulása esetén várhatóan a jelenlegi működési költségek közel 48%-kal csökkennek.

Ezen felül megvalósult a Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde épületének felújítása (DDOP-3.1.2.-12-2013-0018 – „Megújul az Aranyerdő” című pályázat). A projekt keretében akadálymentesítésre, fűtéskorszerűsítésre, külső hőszigetelésre, nyílászárók cseréjére, valamint napelemek elhelyezésére került sor.

Ezen kívül a Bioweg Kft. nyertes, de banki válság miatti finanszírozás hiányán megbukott pályázataként egy Biomassza üzem kerülne kialakításra, amely pályázatot újra be fogja nyújtani a város.

1.11 TELEPÜLÉSÜZEMELTETÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény értelmében az önkormányzat kötelezően ellátandó, településüzemeltetéssel összefüggő tevékenységei a következők:

- településüzemeltetés
 - köztemetők kialakítása és fenntartása
 - a közvilágításról való gondoskodás,
 - kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása,
 - a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása,
 - közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása,
 - gépjárművek parkolásának biztosítása
- környezet-egészségügy (
 - köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása,
 - rovar- és rágcsálóirtás;
- helyi közösségi közlekedés biztosítása;
- hulladékgazdálkodás;
- távhőszolgáltatás;
- víziközmű-szolgáltatás, amennyiben a víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény rendelkezései szerint a helyi önkormányzat ellátásért felelősnek minősül.

Tamásiban a városüzemeltetés jól szervezett, minden idetartozó szegmens – pl. köztisztaság, útfenntartás, közvilágítás, szemétszállítás, temető karbantartás, üzemeltetés – szolgáltatásokkal lefedett. Az útfenntartási munkák minden évben jelentősen megterhelik a város költségvetését, ennek ellenére minden évben a kátyúzási, festési és táblakihelyezési munkák a szükséges szinten megvalósulnak.

A helyi közutak és tartozékainak, a közparkok és egyéb közterületek kialakítását és folyamatos fenntartását, felújítását, a városgazdálkodási és környezet-egészségügyi feladatok egy részét (köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása; rovar- és rágcsálóirtás) az Önkormányzat maga látja el, a gépjárművek parkolását, ellenőrzi a parkolási rend betartását pedig az Építő és Városüzemeltető Kft. vállalkozóval között szerződés keretében biztosítja. Ugyancsak ez a cég végez jelentős számú egyéb városgazdálkodási feladatot, felel a köztemetők kialakításáért és fenntartásáért és közvilágítási feladatokért.

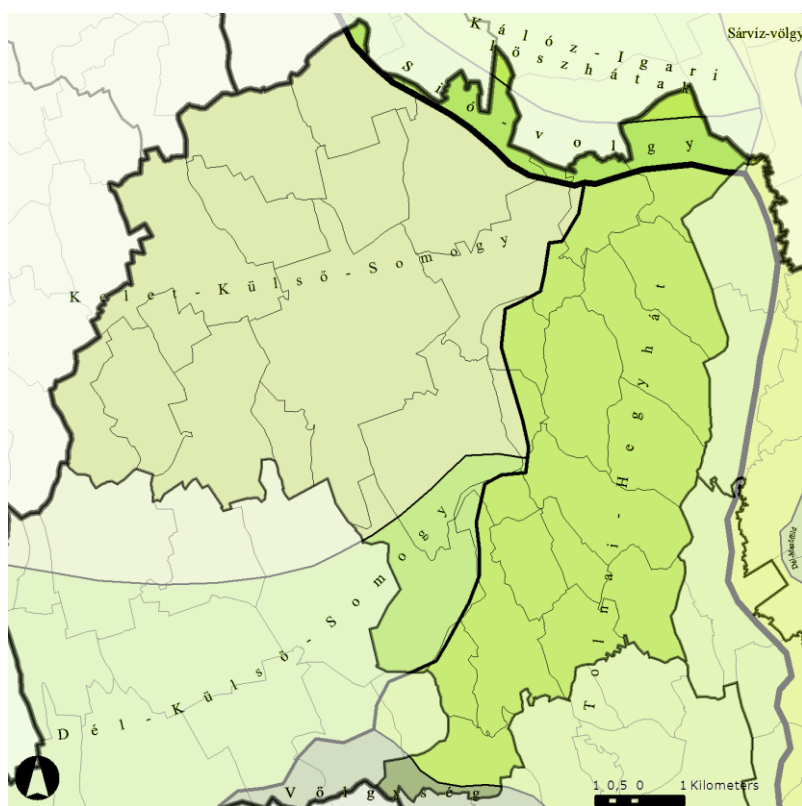
A hulladék-gazdálkodásról a Biokom Nonprofit Kft., a kéményseprő-ipari szolgáltatásról a Caminus Tüzeléstechnikai Kft., a víziközmű-szolgáltatásról a Dunántúli Regionális Vízmű Zrt., a helyi autóbuszos közösségi közlekedésről pedig a Gemenc Volán Zrt. gondoskodik több vonalon, továbbá a távolsági buszok egy része is igénybe vehető helyi közlekedés céljából is. Tamásiban jelenleg távhőszolgáltatás nem működik.

1.12 A TÁJI ÉS TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA

1.12.1. Természeti adottságok

1.12.1.1 Geológia és domborzat, talaj

Tamási város a Somogy–Tolnai dombság területén fekszik. A Kapos folyótól nyugatra fekvő kistájegységet Kelet-külső-somogyi dombságnak nevezik, ettől keletre pedig a Sió-Sárvíz völgyéig a Tolnai-Hegyhát található. A Kelet-külső-somogyi dombság jellemzően enyhén hullámos felszínű, széles és viszonylag egyenes dombháttakkal rendelkező terület, amelyet jellemzően észak–déli irányú kis patakok völgyei tagolnak. A tájegységet egy markáns nyugat-keleti irányú törésvonal, a Nagy-Koppány patak völgye vágja ketté. A Nagy-Koppány völgyének legmélyebb része Tamásinál +106 mBf tengerszint feletti magasságú, míg a város déli részén a Kis-Likas hegy eléri a +247 m Bf tengerszint feletti magasságot is.

1.12-1. ábra: A földrajzi tájak elhelyezkedése Tamási területén

Forrás: http://gis.teir.hu/teirgis_termeszeti_kornyezet/ alapján saját szerkesztés

A térség vízhálózatát kisebb patakok jellemzik, melyeket a Nagy-Koppány – amely maga is tulajdonképpen patak – gyűjti össze, és vezeti Regöly külterületén a Kaposba. A Kapos viszont Tamásitól észak-keletre, Tolnanémedinél ömlik a Sióba. Tamási külterületén a vízfolyásokon számos mesterségesen felduzzasztott kisebb-nagyobb halastó található, főként a Gonozdi-patakon, a Szentmártoni patakon és a Cseringáti patakon. A Regöly külterületén található Nagy-Koppány vizén felduzzasztott Pacsmagi tórendszer északi nyúlványa Tamási külterületét is érinti.

1.12.1.2 Klimatikus viszonyok

A terület éghajlatát kiegyenlített hőmérsékleti és csapadék-viszonyok jellemzik. Az évi középhőmérséklet 10–11 °C. Az uralkodó szélirány észak-nyugati. Éghajlata mezőgazdasági szempontból is kedvező.

1.12.1.3 Élővilág

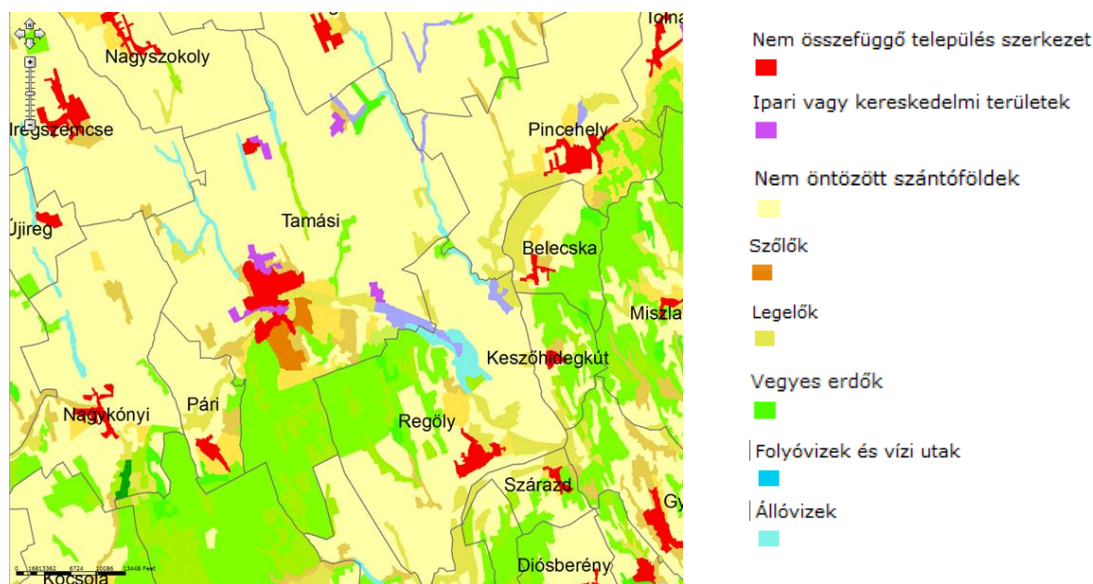
A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás (az 1960-as évek erőszakos akácosítása és fenyősítése) miatt a természetes növénytakaságok napjainkra visszaszorultak, és csak néhány helyen – reliktszerűen maradtak meg. A közeli Németkér és Bikács között elterülő, egykor futóhomokos területek őrizték meg legérzékenyebbül és leglátványosabban az árvalányhajás homokpusztákat. A területen olyan ritka fajokat is találunk, amelyek a veszélyeztetett európai növények Vörös Listáján is szerepelnek. A terület vízháztartása is megváltozott, de helyenként még fellelhetők láp- és mocsárrétek, amelyek legnagyobb látványossága az ott előforduló 17 orchidea faj. A nedves réteken és a láperdőkben sajátos és gazdag rovarvilág, valamint kételtű-, hüllő- és madárfauna található.

1.12.2 Tájhasználat, tájszerkezet

A település táji környezetét a földrajzi adottságok, illetve az azon kialakult tájhasználat, mezőgazdasági kultúrák határozzák meg. A település északi vidékeire a nagytáblás szántóföldi művelés szinte kizárólagossága jellemző, amelynek monotonitását csak a mélyebben fekvő, a kisebb vízfolyásokat kísérő rétek, fasorok és galéria-erdők törik meg.

A déli részen található dombvidéken egybefüggő széles sávban szőlő-kert kultúrák találhatók. A közigazgatási terület délnyugati része nagy kiterjedésű egybefüggő, dombvidéki erdőség. Tamási erdősültsége csak 17 százalék, (2181 ha), azonban az erdők zöme a város déli részén összefüggő tömbben található, mely a Gyulaji-erdőség része.

1.12.2.1 Táj történeti vizsgálat

1.12–2. ábra: Tamási és környékének tájszerkezete

Forrás: http://gis.teir.hu/teirgis_termeszeti_kornyezet/

Tamási tájszerkezetét alapvetően meghatározza a medence jelleg és a város térségben betöltött központi szerepe. A település északi vidékeire a nagytáblás szántóföldi művelés szinte kizárólagossága jellemző, amelynek monotonitását csak a mélyebben fekvő, a kisebb vízfolyásokat kísérő rétek, fasorok és galériaerdők törik meg.

A déli részen található dombvidéken egybefüggő széles sávban szőlőkert-kultúrák találhatók. A közigazgatási terület délnyugati része nagy kiterjedésű egybefüggő, dombvidéki erdőség. E vidék már az őskorban is (bronz- és vaskor) az átlagosnál intenzívebben lakott volt. A régészeti leletek tanúsága alapján a rómaiak korában uradalmi központ jellegű település állhatott errefelé.

A középkorban Tamási főúri birtokközpont volt várkastéllyal, és Tolna megye egyik jelentős mezővárosává fejlődött. Tamási mai közigazgatási területén a középkorban hét falu állott fenn. A török terjeszkedés során az elsők között pusztította el Tolna megye vidékét. A település a hódoltság alatt kisebb jelentőségű török várral rendelkezett.

A hódoltság után Tamási ismét városias fejlődésnek indult, a környező vidék vásár-központja lett. A Dél-Dunántúlon a meggyérült lakosság miatt német bevándorlókat telepítettek le, akiknek köszönhetően a térség mezőgazdasága felvirágzott. A németajkú népesség egy része elmagyarosodott, más része viszont évszázadokon át megőrizte nemzeti kultúráját.

A kapitalista fejlődés csak részlegesen érintette Tamásit, mivel a vasúti fővonalak elkerülték, miközben ekkoriban gyorsult fel pl. Dombóvár és Bátaszék városias fejlődése. Tamásiban csak helyi jellegű, és főként a helyi mezőgazdasághoz kapcsolódó ipar fejlődött ki. A járási székhely szerepkör hatására fontos igazgatási intézmények települtek Tamásiba.

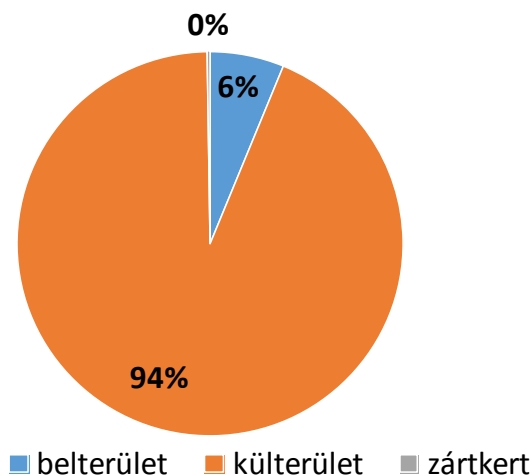
A város fejlődése a két világháború között lelassult, ezt a város építészeti arculata is tükrözi. Az 1960-as évektől a szocialista vidékfejlesztés idején Tamási új közintézményekkel, lakóteleppel és új ipari üzemekkel bővült, melynek következtében városi címet nyert.

A város a zöldterületekkel, közparkokkal való ellátottsága viszonylag szerény, de a kertvárosi jelleg miatt ezekre nincs is túlzottan nagy igény. Más városoktól eltérően Tamásiban nem alakult ki látványos városközponti díszpark. A városközpontban a katolikus templom környékén, valamint a művelődési ház – diákcentrum, illetve a gimnázium előtt található kisebb parkosított területek. A Kossuth tér vadgesztenye fasora értékes településképi elem. A belváros északi részén lévő lakótelep fásítotttsága figyelemreméltó, ugyanitt kisebb játszóterek is találhatók. Parkerdő jellegű zöldterület a Várhegy magasabb része a kilátóval, illetve a Miklósvári parkerdő egy kis horgásztóval.¹¹ Tamási területén természetvédelmi terület a közigazgatási terület keleti részén a Pacsmagi TVT Tamásihoz tartozó része.

¹¹ Forrás: Tamási Településfejlesztési Koncepció,

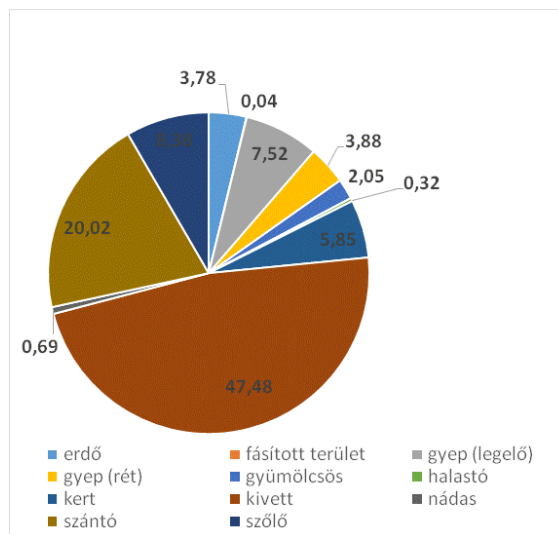
1.12.2.2 Tájhasználat értékelése

Tamási közigazgatási területének legnagyobb része külterület (1.12.-3. ábra), a központi nagyobb méretű belterülethez még azzal össze nem függő kisebb-nagyobb belterületi részek tartoznak.

1.12–3. ábra: Tamási területének megoszlása bel- és külterület, illetve a zártkertes területek arányában (%)

Adatforrás: http://www.takarnet.hu/pls/tknet/hivatalok_p.kozseg_adat?kozsegkod=3448

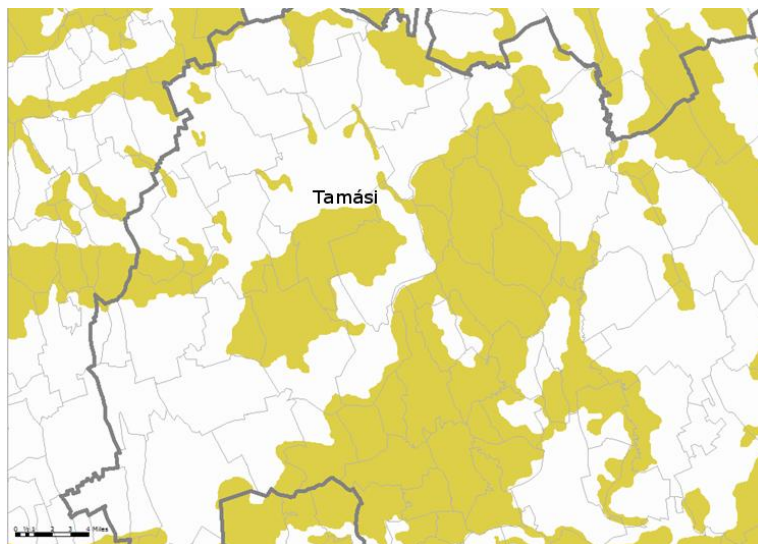
1.12–4. ábra: Tamási területének művelési ágak szerinti megoszlása (%)

A közigazgatási terület művelési ágak szerinti megoszlását a 1.12–4. ábra szemlélteti. A földhivatali nyilvántartás szerint Tamási területének valamivel több mint fele művelés alól kivett terület. A művelt területek legnagyobb arányát a szántók (47,48 százalék) teszik ki. A szőlőművelés által érintett területek aránya kicsivel haladja meg a gyepek (legelő, rét) arányát, míg az erdőterületek aránya jóval az országos átlag alatt van (mindössze 3,78 százalék, az országos átlag 2012-ben 22,1 százalék volt).

1.12.3 Védett, védendő táji-, természeti értékek, területek

1.12.3.1 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

2015. január 1-től módosult a területrendezési tervek tájképvédelmi övezeteinek rendszere. A korábbi két tájképvédelmi övezet – országos jelentőségű, ill. térségi jelentőségű tájképvédelmi terület – helyett egy tájképvédelmi övezet, a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete lépett.

1.12–5. ábra: OTTr – Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek övezete
OTTr – Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek övezete által érintett területek

Az övezet a közigazgatási terület mintegy egynegyedét, és azon belül is főként a külterületi részeket érinti.

1.12.3.2 Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

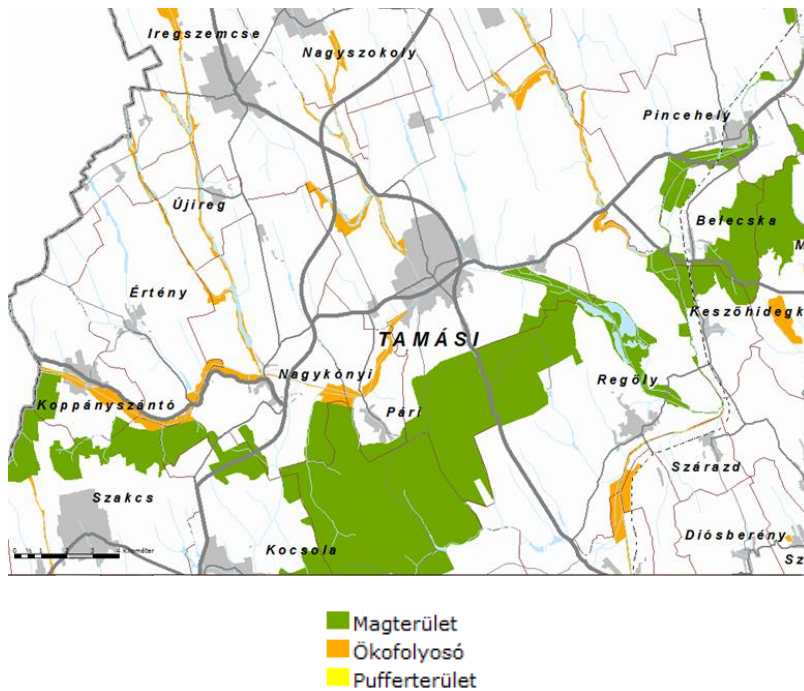
Tamási közigazgatási területén egyaránt találhatók nemzetközi, országos és helyi védett, illetve védelemre érdemes természeti területek, értékek.

Országosan védett, illetve védelemre tervezett természeti értékek

Tamási közigazgatási területének 1.12-6. ábrán feltüntetett részei az országos ökológiai hálózat részét képezik.

Az országos területrendezési tervben megállapított övezet, amelybe az országos jelentőségű természetes és természetközeli területek, valamint az azok között kapcsolatot teremtő ökológiai folyosók egységes, összefüggő rendszere tartozik, és amelynek részei a magterületek, az ökológiai folyosók és a pufferterületek. Tamási közigazgatási területét mind az ökológiai magterület, mind az ökofolyosó övezete érinti. Ez szabályozási szempontból azt jelenti a jelenleg hatályos OTTr szerint, hogy

- az országos ökológiai hálózat övezetben csak olyan kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategória, illetve olyan övezet jelölhető ki, amely az ökológiai hálózat természetes és természetközeli élőhelyeit és azok kapcsolatait nem veszélyezteti.
- az övezetben bányászati tevékenységet folytatni a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó előírások alkalmazásával lehet.

1.12-6. ábra: Tolna megye TrT – Országos ökológiai hálózat területe

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov/

Helyi természetvédelmi oltalom alatt álló területek, emlékek

A képviselő-testület 2005-ben alkotta meg a 14/2005. (VIII. 7.) számú önkormányzati rendeletét a helyi építési szabályzatról, melynek 25–29.§-ai rendelkeznek a helyi védettségű épületek, építmények, illetőleg a zöldterületek állagának, állapotának megóvásáról, az esetleges helyreállításról (felsorolásukat az alábbiak szerint a rendelet 1–3. számú melléklete tartalmazza).

Országosan védett zöldterület: a Pacsmagi tavak TT (természetvédelmi terület).

1.12.3.3 Nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló területek

Natura 2000

Európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területek (Natura 2000 területek) kijelölésére az Európai Unió csatlakozás kötelezte az országot¹². A jelenleg hatályos „14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről” szerint Tamási közigazgatási területének egy része a mellékelt térképvázlaton (1.12.-7. ábra) jelölteknek megfelelően Natura 2000-es hálózatba tartozó kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUDD20011- Szekszárdi-dombvidék).

¹² A területlehatárolást Európai Unió irányelvek (a Természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló irányelv és a Madárvédelmi irányelv) határozták meg. Az egységes európai ökológiai hálózat kialakításának célja, hogy biztosítsa bizonyos természetes élőhelytípusok, valamint bizonyos fajok élőhelyei kedvező állapotának fenntartását, vagy adott esetben helyreállítását természetes kiterjedésükön, illetve elterjedési területükön belül.

Natura 2000 SCI /Természetmegőrzési Területek/

Natura 2000 SPA /Madárvédelmi Területek/

1.12–7. ábra: A kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek elhelyezkedése Tamásiban és környezetében

Forrás: http://gis.teir.hu/teirgis_termeszetvedelem/

1.12.4 Tájhasználati konfliktusok és problémák kezelése

A helyzetfeltárás alapján az látható, hogy az védelem alá tartozó területek főként a külterületen találhatóak, így a rájuk vonatkozó szabályozások nem jelentenek konfliktus forrást.

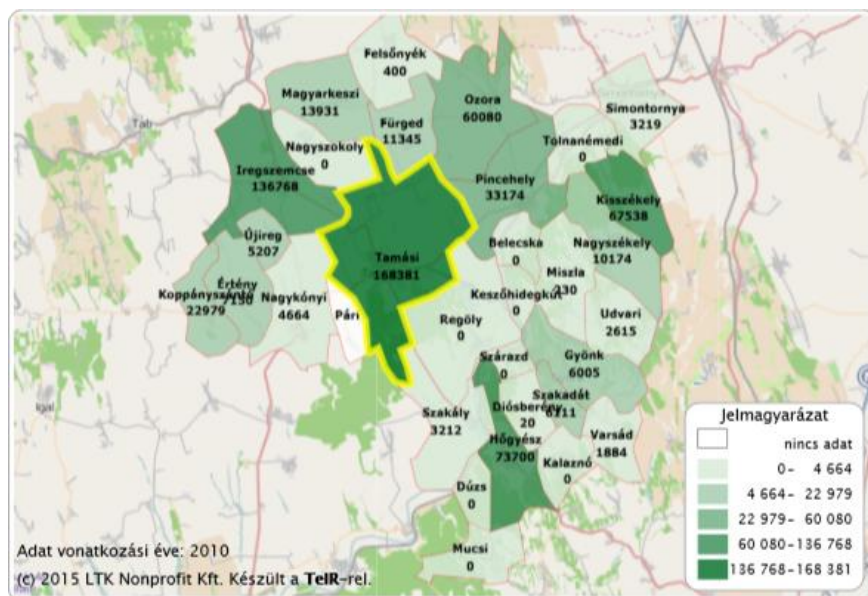
Általában a nem célzottan tájhasználati konfliktusok feloldását célzó fejlesztési beruházások minden erőfeszítés ellenére előbb-utóbb bizonyos fokú konfliktushoz vezetnek, melyek lehetnek területhasználati és funkcionális, tájökölógiai vagy tájképi (vizuális) gyökerűek. A konfliktusok mértéke azonban összehangolt, átgondolt tervezéssel csökkenthetők. Leggyakoribb probléma az infrastruktúra fejlesztések, a beépített területek növelése és a természetvédelem, tájvédelem szempontjainak ütközése.

1.13 ZÖLDFELÜLETI RENDSZER VIZSGÁLATA

A településkép meghatározó eleme a zöldfelületi rendszer, melyre, mint az élhetőséget és rekreációt biztosító, illetve reprezentációt és rendezvényi háttérrel nyújtó tényezőként kiemelt figyelmet szükséges fordítani.

1.13.1 A települési zöldfelületi rendszer elemei

Tamásiban az összes zöldfelület nagysága az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) szerint 168 381 m². (Az önkormányzati adatszolgáltatás alapján 184 188 m² 2015-ben a zöldfelületi rendszer nagysága.)

1.13-1. ábra: Zöldfelületek nagysága Tamásiban és környékén (m²)

Forrás: www.teir.hu, 2015.

Tamásiban az egy főre jutó zöldfelületek nagysága 20,5 fő/m², amely mind Tolna megye más járásszékhelyekhez, mind pedig az országos átlaghoz képest jónak számít (1.13-3.ábra).

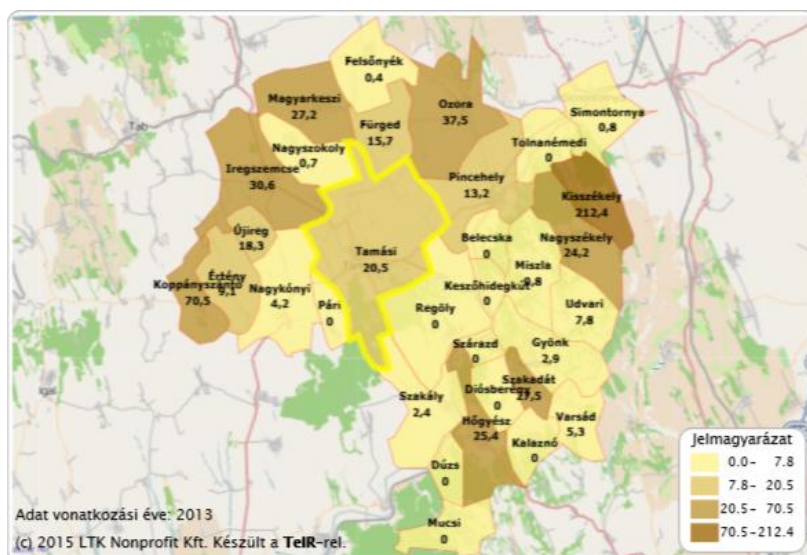
Az önkormányzati adatszolgáltatás alapján Tamásiban 29 zöldfelületi elem található, amelyek közül az öt legnagyobb területű közpark (1.13.-1. táblázat) teszi ki a teljes zöldfelület 78,5 százalékát.

Közpark neve	Területe (m ²)	Aránya a teljes zöldfelületből (%)
Gaudi telek	35 332	19,2
Parkerdő	29 810	16,2
Szabadság u.	29 251	15,9
Új üdülő övezet	25 459	13,8
József Attila ltp	24 716	13,4

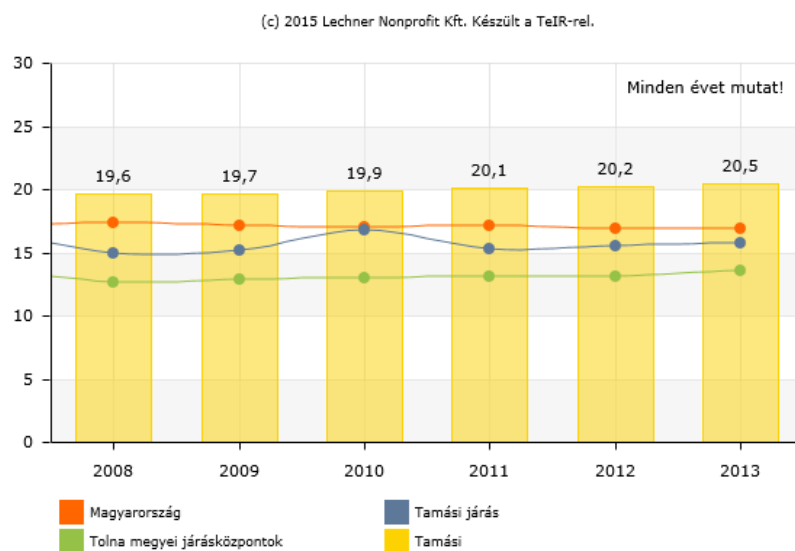
1.13.-1. táblázat: Tamási legnagyobb közparkjainak területe

Forrás: Tamási város adatszolgáltatása alapján, 2015

A zöldfelület többi eleme közül egy sem éri el az egy hektárt és csak egy haladja meg a fél hektáros területet.

1.13.-2. ábra: Egy főre jutó zöldfelületek aránya Tamásiban és térségében
Forrás: TeIR, 2015.

1.13.-3. ábra: Egy főre jutó zöldfelületek aránya országos és térségi viszonylatban
Forrás: TeIR, 2015.

A zöldfelületi rendszer sajátos elemeit képezik a temetők. Tamásiban a temető a 65. sz. főút északi részén található.

1.13.2 A zöldfelületi rendszer konfliktusai és problémái

A XXI. század városában a közparkok elsősorban a rekreáció és szabadidős sporttevékenységek helyszínéül szolgálnak. Arra kell törekedni, hogy a város minden korosztálya találja meg a számára megfelelő közeget, és otthonának érezze a városi zöld tereket. A zöldfelületi rendszer elemei egyértelműen fejlesztésre szorulnak annak érdekében, hogy a mai kor igényeit kielégítő városi rekreációs terekként funkcionálhassanak.

A városi temető is jelentős felújításokra szorul (járdák, kerítés), de a legfőbb probléma, hogy nem elegendő a meglévő kapacitása, így új temető kijelölésére lesz szükség.

1.14 AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

1.14.1 Területfelhasználás vizsgálata

1.14.1.1 A település szerkezete, a helyi sajátosságok vizsgálata

Tamási városát két főútvonal (a 61. és 65. számú) szeli át. A 65. számú (Szekszárd – Siófok) közúti hídon megy át a Koppányon. Mindkét út jelentős hosszban halad át a városon, a 65-ös út a városközpontot is keresztezi. A település bel- és külterületi részei a két út mentén, keresztirányban, ill. csápszerűen elnyúlva helyezkednek el.

A központban, a fő térként funkcionáló Kossuth Lajos teret a városháza, a rendőrség, a volt bíróság, az erdőgazdaság, az áruház épülete, valamint a katolikus és az evangélikus templom keretezi. A település jellegzetessége a sok, de jobbra elaprózott zöldfelület.

1.14.1.2 Beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek

A HÉSZ szerint a városban a beépítésre szánt területek az alábbi övezeteket tartalmazzák:

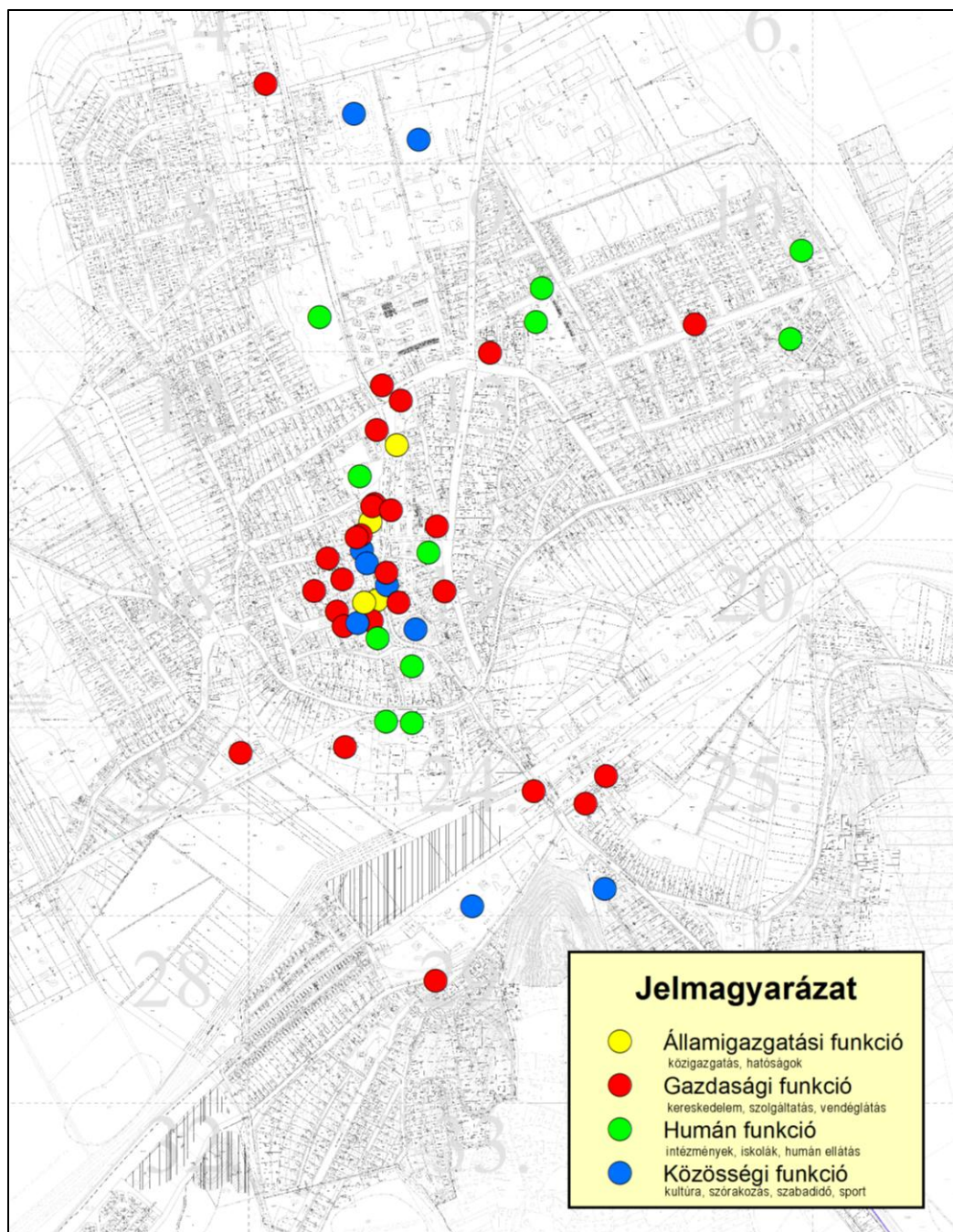
- lakóterület (kisvárosias; kertvárosias; falusias);
- üdülőterület;
- településközpont vegyes terület;
- gazdasági terület (egyéb ipari; jelentős zavaró hatású ipari; kereskedelmi-szolgáltató);
- különleges terület (temető, sportterület, szennyvíztisztító, hulladékudvar, strand, idegenforgalmi, bánya, rekreációs terület, mezőgazdasági üzemi terület).

A HÉSZ szerint a városban a beépítésre nem szánt területek az alábbi övezeteket tartalmazzák:

- zöldterület;
- mezőgazdasági terület (általános, kertés);
- erdőterület (védelmi, gazdasági, turisztikai rendeltetésű);
- közlekedési és közmű-elhelyezési terület;
- vízgazdálkodási terület;
- különleges beépítésre nem szánt terület (turisztikai).

1.14.1.3 Funkció vizsgálat (intézményi ellátottság, funkcionális és ellátási kapcsolatok)

Tamási fő funkciói a tágabban értelmezett városközpontba csoportosulnak (1.14.-1. ábra), minőségi szálláshely, és vendéglátás tekintetében nagy hiányosságok tapasztalhatóak. A tömegközlekedés terén ugyan fizikailag megvan a vasútállomás, de funkcionálisan nem tölti be szerepét, nincs személyszállítás.

1.-14.-1. ábra: Tamási központi belterületének funkciómegoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

1.14.1.4 Alulhasznosított barnamezős területek

Tamásiban az ipari területek a város nyugati, északi és északkeleti részén terülnek el. A város nyugati részén elterülő ipartelepek azok, amelyek az alulhasznosított barnamezős területekhez tartoznak.

1.14.1.5 Konfliktussal terhelt (szlömösödött, degradálódott) terület

A belvárosban található impozáns műemlék jellegű házak sok esetben üresen állnak. Az épületállomány ennek következtében folyamatosan romlik.

1.14.2 Az épített környezet értékei

1.14.2.1 Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület

Tamásiban 99 nyilvántartott régészeti lelőhely található. A régészeti leletanyagok jegyzékét és pontos helyét Tamási Város Önkormányzatának Helyi Építési Szabályzatának 2. sz. melléklete tartalmazza.

1.14.2.2 Műemlék, műemlékegyüttes

A város műemlékei elszórtan találhatók, nem alkotnak műemléki együttest, csak a két templom képez településképi hangsúlyt.

A műemlékeknél lényegesen nagyobb számú a város építészeti hagyományait tükröző, a város arculatát meghatározó épületek és szobor-emlékek száma. A hatályos ÁRT részletes javaslatot ad a helyi védelemre javasolt épületek körére, azonban e javaslat újra áttekintendő, mivel ezek közül ma már néhány épület nem létezik, vagy átépült, miközben a város területén még nagyszámú védelemre érdemes objektum található. A helyi védelmi javaslatokat két csoportra kell választani: az 1. csoportba a feltétlenül megőrizendő objektumok sorolandók (Pl. városháza, volt bíróság, evangélikus templom, Würtz-ház, stb., míg a második csoportba a város olyan, nagyszámban található népi jellegű lakóházai, amelyek eredeti formában való megtartása a tulajdonosoktól nem feltétlenül várható el.

Tamási országos védettségű műemlékeit az alábbi táblázat tartalmazza:

név	cím	érintett hrsz.-ok
Esterházy – vadászkastély (Miklósvár)	Hársfa u. 7.	1793/1, 1793/2, 1793/3, 1793/4
Római katolikus templom (Nagyboldofasszony)	Szabadság u.	839
Római katolikus Rozália kápolna (Kálvária kápolna)	Kápolna út	1590
Vízimalom	Cseringát	0661

1.14.2.3 Helyi védelem

A helyi szintű védettséget élvező épületek listáját Tamási Város Önkormányzatának Helyi Építési Szabályzata tartalmazza.

Az önkormányzat által védetté nyilvánított épületek, építmények közül a jelentősebbek:

- Mária szobor a templomkertben,
- a Szentháromság szobor, a templom mellett,
- népi lakóépület és cipésműhely, az Arany J. u. 2., illetve 5. ház alatt,
- a Várady-ház, a 61. és 65. sz. főút kereszteződésénél,
- a régi Nemzeti Bank épülete, ma irodaház, a Szabadság u. 15. alatt,
- a volt bírósági épület, Szabadság u. 29.,
- a Városháza, Szabadság u. 46-48.,
- a rendőrkapitányság épülete, Kossuth L. tér 8.,
- az evangélikus templom, Kossuth L. tér 20.,
- a Kálvária, a Rozália kápolna mellett,
- a Szent Vendel szobor, a Kálvária úton és
- az I. világháború emlékműve, a Szabadság utcában.

A fentiekén túl még kb. 40 lakóépület áll helyi védettség alatt.

1.14.3 Az épített környezet konfliktusai, problémái

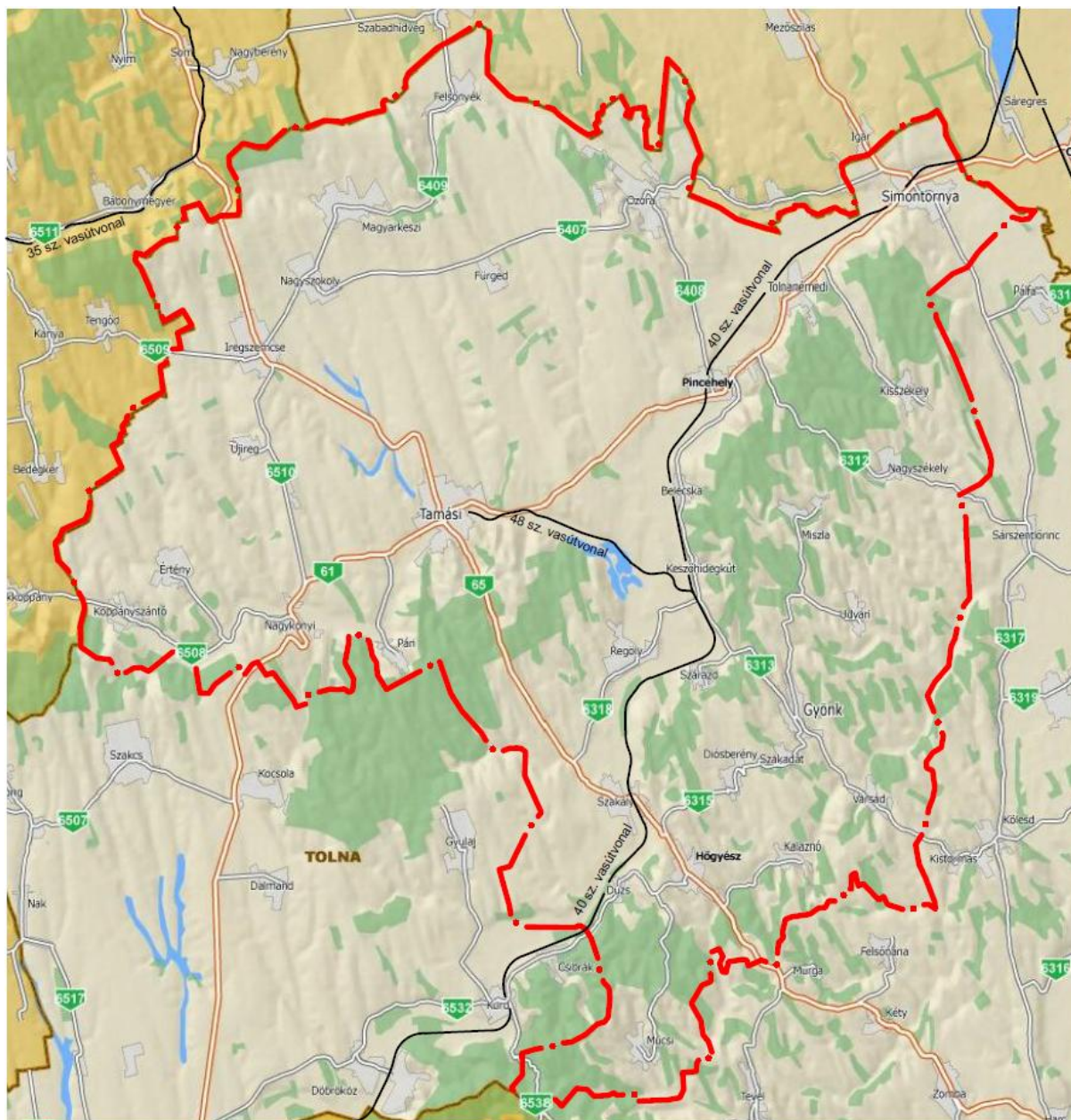
Az épített környezet konfliktusait elsősorban a belső városrészek slumosodása és az ipari területek alulhasznosíthatósága okozza.

A slumosodás elsősorban a város értékei közé tartozó értékes műemlék jellegű állományt érinti, amely más területekre (turizmus) is negatív hatást gyakorolhat. A kiterjedt barnamezős területek funkcióváltásának elhúzódása is problematikus területként jelenik meg.

1.15 KÖZLEKEDÉS

1.15.1 Hálózatok és hálózati kapcsolatok

A járást a páneurópai közlekedési hálózatba egy észak-déli irányú TEN-T eleme kapcsolja be: az V. sz. Zágráb – Kijev vasúti folyosó, de Tamásit közvetlenül nem érinti. Az országos közlekedési hálózat szintjén két a régió szempontjából kiemelt fontosságú elem találkozik a településen, a 61. és 65. főút. A különböző szintű térségi központok elérhetősége átlagosnak mondható (pontos értékeket a 1.15-1. táblázat tartalmazza). tartalmazza). Tamási járás közlekedési hálózatát mutatja az alábbi ábra.

1.15-1. ábra: Tamási járás közlekedési hálózata
Adatok forrása: utadat.hu

Különböző szintű térségi központok elérhetősége személygépkocsival				
Térségi központok	Távolság	Átlagos utazási idő	Átlagos utazási sebesség	Útvonal
megyeszékhely - Szekszárd	53,3 km	45 perc	71 km/h	65
régióközpont - Pécs	83,0 km	69 perc	72 km/h	61-66
főváros - Budapest	143,0 km	88 perc	98 km/h	M7

Különböző szintű térségi központok elérhetősége távolsági autóbusz járáttal				
Térségi központok	Távolság	Átlagos utazási idő	Átlagos utazási sebesség	Átlagos napi járatszám (oda-vissza)
megyeszékhely - Szekszárd	53,9 km	70 perc	46 km/h	9-9 járat
régióközpont - Pécs	86,6 km	101 perc	51 km/h	5-5 járat
főváros - Budapest	155,1 km	200 perc	47 km/h	1-1 járat

1.15-1. táblázat: Különböző szintű térségi központok elérhetősége

1.15.2 Közúti közlekedés

A Tamási járás területén található főbb közutak

A már említett főutak (61. és 65. sz.) behálózzák Tamási járás egész területét, kapcsolatot biztosítva Dunaföldvár-Tamási-Simontornya-Nagykanizsa, valamint Szekszárd-Tamási-Siófok tengely mentén. A járás többi települését 29 db alsóbbrendű országos közút köti össze a főutakon keresztül a közlekedési hálózattal. Tamási közúti elérhetőségét a többi járási település felől mutatja a következő táblázat.

Járási települései	Távolság	Átlagos utazási idő	Átlagos utazási sebesség
Pári	8,8 km	10 perc	53 km/h
Nagykónyi	9,8 km	10 perc	59 km/h
Értény	17,4 km	18 perc	58 km/h
Koppányszántó	19,3 km	20 perc	58 km/h
Újireg	15,2 km	14 perc	65 km/h
Iregszemcse	12,7 km	12 perc	64 km/h
Nagyszokoly	16,6 km	16 perc	62 km/h
Magyarkeszi	19,9 km	21 perc	57 km/h
Feksőnyék	28,8 km	30 perc	58 km/h
Fürged	16,3 km	24 perc	41 km/h
Ozora	23,7 km	27 perc	53 km/h
Pincehely	14,5 km	13 perc	67 km/h
Tolnanémedi	19,4 km	17 perc	68 km/h
Simontornya	26,8 km	22 perc	73 km/h
Kisszékely	27,4 km	24 perc	69 km/h
Nagyszékely	24,9 km	25 perc	60 km/h
Miszla	27,3 km	30 perc	55 km/h
Belecska	20,6 km	19 perc	65 km/h
Keszőhidegkút	24,2 km	25 perc	58 km/h
Regöly	18,9 km	20 perc	57 km/h
Udvari	33,6 km	46 perc	44 km/h
Gyönk	29,9 km	34 perc	53 km/h
Szárazd	27,2 km	29 perc	56 km/h
Szakály	15,7 km	13 perc	72 km/h
Hőgyész	20,4 km	18 perc	68 km/h

Járás települései	Távolság	Átlagos utazási idő	Átlagos utazási sebesség
Diósberény	24,2 km	23 perc	63 km/h
Szakadát	27,6 km	29 perc	57 km/h
Varsád	35,0 km	39 perc	54 km/h
Kalaznó	26,4 km	25 perc	63 km/h
Dúzs	24,7 km	22 perc	67 km/h
Mucsi	30,7 km	29 perc	64 km/h
Átlag	22,2 km	23 perc	60 km/h

1.15-2. táblázat: Tamási járási központ közötti elérhetősége

Településen található főbb közutak

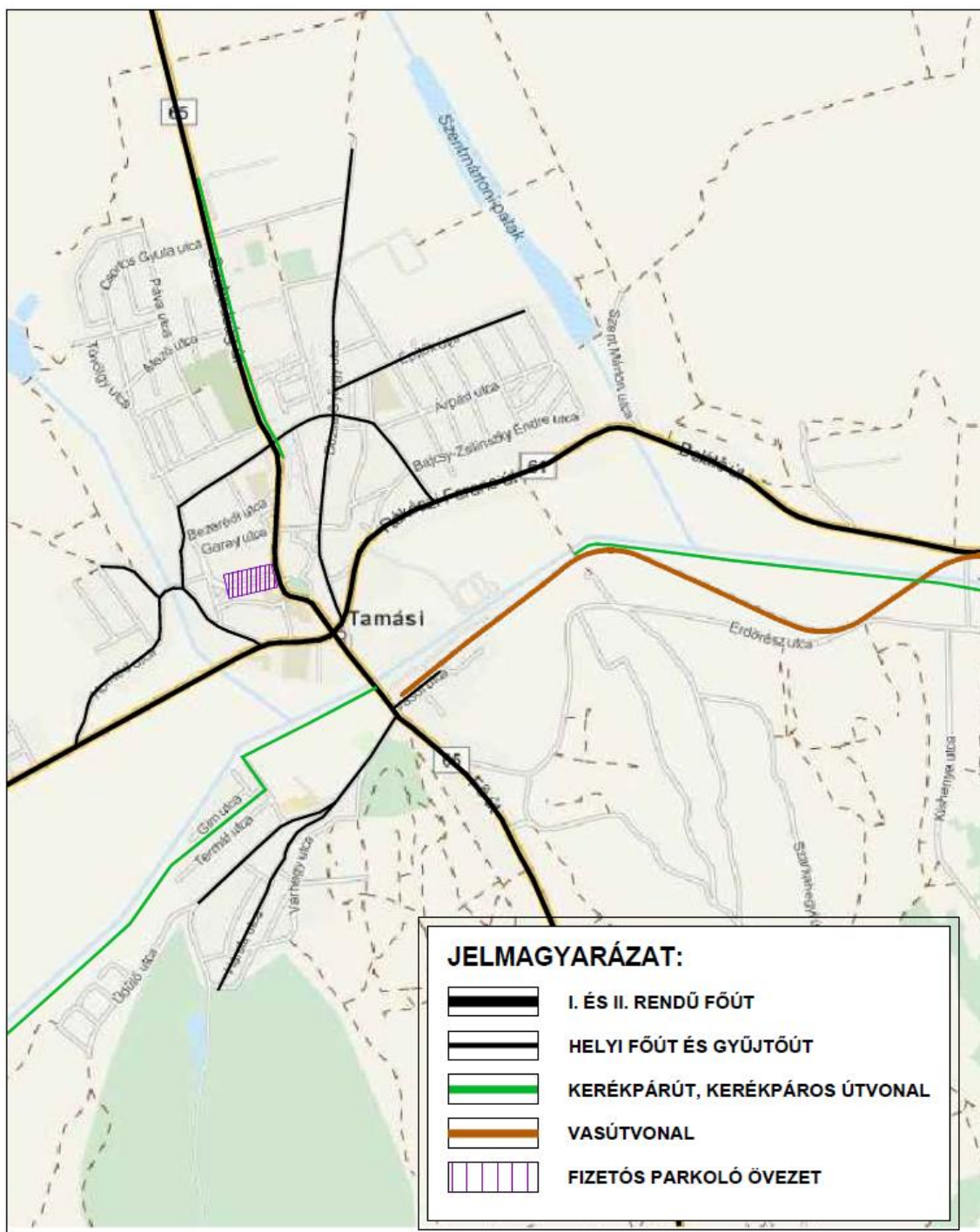
A település területének közúti hálózatát a következő oldalon lévő térkép (1.15-2. ábra) mutatja.

61. sz. II. rendű főút: A település KNy irányú főútja, amely település déli részén halad, elkerülve a belvárost, ezért elsősorban (települési és régió szintű) kapcsolati funkcióval rendelkezik, átlagos napi keresztmetszeti forgalma 4128 Ej/nap.

65. sz. II. rendű főút: A település ÉD irányú főútja, amely keresztülvezet a településmagon, emiatt a (települési és régió szintű) kapcsolati funkció mellett erős a feltáró funkció is, átlagos napi keresztmetszeti forgalma 6174 Ej/nap. Két jelzőlámpával szabályozott csomópontja a 61. sz. főúttal, valamint a Zrínyi u.–Szabadság u.-val alkotott csomópontok.

Település szempontjából fontosabb helyi gyűjtőutak:

- Deák F. u.–Csokonai Vitéz M. u.–Széchenyi I. u.–Zrínyi M. u.–Szent István u.: belvárost körüljáró település fő gyűjtőútja, mely feltáró és kiszolgáló funkcióval rendelkezik.
- Dózsa Gy. u., Építők útja, Hunyadi u., Honvéd u., Hársfa u.–Miklósvár u.: a település sugár irányú feltáró útjai
- 63321. sz. Tamási állomáshoz vezető út: országos közút, kiszolgáló funkcióval rendelkezik

1.15-2. ábra: Tamási belterület közúti hálózata

Baleseti mutatók alakulása

A közúti balesetek száma országosan és régiós szinten folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak, amit a vezetéskultúra javulásának, közlekedésbiztonsági fejlesztéseknek és a változó jogszabályi környezetnek tudhatunk be. Az imént leírt tendencia viszont nem érvényes sem Tamási járási, sem a települési adatokra. Helyette nagy ingadozások melletti fokozatos emelkedés látszik a baleseti adatok alapján. A baleset okozója szerint nincs nagy változás az elmúlt évek során (átlagosan a balesetek 61 százalékát személygépkocsik, 17 százalékát motorkerékpárok, 15 százalékát kerékpárok, 6 százalékát tehergépkocsik, 1 százalékát gyalogosok okozták).

Motorizációs mutatók alakulása

A település motorizációs mutatói (348 személygépkocsi/1000 fő és 70 tehergépkocsi/1000 fő) nagyjából az országos (308 és 48), a régiós (341 és 55) valamint a megyei (332 és 58) átlag felett maradnak. Az elmúlt évek gazdasági recessziója visszavetette az évente forgalomba helyezett gépjárművek számát, ez Tamási viszonylatában azt jelenti, hogy a 2008. évi 16 jármű/év/1000 főhöz képest 2010. évi mélypontban 5 jármű/év/1000 főre esett.

Az elmúlt években a településen folyamatosan csökken a benzinüzemű gépkocsik aránya (2005-ben 85 százalékról 2013-ben 77 százalékra) és emelkedik mind a gázolaj (15 százalékról 22 százalékra), mind az egyéb üzeműeké (0,3 százalékról 0,6 százalékra). Ez a tendencia megegyezik az országos, régiós és megyei tendenciákkal.

Tamási országos közlekedési kapcsolatai gyengék, régiós szinten két fontos főút (61. és 65.) található a településen, amelyek által jó kapcsolattal rendelkezik a járás többi települése felé. A települési közlekedés helyzetét alapvetően befolyásolja, hogy az említett utak négy részre osztják a települést és jelentős tranzit forgalmat bonyolítanak le.

1.15.3 Községi közlekedés

A járás községi közlekedésében kizárólag a közúti, azaz az autóbuszos közlekedés van jelen.

1.15.3.1 Közúti

A helyi és helyközi autóbusz üzemeltető a Gemenc Volán Zrt. volt, 2015. január 1-én létrejött a Dél-Dunántúli Közlekedési Központ Zrt. Az autóbusz flotta átlag életkora az elmúlt években folyamatosan növekedik 2013-ban 12,93 év volt (2011-ben 11,45 év, 2012-ben 12,45 év).

Az autóbusz közlekedés központja Tamási vasútállomás mellett található, mely 5 db kocsiallással és több félig kiépített autóbusz parkolóval rendelkezik. Kerékpártároló nincs az állomás környezetében. A kocsiallások akadálymentesen megközelíthetőek, az utastájékoztató alacsony szintű (csak menetrend van kihelyezve, egyéb információk hiányoznak), esőtől és szélről védett autóbusz váró és pad megtalálható. A megállóhelyek többségén található autóbuszöböl és menetrend, de esőtől, szélről védett autóbusz váró és pad csak a megállók egy kis részén, kerékpártároló, egyéb utastájékoztató eszköz és akadálymentesítés pedig sehol.

A helyközi közlekedésben szállított utasok száma 2014-ben 1,38 millió utas volt és folyamatos (átlagosan évente 8 százalékos) csökkenést mutat. Egy átlagos teljesárú menetjegy ára 310–745 Ft, havi bérlet 11–42 ezer Ft körüli a járáson belül a távolság függvényében. A helyközi közlekedés szolgáltatási színvonala eltérő. A 1.15-3. táblázat tartalmazza az ezekhez tartozó adatokat, az járatok ezeken felül eljutnak Baja, Kecskemét, Pápa, Siófok, Székesfehérvár, és Veszprém településekre is.

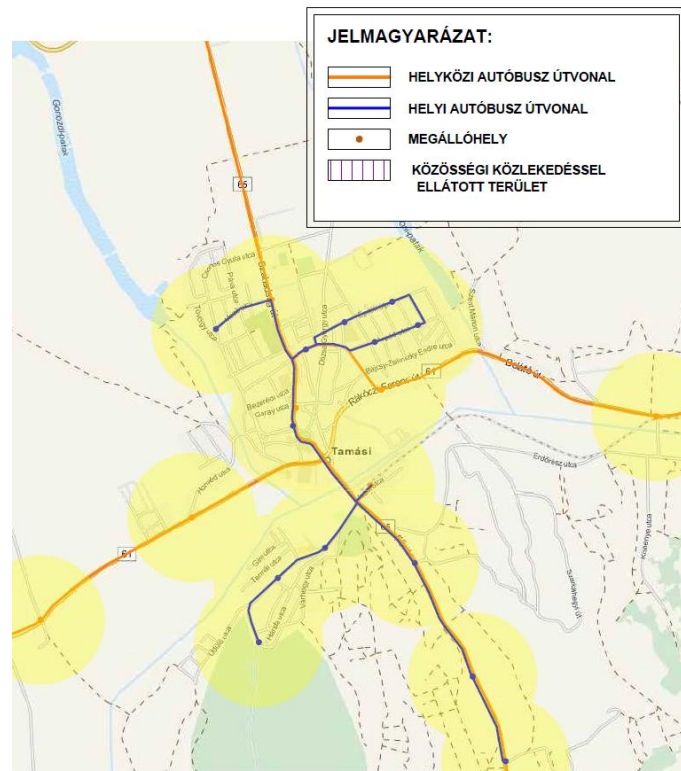
Járási települései	Távolság	Átlagos utazási idő	Átlagos utazási sebesség	Átlagos napi járatszám (oda-vissza)
Pári	7,0 km	14 perc	30 km/h	9–9 járat
Nagykónyi	9,2 km	18 perc	31 km/h	22–22 járat
Értény	13,8 km	30 perc	28 km/h	8–8 járat
Koppányszántó	17,9 km	43 perc	25 km/h	7–7 járat
Újireg	15,1 km	19 perc	48 km/h	1–3 járat
Iregszemcse	11,7 km	14 perc	50 km/h	25–29 járat

Járás települései	Távolság	Átlagos utazási idő	Átlagos utazási sebesség	Átlagos napi járatszám (oda-vissza)
Nagyszokoly	15,5 km	22 perc	42 km/h	12–12 járat
Magyarkeszi	19,7 km	29 perc	41 km/h	12–12 járat
Felsőnyék	28,2 km	42 perc	40 km/h	8–8 járat
Fürged	16,5 km	31 perc	32 km/h	8–8 járat
Ozora	29,4 km	82 perc	22 km/h	8–10 járat (egy átszállással)
Pincehely	14,4 km	21 perc	41 km/h	16–18 járat
Tolnanémedi	20,0 km	30 perc	40 km/h	8–8 járat
Simontornya	27,8 km	42 perc	40 km/h	8–7 járat
Kisszékely	28,4 km	81 perc	21 km/h	5–5 járat (egy átszállással)
Nagyszékely	25,4 km	42 perc	36 km/h	2–1 járat
Miszla	40,1 km	66 perc	36 km/h	3–2 járat (egy átszállással)
Belecska	21,2 km	31 perc	41 km/h	1–2 járat
Keszőhidegkút	23,6 km	33 perc	43 km/h	3–3 járat
Regöly	17,6 km	22 perc	48 km/h	6–5 járat
Udvari	34,7 km	138 perc	15 km/h	1–3 járat (egy átszállással)
Gyöngk	30,8 km	47 perc	39 km/h	3–4 járat
Szárazd	26,3 km	40 perc	39 km/h	3–4 járat
Szakály	14,7 km	19 perc	46 km/h	16–17 járat
Hőgyész	19,6 km	26 perc	45 km/h	16–16 járat
Diósberény	21,5 km	60 perc	22 km/h	6–9 járat (egy átszállással)
Szakadát	28,4 km	64 perc	27 km/h	6–9 járat (egy átszállással)
Varsád	35,2 km	120 perc	18 km/h	10–12 járat (egy átszállással)
Kalaznó	25,0 km	67 perc	22 km/h	6–4 járat (egy átszállással)
Dúzs	35,1 km	76 perc	28 km/h	14–13 járat (egy átszállással)
Mucsi	16,4 km	77 perc	13 km/h	6–4 járat (egy átszállással)
Átlag	22,3 km	47 perc	34 km/h	8–9 járat

1.15-3. táblázat: Tamási elérhetősége a járás településeiről helyközi autóbusz járatokkal

Két viszonylat üzemel a településen összesen 10 km hálózati hosszal, melyek reggel 7-8 óra között valamint délután 14-17 óra között közlekednek 2-5 járatral óránként. A szállított utasok száma 27 ezer fő, az utaskilométer 114 ezer km volt 2013-ban, amely a 2011-ben történt közlekedési átszervezés következtében csökkent le. Egy menetjegy ára 165 Ft, az összvonalas helyi bérlet 3750 Ft-ba kerül teljes áron.

Az autóbuszjáratok megállóhelyeitől a település nagy része 500 m-es gyaloglási távolságon belül elérhető. Ellátatlan terület a település északi- (Csortos Gy u. és Szabadság u.), valamint a nyugati része (Vörösmarty u., Bercsényi u., Hunyadi tér, Kinizsi u.), lásd **Hiba! A hivatkozási forrás nem található..** A különböző járat típusok között (helyközi–helyi–szerződéses) nincs összehangolva a tarifarendszer, hálózat és menetrend.

1.15-3. ábra: Tamási autóbuzszos lefedettsége

1.15.3.2 Kötöttpályás

A járás területén egy vasútvonal vezet át a 40. sz. Budapest–Pécs és a 48. sz. Keszőhidegkút–Tamási vonal, de a 40. sz. vonal nem érinti Tamásit, a 48. sz. vonalon nincs személyforgalom. A Budapest–Pécs vasútvonal egyvágányú 21 t engedélyezett tengelyterhelésű, 120 km/h pályasebességű villamosított transzeurópai vasúti áruszállítási hálózatba tartozó vonal. A viszonylaton ütemes közlekedés van, intercity vonatok járnak naponta Pécs–Budapest Keleti pu. között (10 járatpár), Zágráb–Budapest Keleti pu. között (1 járat), melyek csak Simontornyán állnak meg a járásban. Személyvonatok is közlekednek a vonalon Dombóvár–Budapest Déli pu. (1 járatpár), Dombóvár–Pusztaszabolcs (7 járatpár), Sárbogárd–Dombóvár (1 járat) végállomásokkal ütemesen.

A Keszőhidegkút–Tamási vonal egyvágányú 21 t engedélyezett tengelyterhelésű, 40 km/h pályasebességű nem villamosított egyéb vasúti vonal. 1990. április óta nincs személyforgalom, vasútvonalon lebonyolódó teherforgalom sem jelentős.

A település közösségi közlekedése a területi központokkal (Szekszárd, Pécs, Budapest) gyenge és egypólusú, mivel csak az autóbuzsz hálózatra épül. A helyközi közlekedés színvonala megfelelő, de a járás délen fekvő településeinek többségéről a bejutás rendkívül nehéz. A helyi közlekedés alacsony szolgáltatási színvonalon működik (ritkán közlekedő járatok, hálózati lefedettség hiányos).

1.15.4 Kerékpáros és gyalogos közlekedés

Tamási járás kerékpárút hálózata hiányos, de az átlagnál jobb kiépítettséget mutat, hossza 13,6 km. A település környékén az alábbi elemből áll:

- Tamási–Pári kerékpárút: távlati Dombóvár–Tamási–Felsőnyék térségi kerékpárút kiépült szakasza, mely a Tamási–Pári egykori vasútvonalra épült 2009-ben
- Tamási–Regöly kerékpárút: távlat Törökkoppány–Tamási–Tengelic térségi kerékpárút Tamási

környéki kiépült szakasza

A település kerékpárút hálózata 5,2 km hosszú, mely fő eleme a Szabadság út mellett (Zrínyi u. és a belterület hatása között) vezetett kerékpárút. A hálózat jelenlegi elemeit a **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** mutatja.

A településen található gyalogos felületek nagysága (2013-ban 42,8 km járda) az országos átlaggal nagyjából megegyező, de az elmúlt 15 évben nem bővült. A két országos főút négy részre vágja a települést, amelyek közötti átkelés nehézkes.

1.15.5 Parkolás

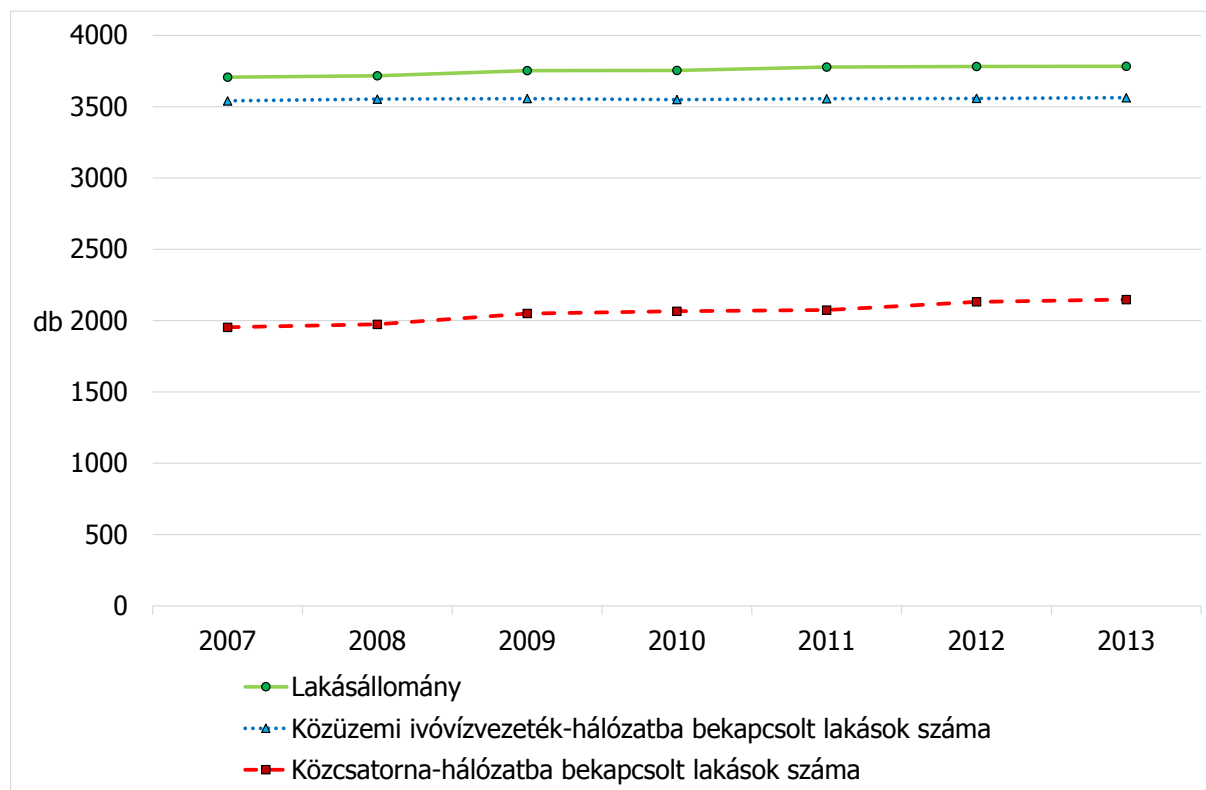
A Kossuth Lajos téren 78 férőhelyes fizetős parkoló van kijelölve. A fizetős időszak 8-17 óra között tart, díja 120 Ft/óra vagy 4000 Ft/hó. A településen összesen 476 parkolóhely található, amely kiszolgálja a helyi igényeket, hiány csak a reggeli és délutáni csúcsidőszakba fordul elő. A családi házas illetve ipari területeken a parkolás telken belül megoldott.

1.16 KÖZMŰVESÍTÉS ÉS ELEKTRONIKUS HÍRKÖZLÉS

1.16.1 Víziközművek

1.16.1.1 Vízgazdálkodás és vízellátás

A vezetékes ivóvíz elosztóhálózat a beépített terület utcáiban 67,6 km hosszban épült ki, a vízvezeték kiépítettsége teljes körűnek tekinthető. Az ivóvízzel ellátott lakások száma 3563 volt, ez a település lakásállományának 2013-ban 94 százaléka volt, azaz az ellátottság település-szintű a statisztikai nyilvántartás szerint.

1.16-1. ábra: Az ivóvíz- és a közcstorna-hálózatba bekapcsolt lakások számának alakulása Tamásiban 2000–2014 között, db

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

A statisztikai nyilvántartás a közműfogyasztásokkal kapcsolatos értékelésekre is lehetőséget nyújt. A település közüemi ivóvízhálózatával 239,9 ezer m³ vizet szolgáltatnak 2013-ban, a lakosság számára. Ez alapján a vízellátást igénybevevő lakókörnyezetben élőknek az egy főre eső vízfogyasztása éves átlagban elérte a 94 l/fő/nap mértékét. A tapasztalatok szerint a távlatban elvárható komfortos életvitel hatására, a lakossági, illetve a kommunális szektor napi ivóvíz fogyasztása ennél magasabb érték körül várható. A jelenlegi átlagos vízfogyasztási adatok figyelembe vételével, a meglevő fogyasztóknál a víztakarékosságra való törekvés ellenére is, számolni kell a vízigény növekedésével.

Vízellátás műszaki hálózati rendszere (vízbázis, hidrogeológia, hálózati rendszer)

A város vízellátását helyi vízmű biztosítja, melyet korábban a Tamási Víz- és Csatornamű Kft. üzemeltetett. A közelmúltban Magyarországon a víziközmű (víz- és szennyvíz) szolgáltatás rendszereit nagyobb szolgáltatási egységek létrehozására kötelezve, törvényi erővel átszervezték. 2012-ben Tamási Város Önkormányzata az ivóvíz- (és csatornaszolgálat) ellátására a Dunántúli Regionális Vízmű Zrt-vel (DRV) kötött szerződést. Jelenleg a DRV-ben a Tamási Üzemeltetési Üzemvezetőség folytatja a város vízellátásának szolgáltatását.

A város belterületén a vízellátó hálózat kiépítettsége tehát teljeskörűnek mondható. A helyi vízbázis mennyiségileg megfelelő, sőt jelentős tartalékai vannak, a szolgáltatott víz minősége magas vas- és ammónium-tartalmú. A külterületi puszták vízellátása helyi vízellátó rendszerekről történik, a szakszerű üzemeltetés garanciái nem biztosítottak. Egyes külterületi lakott helyek ivóvíz ellátása nem biztosított. A vízmű üzemelteti a városi termálfürdőt is.

1.16.1.2 Szennyvízelvezetés

A helyben keletkező szennyvizek ártalommentes elhelyezése és kezelése a térség környezeti állapota és az életminőség szempontjából jelentős tényező. A város szennyvízközmű hálózattal és szennyvíztisztítóval rendelkezik. 2013-ban a közcsatorna hálózat 34,6 km hosszú gerincvezetéke biztosította Tamási belterületi szennyvíz összegyűjtését és a továbbszállítását. A KSH 2013-ra vonatkozó adatainak tanúsága szerint a lakásállomány 56,8 százaléka, 2148 lakás kapcsolódott a közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatra. A szennyvíz közcsatornával összegyűjtött szennyvizeket a helyi városi szennyvíztisztító telepen kezelik.

A városi közcsatorna-hálózatba be nem kapcsolt ingatlanoknál keletkező szennyvizeket saját egyedi házi szennyvízgyűjtő medencékben gyűjtik, – jobb esetben csak ideiglenesen – tárolják, amelyek a hazai gyakorlatnak megfelelően sajnálatos módon legnagyobb részben még egyedi ülepítő-s, derítő-s szikkasztó rendszerként üzemelnek. Ezeknek az emésztőgödöröknek a jelentős hányada azonban silány, hiányos kivitelezésük miatt a környezetvédelmi előírásoknak nem tesznek eleget, nem zárt rendszerű tárolóban történik a szennyvíz elhelyezése. Emiatt a tárolt szennyvíz jelentős része a talajba szivárog, és tisztítás nélkül jut az első vízáradó rétegbe. A felvevő közegen kívül tehát a felszín alatti vizeket nagymértékben szennyezi, a szennyező-forrástól számottevő távolságba is eljutva. Ezen tárolók kiváltása sürgős feladat. A víz–szennyvíz viszonylatában a közmű olló tehát még nem záródott.

Szennyvízelvezetés műszaki hálózati rendszere (szennyvízkezelés, hálózati rendszer)

A város szennyvíztelepének 3175 m³/nap csőhálózaton érkező szennyvíz fogadására alkalmas kapacitása az egész város szennyvizeinek fogadására készült, és a telep kihasználtsági foka mintegy 40 százalék. A telep a szippantott szennyvizek fogadását is biztosítja, a szippantott szennyvizek beszállítása az elmúlt években jelentősen növekedett.

A lakosság részére számlázott szennyvíz mennyisége 2013-ban 154,5 ezer m³ volt. A megelőző évek hosszú, fokozatos csökkenése után ez egy jelentős érték. Ebben szerepet játszhat a csapadékos

hónapok számának alakulása is. A csapadékhálózati és szennyvízhálózati rendszer teljes mértékben egy rendszer.

A vízellátásnál leírtakkal azonosan, a közelmúltban a víziközmű (víz- és szennyvíz) szolgáltatás rendszereit nagyobb szolgáltatási egységekbe átszervezték, amely valamennyi szolgáltatót érintette. A tamási szennyvízcsatorna hálózat üzemeltetését és karbantartását, valamint a szennyvíztelep működtetését az ez irányú törvény teljesítése érdekében kinevezett DRV Tamási Üzemeltetési Üzemvezetőség végzi. Folyamatban van a város szennyvízcsatorna-hálózatának jelentős bővítése a belterület további részére kiterjedően.

1.16.1.3 Csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés

A városban a vízvezetés jellemzően nyílt árkos rendszerű, csak a városközpontban található zárt rendszer. A csapadékvizek befogadói a Nagy-Koppány és a kisebb patakok. A szőlőhegyek a vízvezetés megoldatlansága miatt erózióknak fokozottan kitéttek.

1.16.2 Energia

1.16.2.1 Energiagazdálkodás és energiaellátás

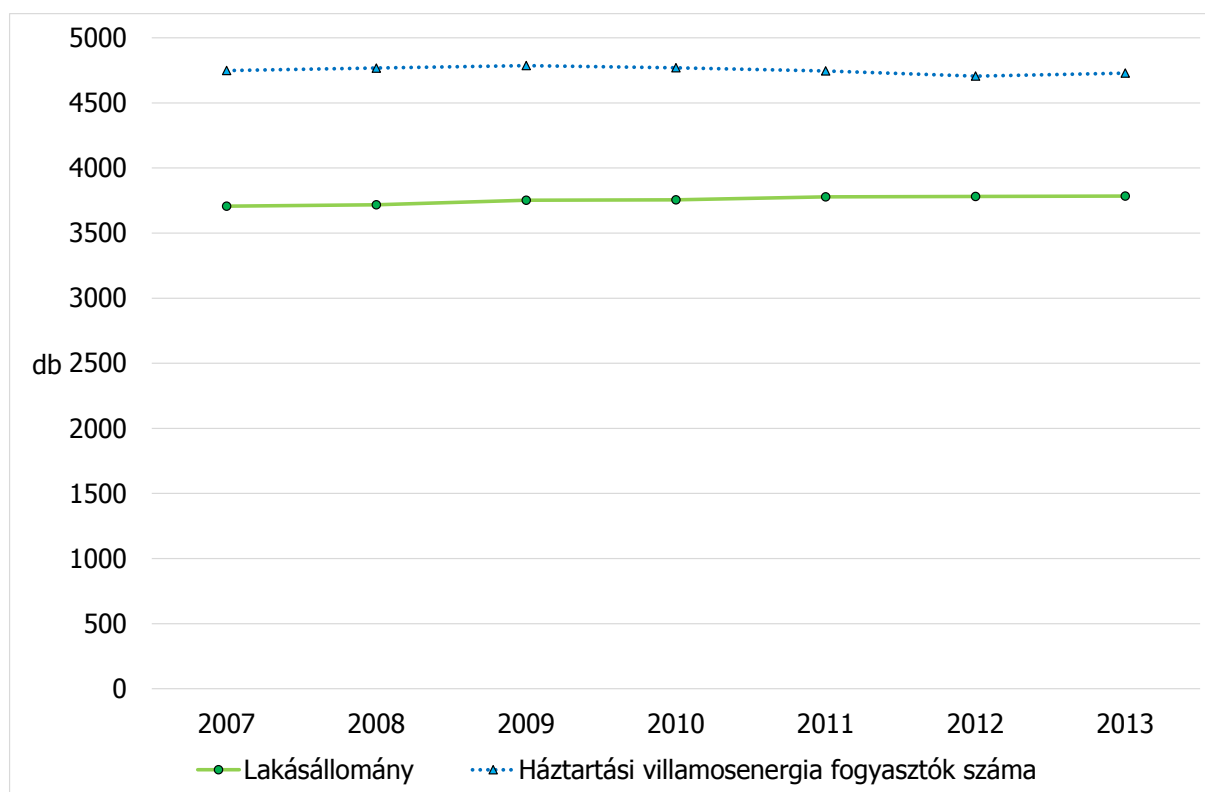
Tamási nem számít az energiaszektor különösebben kiemelt településének. A város kelet felé kapcsolódik a térségi ellátást biztosító 120 kV-os elosztó elektromos távvezeték-hálózathoz, amely a város területének keleti részén kettéágazik egy északkeleti és délkeleti irányba. A Tolna Megyei Területrendezési Terv Tamásit a térségi szénhidrogén szállítóvezeték-hálózat egyik csomópontjaként jelöli meg. A belterületről több irányba: Fornádpusztára, Simontornya és Koppányszántó irányába, valamint Magyarakeszire is indul szénhidrogén-vezeték.

1.16-2. ábra: Tamási Tolna Megye Területrendezési Tervében

Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv

Villamosenergia-ellátás

1.16-3. ábra: A háztartási villamosenergia-fogyasztók számának alakulása Tamásiban 2000–2013 között, db
 Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

A háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 12 380 MWh volt 2013-ban. Az egy lakásra jutó havi átlagos villamos energia fogyasztása 273 kWh (!) volt. Ez az érték jelzi, hogy a lakások felszereltsége bár országos átlag feletti, mégis várható még fejlesztési igény.

Műszaki hálózati rendszere

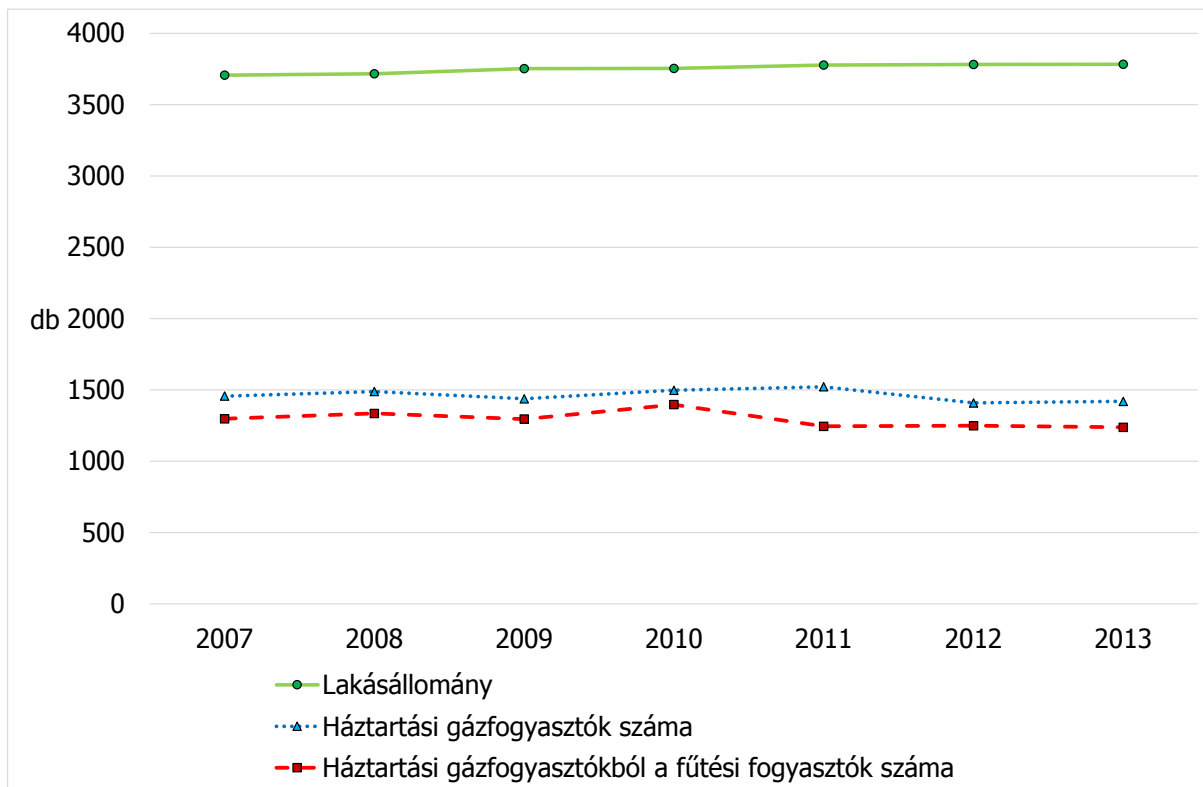
A város elektromos energia-ellátása a jelenlegi igényszinten megfelelően biztosított a város északi részén meglévő 120/20 KV-os alállomás révén, amelyen keresztül az országos energia rendszerhez kapcsolódik, ellátási szempontból az E-On Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt. területe. A kialakítandó északi ipari területek energiaigényével összefüggésben kidolgozásra kell kerüljön a város komplex villamos energia fejlesztési koncepciója, mely során az E-On Zrt. beruházásában lesz lehetőség az új állomások kiépítésére. Elmondható, hogy a szolgáltató a város területén a középvezetékű vezetékrendszeren is fejlesztéseket hajt és hajtott végre és egységes feszültség szintet alakított ki.

A közvilágítás kiépítettsége lakott területen majdnem teljes körű, de ezer a téren folyamatosan bővül a rendszer. 2000-től 2014-re a fényforrások száma 1438-ról 1445-re, a fényforrások beépített teljesítménye 75,86-ról 76,23 kW-ra, a közvilágítás éves fogyasztása pedig 368 000-ről 371 608 kWh-ra növekedett. A közvilágítási hálózaton közel 10 éve befejeződött ugyan az energiaracionalizálási program keretében a régi típusú lámpatestek helyett korszerű, energiatakarékos nátrium égők és kompakt fénycsövek beépítése, azonban mára ezek is elavultak, sokkal korszerűbb, energiatakarékosabb technikák léteznek. A közvilágítási hálózat bővítése is szükség. A zártkerti ingatlanokban élők egyre nagyobb számban igénylik a közvilágítást. A hálózatbővítést szintén pályázat útján lenne célszerű megvalósítani, vagy ha erre nincs lehetőség, akkor prioritási sorrend felállításával ütemekre bontva.

Szénhidrogén, földgázellátás

A településen az automatikus üzemvitelre is alkalmas termikus célú energiaellátásra vezetékes energiahordozóként a földgázellátást építették ki.

A település belterületén 168,3 km földgázelosztó hálózat üzemel, amely biztosítja az ingatlanok nagy részének fűtését. A gázhálózat kiépítettségének eredményeként 2013-ban 1420 lakás, a lakásállomány 37,5 százaléka vette igénybe a földgázellátást. A gázellátással rendelkező lakások közül a gázt fűtési célra 1238 lakásban, a lakásállomány 32,7 százalékában hasznosítják, biztosítva ezzel a komfortos életkörülmény lehetőségét.

1.16-4. ábra: A háztartási gázfogyasztók és ebből a fűtési fogyasztók számának alakulása Tamásiban 2000–2013 között, db

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

Egyéb energiaellátás

Jelenleg központi hőszolgáltatás nem üzemel. A fogyasztók termikus célú ellátása vezetékes energiahordozókkal (földgázellátással) csak a lakásállomány egy részében biztosított. A földgázhálózatra nem csatlakozó ingatlanokban a termikus célú energiaigényt nem vezetékes energiahordozó (jellemzően szén, fa) hasznosításával elégítik ki. A hagyományos energiahordozók hasznosítása jelentős környezetterhelést okoz. Ahol a termikus energiaellátás nem vezetékes energiahordozóval történik, ott a használati melegvíz előállítását jellemzően villamosenergiával megoldott. Fűtési célra vagy villamosenergia vagy a szintén nem vezetékes PB gáz használata jellemző. Geotermikus közműrendszer kiépítése folyamatban van, nyertes pályázat, jelenleg a víznyerőkút fúrás zajlik.

1.16.2.2 Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

Az energiatermelésre alkalmas megújuló energiaforrások hasznosítása nem újszerű, csak háttérbe szorult. Újra előtérbe kerülését a hagyományos energiahordozók fogyó készlete és hasznosításának környezetszennyező hatása indította el és az a felismerés, hogy a megújuló energiahordozók különösebb ráfordítási igény nélkül rendelkezésre állnak, használatuk nem okoz halmozódó káros hatásokat, környezeti terhelést. Ezekkel az adottságokkal a fenntartható fejlődés lehetőségét szolgálják.

Szélergia

A topográfiai és légköri, meteorológiai viszonyok alapján kialakuló szélergiát a szélkerék alkalmazásával közvetlen mechanikai erőátvitelre lehetett hasznosítani. Az ősi hasznosítású elvek alapján kialakított „szélkerék”-ből fejlesztett szélturbinával, amivel, mint szélerőművel közvetlen villamosenergia termelhető.

Mivel a szélergia előfordulási mértékét a topográfiai és légköri viszonyok befolyásolják, eltérő az ország területén a szélergia hasznosíthatóság mértéke. A meteorológiai adatok és mérések alapján rögzítették a hasznosítás lehetőségének területi vetületét.

Tamási és térsége a szélergiát viszonylag kedvezően hasznosítható területen fekszik, a hasznosítási lehetősége adott. Szélerőmű létesítési szándékot azonban a település számára meghatározóbb szempontok alá kell vetni. A szélerőmű telepítése a település megjelenését, arculatát, látványát nem ronthatja, a település fejlődését biztosító távlati céljait nem korlátozhatja.

Napenergia

A meteorológiai és topográfiai viszonyok alapján rendelkezésre álló napenergia, mint megújuló energiaforrás, az ősi „fekete hordó” elvén kifejlesztett napkollektorok segítségével termikus célú energiaellátásra, elsődlegesen használati melegvíz termelésre, kisebb mértékben fűtésre alkalmas. A továbbfejlesztéssel kialakított napelemek közvetlen villamosenergia előállítására alkalmasak.

A hasznosítható napenergia mértékét befolyásolják a földrajzi és meteorológiai adottságok, így ezek változóak az ország területén. A meteorológiai adatok és mérések alapján, a szélergia hasznosítási lehetőségéhez hasonlóan a napenergia hasznosítás lehetőségének területi vetülete is rögzíthető.

Tamási területén 2000–2100 a maximálisan hasznosítható éves napos órák száma, amelynek hasznosíthatóságát célszerű igénybe venni. Hasznosítás lehetősége napkollektorokkal termikus célú energiaellátásra, naperőművel, napelemmel villamosenergia termelésre biztosított, de a hasznosításhoz szükséges beruházás megtérülését gyorsan nem lehet várni.

A vizsgálatok szerint a napenergia hasznosítása helyi jelentőséggel, intézményi szinten és házi hasznosítással alkalmazásuk egyre növekszik. Nyilvántartás nem áll rendelkezésre az elhelyezett napkollektorokról, napelemekről. Az intézményeknél törekedni kell a minél magasabb fokú napenergia hasznosításra. A tamási önkormányzati intézmények közül az Óvoda épületen 5 kw teljesítményű napelem rendszer került kiépítésre a 2014. évi felújítás során.

Ez az a megújuló energiahordozó, amelynek szélesebb, energiagazdálkodást is érintő hasznosítása várható Tamásiban. A fotovoltaiikus energiahasznosító berendezések tömeges gyártásának az

elindulása által elért áreséssel a megtérülésében már javulás tapasztalható, így a hasznosításának intenzív terjedése várható. Hasznosítása továbbra is célorientált lesz, így helyi jelentőségű marad.

Geotermikus energia

A föld belső hőjéből hasznosítható a geotermikus energia. Geológiai adottságok befolyásolják előfordulásának mértékét. Hasznosítására részben a termálvíz kitermelésével, részben a földfő hőszivattyúval történő alkalmazásával nyílik lehetőség. A földhőből hőszivattyúval kitermelt hőenergia közvetlenül fűtésre, használati melegvíz előállítására hasznosítható, geoerőmű segítségével villamosenergia termelésre is alkalmas.

Tamásiban található termálvízben rejlő geotermikus energia. A 2007–2014 között megvalósult fejlesztések közé tartozik a 2011. tavaszán átadott új termálfürdő termálvízzel történő fűtése.

Biomassza–biogáz

A növényi termésből, növényi, állati hulladékokból, melléktermékekből, erdőgazdasági hulladékokból, energiaültetvényekből előállítható energiahordozó a biomassza, amely közvetlen elégetésével fűtési és használati melegvíz termelési energiaigények elégíthetők ki, biogázzá alakítva hő- és villamosenergia termelésre egyaránt alkalmas, bioetanollá alakítva üzemanyagként hasznosítható.

Biomassza-biogáz előállítására az ország területén mindenhol, így Tamási területén is van lehetőség. Az elégetése során keletkező CO₂ miatt, ma már nem tekintik annyira környezetbarátnak, mert bár az elégetése előtti oxigén termelése és az elégetése során keletkező CO₂ közel egyensúlyban van, de amíg az oxigén termelése a beépített környezettől távolabbra esik, a környezet terhelő kibocsátás az beépített területen jelentkezik.

Természetesen a biomassza hasznosítás lehetősége Tamásiban is biztosított, de megfontolandó, hogy telepítése csak olyan környezetben célszerű, ahol a környezetterhelés növekedése felvállalható (pl. a település határában lévő iparterületen).

1.16.2.3 Az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése

Az önkormányzati intézmények energiaellátása vezetékes energiahordozók hasznosításával jelenleg megoldott. Az önkormányzati intézmények közül energetikai tanúsítással a gimnázium, valamint az óvoda épülete rendelkezik. A villamosenergia ellátással az intézmények világítási és technológiai igényeit elégítik ki, a termikus célú energia ellátásuk pedig földgáz hasznosításával biztosított helyi hőbázis segítségével. Az önkormányzatnál, illetve az önkormányzati intézményeknél nincs külön energetikus, valamint ezzel foglalkozó szervezet sincs.

Az energiahatékonyság javítására, energiatakarékos fogyasztást eredményező beruházások, a szigetelések, homlokfali hőleadást csökkentő (falszigetelések, nyílászáró cserék, javítások) beruházások, épületgépészeti felújítások előfordultak. Az egyes intézmények esetén további vállalható feladat lehet a következő években az épületek teljes fűtési rendszerének karbantartása is, ehhez a szakfeladathoz a geotermikus közműrendszer üzemeltetése miatt felállítandó szakgárda megfelelőnek mondható.

Ezen felül a 2014 utáni fejlesztések megcélazzák az energiahatékonyság jelentősebb javítását szolgáló megújuló energiaforrás hasznosítását. A vezetékes energiaellátás vonatkozásában a 2014–2015. években a geotermikus közműrendszer ('Geotermikus közműrendszer kialakítása Tamási városában' elnevezésű projekt) megvalósulásával a helyi fűtési hő ellátás valósul meg az alábbi városi intézmények, középületek esetén. A fűtési hő szolgáltatást az önkormányzat fogja végezni, ez alatt a fenntartást, karbantartást, számlázást, azaz a teljes körű üzemeltetést értve.

ssz.	megnevezés	cím
1. sz.	Általános Iskola	Fő út 1.
2. sz.	Vályi Péter SZKI	Deák F. u. 6–8.
2.1. sz.	Vályi P. SZKI Fiú Koll.	Deák F. u. 6–8.
2.2. sz.	Vályi P. SZKI Sportcsarnok	Deák F. u. 6–8.
3. sz.	TONI EPSZ Würtz Isk.	Szabadság u. 38–40.
4. sz.	Rendőrség	Kossuth tér 2.
5. sz.	Polgármesteri Hivatal	Szabadság u. 46–48.
6. sz.	Erdőgazdaság	Szabadság u. 27.
7. sz.	Városi Bíróság (volt)	Szabadság u. 29.
8. sz.	Művelődési Központ	Szabadság u. 50.
9. sz.	Városi Könyvtár	Szabadság u. 50.
10. sz.	Rendelőintézet	Dózsa Gy. u. 18–22.
11. sz.	Földhivatal	Szabadság u. 56.
12. sz.	Béri B. Á. Gimnázium	Bezerédj u. 1.
13. sz.	TONI EPSZ Aranyerdő Tagóvoda	Béri B. Á. u. 1–3.

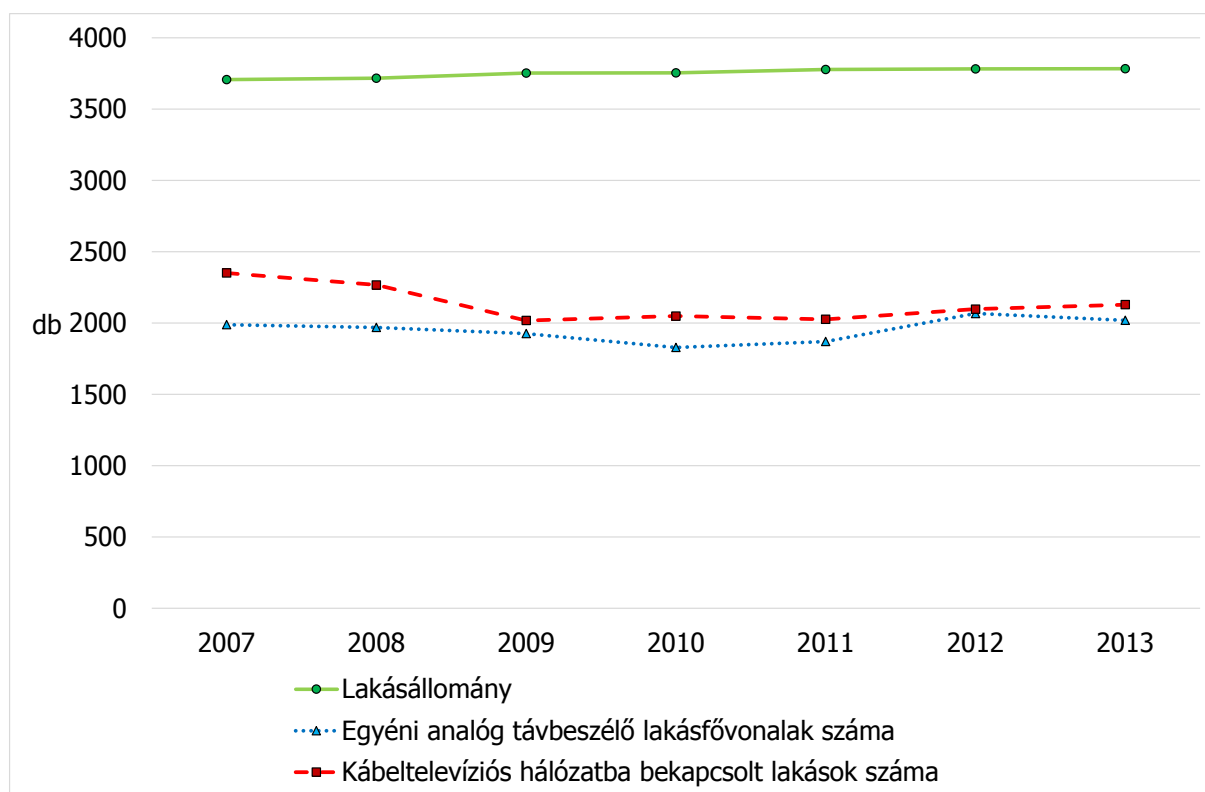
1.16-5. táblázat: Az épületek geotermikus közműrendszerbe történő bekapcsolásának helyszínei

Forrás: Önkormányzati adatszolgáltatás

1.16.3 Elektronikus hírközlés

Tamási egész belterületének vezetékes távközlési hálózatát az 1990-es évek közepén a Magyar Telekom Távközlési Nyrt. jogelődje építette ki. A pécsi szekunderközpontoz tartozó szekszárdi primer körzet alközpontja a település vezetékes távközlési hálózatának bázisa. Tamási a 74-es körzetszámon csatlakozik az országos, illetve nemzetközi távhívó hálózathoz.

Jelenleg 2019 egyéni lakásfővonal üzemel, de ez a jelenlegi lakásállomány figyelembe vételével csak 53,4 százalékos ellátottságot jelent. Az ellátottság teljes körűnek tekinthető, mivel valamennyi vezetékes távközlési igény kielégített. Az ellátottság korábban jelentősebb volt, jelenleg a mobiltelefon rendszerek elterjedésének hatására a vezetékes távközlési igények száma csökkent. A statisztikai nyilvántartás szerint a településen 2000-ben 39 db, mára csak 4 db nyilvános távbeszélő állomás üzemel. A településen belüli vezetékes távközlési hálózat föld feletti elhelyezésű, a település nagyobb területi hányadán jellemzően külön oszlopokra szerelten épült.

1.16-6. ábra: A vezetékes hírközlésbe bekapcsolt lakások számának alakulása Tamásiban 2000–2013 között, db

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

A kedvező műsorvétel számára a kábel-tv szolgáltatást a múlt század utolsó éveiben építették ki. 2001-ben 1131 lakás, az akkori lakásállomány 29 százaléka, 2013-ban 2129 lakás, a lakásállomány 56 százaléka vette igénybe a kábel-tv szolgáltatást. A városban a távközléshez hasonlóan a műsorelosztásra is több kábel-tv rendszer áll rendelkezésre. Az ágazat két szolgáltatásra jogosult vezetékes műsorelosztó szolgáltatót tart nyilván, amelyek fejlesztésre szorulnak. 2013-ban az internet előfizetések száma 1964 volt, vagyis a lakásállomány 52 százaléka vette igénybe.

1.16.3.1 Vezetékes hírközlés

A vezetékes szolgáltatást a vezeték nélküli szolgáltatók egészítik ki. A megfelelő vételi lehetőség biztosításához szükséges antennák – részben településen belül, részben a környező településeken – elhelyezésre kerültek, azokat a Telenor Magyarország Zrt., a Magyar Telekom Távközlési Nyrt. és a Vodafone Magyarország Mobil Távközlési Zrt. építette, üzemelteti. A mobil telefonok vételi lehetőségei jók a meglévő három átjátszó jóvoltából.

Jelenleg az ágazat által vezeték nélküli elektronikus hírközlési szolgáltatóként a térségben több szolgáltatót tartanak nyilván. Természetesen ezek bár rendelkezésre állnak, nem biztos, hogy igénybe veszik szolgáltatásukat. Ezek szolgáltatásukat a meglévő antennákon keresztül biztosítják.

2000-ben 5524 lakás, az akkori lakásállomány 57,4 %-a, 2014. január 1.-én 6516 lakás, a lakásállomány 48,3 %-a vette igénybe a kábel TV szolgáltatást.

A vezetékes távközléshez hasonlóan műsorelosztásra is több szolgáltató áll rendelkezésre. Az ágazat 9 vezetékes műsorelosztó szolgáltatót tart nyilván, mint szolgáltatásra jogosultat. Természetesen közülük is van olyan, amelyik bár rendelkezésre áll, tényleges szolgáltatást nem végez.

Az internet előfizetések száma a kábeltelevíziós hálózaton keresztül 2014. január 1.-én 2595 db volt.

1.16.3.2 Vezeték nélküli hírközlés

A vezetékes szolgáltatást a vezetékek nélküli szolgáltatók egészítik ki. A megfelelő vételi lehetőség biztosításához szükséges antennák –részben településen belül, részben a környező településeken– elhelyezésre kerültek, azokat a Magyar Telekom Távközlési Nyrt., a Telenor Magyarország Zrt., Vodafone Magyarország Mobil Távközlési Zrt. építette, üzemelteti.

Jelenleg az ágazat által vezetékek nélküli elektronikus hírközlési szolgáltatóként a térségben 7 szolgáltatót tartanak nyilván. Természetesen ezek bár rendelkezésre állnak, nem biztos, hogy igénybe veszik szolgáltatásukat. Ezek szolgáltatásukat a meglévő antennákon keresztül biztosítják.

A vezetékek nélküli szolgáltatások is az info-kommunikációban széles körűen hasznosíthatóak, jelentős szerepet tölt be a távközlési szerepén kívül az interneten keresztül nyújtható szolgáltatások igénybevételeiben.

1.17 KÖRNYEZETVÉDELEM

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény az ellátandó helyi önkormányzati feladatokként nevesíti a **helyi környezet- és természetvédelmet**, vízgazdálkodást, vízkárelhárítást, környezet-egészségügyi feladatok elvégzését. A helyiek érzékenységet mutatja, hogy az önkormányzatok mellett a térségben számos civil szervezet is feladatának tekinti a helyi természeti értékek védelmét illetve a környezeti elemek szennyeződésének megszüntetését, illetve a szennyezés megelőzését.

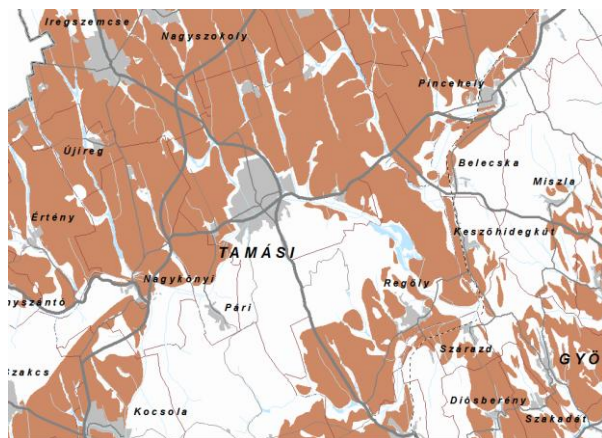
Az önkormányzatok **környezetvédelmi** feladatait a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kvt) határozza meg, amelyben a települési környezetvédelmi program készítése kiemelt szerepet kap. A Városi Önkormányzat 2003. évben elfogadott környezetvédelmi programmal rendelkezik.

A város területén az egyik legnagyobb problémát a külterületi mezőgazdasági üzemek és a szorosan mellőlük települt lakóterületek (Adorjánpuszta, Csollányos, Fornád, Kecsege, Leokádpusztas és Szemcsepusztas) megoldatlan környezeti problémái (bűz, por, zajterhelés, fertőzésveszély) jelentik.

1.17.1 Talaj

A település földtani közeg, talajtani adottságai a 1.12.1. fejezetben kerültek ismertetésre. E fejezetben a területfejlesztést, területhasználatot befolyásoló földtani, talajtani adottságok kerülnek bemutatásra.

A mezőgazdasági művelés számára megtartandó térségben a „kiváló termőhelyi adottságú szántóterületeket” és a „jó termőhelyi adottságú szántóterületeket” a területrendezési tervek határolják le. Az OTrT kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületeket is lehatárol Tamási közigazgatási területén. A területrendezési tervek által kiváló termőhelyi adottságú területnek nyilvánított földrészletek Tamási városának belterületétől délre találhatóak. (1.17.-1. ábra)

1.17.-1. ábra: Tamási kiváló termőhelyi adottságú területei

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov/

1.17-2. ábra: Kivonat az OTrT (2014) jó termőhelyi adottságú szántóterület övezet tervlapból

Forrás: http://www.terport.hu/webfm_send/4212

A Tamásihoz tartozó területeken is vannak nyilvántartott nitrátérzékeny területi blokkok /43/2013. (V. 29.) VM rendelet 1. melléklet/, amelyre be kell tartani a vonatkozó rendeletek kötelező előírásait.

Tamásiban a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal Országos Felszínmozgás Katasztere szerint **felszínmozgással érintett terület** nem található.

1.17.2 Felszíni és a felszín alatti vizek

Magyarország a **felszíni vizeket** illetően jellegzetesen tranzitország, ami azt jelenti, hogy a vízkészletek mind mennyiségileg, mind minőségileg döntő mértékben függnék a szomszédos országokban tett beavatkozásoktól. A magyarországi folyók vízkészlete csaknem teljes egészében (96 százalékban) külföldről származik.

A **felszín alatti vizek** Magyarország stratégiai jelentőségű készletét adják, hiszen az ország vízellátása 95 százalékban a felszín alatti készletekre támaszkodik, és ez az arány magasabb, mint a legtöbb európai ország mutatója.

A felszín alatti vizeket a jelenleg még művelésben tartott területeken mezőgazdasági eredetű terhelések érik. Mezőgazdasággal összefüggésben meghatározó a kertészeti és szántóföldi növénytermesztés.

A felszíni és felszín alatti vizek legfőbb szennyezői a szikkasztott és elszivárgó szennyvizek, a szeméttelep elszivárgó vizei, a mezőgazdaságban használt kémiai anyagok, illetve a nagy állattartó telepek nem megfelelő trágyatárolói.

A termálfürdő magas sótartalmú vize előkezelés nélkül jut a városi szennyvíztelepre.

Felszíni vizek állapota

A város legjelentősebb felszíni vízfolyása a Koppány. A patak a Somogy megyei Kisbárapáti határában ered, majd Regöly alatt, Alsómajsnál torkollik a Kapos folyóba. Hossza mintegy 56 km, közepes vízhozama Tamásinál $0,84 \text{ m}^3/\text{s}$. A vízgyűjtője kelet–nyugati fekvésű, területe ezen a részen 43 ha. A déli oldalon, a patak jobb partján meredek lejtésű, erdős területek találhatók, aránylag rövid, nagy esésű mellékpatakokkal. A bal parti – északi – oldalon, ahol általában szántóföldi művelés folyik, a lankás dombokról fésűszerűen csatlakoznak a hosszabb, enyhe esésű mellékvízfolyások a vízgyűjtő mederbe.

A patak vize közepes szerves-anyagtartalom mellett kedvező oxigénháztartással bír. A foszforformák, valamint a nitrit-N nagy mennyisége a patak felső szakaszán mért szennyező hatásokat jelzi (tápanyagháztartás: V. osztály). A biológiai produkció tűrhető nagyságú, a patak mikrobiológiai mutatók tekintetében szennyezettnek minősül.

A patakot szennyező források a város területén: a települési csapadékvíz, a kommunális szennyvíz, a termálfürdő lefolyó vize és az ipari vizek (61. számú főút benzinkútja). Megjegyzendő, hogy a korábbi évekhez képest az ipari vizek mennyisége csökkent, mivel a tejüzem és a sütőüzem nem működik már.

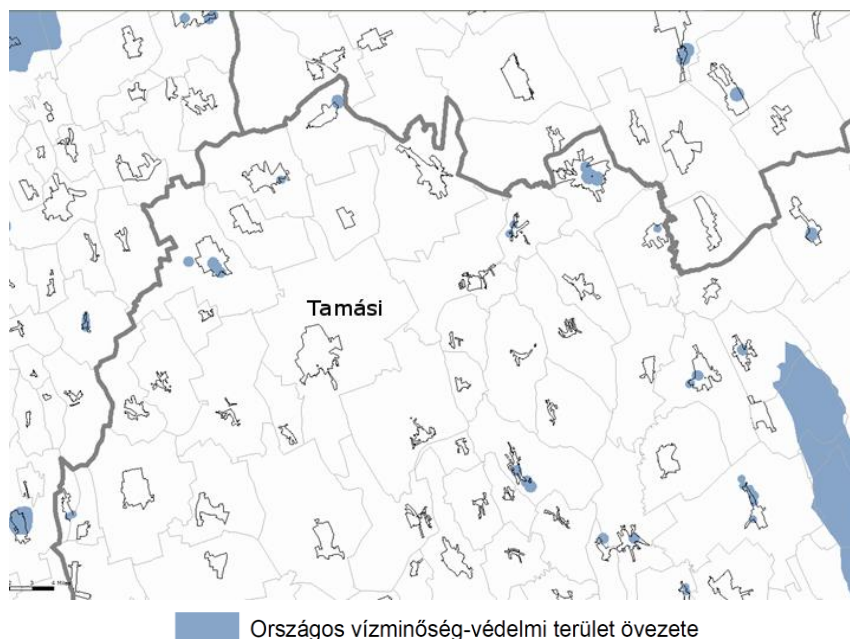
Jelentős mértékben rontotta a Koppány vízminőségét a volt szovjet helyőrségben keletkezett szennyvíz, amely gyakorlatilag tisztítatlanul folyt a patakba. A helyőrség 1991-es megszűnése jótékony hatással volt a víztisztaságra is.

A város közigazgatási területén összesen 190 ha területen több, különböző nagyságú halastó, illetve halastó-rendszer található, amelyek magántulajdonban vannak.

A tavakat a településtől észak–északnyugati irányban eredő felszíni vízfolyások befogadására építették. Túlfolyóvizüket (a Gonoszdi, Szentmártoni és a Cseringáti patakokon keresztül) a Koppány fogadja be.

E helyen is kiemelést érdemel a 485 ha kiterjedésű Pacsmagi Tavak Természetvédelmi Terület, ahol a Koppány folyó mentén hat halastó és körülöttük vizes, mocsaras rétek terülnek el, helyet adva és életteret biztosítva az értékes növény- és védett állatvilágnak.

Az OTrT 2014. január 1-én hatályba lépett módosítása során megszüntette a felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezetét és a kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezetét, helyette bevezette az országos vízminőség-védelmi terület övezetét, ami a „felszíni és felszín alatti vizek, az emberi fogyasztásra, használatra szánt vizek és a vízkivételi művek, továbbá a halak életfeltételeinek biztosítása érdekében kijelölt vizek megóvását szolgáló védelem alatt álló” területeket tartalmazza. Az OTrT Tamásit egyáltalán nem sorolja be az országos vízminőség-védelmi terület övezetébe (1.17.-2.ábra).

1.17-2. ábra: Kivonat az OTrT (2014) országos vízminőség-védelmi terület övezete tervlapból

Forrás: http://www.terport.hu/webfm_send/4216

Felszín alatti vizek állapota

Tamási a 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet alapján a felszín alatti víz állapota szempontjából **érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területen** levő település.

A talajvíz szintje a patakok völgyében 90–120, a kissé magasabb fekvésű háton 120–180 cm, a domboldalak lankáin és a lejtők lábánál 4 méter körüli, a domboldalakon és -tetőkön 20–30 méter.

A talajvízminták laboratóriumi vizsgálatai szerint a különböző mélységekben található víz jelentős mennyiségben tartalmaz sót, kedvezőtlen összetételben. Sok, mintegy 25 százalék a nátrium-só, amely NaHCO_3 alakban van jelen, jóval kevesebb a SO_4 és elenyészően kevés a Cl anionok mennyisége.

A település ivóvíz igényét korábban az ásott és az ún. artézi kutak biztosították. Napjainkra egy pozitív artézi kút maradt a Csokonai u. végén. Az ásott kutak használata mára a külterületi lakott helyekre korlátozott, mert a város belterületén az ivóvízhálózat gyakorlatilag teljes körűen kiépített, ami 57 254 folyóméter hálózatot jelent.

A város ivóvíz ellátását 16 db. mélyfuratú kút biztosítja, melyeket a – hét önkormányzat és egy gazdasági társaság tulajdonában álló – Tamási Közös Víz- és Csatornamű Kft. üzemeltet. (Egyes üzemeknek van saját kútjuk is.)

Az ivóvíz minőségében problémát jelent a nitrifikáció és a kissé vasas minőség. Bakterológiai szempontból az I. és II. kúttelep gépházában került kialakításra a klórozó, amelyek az alacsonytartólókra „dolgoznak”, ahol a szükséges „tartózkodási idő” biztosított.

A fürdő vízbázisát az I. számú termálkút jelenti, amely a fürdő előtti parkolóban 1968-ban került megfúrásra. A víz alacsony keménységű, alkáli-hidrogénkarbonátos, kloridos jellegű, gázos hévíz. A kút védőterülettel védett, a gáztalanító nem üzemel. A kútban az évek folyamán a vízszint süllyedt, a vízáradó réteg energiája csökkent, bár a kifolyó víz hőmérséklete nem változott. A kút még rendszeres üzemelésre alkalmas, de a víz utánpótlási adottságai korlátozottak, ennek növelésére műszaki beavatkozás szükséges.

A II. számú kút, megfigyelő kút, nem üzemel. 1981-ben létesült, a csővezetett mélysége 701 méter. Későbbiekben erősen homokolt a kút, és a vízmennyiség is csökkent.

A II/A. számú termálkút 1996. évben került megfúrásra. A kitermelt víz metános, zárt térben nem alkalmazható.

A Tamási közüzemi ivóvízellátást, szennyvízcsatorna-hálózat üzemeltetését és karbantartását, valamint a szennyvíztelep működtetését a Dunántúli Regionális Vízmű Zrt. Tamási Üzemeltetési Üzemvezetőség biztosítja.

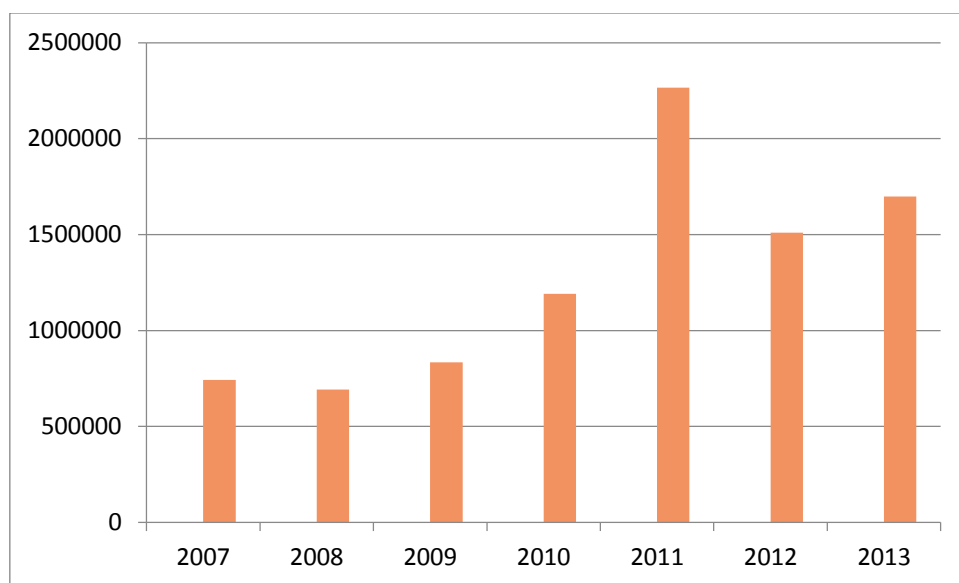
A település 737 567 290 Ft támogatást kapott a város szennyvízcsatorna-hálózatának bővítésére a KEOP-1.2.0/09-11 Szennyvízelvezetés és -tisztítás megvalósítása c. pályázaton. A projekt általános célja Tamási Város csatornahálózatának bővítése, Tamási Város északnyugati és délkeleti városrészének csatornázása 92,46 százalékos rákötési aránnyal (a fenntartási időszak végére), elsődleges célcsoportja Tamási Város fejlesztéssel érintett két településrészének lakossága (1978 fő). A projekt munkálatainak kivitelezője a BK-Tamási Konzorcium, melyben konzorciumvezető a Betonútépítő Zrt. és konzorciumi tag a Közmű-Alagút Magas- és Mélyépítő Zrt. A fejlesztés révén 13 831 folyóméter gerincvezeték épül ki (11 268 folyóméter gravitációs és 2 563 folyóméter nyomóvezeték), 782 db bekötéssel, így az egységnyi belterületi gerincvezeték hossza eső ellátandó lakosok száma 143 fő/km lesz és kb. 57 db/km lesz a csatlakozó lakások száma. A meglévő tamási szennyvíztelep kapacitásának kiépítettsége 3.150 m³/d, amely megfelelően ki tudja szolgálni az igényeket a fejlesztést követően is. A megnövekedett szennyvízmennyiségének a szennyvíztisztító telepre történő elvezetésére a jelenlegi hálózat is alkalmas.

1.17.3 Levegőtisztaság és védelme

A levegő szennyezettség fő okozói:

- közúti közlekedés
- fűtés
- egyes ipari, szolgáltató és mezőgazdasági üzemek levegőszennyezése
- mezőgazdasági művelés por-terhelése
- egyes állattartó telepek bűz-terhelése

A város légszennyező anyagokra vonatkozó összesített kibocsátási anyagainak alakulását a 1.17.-3. ábra mutatja. Az adatsorból látható, hogy az összes légszennyezőanyag kibocsátása hullámzik, de alapvetően emelkedik, amit a széndioxid kibocsátás növekedése eredményezett. (Az adatsor változásai a szén-dioxid kibocsátás ingadozásait tükrözik.)

1.17—3. ábra: Tamási évenkénti légszennyezőanyag kibocsátásának alakulása (kg)

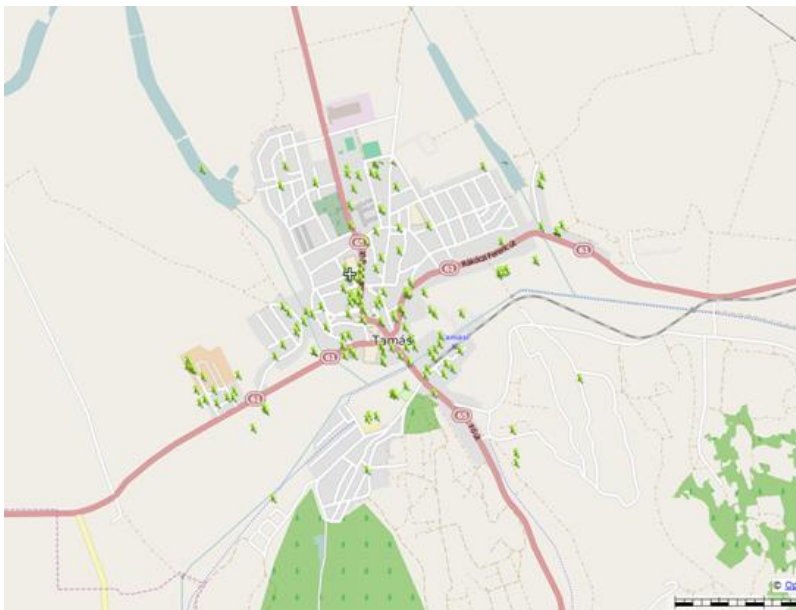
Adatforrás: <http://okir.kvvm.hu/sse/?group=LAIR>

Tamásiban összesen 16 bejelentett légszennyező telephely (ún. pontforrás) működik, melyek közül az Philips IPSC Tamási Kft., Tamási-Hús Húsipari, Ker. és Szolg. Kft és a Le-Gyen Faipari Kft szennyezőanyag kibocsátása szembeötlően magasabb a többinél. A légszennyező telephelyek sűrűsödése a déli városrészben figyelhető meg (1.17.-4. ábra). A város három legjelentősebb légszennyező telephelyének kibocsátása az alábbi:

Rangsor	Telephely megnevezése	Cím	Mennyiség (kg/év)
1.	Philips Ipsc Tamási Kft.	Szabadság u. 107.	889947
2.	Tamási-Hús Húsipari, Ker. és Szolg. Kft.	Dózsa Gy u.123.	112700
3.	Le-Gyen Faipari Kft.	2582 hrsz.	701391

1.17-2. táblázat: Legtöbb szennyezőanyag kibocsátást eredményező légszennyező telephelyek Tamásiban, 2013

Forrás: <http://okir.kvvm.hu/sse/?group=LAIR>

1.17-4. ábra: Légszennyező telephelyek elhelyezkedése Tamásiban

Forrás: <http://webgis.okir.hu/>

A közlekedésből származó levegőszennyezés a 61. és 65. sz. főút mentén okoz leginkább problémát.

A fűtésből származó levegőszennyezés fajlagosan alacsony, mivel a városban a háztartások és az intézmények hőenergia szükségletüket jellemzően a vezetékes hálózatról, ill. megújuló energiaforrásokból (geotermikus és napenergia) fedezik.

Légszennyezettség szempontjából ökológiailag sérülékeny területnek (ahol szigorúbb légszennyezettségi határértékek betartása indokolt) tekinthetők az ökológiai hálózat magterületei és a Natura 2000 területek.

1.17.4 Zaj- és rezgésterhelés

Közüti közlekedésből eredő zaj- és rezgésbocsátás terheli elsősorban a települési környezetet, illetve lokálisan egyes ipari és mezőgazdasági üzemek is okozói a zajterhelésnek.

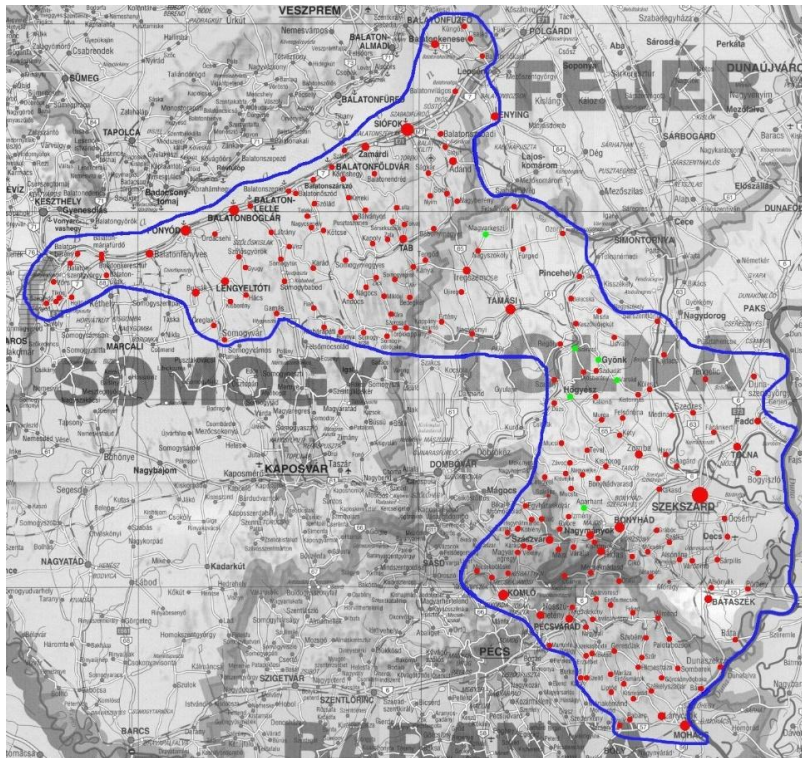
A város jelenlegi zajterhelése azonban csak az időszakai zajforrások eseti üzemeléséből ered. Ilyen zajterhelés leginkább a két főút mentén lép fel a közlekedési „csúcsidőszakban”. Esetileg zavaró lehet néhány szabadtéri rendezvény vagy egyes vendéglátóegységek – elsősorban nyári – tevékenysége, ami azonban elsősorban nem környezetvédelmi probléma.

1.17.5 Hulladékkezelés

A város saját kommunális szilárd hulladéklerakóval rendelkezik, ez azonban korszerűtlen és telített, 2004-ben be kellett zárni. A hulladékgazdálkodással a Biokom Környezetgazdálkodási Kft. foglalkozik. A városban beindult a szelektív hulladékgyűjtés. A folyékony kommunális hulladékokat a városi szennyvíztelepen ürítik. Az állati hullákat konténerben gyűjtik, és a solti fehérjefeldolgozó üzembe szállítják.

A Biokom Kft. tervezési területe a Kohéziós Alap (ISPA) támogatással megvalósult Dél-Balaton és Sióvölgye Regionális Önkormányzati Szilárdhulladék-gazdálkodási Rendszer, amely a Dél-dunántúli

régió három megyéjének (Baranya, Somogy, Tolna) 204 települését foglalja magába mintegy 373 ezer állandó lakóssal, 130–210 ezer tonna hulladékkal. A program várható élettartama 25 év.

1.17.-5. ábra. A Dél-Balaton és Sióvölgye hulladékgazdálkodási rendszer területe

A rendszeren belül a régió önkormányzatai a Rekom Nkft.-t jelölték ki a Program déli területein létesülő infrastrukturális elemek üzemeltetőjévé.

A Biokom Kft. szolgáltatási területe, azaz a tervezési terület a projekt keretein belül megépült Cikói Regionális Hulladéklerakó vonzási körzetébe tartozik, a térségben keletkező hulladékot a Regionális Kommunális Szolgáltató Nonprofit Kft. (Rekom Nkft.) által üzemeltetett Cikói Regionális Hulladéklerakóba szállítják.

A gyűjtési rendszer korszerűsítése a Rekom Nkft.-vel való együttműködés eredményeképpen valósult meg. A közfeladat-ellátási szerződés keretében üzemelő NKft. által üzemeltetett cikói lerakóhoz 100 település, és az ezeken található 450 szelektív gyűjtősziget, 10 hulladékudvar, és 3 átrakó állomás tartozik. Az együttműködés a helyi közszolgáltatókkal (így a Biokom Kft.-vel is) alvállalkozói szerződés alapján történik. A begyűjtéshez az újonnan beszerzett eszközöket a Rekom Nkft. bocsátja a közszolgáltatók rendelkezésére (kukás autók bérlete).

A tervezési területen jelentkező szelektív gyűjtési feladatok támogatására 1 db Lakossági Hulladékgyűjtő Udvar létesült, melyet a Biokom üzemeltet.

A begyűjtött és szállított hulladék mennyisége

A tervezési területen a zöldhulladék gyűjtése, a Tamási komposztáló telepen történik. A zöldhulladékon kívüli a további gyűjtött hulladékfrakciók teljes mennyiségét a közszolgáltató a hulladékgazdálkodási rendszeren belül a Rekom Nkft. felé adja tovább. A szolgáltatási területen kihelyezett szelektív hulladékgyűjtő edényeket a Rekom Nkft. gyűjti be, és szállítja el.

A 2012. évben a keletkezett és a Biocom által begyűjtött hulladék mennyisége az ellátási területen: **3524** tonna volt.

Hulladék megnevezése	Begyűjtött hulladék (t)	begyűjtés/szállítás módja
Csomagolási hulladékok	209,2	Gyűjtősziget
Veszélyes hulladék	66,5	Lomtalanítás, lakossági beszállítás
Zöldhulladék	10270,85	Komposzttelepre beszállított, Zöldjáráttal beszállított, Lakossági Hulladékgyűjtő Udvarba beszállított,

1.17-4. táblázat: A Biocom Kft által 2012-ben begyűjtött és elszállított hulladék mennyisége

Forrás: Biocom Kft. – Közzolgáltatói Hulladékgazdálkodási Terv

1.17.6 Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák

Az egyes emberi tevékenységek és források a környezeti elemekre a következők szerint fejtik ki hatásukat Tamásiban:

Közlekedés:

- a forgalomból eredően a gépkocsik által kibocsátott kipufogógázoknak a levegőminőségre gyakorolt hatása és a zajterhelés a legfontosabb környezeti hatás;
- a légszennyező anyagok kibocsátása az utak menti zöldterületekre is kedvezőtlen hatással van, ezért az ide kerülő növények megválasztása is fontos;
- a gépjárműveket kiszolgáló töltőállomások üzemanyagtartályai potenciális veszélyt jelentenek a környezetre, valamint az itt és a szervizekben keletkező veszélyes hulladékok terhelik a környezetet;

Ipar, kereskedelem:

- a technológiai és a fűtésből eredő légszennyezőanyag kibocsátások, az ipari és kommunális szennyvizek, a tevékenység jellegétől függő hulladéktermelés és a zaj minősül környezetterhelő hatásúnak;
- az ipari és kereskedelmi létesítmények nem megfelelő telepítése esetén a burkolt és beépített felületek a zöldterületek rovására kedvezőtlen mértékűek lehetnek;

Egészségügy:

- az egészségügyi intézményekben keletkező veszélyes hulladékok (gyógyszermaradékok, köztöszerek, egyszer használatos tűk stb.) jelentenek környezetterhelő hatást;

Szennyvízkezelés:

- a szennyvíztisztítás során keletkező aerosolok és a bűz terhelik a környezet levegőjét;
- a tisztított szennyvíz a befogadó felszíni élővizet (Koppány patakot) terheli;

a szennyvíztisztítóban keletkező szennyvíziszap elhelyezése is terheli a talajt;

Mezőgazdaság:

- főleg a nagyüzemi növénytermesztés és állattenyésztés légszennyezéssel (bűz, porszennyezés stb.), a felszíni és felszín alatti vizek szennyezésével (vegyszermaradékok, hígtrágya-kezelés stb.) jár;
- jelentős a veszélyes hulladékok képződése (növényvédő szer maradékok és göngyölegek, állati tetemek, gépjávitási hulladék);

Épített környezet:

- az ember élőhelye minden környezeti elemre terhelő hatást jelent: fűtési eredetű légszennyezés, szennyvízkezelés, talaj és vízszennyezés, zöldterületek igénybevétele, hulladékkezelés és zajkibocsátás;
- a városszerkezet és a beépítési sajátosságok az átszellőzési viszonyokon keresztül a környezeti levegő minőségét jelentősen befolyásolják, ami az átgondolt és a környezet-egészségügyi szempontokat figyelembe vevő településtervezés fontosságát támasztja alá.

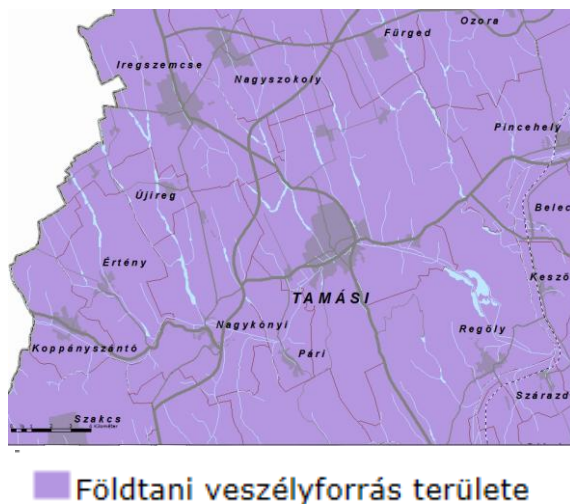
A város egyes környezetvédelmi problémáinak megoldása alapvetően az alábbi kérdéskörökbe sorolhatók:

- források kibocsátásainak csökkentése;
- a területek védelme, a környezetminőség megőrzése;
- a terület-, környezetminőségi célzatú fejlesztések;
- a környezeti problémák menedzselése.

1.18 KATASZTRÓFAVÉDELEM (TERÜLETFELHASZNÁLÁST, BEÉPÍTÉST, BEFOLYÁSOLÓ VAGY KORLÁTOZÓ TÉNYEZŐK)

1.18.1 Építésföldtani korlátok

Az OTTr az egész települést „Földtani veszélyforrás területe” övezetbe sorolja (1.18-1. ábra). Az övezet területén új beépítésre szánt terület csak akkor jelölhető ki, ha ahhoz a bányafelügyelet a településrendezési eszközök egyeztetési eljárása során adott véleményében hozzájárul. A laza, löszös szerkezetű talajjal jellemezhető területeken, az (elvi) építési engedély kiadása előtt be kell szerezni a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal szakmai véleményét.

1.18.-1. ábra: Tamási építésföldtanilag veszélyeztetett területei

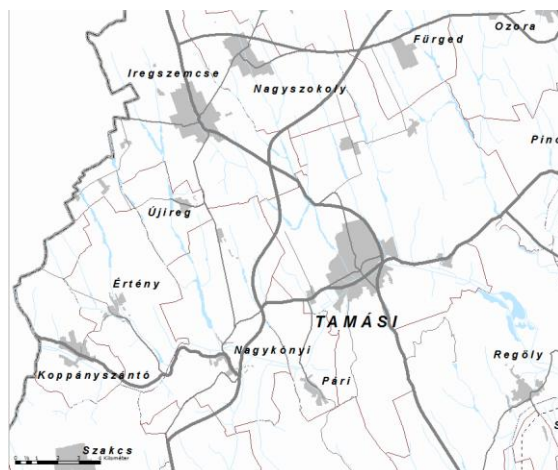
Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov/

1.18.2 Vízirajzi veszélyeztetettség

1.18.2.1 Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület¹³

A kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezetében bányászati tevékenységet a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehet folytatni. (1.18.-2. ábra)

¹³ Ugyan a OTTr 2014. január 1-én hatályba lépett módosítása során megszüntette e kategóriát, azonban a Katasztrófavédelmi Igazgatóság idézett jelenleg is hatályban lévő rendeletei még e kategóriára vonatkoznak.

■ Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület

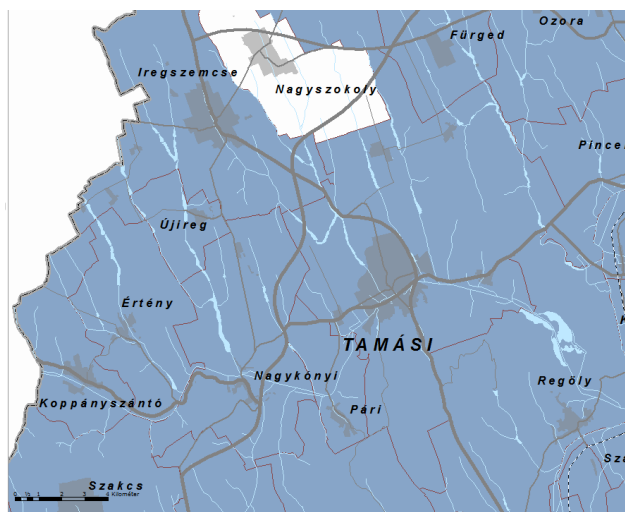
■ Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület által érintett település

1.18.-2. ábra: Kiemelten érzékeny felszín alatti vizek Tamási térségében

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov/

1.18.2.2 Vízérózióknak kitett terület

A Tolna Megyei OTTrT adatai szerint Tamási és tágabb térsége is vízérózióknak kitett területek közé tartozik (1.18.-3. ábra).

■ Vízérózióknak kitett terület

1.18.-3. ábra: Tamási vízérózióknak kitett területei

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov/

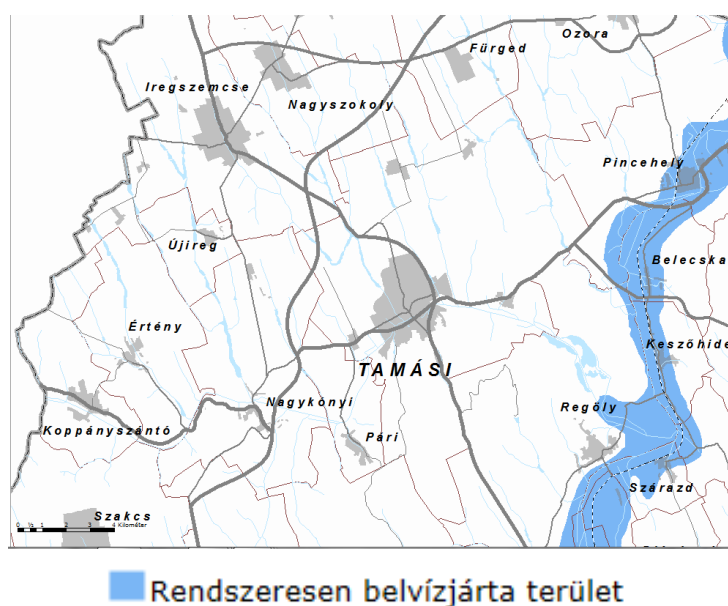
A vízérózióknak kitett terület övezetbe tartozó települések veszélyeztetett területein olyan területfelhasználást kell előírni a település helyi építési szabályzatában és szabályozási tervében, amely a vízérózió mértékét csökkenti.

Az övezet erdőterületeit a talajvédelmi hatásának elsődleges védelmi rendeltetésbe kell sorolnia. Erdőterület művelési ága nem változtatható meg, kivéve, ha az borvidék szőlőkataszter szerinti I. osztályú területén fekszik. Ez esetben a művelési ág szőlőre változtatható.

Az övezet területén szőlő, gyümölcsös, rét és legelő művelési ágban nyilvántartott földrészlet művelési ága nem változtatható meg. Kivételesen indokolt esetben a vízerózió által erősen veszélyeztetett rét- vagy legelőművelési ága erdőre vagy – borvidék szőlőkataszter szerinti I. osztályú területén – szőlőre változtatható.

1.18.2.3 Belvízveszélyes területek

Tamási közigazgatási határán belül Tolna megyei területrendezési terve a „Rendszeresen belvív járt terület” övezetben nem jelöl ki területeket (1.18.-3. ábra).

1.18.-3. ábra: Tamási rendszeresen belvív által érintett területei

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov/

1.18.3 Egyéb korlátozó tényezők

A települések katasztrófavédelmi besorolásáról, valamint a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól szóló 62/2011. (XII. 29.) BM rendelet módosításáról szóló 61/2012. (XII. 11.) BM rendelet 1. számú melléklet értelmében Tamási város III-as katasztrófavédelmi osztályba sorolt.

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról szóló 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet 2. sz. melléklete szerint a katasztrófavédelmi szempontból III. veszélyességi osztályba sorolt településeken az elégséges védelmi szint megletéhez a következők szükségesek:

- Riasztás: a lakosság riasztása és veszélyhelyzeti tájékoztatásának tervezése (különösen a más szervezetnél rendszeresített, de erre a célra alkalmas eszközök).
- Lakosságvédelmi módszer: a kockázatbecslésben megállapítottaknak megfelelően
- Felkészítés: a lakosság passzív tájékoztatása nyomtatott és elektronikusan elérhető információs anyagok biztosításával.
- Védekezés:
 - a) kizárólag a védekezési feladatok ellátásához szükséges polgári védelmi szakalegységek megalakítása,
 - b) önkéntes segítő, karitatív szervezetek bevonásának tervezése.
- Induló katasztrófavédelmi készlet: teljes induló katasztrófavédelmi készlet tervezése.

A helyi szabályozási terv számon tartja a felszínmozgás- és omlás-veszélyes területeket, amelyre építési tilalom vonatkozik. A Pécsi Bányakapitányság előzetes adatszolgáltatása szerint ezek a következő területek:

- Tamási 65. sz. út keleti oldala
- Szurdok-hegy északi része

Közútfejlesztés miatt építési tilalom vonatkozik az alábbi ingatlanokra:

- 73 hrsz. (Szabadság u. 4.)
- 1159 hrsz. (Rákóczi u. 94.)
- 1285 hrsz. (Szabadság u. 3.)
- 2400/1 hrsz. (Belátóhegy)

A szabályozási terven határidő nélkül elrendelt építési tilalommal érintett területen felszínmozgás-veszély miatt semmilyen épület, út és közműépítés nem engedélyezhető. Az OTÉK 32.§-ában említett létesítmények csak a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal hozzájárulása esetén helyezhetők el.

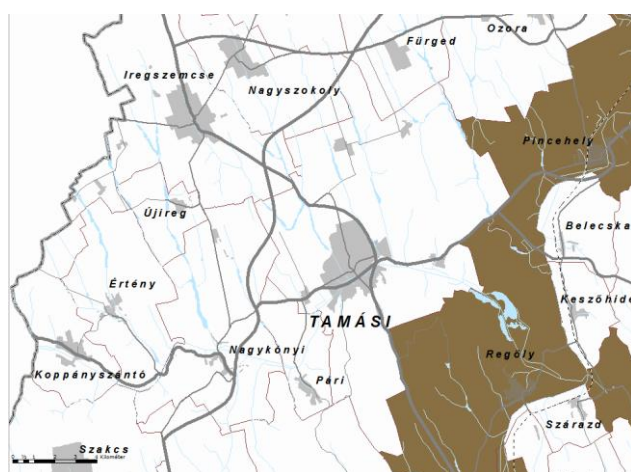
1.19 ÁSVÁNYI NYERSANYAG LELŐHELY

Ugyan a Tolna Megyei OTrT övezeti lehatárolása alapján Tamásiban és térségében ásványi nyersanyag gazdálkodási terület nincs (1.19-1. ábra), azonban a Pécsi Bányakapitányság előzetes adatszolgáltatása szerint Tamási közigazgatási területén az alábbi nyersanyag gazdálkodási területek találhatók:

- „Téglagyár-tömör téglagyag” nevű, Tamási Téglagyári Agyagbánya visszamaradó ásványvagyona (Lelőhelykód: 170500001)

„Ásványi nyersanyagvagyon-terület övezetébe tartozó bányatelek (1.19-2. ábra):

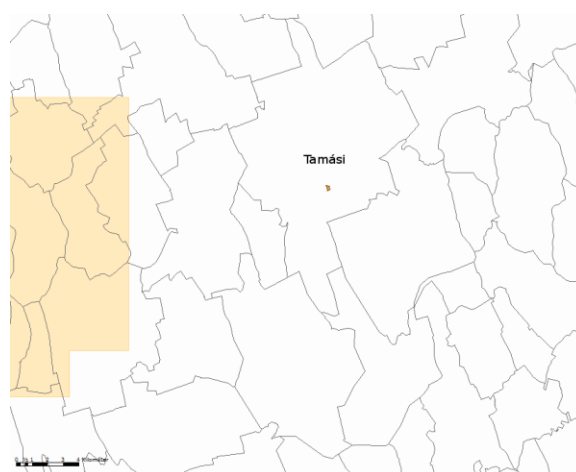
- „Tamási I. – Agyag, homok” védnevű bányatelek
A bányatelek jogosultja: Tam-Bau Kft. (7090 Tamási, Nyírfa sor 11.)

■ Ásványi nyersanyag gazdálkodási terület

1.19.-1. ábra: Tamási nyersanyag gazdálkodási terület

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_tolna_trt_ov/

■ Felhagyott bányák ■ Működő bányák

1.19.-2. ábra: Tamási területén működő bányák

Forrás: http://gis.teir.hu/teirgis_banyaszat/

1.20 VÁROSI KLÍMA

Korunk egyik legjelentősebb globális kihívása a klímaváltozás, amely minden ember életminőségére hatással van. Az éghajlatváltozás okai és következményei legnagyobb arányban a települési területeken koncentrálódnak. A településeknek a klímaváltozás emberi életminőségre gyakorolt kedvezőtlen, káros és veszélyes hatásainak mérséklésére fel kell készülniük, azokra hatékony válaszlépéseket kell tenniük.

A káros hatások mérséklése (mitigáció) és a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás (adaptáció) érdekében javasolt intézkedések az alábbi, egymással szoros kapcsolatban lévő területek köré csoportosíthatók¹⁴:

- klímabarát településszerkezet, területhasználat
- zöldfelületi rendszer
- klímatudatos építészeti megoldások
- klímabarát közlekedés
- energiagazdálkodás
- fenntartható vízgazdálkodás és települési kommunális infrastruktúra.

A **településszerkezet és területhasználat** akkor mondható klímabarátnak, ha hozzájárul a kibocsátások csökkenéséhez, valamint mérsékelni képes a kedvezőtlen hatásokat, és segíti az adaptációt is. A klímabarát településszerkezet, területhasználat kialakításának módja a klímabarát elvek adaptálása a településrendezési eszközökbe, melyek az alábbiak:

- az utazási szükségletek mérséklése, közlekedési összekapcsoltság optimalizálása,
- közösségi közlekedés preferálása és hálózatainak területi optimalizálása,
- a légszennyezést okozó termelő tevékenységek távoltartása, illetve térbeli optimalizálása,
- a nagyobb fokú felmelegedést eredményező területhasználati formák arányának mérséklése,
- takarékos területhasználat, a városi funkciók, beépítés (környező rurális települések, természetközeli, illetve mezőgazdasági területek urbanizálódásának) területi terjeszkedésének mérséklése, megállítása illetve optimalizálása,
- többközpontúság erősítése,
- kompaktság, tagolás,
- átszellőzés biztosítása,
- magas biológiai aktivitásérték és kiterjedt zöldfelületi rendszer

Tamási esetében a belterület központjában, a településközponti vegyes területeken, a József Attila lakótelepen, illetve az Ipartelepen várható városi hősziget kialakulása. A települést keresztező 61. és 65. számú forgalomterhelése szintén kedvezőtlenül hat a terület hőháztartására. A várost a városközponttól déli irányban kettészelő Koppány-patak viszont a légáramlást segítő hideg folyosóként fejti ki jótékony hatását a városi klímára.

A **zöldfelületi rendszer** főként az adaptációt segíti, de hozzájárul a mitigációhoz is. A zöldfelületek a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodást az alábbiak szerint segítik elő:

- hűtési hatás, hideg levegő keletkezési helyeket jelentenek a városszövetben,
- hősziget-hatás csökkentése a párologtatásnak és árnyékolásnak köszönhetően,

¹⁴ Forrás: Belügyminisztérium – VÁTI Nonprofit Kft. 2011: Klímabarát városok – Kézikönyv az európai városok klímaváltozással kapcsolatos feladatairól és lehetőségeiről. – Budapest: Belügyminisztérium – VÁTI

- felüdülést biztosít a lakosok számára a meleg nyári napokon,
- átszellőztető hatás,
- csapadékvíz elszívargásának elősegítése,
- hozzájárul az árvízvédelemhez,
- rekreációs, sportolási lehetőség, közösségi élet színtere.

A települési zöldfelület a káros hatások csökkentéséhez az alábbiak szerint járul hozzá:

- a növényzet levegőtisztító hatása csökkenti az üvegházhatású gázok koncentrációját a levegőben: szén-dioxid, szálló por megkötése, oxigén-kibocsátás,
- hűtési hatása által csökken a környező területek hűtési energiaigénye – „természetes légkondicionálás”,
- szemléletformáló hatás (környezetbarát közlekedési módok iránti igény növelése).

A felsorolt pozitív hatások kellőképpen csak megfelelő nagyságú és egészséges zöldfelületek esetén jelentkeznek.

Tamási zöldfelületi rendszer elemeit, hálózatoságát részletesen ismerteti az 1.13. fejezet. A városi klíma alakulása szempontjából is kedvezőtlen, hogy egyes zöldfelületi elemek nem alkotnak összefüggő rendszert, ezáltal kevésbé tudják a város zöldfelületei a levegőáramlást és az egyes városrészek átszellőzését segíteni. A közparkhiányos városrészekben a közterületi zöldfelületek részarányának növelése a burkolt felületek helyett, továbbá a homlokzati zöldfelületek és tetőtertek kialakítása elősegítené kedvezőbb városi mikroklíma kialakulását.

A **klímatudatos építészeti megoldások** alkalmazása keretében a helyi építészeti szabályozás és építészeti kultúra fejlesztése során a következőkre érdemes kiemelt hangsúlyt fektetni:

- energiatudatos építészet népszerűsítése (alacsony CO₂ kibocsátású épületek, passzívházak),
- háztartások energiafogyasztásának csökkentése, megújuló energiaforrások felhasználásának szorgalmazása,
- víztakarékossági, újrahasznosítási megoldások integrálása az építészetbe, környezetbarát építőanyagok alkalmazása,
- fűtési energiafogyasztás minimalizálása,
- energia-, költség- és káros anyag kibocsátás elemzés készítés az épületek teljes életciklusára vonatkozóan
- épületállomány felkészítése a szélsőséges időjárási viszonyokkal szemben (árvízbiztos építés, megfelelő szigetelés, beázás-veszély megszüntetése).

A klímatudatos energetikai célú fejlesztések és a régi épületek energiahatékonysági korszerűsítése a városi fejlesztések homlokterébe került (1.10.7. fejezet), de tudatos, koncepciózusan végiggondolt és a különböző szabályozási elemeken „végigvezetett” klímatudatos építészeetről nem beszélhetünk egyelőre a város életében.

Tamási települést érintő környezeti terhelés is jelentős részben a közlekedésből, azon belül is a közúti közlekedésből fakad. Fontos tehát, hogy ezen a területen is előrelépést érzünk el, ehhez alapvetően négy eszköz áll rendelkezésre:

- Az első a közlekedők számának és azok utazási időjének csökkentése, ilyen megoldás többek között a jelenlegi városszerkezetet átalakítása, több kisebb központtal rendelkező, úgynevezett policentrikus városszerkezet létrehozása.
- A második a minőségi közösségi közlekedési szolgáltatások biztosítása elérhető áron. Egyértelmű

tapasztalat, hogy ahol a lakóhelyekről a város nagy része gyorsan és kényelmesen elérhető közösségi közlekedési eszközökkel, ott az emberek szívesen választják ezt az alternatívát.

- A harmadik a minőségi közösségi közlekedési szolgáltatásokat elsősorban környezetbarát járműállománnyal célszerű biztosítani. Környezetbarát a vasúti közlekedésben a dízel vontatás helyett villamos vontatású járművek, míg az autóbusz közlekedés terén a korszerű (EURO6) dízelmotorral hajtott buszok beszerzése, illetve ha lehetséges hibrid vagy teljesen elektromos hajtású járművek alkalmazása.
- A negyedik a környezetbarát egyéni közlekedési módok ösztönzése – ennek egyik fontos iránya a gyalogos és kerékpáros közlekedés minél kedvezőbb feltételének kialakítása. Míg a másik irány a meglévő személygépkocsi állomány megújításának támogatása környezetbarát járművekre.

Tamási már kialakult városszerkezetének átalakítása nem reális cél. A közösségi közlekedés egy része valamint környezetbarát járművek támogatási rendszere nem települési hatáskör, ezért ilyen célú fejlesztési elképzeléseit csak korlátozott mértékben tudja érvényre juttatni. A térségi és települési kerékpáros kapcsolatok kialakításával elősegíthető a klímabarát közlekedés. Az emberek biztonságos és kijelölt kerékpáros útvonalon szívesebben közlekednek, inkább választják ezt az utazási formát.

2 HELYZETELEMZŐ MUNKARÉSZ

2.1 A VIZSGÁLT TÉNYEZŐK ELEMZÉSE, EGYMÁSRA HATÁSUK ÖSSZEVETÉSE

2.1.1 Településhálózat

A Tolna megyén belül leghátrányosabb helyzetű és a legtöbb települést (30 százalékukat) magába foglaló kistépülési járás központjának regionális jelentőségét a Gyulaj–Tamási környéki erdőségek dąmszarvasállománya és a termál- és gyógyturizmus adja.

2.1.2 Társadalom

Tamási Tolna megye hetedik legnépesebb városa, ahol az országos tendenciáknak megfelelően évről évre csökken a lakosság létszáma. Ez a csökkenés mind a természetes fogyásra, mind a negatív vándorlási egyenlegre visszavezethető. Korszerkezetére az öregedés jellemző, amely a fiatal lakosság arányának csökkenésével, valamint az idős népesség számának növekedésével magyarázható. Az öregedési index értéke a vizsgált időszakban egyre kedvezőtlenebbül alakult és mára meghaladta az országos átlagot. Mindezek ellenére Tamási még ezek mellett is a körösszetétele tekintetében Tolna megye átlagos helyzetű járásközpont városának számít.

A háztartások vizsgálata során megállapítható, hogy Tamásiban a házaspárok, illetve élettársi kapcsolatban élő háztartások aránya jóval magasabb, ebből következően pedig az egyszülős háztartások aránya alacsonyabb, vagy közel azonos, mint a vizsgált területeken, amely Tamási (mint LHH-s térség) esetén pozitívumként jelentkezik. Szintén pozitívum a város esetében a háztartásokra jutó magas foglalkoztatottsági arány, amely meghaladja mind az országos, mind a megyei átlagot.

Tamásiban a magyar mellett két jelentősebb nemzetiség, a német és a cigány van jelen nagyobb arányban. Amíg a cigányság aránya pusztán népességarányosan csökkent, addig a magukat német nemzetiségűnek vallók száma 2001-hez képest jelentős mértékben visszaesett.

Tamási iskolai végzettségi mutatói kedvezőbbek a járási és a megyei adatoknál, sőt az általános iskolai mutatói még az országos értéket is meghaladják. A nemek közötti megosztottság tekintetében leginkább a legalább érettségivel rendelkezők esetében találhatunk városi szinten nagyobb eltéréseket a nők javára. A járás többi települése összességében igen kedvezőtlen képet mutat a képzettség tekintetében.

Tamási a foglalkoztatottság tekintetében kedvezőbb helyzetben van, mint a járás többi települése. A 2011-es népszámlálási adatok alapján a teljes népesség 42 százaléka foglalkoztatott és az álláskereső aránya is csupán 4,7 százalék. Ez utóbbi mutató esetében csökkenés állt be 2001-hez viszonyítva. Igaz a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján – a világban bekövetkezett pénzügyi–gazdasági hatások eredményeképpen – az álláskereső aránya a 2000-es évek végén átmenetileg Tamásiban is megnőtt. Az állással nem rendelkezők nagyjából kiegyenlített a két nem aránya, hiszen közel 48 százalékukat a nők alkotják. Mindezeknek megfelelően a város még mindig a kedvező foglalkoztatottságú települések közé tartozik.

A Tolna megye főbb gazdasági tengelyein kívül eső, periferikus helyzetű járás központjaként Tamásiban a munkavállalók alacsonyabb jövedelmet realizálnak a megye többi járásszékhelyéhez képest vagy akár az országos átlaghoz viszonyítva. Ezzel együtt a járásán belül a többi központi településhez (Gyömk és Simontornya) hasonlóan még mindig viszonylag kedvezőbb helyzetben van.

Tamási lakásállományának nagy része az 1970-es években épült fel. A város lakásállománya azóta igen kiegyensúlyozottabban alakult, 2010-után azonban a lakásépítések korábban jellemző magasabb értéke jelentősen visszaesett. Országos viszonylatban ugyan a lakóegységek közül sok a négy vagy több szobás ingatlan, de a lakások felszereltsége, komfortfokozata már kevésbé kedvező, különösen, ha Tolna megye többi járásszékhelyéhez képest.

A város identitásképző attrakciói közül kiemelkedő a Gyulaj és Tamási erdőségeiben élő dámvad populáció, amely az egyik legnagyobb Európában. A településen élők identitásának erősítésében jelentős szerepet kaphat a sváb gyökerekre épülő hagyományok ápolása is. Mindezeket a jövőben remekül kiegészítheti a termálfürdőhöz és a kerékpárutakhoz kapcsolódó egészségtudatos város megteremtésére irányuló elképzelések is. Tamási Város honlapja naprakész információt nyújt a város lakosainak, valamint informatívan mutatja be a várost az érdeklődőknek. A település azonban még nem rendelkezik széles körben kommunikált városi szlogennel, így a városmarketing terén további beavatkozások szükségesek.

A Tamási járás középiskoláiból a szakközépiskolai képzés a népszerűbb, amelynek bázisát és a kedvező képzési struktúra, valamint a helyi iparágak adta lehetőségek adják. Tamási esetén is komoly presztízs veszteséget és tanulói létszámcsökkenést a szakiskolák élték meg az utóbbi időben. Ennek oka, hogy a demográfiai hullámvölgy, amely miatt a merítési lehetőség szűkül, a szakiskolák a folyamat veszteségeinek tekinthetők.

A városban számos kulturális program lehetőség áll rendelkezésre mind az itt élők, mind pedig az ide látogatók számára. Tamási és járása kulturális életének legfontosabb szervezői a Városi Művelődési Központ, a Könnyű László Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény, a Tamási Galéria, valamint számos civil szervezet, utóbbiakkal az együttműködést az Önkormányzat a Civil Konceptióban rögzítette.

2.1.3 Gazdaság

A mezőgazdasági vállalkozások nagyobb része inkább a járás kisebb településein található, de a legnagyobb árbevétel és foglalkoztatotti létszám a tamási mezőgazdasági vállalkozásokat jellemzi. A Tamási környéki földeket jelentős mértékű birtokkoncentráció jellemzi. A rendszerváltoztatás után a kiváló minőségű (28,5 ak értékű) földterületek és a mezőgazdasági üzemek egy része külföldi (német) érdekeltségű vállalkozás kezébe került. A növénytermesztés a fontosabb mezőgazdasági tevékenység, amelynek legnagyobb képviselője a Donauland Kft. A Tolnai borvidék Tamási körzetében fekvő város jelentős szőlő- és gyümölcstermesztési hagyományokkal is rendelkezik. Tamási környékén kiemelt szerepet játszik az erdőgazdálkodás, amely elsősorban a 105 főt foglalkoztató Gyulaj Erdészeti és Vadászati Rt. Tamási Erdészete keretében folyik. Célszerű lenne a helyi nyersanyagokat feldolgozó élelmiszeripar megerősítése, amely részben a gazdaság diverzifikációjához, részben a helyi gazdaság saját lábra állásához, termelői szempontból pedig egy biztosabb felvevőpiachoz járulna hozzá.

Tamási gazdasági életét elsősorban az észak felé kivezető utak mentén elhelyezkedő cégek határozzák meg. Ebből következik, hogy mind a nagyadózói, mind a nagyfoglalkoztatotti körben ezen cégcsoport vállalkozásai találhatóak. A járás településein ugyanakkor a mikro- és kisvállalkozások dominálnak.

A város jelentős feldolgozóipari vállalkozásai jelentősen kicserélődtek az ezredforduló után. Számos korábban még jól működő vállalat a közelmúltban szűnt meg vagy települt át máshová (Dámtej, Pasha, Philaxia, Stahl, kenyérgyár, stb.). Ugyanakkor több fontos vállalat megtelepedett Tamásiban, amelyek túl az iparüzési adóbevételek jótékonyan hozzájárulnak a város és a járás foglalkoztatottsági nehézségeinek enyhítéséhez. A legnagyobb vállalkozások közé tartoznak Philips IPSC Tamási, Tamási-Hús, Ramivo Manufacturing, Tam-Bau stb. Mind a nagyadózói, mind a nagyfoglalkoztatotti körben ezen cégcsoport vállalkozásai találhatók. Az ipartelepek a városban több helyen megtalálhatók, de Tamási gazdasági életét elsősorban az észak felé kivezető utak mentén elhelyezkedő cégek határozzák meg. A város iparfejlesztési tervei is ezeket az északi iparterületet célozzák perspektivikusan tovább bővíteni, amelynek városon túlnyúló hatása a környező települések ipari vállalkozásaira is meghatározó lehet a jövőben. A járás településein ugyanakkor a mikro- és kisvállalkozások dominálnak.

Egyelőre a turizmus sem Tamásiban, sem a környékén nem képvisel jelentős gazdasági erőt. Az attrakciók önállóan, mozaikszerűen vannak jelen a járásban, nem fűződnek össze komplex turisztikai termékhalmazzá. A minőségi turisztikai termékfejlesztést megnehezíti az elégtelen szállás- és vendéglátóhely-kínálat és a fő közlekedési utak hiányából adódó nehéz megközelíthetőség.

Tamási vállalkozásai által a 2007–2013 közötti Európai Unió időszakban benyújtott pályázatok legnagyobb részét a többségében GOP finanszírozású, kis költségigényű vállalati technológia fejlesztések tették ki. A Tamásit érintő pályázatok közül kiemelkedett a legnagyobb értékű, a Philips LED alapú világítástechnikai termékek gyártásának tamási üzemében végrehajtott, a város szempontjából fontos fejlesztésnek számító, 496 millió Ft-os technológiai innovációja.

2.1.4 Táji és természeti adottságok

Tamási a Somogy–Tolnai dombság részét képező, a Kapos folyótól nyugatra fekvő Kelet-Külső-Somogy nevű kistájon fekszik. A tájat enyhén hullámos felszínű, széles és viszonylag egyenes dombhátak jellemzik, amelyet észak–déli irányú kis patakok völgyei tagolnak. A térség vízhálózatát a Nagy-Koppány gyűjti össze, és vezeti Regöly külterületén a Kaposba.

A terület hőmérsékleti és csapadék szempontjából is kiegyenlített éghajlata mezőgazdasági szempontból is kedvező. A település északi vidékeire a nagytáblás szántóföldi művelés szinte kizárólagossága jellemző, amelynek monotonitását csak a mélyebben fekvő, a kisebb vízfolyásokat kísérő rétek, fasorok és galéria-erdők törik meg. A déli részen található dombvidéken egybefüggő széles sávban szőlő-kert kultúrák találhatók. A közigazgatási terület délnyugati része nagy kiterjedésű egybefüggő, dombvidéki erdőség, mely a Gyulaji-erdőség része.

A mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás miatt a természetes növénytársulások napjainkra visszaszorultak, a területen még megtalálhatóak a veszélyeztetett ritka őshonos fajok. Tamási közigazgatási területén egyaránt találhatók nemzetközi (Natura 2000), országos és helyi védett, illetve védelemre érdemes természeti területek, értékek. Ezen kívül a város egyes részei ökológiai magterületnek vagy ökofolyosónak minősülnek.

2.1.5 Zöldfelületek

A városon belül sok (29) zöldfelületi elem található, összes területük mintegy 170 ezer négyzetméter. Az egy főre jutó ellátottság (20,5 m²/fő) mind a Tolna megye más járásszékhelyekhez, mind pedig az

országos átlaghoz képest jónak mondható. A közparkok nagyon szétagoltak, többségük egy hektár alatti, mindenképpen fejlesztésre szorulnak, hogy a mai kor igényeit kielégítő városi rekreációs terekként funkcionálhassanak.

2.1.6 Épített környezet

A település szerkezete történelmi meghatározottságú: jellegzetessége a várost hosszan átszelő, jelentős tengelynek számító két főútvonal mentén csápszerűen, elnyúlva, ill. keresztirányban helyezkednek el Tamási bel- és külterületi részei. A városközpontban főtérként funkcionál a Kossuth L. tér, amely környékén sok központi funkció sűrűsödik.

Az épített környezet konfliktusait elsősorban a belső városrészek slumosodása és az ipari területek alulhasznosíthatósága okozza. A slumosodás elsősorban a város értékei közé tartozó értékes műemlék jellegű állományt érinti, ez pedig a turizmusra is negatív hatást gyakorolhat. A város nyugati részén elterülő kiterjedt ipartelepeken található alulhasznosított barnamezős területek. Ezek funkcióváltásának elhúzódása is problematikus területként jelenik meg.

2.1.7 Közlekedés

Tamási országos közlekedési kapcsolatai gyengék, régiós szinten két fontos főút (a 61. és 65. sz.) található a településen, amelyek által jó kapcsolattal rendelkezik a járás többi települése felé. A települési közlekedés helyzetét alapvetően befolyásolja, hogy az említett utak négy részre osztják a települést és jelentős tranzit forgalmat bonyolítanak le.

A település közösségi közlekedése a területi központokkal (Szekszárd, Pécs, Budapest) gyenge és egypólusú, mivel csak az autóbusz hálózatra épül. A helyközi közlekedés színvonala megfelelő, de a járás délen fekvő településeinek többségéről a bejutás rendkívül nehéz. A helyi közlekedés alacsony szolgáltatási színvonalon működik (ritkán közlekedő járatok, hálózati lefedettség hiányos).

2.1.8 Közművek

A korábbi fejlesztések eredményeként Tamási belterületén az ivóvíz ellátottság szinte teljes körű és a szolgáltatás is biztonságos. A mára kialakított rendszerek folyamatos fejlesztése révén az ivóvíz minősége mindenben megfelel a minőségi követelményeknek, és mennyiségi szempontból is kielégíti az igényeket.

A város szennyvízközmű-hálózattal és szennyvíztisztítóval rendelkezik. A szennyvíztisztító telep régebbi részei felújításra szorulnak az infrastruktúra elöregedése, és a tisztítási fokozatok elégtelensége miatt. A város belterületeinek egy része még nincsenek bekötve a szennyvízhálózatba, ezen a téren jelentős hálózathozbővítések vannak folyamatban.

Az energiaellátásban az elektromos vezetékhálózat kiépítése teljes körű, a földgázgázelosztó-hálózat csak az ingatlanok bő egyharmadának fűtését biztosítja. Az energiatermelést a jövőben geotermális energiára alapozva célszerű megoldani. A megújuló energiák közül még a napenergia napelemekkel való hasznosítása az a fejlesztés, amelynek szélesebb körű hasznosítása várható a városban.

2.1.9 Környezetvédelem

Tamási Városi Önkormányzata egy 2003. évben elfogadott környezetvédelmi programmal rendelkezik. A város területén az egyik legnagyobb problémát a külterületi mezőgazdasági üzemek és a szorosan melléjük települt lakóterületek (Fornád, Kecsege, Csollányos, Adorjánpuszta,

Szemcsepuszta, Leokádipushta) megoldatlan környezeti problémái (bűz, por, zajterhelés, fertőzésveszély) jelentik. A városban a hulladékszállítás és kezelés jórészt megoldott.

3 HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZ

3.1 A HELYZETELEMZÉS EREDMÉNYEINEK ÉRTÉKELÉSE, SZINTÉZIS

3.1.1 A folyamatok értékelése

Tamási nagy múltú település, mely hagyományosan az egyik jelentős települése a kevés városú Tolna megyének. A legnagyobbak, legrangosabbak számított a körülötte sűrűsödő kisebb-nagyobb falvak között. Erősen hullámzó fejlődéstörténetében a prosperáló és válságidőszakok egymás után váltották egymást. A középkorban a várkastéllyal rendelkező főúri birtokközpontként a vármegye egyik jelentős mezővárosává fejlődött, török uralom alatt azonban csak kisebb jelentőségű török várral rendelkezett.

A hódoltság után Tamási ismét városias fejlődésnek indult, a környező vidék vásárközpontja lett. A Dél-Dunántúlon a meggyérült lakosság miatt német bevándorlókat telepítettek le, akiknek köszönhetően a térség mezőgazdasága felvirágzott. A németajkú népesség egy része elmagyarosodott, más része viszont évszázadokon át megőrizte nemzeti kultúráját, a sváb hagyományok ápolása ma is fontos kulturális turisztikai vonzerős jelenthet a város számára.

A XIX. századi kapitalista fejlődés – mely a megye több városát (pl. Dombóvár vagy Bátaszék) is fellendítette – csak részlegesen érintette Tamásit, mivel a vasúti fővonalak elkerülték. Tamásiban csak helyi jellegű, és főként a helyi mezőgazdasághoz kapcsolódó ipar fejlődött ki, mely csupán egy kis téglagyárból, tejüzemből és malomból állott. A járásszékhely szerepkör hatására fontos igazgatási intézmények települtek Tamásiba.

A város fejlődése a két világháború között lelassult, ezt a város építészeti arculata is tükrözi. Az 1960-as évektől a szocialista vidékfejlesztés idején Tamási új közintézményekkel, lakóteleppel bővült és a korábban jelentős gyárat még nem látott faluba új ipari üzemek települtek. Mindezek következtében az erősen városhiányos térség centrumaként 1984-ben – történelmében negyedszer – városi címet nyert. Ezt követően került sor új óvoda, iskolai konyha, rendelőintézet és gyógyszertár, galéria, zeneiskola, modern üzletsorok és bankfiókok létesítésére, valamint egy korszerű szennyvíztelep építésére. Jelentős közigazgatási változás volt 2007-ben Pári kiválása.

A rendszerváltoztatás utáni privatizációval a korábban eredményesen működő termelőszövetkezetek, az állami gazdaság és a kiváló minőségű földterületek egy része külföldi érdekeltségű vállalkozások került. A birtokonkoncentráció mellett a növénytermesztési vetésforgó, takarmánytermelés, állattartás és trágyázás egymásra épülő hagyományos mezőgazdasági vertikuma is szétesett.

Az elmúlt évtizedekben jelentős kicserélődés figyelhető meg a város meghatározó feldolgozóipari üzemeinek körében. Az ezredforduló után több korábban jól működő vállalkozás leépült vagy elköltözött, funkcióváltásra szoruló, alulhasznosított barnamezős területeket hagyván maguk után. Helyettük azonban új, jelentős foglalkoztató vállalkozások is megjelentek elsősorban a város északi iparterületein. A városvezetés tervei alapján ezen északi iparterület tovább bővítését célozzák, mivel a jelenlegi ipari területek nem alkalmasak nagyobb cég (200 fős foglalkoztatotti létszámú) zöldmezős beruházására. Az iparfejlesztés során a jövőben Tamásin túlnyúló, pozitív hatása lehet a járás foglalkoztatására, vállalkozásaira is. Tamásiban az elmúlt évek folyamán számos fejlesztés, beruházás valósult meg, amelyek nagyban hozzájárultak a város fejlődéséhez. 2007–2013 között 22 lezárt vagy jelenleg is futó, európai uniós forrást felhasználó projektet valósított meg az önkormányzat, amely közel 6 milliárd Ft-os összértékű támogatásban részesültek.

A jövőbeni fejlődés meghatározásában döntő jelentősége van a helyi erőforrások (kiváló minőségű földterületek, erdősségek, geoterma) nagyobb fokú hasznosításának. A mezőgazdaság fejlesztésétől a munkalehetőségek bővülésén túl az önellátás irányába történő elmozdulásra fektetnek különös hangsúlyt, valamint a térségben megtermelt jó minőségű alapanyagokból helyi brand építését szorgalmazzák. A mezőgazdaság a kiváló termőhelyi adottságú vidékre, valamint a geotermia által fűthető üvegházi termesztésre is alapozhat a jövőben.

A turizmus sokrétű fejlesztése (termál, gyógy, aktív szabadidő, kultur és gasztroturizmus) régóta meghatározza a város fejlesztési irányvonalát. A turizmus fellendülésétől a foglalkoztatás növekedését, a közvetlen és közvetett bevétel növekedést egyaránt remélik. Ennek érdekében összehangolt fejlesztés végrehajtását szorgalmazzák a programkínálat bővítése, színvonalának erősítése és a kiszolgáló létesítmények (szállás, vendéglátás, rekreációs szolgáltatások infrastruktúrájának megteremtése) megépítése terén is. Az önkormányzat bízik abban, hogy a turizmusfejlesztésbe magán befektetőket is be tud vonni, az együttműködési lehetőségek keresése folyamatban van. A város tervezett egészségturisztikai szerepkörének fontos eleme a termálfürdő és a kerékpárút-hálózat fokozatos fejlesztése.

Az Ability Fürdőfejlesztés mellett az elmúlt időszak legnagyobb beruházását az integrált mikrotérségi oktatási központ kialakítása jelentette Tamásiban (DDOP 3.1.2/2F-2f). A több mint 1,2 milliárd Ft értékű oktatásfejlesztési beruházás részét képezi a város ifjúságpolitikájának, amely kulcsfontosságú szerepet játszik ahhoz, hogy Tamási a jövőben népességét megtartani képes, vonzó várossá váljon.

3.1.2 A település és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezők összefoglaló értékelése

3.1.2.1 A településhálózat SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
- térségi szerepkör, amely több funkció esetében a járáson is túlmutat - kedvező földrajzi fekvés, könnyen megközelíthető (61-es és 65-ös főútvonalak)	- a háttértelepülésekkel való együttműködés hiánya - viszonylag kicsi a város a járás méretéhez képest, ez erősen megterheli az erőforrásait - közösségi közlekedéssel nehezen megközelíthető
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
- térség szervező erő - belföldi turizmus élénkítése - nagytérségi közlekedés fejlesztésével (autópálya, vasúti személyszállítás visszaállítása) bekapcsolni az országos vérkeringésbe	- a járásközponti szerepkör ellátása túl sok erőforrást von el a várostól - országos elérhetőség nem javul, növekszik a periféria helyzete, amely központként az egész térségre negatív hatást gyakorol

3.1.2.2 A társadalom SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
- diverzifikált képzési kínálatú közép fokú oktatási intézmények - sváb hagyományok - közbiztonság jó - klasszikus szegregátumok nincsenek - jól működik a szociális ellátás	- előregedő társadalom - negatív, évről évre fokozódó vándorlási különbözet - magasan kvalifikált munkaerő elvándorlása - kedvezőtlen lakossági jövedelmi helyzet - fejlesztésbe (pl: turisztika) bevonható potenciális területeken vannak szegregációs problémák - nincs bentlakásos idősok otthona Tamásiban csak néhány térségi településen (Gyömk, Nagykönyi, –önkormányzati, Hőgyész – magánkézben)
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
- lokális identitás növelése, civil szervezetek ösztönzése - humán erőforrás képzettségének javítása - egészségmegőrzés (fizikai, mentális)előtérbe helyezése - szociális infrastruktúra fejlesztése - oktatásban, idősok ellátásában kellenek fejlesztések, mert funkcióközpont is egyben a település	- a szociális ellátórendszer egyre nagyobb terhelése az előregedő társadalom következtében - mivel nincs bentlakásos idősok otthona jelentős terhet jelent a családoknak az idősok ápolása (munkából való kimaradás) - képzettek elvándorlásával romlik a vállalkozások megtelepülésének valószínűsége

3.1.2.3 A gazdaság SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
• kiváló termőtalaj • jelentős szőlő- és gyümölcsstermesztési hagyományok • széles turisztikai kínálat (termál, természeti, épített) • geotermikus energia többlépcsős felhasználási lehetősége • társas vállalkozások magas export árbevétele • közép vállalkozás (főként mezőgazdasági vállalkozók, 2–3 építőipari vállalkozás) • geotermikus és geotermális energiaforrások • termálvíz – fürdőfejlesztés terén elért eredmények • helyi történelmi értékek	• gyenge tőkevonzó képesség • pályázati önerő hiánya • gyenge településmarketing • termálfürdőhöz kapcsolódó infrastruktúra (szállás, vendéglátás, rekreáció, parkolási lehetőségek) erősen hiányos • szállítmányozás szempontjából közlekedési vákuumtértség • befektetői tőke hiányában csak kisebb fejlesztések történtek • lakosság jövedelme városon kívül kerül felhasználásra • nincs fizetőképes kereslet • nagyarányú a kifelé irányuló mindennapos ingázás • jelentősebb befektetői tőke hiányában csak kisebb fejlesztések történtek • vannak magánszálláshelyek, de színvonaluk messze elmarad jelenlegi kereslet igény szintjétől • nincs megfelelő hely a helyi értékek bemutatására
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
• mezőgazdasági termelés fejlesztése • helyi és térségi mezőgazdasági termelésre alapozó feldolgozóipar és logisztikai alközpont kialakítása • termálfürdőre alapozott egészségturisztikai fejlesztés, szálloda építés • helyi erőforrásokra alapozott gazdaságfejlesztés generálta munkahelyteremtés • hévíz források többszintű (turisztikai, mezőgazdasági, távhőellátási) hasznosítása • külső források bevonása (EU-s és hazai támogatások), pályázati intenzitás növelése • térségmarketing, kommunikáció javítása • vállalkozási hajlandóság növelése, ösztönzése • vadász-, horgász-, lovas- és wellness turizmus fejlesztése, kapcsolódó kulturális rendezvénykínálat és szolgáltatások szélesítése • kalandpark kialakítása • tájház, skanzen • kulturális intézmények fejlesztése • szálloda kialakítása • Dombóvár–Tamási egészségturisztikai tengely kialakítása	• feldolgozóiparhoz nem kellően stabil a helyi beszállítói hálózat • nagyvállalatok kivonulása • elvándorlás következtében tovább csökken a helybeli fizetőképes lakosság • fejlesztések elmaradása további lemaradáshoz vezet

3.1.2.4 A táji- és természeti adottságok SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
• egyedi természeti adottságok, egyedi természetvédelmi területek • gazdag növény- és állatvilág • mesterséges halastavak • természetes felszín alatti és feletti vizekben gazdag • szép táji környezet	• belvizes területek, főként az üdülőövezetben
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
• aktív turizmus fejlesztése • a meglévő értékek bemutatása, azok minél kisebb zavarásával • erdő- és vadgazdálkodás • geotermális energia sokrétű hasznosítása	• a hasznosítás következtében degradálódik a táji környezet (ez kivédhető)

3.1.2.5 A zöldfelületek SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
• sportpályák és parkok • virágosítási, fásítási projektek • közeli Parkerdő területe (kápolna, tó)	• igazi funkciók hiányoznak • sportpályák leromlott állapota
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
• átgondolt akcióterv a zöldfelületek összehangolt megújítására, több generáció XXI. sz-i rekreatív és szabadidősport igényeit kielégítő funkciókkal történő feltöltésére • meglévő sportpálya felújítása	• elmaradnak a projektek • zöldfelületi rendszer elemeinek nem megfelelő használata a lakosság részéről

3.1.2.6 Az épített környezet SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
• gazdag műemléki állomány • hangulatos kisvárosi városközpont	• leromlott állapot • városközpontban több központi épület állapota erősen leromlott, rendezetlen közlekedési viszonyok
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
• műemlékállomány felújítása • komplex városközpont rehabilitáció	• magántulajdonban lévő védett épületek felújítása elmarad, tulajdonosok erre nem tudnak megfelelő mértékben költeni

3.1.2.7 A közlekedés SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
• régiós szinten fontos utak találkozási helye • térségi kerékpárutak országos átlaghoz képest jobban kiépítettek	• országos kapcsolat hiányzik • településen áthaladó tranzitforgalom jelentős • személyszállítás nem üzemel • településközponttól távolabb fekvő autóbusz állomás • gyenge országos kapcsolat • megállóhelyek és állomás akadálymentesítése hiányzik • kerékpárhálózat nem érinti a település központját (pályázati sajátosságoknak köszönhetően alakult így) • településen belüli főutak és a Koppány elvágó hatása • kevés a parkoló
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
• forgalomcsillapítás, akadálymentesítés, közlekedésbiztonságot szolgáló közútfejlesztések • elkerülőutak megépítése • Tamásit érintő M65-ös autópálya megépítése • most fogják összekötni a hálózat meglévő elemeit • Lepsény–Dombóvári vasútvonalon a Balatoni-kerékpárútba be lehetne csatlakoztatni a kerékpárhálózatot (ehhez más stratégiákkal történő • további parkolóhelyek kiépítése • fizetési zóna kiterjesztése	• vonzáskörzeti települések versenyeznek egymással a fejlesztések EU-s finanszírozásért • megyei autóbusz társaságok közösségi közlekedési központokká alakítása kapcsán fennálló bizonytalanság (régiós összehangolás mértéke, következményei) • tovább nő az autóbusz életflotta életkora, csökken a szolgáltatás színvonala (emiatt utasszám csökken)

3.1.2.8 A közművek SWOT-analízise

Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
• szennyvíztisztító telep	• Elaprózott településszerkezet, sokan élnek külterületen, ahol nincs olyan jól kiépített infrastruktúra, gond a csapadékvíz elvezetés
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
• Az ivóvíz- és csatorna rendszer további kiépítése a külterületi lakott részekben is.	• Külterületeken a közművesítés hiánya jelentős társadalmi feszültséget eredményez

3.1.2.9 A környezetvédelem SWOT-analízise

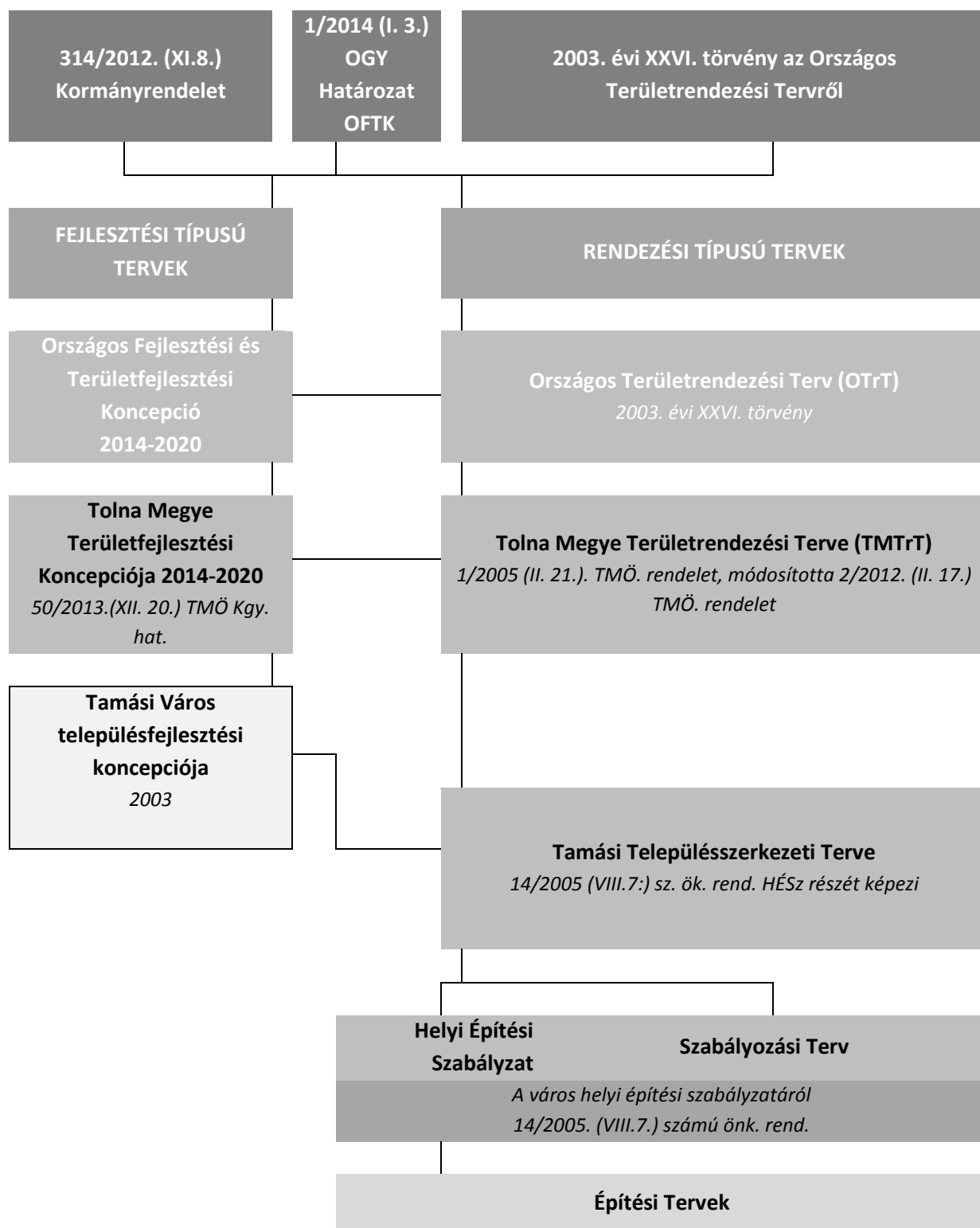
Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
• Közelben NATURA 2000 terület • Szelektív hulladékgyűjtés • Környezetkímélő, megújuló energiahasznosítás előtérben van	• az két fontos útvonalon (61. és 65 sz. főútvonalak) az átmenő forgalom okozta környezet terhelés
Lehetőségek (O)	Veszélyek (T)
• újabb biogáz üzem • geotermális erőmű	• forrás hiányában nem valósulnak meg a fejlesztések

3.1.2.10 Kockázatok felsorolása

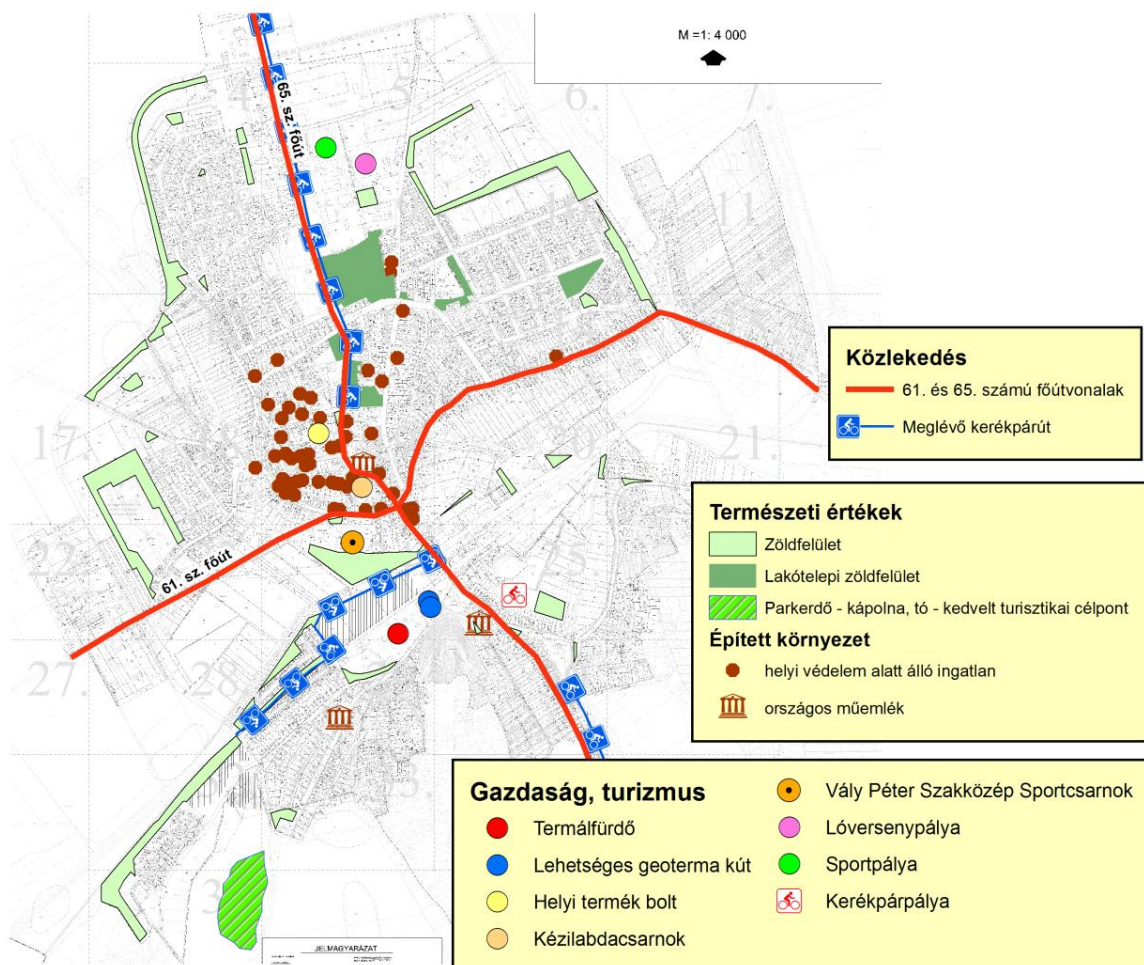
Tamási esetében a legfőbb kockázatot a járás méreteihez képesti kis mérete jelenti. Miközben a járásközponti funkciókat viszonylag nagy területen látja el, ahhoz képest kicsi, és gazdaságilag erőtlen a város. Az idősödő korszerkezet, a fiatal, képzett lakosság elvándorlása további kockázati tényezőket rejt magában. A tőke hiányában az önerős, beruházási jellegű fejlesztések is sokszor elmaradnak, amely tovább fokozza a lemaradás veszélyét. A magánszféra és a lakosság fejlesztések iránti elköteleződése (főként a tőkehiány következtében) szintén negatívan hat a város életére.

Tamási másik fontos kockázati tényezőjeként jelentkezik a járásközpont közlekedési elszigeteltsége az országos és nemzetközi hálózattól. Tamási a gyorsforgalmi útvonalak tekintetében vákuumtérségnek számít, ami a szállítmányozás tekintetében erős negatívumként jelenik meg a város életében. A vasúti személyszállítás megszüntetése is kedvezőtlenül hat a város életére, ezzel is fokozódott a bezártság, elszigeteltség állapot veszélye.

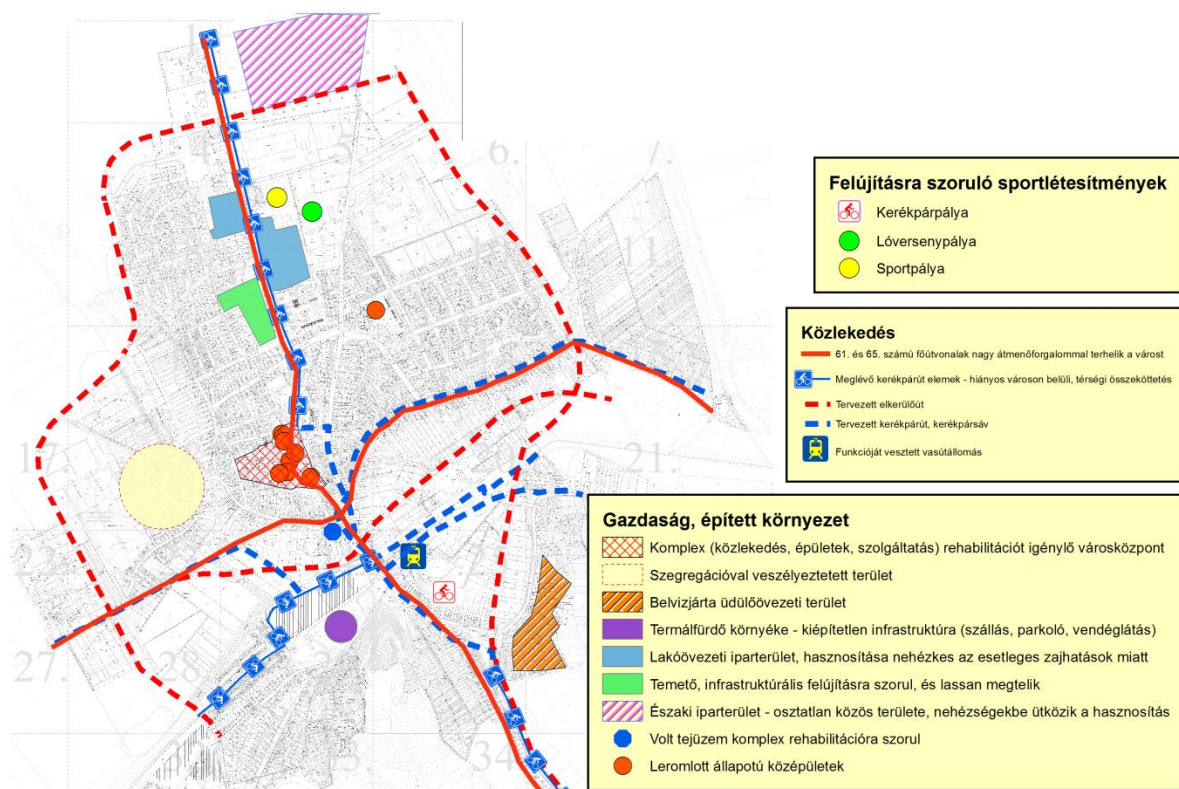
3.1.3 A településfejlesztés és -rendezés kapcsolata

3.2 PROBLÉMATÉRKÉP/ÉRTÉKTÉRKÉP

3.2-7. ábra: Tamási központi belterület értékei

3.2-8. ábra: Tamási központi belterület problémái

3.2.1 Szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolása, térképi ábrázolása és helyzetelemzése (potenciális akcióterületek)

A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendeletnek megfelelően a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), a Belügyminisztériummal megkötött adatszolgáltatásra vonatkozó szerződés alapján Tamási város esetében is lehatárolta a szegregátumokat, illetve a szegregációval veszélyeztetett területeket.

A szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület olyan egybefüggő terület, amelyen az alacsony társadalmi státuszú családok koncentráltan élnek együtt vagy a társadalmi státuszcsökkenés jelei tapasztalhatók, ezért a területen közösségi beavatkozás szükséges. Szegregációval veszélyeztetett terület lehet egy önálló településrész, de részét képezheti egy vagy több településrésznek is.

A lehatárolás a 314/2012-es Kormányrendelet 10. mellékletében meghatározott szegregációs mutató alapján történik. A lehatárolás során a település területén belül olyan területileg egybefüggő tömbök kiválasztása történik meg, amelyekre együttesen jellemző, hogy a szegregációs mutató határértékének megfelelnek.

Azon területek tekinthetők szegregátumnak, ahol a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 év) belül eléri, illetve meghaladja az adott településtípusokra vonatkozó határértéket.

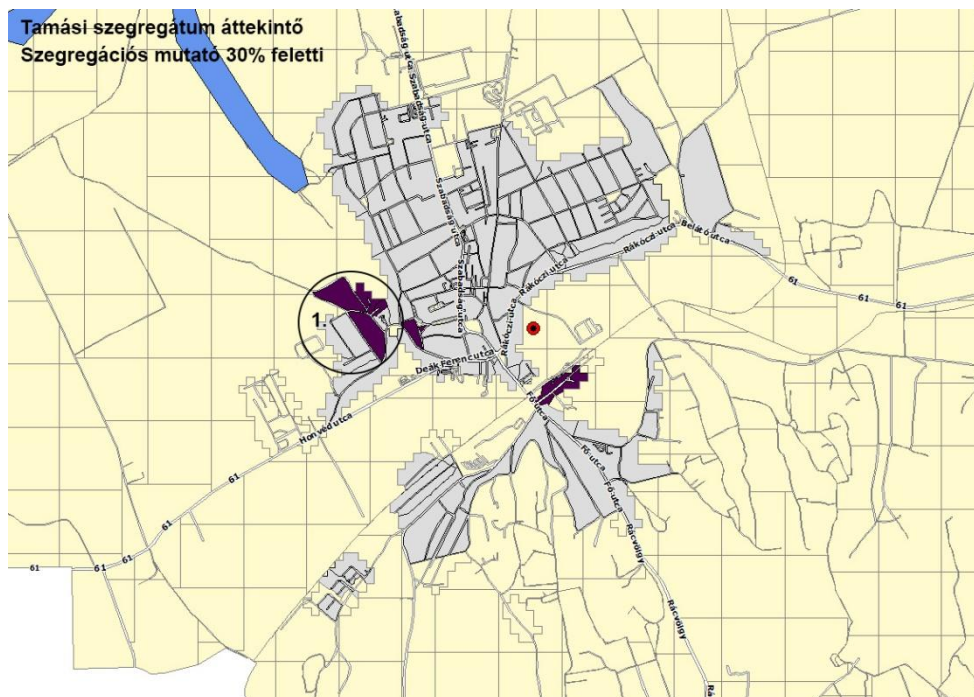
Mivel Tamási járásszékhely város, a következő szegregációs mutatók érvényesek rá:

Szegregált terület , amelynél a szegregációs mutató értéke:	Szegregációval veszélyeztetett terület , amelynél a szegregációs mutató értéke:
nagyobb egyenlő, mint 35%	nagyobb egyenlő, mint 30%, de kisebb, mint 35%

A kormányrendelet azt is meghatározta, hogy szegregátumnak, illetve szegregációval veszélyeztetett területnek azok az egybefüggő területek tekintendők, melyek megfelelnek a fenti mutatók egyikének, és a terület lakónépességének száma eléri az 50 főt.

A KSH elvégezte a település szegregáció-szűrését, ennek keretében a szegregált és a szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolását, összesített adataik adatvédelmi ellenőrzését, s átadta a szegregált és a szegregációval veszélyeztetett területek jellemzésére szolgáló 2011. népszámlálási adatokat, kartogramokat.

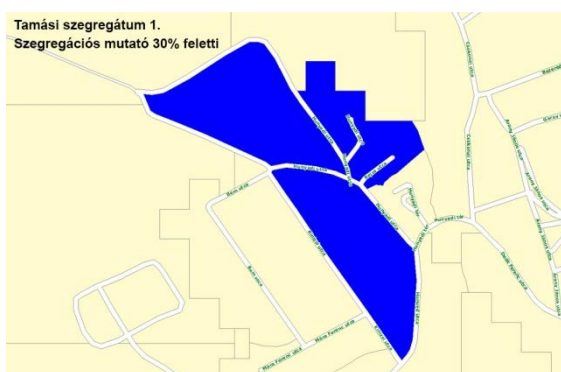
A 2011. évi népszámlálási adatai alapján **Tamásiban két szegregátum** (1-es jelű és Öreghenye (külterület)) **és egy szegregációval veszélyeztetett terület található** (Kosba-külterület).

3.2-9. ábra: Szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek Tamásiban 2011-ben

Forrás: KSH adatszolgáltatás

1. szegregátum (Kinizsi utca - Honvéd utca - Hunyadi utca - Bajza utca mindkét oldala - belterületi határ) a 61-es úttól északra, míg a 65-ös úttól nyugatra található. A szegregátumban a szegregációs mutató értéke 35,3. 2011-ben 57 lakásban összesen 188-an éltek a területen. Az alacsony presztizsű foglalkoztatási csoportban foglalkoztatottak aránya 70%, míg a gazdaságilag nem aktívak aránya a lakónépességen belül 62,2 %, amely megközelíti a 15-54 évesek lakosságon belüli arányát (63,3%). Az aktív korúak 58%-a nem rendelkezik rendszeres jövedelemmel.

3.2-4. ábra: 1. szegregátum

Öreghenye (külterület) lakossága 57 fő volt 2011-ben. A szegregációs mutató itt 35,9 % volt. Számos szociális mutató tekintetében lényegesen rosszabb helyzetben van, mint az 1. szegregátum. Az alacsony komfortfokozatú lakások aránya 83,3%, míg a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 71,8%. A foglalkoztatott nélküli háztartások aránya is itt a

legmagasabb (66,7%) a három lehatárolt terület közül, akárcsak a munkanélküliek (38,9%) és a gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességben belül (68,4%).

Kosba (külsőterület) szegregációs indexe 31%, de itt a legmagasabb az alacsony komfortfokozatú lakások (86,7%), és az egyszobás lakások aránya (48%). A három vizsgált terület közül itt a legmagasabb a foglalkoztatottak aránya (48,4%), de azok 93,3%-a az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban dolgozik.

4 MELLÉKLETEK

4.1 A TELEPÜLÉS TÁRSADALMA

Terület	10– éves	15– éves	18– éves	25– éves
	általános iskola első évfolyamát sem végezte el	legalább általános iskola 8. évfolyam	legalább érettségi	egyetem, főiskola stb. oklevéllel
	a megfelelő korúak százalékában			
Tamási	0,3	95,3	43,2	16,0
Belecska	26,6	64,2	11,2	0,6
Diósberény	0,3	87,7	15,2	3,6
Dúzs	1,7	94,9	18,2	1,8
Értény	0,8	86,3	9,1	1,5
Felsőnyék	0,5	89,6	19,7	4,5
Fürged	2,3	87,8	12,4	1,6
Gyöng	1,8	88,3	31,7	12,4
Hőgyész	0,5	91,6	33,1	11,5
Iregszemcse	0,7	92,5	29,6	9,3
Kalaznó	–	81,1	14,3	7,6
Keszőhidegkút	–	89,7	14,5	3,1
Kisszekely	–	84,5	18,5	5,4
Koppányszántó	1,0	87,5	20,6	2,8
Magyarkeszi	0,8	85,9	17,0	4,9
Miszlá	1,2	89,1	14,5	2,2
Mucsi	1,1	86,5	12,5	4,3
Nagykónyi	1,3	89,1	22,9	6,0
Nagyszékely	0,6	90,0	21,1	9,2
Nagyszokoly	1,5	86,5	16,8	4,9
Ozora	1,5	87,2	19,5	5,9
Pári	0,5	87,1	18,6	4,8
Pincehely	1,1	91,1	29,8	6,2
Regöly	1,1	90,9	25,7	8,3
Simontornya	0,3	92,3	33,4	7,9
Szakadát	0,9	89,2	28,0	6,8
Szakály	0,4	92,3	27,7	7,3
Szárazd	1,4	89,7	13,2	3,8
Tolnanémedi	0,4	90,9	23,0	5,6
Udvari	1,0	86,2	10,0	0,8
Újireg	–	89,3	15,0	5,0
Varsád	1,0	91,3	15,1	2,0
Tamási járás	1,0	90,9	29,0	9,0
Tolna megye	0,7	93,5	38,9	13,3
Dél-Dunántúl	0,7	94,3	42,1	14,9
Magyarország összesen	0,6	95,1	49,0	19,0

4.1.-1. táblázat: Tamási járás képzettségi mutatói

Forrás: KSH, 2011.